

Monopol prisutan Pluralizam odsutan

Naslov:

**Monopol prisutan – pluralizam
odstutan**

Izdavač:

Novosadska novinarska škola (NNŠ)

Kosovska 1/27, Novi Sad

office@novinarska-skola.org.rs

+381 21 42 41 64

Za izdavača:

Milan Nedeljković

Istraživači:

prof. dr Rade Veljanovski

prof. dr Dubravka Valić Nedeljković

Zoran Gavrilović

Darija Stjepić

Ivan Subotić

Teodora Koledin

Milica Janjatović Jovanović

Dražan Pavlica

Snežana Đapić

Mart, 2025.

Овај пројекат је суфинансиран из Буџета Републике Србије-
Министарства информисања и телекомуникација.
Ставови изнети у подржаном медијском пројекту
нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства.

PREDGOVOR	3
REGULATORNI OKVIR	5
1.2. EVROPSKI REGULATORNI OKVIR	5
1.2. PLURALIZAM I MONOPOL U ZAKONODAVNOM ISKUSTVU I PRAKSI SRBIJE	15
LITERATURA I DOKUMENTI	23
DRUŠTVENO-POLITIČKI KONTEKST	25
2.1. OPŠTI KONTEKST	25
2.2. NOVEMBAR/DECEMBAR 2024.	26
ANALIZA CENTRALNO-INFORMATIVNIH PROGRAMA TELEVIZIJA	31
METODOLOGIJA	31
3.1. RADIO-TELEVIZIJA SRBIJE	33
3.2. RADIO-TELEVIZIJA VOJVODINE	51
3.3. TELEVIZIJA PINK	71
3.4. TELEVIZIJA HAPPY	83
3.5. PRVA TV	98
3.6. TELEVIZIJA B92	107
3.7. NOVA S	114
3.8. TELEVIZIJA N1	123
OPŠTI ZAKLJUČAK SA PREPORUKAMA	133
PLURALIZAM PRUŽAOCA MEDIJSKOG SADRŽAJA: IZMEĐU VLASNIŠTVA I SADRŽAJA KAO KRITERIJUMA NARUŠENOSTI MEDIJSKOG PLURALIZMA	152
4.1. INSTITUCIONALNO-NORMATIVNI OKVIR	152
4.2. PREDLOG LISTE INDIKATORA MEDIJSKOG PLURALIZMA NA NIVOU IZVEŠTAVANJA PRUŽALACA MEDIJSKIH USLUGA	157
4.3. ANALIZA MEDIJSKOG PLURALIZMA U GODIŠNJEM IZVEŠTAJU REGULATORA ZA 2023.	160
4.4. ANALIZA MONITORING MEDIJSKOG PLURALIZMA U IZVEŠTAJIMA O NAČINU ISPUNJAVANJA ZAKONSKIH I PROGRAMSKIH OBAVEZA JAVNIH SERVISA I KOMERCIJALNIH PRUŽALACA MEDIJSKIH USLUGA	163
4.5. PRIMERI PRIMENE LISTE INDIKATORA NARUŠAVANJA MEDIJSKOG INTEGRITETA PRILIKOM IZVEŠTAVANJA MEDIJA	164
ZAKLJUČAK	177

Predgovor

Narušavanje medijskog pluralizma i postojanje monopola na objavljivanje informacija, ideja i mišljenja u medijima u Srbiji je izražen problem koji opterećuje sferu javnog komuniciranja već decenijama uprkos čestim izmenama zakona u ovoj oblasti i usaglašavanja sa evropskim standardima. Nefunkcionisanje Regulatornog tela za elektronske medije (REM), neodgovarajući status samoregulatora i nedovoljna snaga novinarskih udruženja doprineli su da mediji ne poštuju profesionalne, etičke standarde i što je još ozbiljne medijske zakone i to bez ikakvih posledica. Politička zarobljenost medijske sfere vidljiva je svakodnevno na malim ekranima. Novosadska novinarska škola i Biro za društvena istraživanja, uz saradnju sa prof. dr Radetom Veljanovskim, sproveli su analizu medijskog izveštavanja televizija u Srbiji sa nacionalnim pokrivanjem, javnih servisa i dve kablovske televizije, kao i aktivnosti nadležnog regulatornog tela REM i nadležnog ministarstva sa ciljem utvrđivanja narušavanja medijskog pluralizma i postojanja monopola na objavljivanje informacija, ideja i mišljenja u medijima u Srbiji.

Istraživanjem su obuhvaćena oba javna servisa – Radio-televizija Srbije i Radio-televizija Vojvodine, zatim sve televizije sa nacionalnom pokrivenošću – TV Prva, B92, Pink i Hepi, kao i dve kablovske televizije – Nova i N1. Istraživanje je podrazumevalo kvantitativno-kvalitativnu i komparativno-unakrsnu analizu medijskog diskursa u centralno-informativnim emisijama odabranih medija u periodu od 1. novembra do 31. decembra 2024. godine. Uz analizu medijskog diskursa, sprovedeno je desk istraživanje rada REM-a, kao i analiza regulatornih okvira. U okviru projektnih aktivnosti specifikovani su indikatori medijskog pluralizma na osnovu kojih je u studiji slučaja o prisutnosti ključnih donosilaca odluka iz vrha vlasti u medijskom prostoru Srbije početkom 2025. godine. Generalni zaključak sa preporukama pruža uvid u stanje u medijskoj sferi Srbije krajem 2024. i početkom 2025. i daje predlog kako da se ono, ne samo popravi, već temeljno izmeni i uskladi sa novim evropskim zakonodavnim okvirom u oblasti masovnog komuniciranja.

Iako je mnogo ranije isplanirano da istraživanje započne 1. novembra 2024, pad nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, kao i okolnosti koje su usledile u Srbiji nakon tog dana značajno su uticale i na rezultate monitoringa i u velikoj meri obojile

medijski prostor u Srbiji. Nalazi ovog istraživanja time su dodatno aktuelizovani i važni za razumevanje društveno-političkog konteksta u kom se Srbija našla nakon 1. novembra 2024. Tako da je ovo istraživanje, sudeći po nama dostupnim podacima, prvo zabeležilo medijsku sliku veoma dinamičnog pa, možemo slobodno reći, i dramatičnog perioda u savremenoj istoriji Srbije o kojem verujemo tek slede analize iz različitih perspektiva.

Novi Sad, 25. mart 2025.

Novosadska novinarska škola i Biro za društvena istraživanja

Regulatorni okvir

1.2. Evropski regulatorni okvir

Sve počinje Evropskom konvencijom o ljudskim pravima¹ iz 1950. godine koja se oslanja na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija iz 1948. odnosno na poznati član 19. U evropskom dokumentu, član 10. u prvom stavu formuliše odnos slobode izražavanja i vlasti.

„Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.”²

Ove tri rečenice sadrže univerzalna pravila i osnov su za demokratska medijska zakonodavstva u svim zemljama Evrope, kako onih koje su članice Evropske unije, tako i onih koje su članice samo Saveta Evrope, što je slučaj Srbije.

Ako svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja onda to podrazumeva bez selekcije, bez ičije arbitrarnosti, niko ne može biti u položaju ili imati moć odlučivanja da nešto može, a nešto ne, da bude objavljeno i posredovano u javnu sferu. Ali to se odnosi na mišljenja i stavove koji imaju političku težinu, sadrže zalaganja i predloge za rešenja društvenih pitanja i načine vođenja politike, u čemu, s razlogom, Karol Jakubovič vidi ulogu kako pojedinaca unutar medija tako još više onih izvan medijskog sistema. To ne treba mešati sa pravom urednika i novinara da sprovode uređivačku koncepciju i odlučuju o sadržajima koji će biti objavljeni, ali to pravo ne sme da poremeti ravnotežu društvenih odnosa, ne sme da predstavlja privilegiju za jedne, i diskriminaciju za druge, već da omogući ravnotežu stavova političkih aktera, ali i nezavisnih ličnosti, stručnjaka, građana. S druge strane stav u citiranoj odredbi koji se odnosi na „nemešanje javne vlasti” ni najmanje ne znači da ona treba da bude indiferentna prema procesu javne

¹ Pravi naziv ovog dokumenta je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, usvojena u Rimu 4. novembra 1950. Ustalo se, međutim, jednostavniji naziv Evropska konvencija o ljudskim pravima.

² Evropska konvencija o ljudskim pravima, Član 10. prvi stav, Savet Evrope, Beograd, 1996.

komunikacije. Vlast ne sme da utiče na sadržaj, da skriveno ili neskriveno forsira svoja zalaganja ili ideje onih koji su joj bliski, a da potiskuje, zanemaruje ili zabranjuje mišljenja drugih. Vlast ima ulogu da podstiče ravnopravan dijalog i mogućnost izražavanja kritičkog mišljenja i da time garantuje demokratsku javnu komunikaciju. Ako nije tako, ako vlast nije servis društva i ako se konstituiše kao entitet „za sebe“, onda je društvo daleko od demokratije. To su tačke na kojima se susreće odgovornost, s jedne strane onih koji odlučuju u medijima i s druge, onih koji stvaraju društvenu klimu u kojoj se različita mišljenja, stavovi, inicijative, nadmeću u apliciranju za pažnju građana koji donose odluku o tome ko će dobiti njihovo poverenje.

Tokom narednih decenija, posle usvajanja Evropske konvencije o ljudskim pravima, evropski regulatorni okvir za medije proširivan je velikim brojem dokumenata kojima su podržani, razrađeni, dodatno objašnjeni osnovni principi konvencije i u svima se naglašava značaj slobodnog protoka informacija, odnosno medijskog pluralizma i štetnost ako se on naruši i uspostavi bilo čiji monopol.

Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja iz 1982. polazi od načela istinske demokratije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, slobode izražavanja i informisanja i naglašava da države članice Saveta Evrope treba da nastoje da ostvare sledeće ciljeve:

- a. zaštitu prava svakog pojedinca, bez obzira na granice, da izrazi svoje mišljenje, da traži i prima informacije i ideje iz bilo koga izvora, kao i da ih saopštava pod uslovima navedenim u članu 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima;
- b. odsustvo cenzure ili bilo kakve samovoljne kontrole ili ograničenja aktivnosti učesnika u informativnom procesu, medijskog sadržaja ili prenošenja i širenja informacija;
- c. sprovođenje otvorene informativne politike u javnom sektoru, uključujući pristup informacijama da bi se povećala sposobnost pojedinca da razume politička, društvena, ekonomska i kulturna pitanja i o njima slobodno raspravlja;

d. postojanje velike raznolikosti nezavisnih i samostalnih medija, čime se omogućava izražavanje različitih ideja i mišljenja;

e. dostupnost, pod razumenim uslovima, odgovarajućih sredstava za prenošenje i širenje informacija i ideja na domaćem i međunarodnom planu i pristup tim sredstvima.³

Iskustvo je pokazalo da su pomenuta načela i njihovo ostvarivanje u tesnoj vezi sa medijskim vlasništvom jer je ovaj aspekt neposredno povezan sa ravnopravnošću javne komunikacije, pa je zato nastalo nekoliko dokumenta koji govore o transparentnosti vlasništva kao mogućnosti da se utvrdi ko potencijalno može da utiče na tokove informisanja. Među takvim dokumentima je Preporuka br. R (94) 13 o merama za promovisanje transparentnosti medija. U uvodnom delu dokumenta se navode razlozi za njegovo donošenje:

„Podsećajući da su pluralizam i raznovrsnost medija ključni za funkcionisanje demokratskog društva;

Podsećajući, takođe, da koncentracija medija, kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou, može da ima ne samo pozitivne, već i štetne posledice po pluralizam i raznovrsnost medija...;

Preporučuje vladama država članica da razmotre uključivanje u svoje nacionalno zakonodavstvo odredaba koje imaju za cilj da garantuju ili promovišu transparentnost medija, kao i da olakšaju razmenu informacija između država članica na tu temu, inspirišući se smernicama sadržanim u aneksu ove preporuke.⁴

Na samom početku pomenutog aneksa, preporučuje se da:

³ Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja, Usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 29. 04. 1982. Zbornik pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima, drugo dopunjeno izdanje, Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2006.

⁴ Preporuka br. R (94) 13, Komiteta ministara državama članicama o merama za promovisanje transparentnosti medija, Uvod, stavovi 2 i 3, Zbornik pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima, drugo dopunjeno izdanje, Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2006.

„Pripadnici javnosti treba da imaju mogućnost ravnopravnog i nepristrasnog pristupa nekim osnovnim informacijama o medijima kako bi formirali mišljenje o vrednosti koju treba dati informacijama, idejama i mišljenjima koje šire mediji.⁵

Nema sumnje da ovakav stav, sročan pre trideset godina, proizilazi i iz saznanja da se vlasnici medija ili najvažniji donosioci odluka u njima, često zbližavaju sa predstavnicima vlasti i ostalim centrima moći i da to može da stvori iskrivljenu sliku stvarnosti pristrasnim izveštavanjem o pojedinim događajima i njihovim akterima, te je zato važno da javnost zna vlasničku i organizacionu strukturu medija.

Važnost ovog pitanja dovela je do nastanka još jednog sličnog dokumenta u okrilju Saveta Evrope, Deklaracije komiteta ministara o zaštiti uloge medija u demokratiji u kontekstu medijske koncentracije. I ovde su u prvom planu sloboda informisanja i medijski pluralizam, za koje se smatra da ne smeju da budu ugroženi medijskom koncentracijom, kao potencijalnom, ali i stvarnom koncentracijom uticaja.

„Ponovo ističući da su medijske slobode i pluralizam životno značajni za demokratiju, s obzirom na suštinsku ulogu koju imaju u garantovanju slobodnog izražavanja mišljenja i ideja i u tome što doprinose delotvornom učešću ljudi u demokratskim procesima;

Podsećajući na potrebu, u kontekstu demokratskih procesa, za izražavanjem različitih stavova i njihovim predstavljanjem javnosti, kao i za istinskom i živom političkom raspravom o pitanjima od opšteg interesa, koja pomaže ljudima da budu bolje i potpunije informisani u kontekstu svog demokratskog učestvovanja, kao i na ključnu ulogu medija za ostvarivanje tih ciljeva i za funkcionisanje demokratske javne sfere...;

Upozorava države članice na opasnost od zloupotrebe moći medija u situaciji snažne koncentracije medija i novih komunikacionih usluga, kao i na potencijalne posledice koje to može imati po politički pluralizam i demokratske procese.”⁶

Razume se da u pomenutom kontekstu nije reč toliko o koncentraciji samog vlasništva, već mnogo više o koncentraciji političkih stavova i ubeđenja koja se serviraju javnosti, što je mnogo opasnije, a što objedinjeno vlasništvo nad medijima omogućava. Zato je iste

⁵ Isto, Aneks Preporuke, Smernica br. 1. prvi stav

⁶ Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti uloge medija u demokratiji u kontekstu medijske koncentracije, uvod, stavovi 1, 2, 17, Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima 2007 – 2014. Savet Evrope, kancelarija u Beogradu, 2015.

godine kada je doneta Deklaracija o medijskoj koncentraciji, usvojena i Preporuka o medijskom pluralizmu i raznovrsnosti medijskog sadržaja, koja detaljno prezentira principe i poželjno ponašanje u vezi s ovim pitanjem. I ovaj dokument se poziva na Član 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima i Deklaraciju o slobodi izražavanja, što govori o kontinuitetu stvaranja regulatornog osnova za države Evrope. Među načelima Preporuke na prvom mestu se naglašava raznovrsnost medija i pluralizam mišljenja i ideja.

„Države članice treba da nastoje da javnosti obezbede dovoljno širok spektar medija koji su u vlasništvu različitih vlasnika... Tamo gde primena opštih pravila o konkurenciji u medijskom sektoru i pristup propisima nisu dovoljni da se obezbedi poštovanje zahteva koji se tiču kulturne raznovrsnosti i pluralističkog izražavanja ideja i mišljenja, države članice treba da usvoje posebne mere.”⁷

To, što se od država očekuje „da usvoje posebne mere”, nije zahtev ili naredba, to je preporuka, kako je nazvan i sam dokument i većina sličnih koje donosi Savet Evrope. To je i pomoć državama koje još nisu dostigle određeni stepen razvoja demokratskih odnosa, posebno onim koje su posle pada Berlinskog zida krenule putem tranzicije. Ova Preporuka posebno izdvaja javne medijske servise kao medijske organizacije od kojih se više nego od ostalih očekuje da omoguće promociju javnog interesa i da to učine u saradnji sa građanima.

„Države članice treba da pozovu javne medijske servise da uvedu određene oblike javnih konsultacija, koje mogu podrazumevati kreiranje savetodavnih struktura, koje će, gde je moguće, odražavati raznovrsnost društva, kako bi omogućile da se želje i zahtevi javnosti pretoče u programsku politiku.

Države članice treba da usvoje mehanizme kojima će se garantovati nezavisnost javnih medijskih servisa, koja ima vitalan značaj za zaštitu od kontrole jedne ili više političkih ili društvenih grupa. Te mehanizme treba uspostaviti sa civilnim društvom.”⁸

⁷ Preporuka CM/REC (2007) 2 o medijskom pluralizmu i raznovrsnosti medijskog sadržaja, Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima 2007 – 2014. Savet Evrope, kancelarija u Beogradu, 2015.

⁸ Isto, 3. Javni medijski servis, tačke 3.3. i 3.4.

Ovaj dokument ima odredbe kojima se državama preporučuje da obezbede promociju raznovrsnosti sadržaja i podseća da se to ne dešava jednostavnim povećanjem broja medija. Zato se sugerira i stvaranje procedura nadzora koje će pomoći da javnost ima pristup „dovoljno raznovrsnim informacijama, mišljenjima i programima”. U pojedinim odredbama govori se i o transparentnosti medija i važnosti informacija o osobama ili telima koja učestvuju u strukturi medija, kao i o drugim osobama ili telima koja mogu značajno da utiču na uređivačku politiku. Uočivši da se razne analize i preporuke regulatornog okvira za medije ne uvažavaju i ne primenjuju dovoljno, Savet Evrope ističe i potrebu naučnih istraživanja, koja mogu da osvetle polje medijskog pluralizma i detektuju odstupanja od ostvarivanja javnog interesa.

„Države članice treba da podrže naučna istraživanja i studije u oblasti medijske koncentracije i pluralizma i da promovišu javnu raspravu o tim pitanjima. Posebnu pažnju treba obratiti na efekat medijske koncentracije na raznovrsnost medijskog sadržaja, ravnotežu između zabavnih, informativnih i programa koji neguju javnu raspravu, s jedne strane, i doprinosa medija interkulturalnom dijalogu, s druge strane.”⁹

Među dokumentima evropskog regulatornog okvira za medije, postoje i oni koji postavljaju strožije zahteve pred države Evropske unije u pogledu regulacije sfere medija. To su direktive za koje se smatra da treba da budu inkorporirane u zakone pojedinačnih država, članica EU, ali se to očekuje i od država koje su u statusu pristupa uniji. Srbija je potpisnica Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj uniji, a time se obavezala na implementaciju standarda u medijskoj oblasti. Direktive se ne donose u okviru Saveta Evrope, već ih, zbog njihove obaveznosti, usvaja Evropski parlament.

U oblasti audiovizuelnih medija poseban značaj ima Direktiva o audiovizuelnim medijskim servisima (Direktiva AVMS) iz 2018. godine, kao i ona iz 2010. na koju se novija direktiva oslanja. Stariji dokument, iako mnogo više govori o medijskom tržištu, kako ujedinjene Evrope, tako i pojedinačnih zemalja, naglašava i važnost medijske raznovrsnosti.

„Audiovizuelne medijske usluge su kulturne usluge jednako koliko su i privredne usluge. Njihova rastuća važnost za društva, demokratiju – posebno osiguravajući slobodu

⁹ Isto, IV, 1.

informisanja, raznolikost mišljenja i medijski pluralizam – obrazovanje i kulturu opravdava primenu posebnih pravila za te usluge.¹⁰

Nova direktiva se mnogo više bavi medijskim pluralizmom i raznovrsnošću sadržaja, a pošto i ona ima veliki broj odredaba o medijskom tržištu, posebnu pažnju posvećuje koncentraciji vlasništva jer je, kako se kaže u tekstu, „transparentnost vlasništva direktno povezana sa slobodom izražavanja kao temeljem demokratskih sistema”.

„Zbog posebne prirode audiovizuelnih medijskih usluga, a posebno zbog uticaja koji te usluge imaju na način na koji ljudi oblikuju svoja mišljenja, korisnici imaju legitiman interes da znaju ko je odgovoran za sadržaj tih usluga. Kako bi se ojačala sloboda izražavanja i time podstakao medijski pluralizam i izbegli sukobi interesa, važno je da države članice osiguraju da korisnici u svakom trenutku imaju jednostavan i direktan pristup informacijam o pružaocima medijske usluge.”¹¹

U Direktivi se dalje podseća da sve mere koje države preduzimaju i na osnovu prethodne Direktive iz 2010. godine, treba da poštuju slobodu izražavanja i informisanja i medijski pluralizam. Za razliku od prethodne, u novoj Direktivi jedan odeljak je posvećen regulatornim telima koja imaju ingerencije u oblasti elektronskih medija i od kojih se očekuje da budu posvećena ciljevima ostvarivanja demokratskih standarda u javnom komuniciranju.

„Države članice osiguravaju da nacionalne vlasti ili tela izvršavaju svoja ovlašćenja nepristrasno i transparentno i u skladu s ciljevima Direktive, posebno medijskim pluralizmom, kulturnom i jezičkom raznolikosti, zaštitom potrošača, pristupačnosti, nediskriminacijom, pravilnim funkcionisanjem unutar tržišta i podsticanjem poštenog tržišnog nadmetanja.”¹²

Sa stanovišta obezbeđivanja pluralizma ideja i mišljenja u elektronskim medijima i nedopuštanja bilo čijeg monopola, potpuno je razumljivo da se Direktiva AVMS osvrće na rad nezavisnih regulatornih tela jer ona treba da budu ključni garant ostvarivanja tih ciljeva. Kao „četvrta vlast” u društvu, nezavisna od bilo čijeg uticaja, pre svega vlasti i sfere

¹⁰ Direktiva 2010/13 EU Evropskog parlamenta i Veća o audiovizuelnim medijskim servisima, Član (5), Službeni list Evropske unije, 10. 03. 2010.

¹¹ Direktiva 2018/1808 EU Evropskog parlamenta i Veća o audiovizuelnim medijskim servisima, Član (16), Službeni list Evropske unije

¹² Isto, Član 30.

biznisa, regulatorna tela treba da reaguju pri pojavi medijske koncentracije i ugrožavanja pluralizma. O tome govore dve preporuke Saveta Evrope: Preporuka Rec (2000) 23 o nezavisnosti i funkcijama regulatornih tela u oblasti radiodifuzije i Deklaracija Komiteta ministara o nezavisnosti i funkcijama regulatornih tela u oblasti radiodifuzije iz 2008. godine.

„Komitet ministara Saveta Evrope... svestan novih izazova u uređenju radiodifuznog okruženja koji predstavljaju posledicu koncentracije u sektoru radiodifuzije i tehnološkog razvoja u toj oblasti, posebno kada je reč o digitalnom emitovanju: poziva regulatorna tela u sektoru radiodifuzije da budu svesna značaja svoje posebne uloge u demokratskom društvu i svog značaja za stvaranje raznovrsnog i pluralističkog radiodifuznog okruženja."

Ova odredba jasno stavlja do znanja da, iako je Evropa posvećena stvaranju i razvoju jedinstvenog medijskog tržišta i primeni novih tehnologija, ona ni jednog momenta ne odustaje od vrednosnih opredeljena među kojima je očuvanje medijskog pluralizma među prvima. Ovim principima treba dodati i one koji se odnose na ponašanje medija u periodima izbornih kampanja u kojima najčešće dolazi do ugrožavanja pluralizma i pojava monopola određenih sfera uticaja. U vezi sa ovim pitanjem postoje takođe dva važna evropska dokumenta: Preporuka br. R (99) 15 u vezi sa izveštavanjem medija o predizbornim kampanjama i Preporuka CM/Rec (2007) 15 o merama u vezi sa medijskim praćenjem izbornih kampanja. U novijem dokumentu se kao mogućnost intervencije u korist demokratičnosti i slobode izbora sugeriraju određene mere.

„Uz poštovanje nezavisnosti uređivačke politike elektronskih medija, regulatorni okviri bi takođe trebalo da predvide obavezu da izborne kampanje budu praćene na pravičan, izbalansiran i nepristrasan način u svim programskim sadržajima emitera. Takva obaveza bi trebalo da se odnosi i na javne servise i na privatne emitere u oblastima u kojima se emituju.

Emiteri ne smeju da pružaju privilegovan tretman javnim vlastima u tim programima. Ta pitanja treba prvenstveno rešavati odgovarajućim samoregulatornim merama. U vezi sa

tim, države članice treba da razmotre da li, gde je to izvodljivo, nadležnim organima koji nadgledaju izbore treba omogućiti da intervenišu i poprave moguće nedostatke."¹³

Ova dva stava dokumenta koji se odnosi na ponašanje medija u predizbornim kampanjama imaju stvarno antimonopolsko značenje uz mogućnost stvaranja regulatornih osnova za trenutno delovane u predizbornom periodu kako bi bile otklonjene ili predupređene negativne posledice narušavanja pluralizma i uravnoteženog informisanja javnosti.

U novije vreme jedan od najvažnijih dokumenata evropskog regulatornog okvira za medije je Evropski akt o slobodi medija, usvojen u aprilu 2024. godine od strane Evropskog parlamenta i Veća Evropske unije. On u sebi sublimira najveći broj stavova i principa evropske medijske politike koji su nastajali tokom decenija, a namenjeni su državama u cilju harmonizacije regulatornog okvira. Već prve dve tačke ovog dokumenta ponavljaju ono što se smatra krucijalnim u uređenju javne sfere i što su glavni ciljevi evropskog odnosa prema medijima.

„Nezavisne medijske usluge imaju jedinstvenu ulogu na unutrašnjem tržištu. One čine vrlo dinamičan i privredno važan sektor koji građanima pruža pristup pluralnosti mišljenja i pouzdanim izvorima informacija, čime u opštem interesu obavlja funkciju 'javnog nadzornika' pa je neizostavan učesnik u procesu oblikovanja javnog mišljenja.

S obzirom na jedinstvenu ulogu medijskih usluga, zaštita slobode medija i pluralizma medija kao dva glavna stuba demokratije i vladavine prava ključan je preduslov unutrašnjeg tržišta medijskih usluga."¹⁴

Naglašavajući još jednom da mediji imaju odlučujuću ulogu u oblikovanju javnog mnjenja i obaveštavanju građana o informacijama relevantnim za učešće u demokratskim procesima, Evropski akt o slobodi medija zaključuje da u tom kontekstu medijski pluralizam treba shvatiti kao mogućnost pristupa različitim medijskim uslugama i sadržajima koji odražavaju raznolika mišljenja, stajališta i analize, a objedinjavanje vlasništva tretirati kao opasnost u tom procesu.

¹³ Preporuka CM/Rec (2007) 15 o merama u vezi sa medijskim praćenjem izbornih kampanja II Mere koje se odnose na elektroničke medije, 1. stav 2; 2. stav 2

¹⁴ Evropski akt o slobodi medija, Evropski parlament i Veće Evropske unije, 11. 04. 2024. (1) i (2)

„Koncentracije na medijskom tržištu trebalo bi tumačiti na način da obuhvataju objedinjavanje koje bi moglo dovesti do toga da jedan subjekt kontroliše dotično medijsko tržište ili ima značajan interes na tom tržištu i posledično ima znatan uticaj na oblikovanje javnog mišljenja na određenom medijskom tržištu.”¹⁵

Kao i ostali dokumenti nastali u međunarodnim organizacijama Evropske unije i Akt o slobodi medija se zasniva na odredbi sa kojom smo započeli podsećanje na evropski regulatorni okvir za medije, a to je Član 10. Evropske konvencije za ljudska prava. To je posebno stav da javne vlasti ne treba da se upliću u uređivanje sadržaja medija, ali da nisu oslobođene od odgovornosti za stvaranje demokratskog ambijenta u kome mediji i novinari deluju.

„Ovaj Akt ne utiče na slobodu izražavanja i informisanja. Evropski sud za ljudska prava istakao je da u tako osetljivom sektoru kao što je sektor audiovizuelnih medija, osim negativne obaveze neuplitanja, javne vlasti imaju i pozitivnu obavezu uspostave odgovarajućeg zakonodavnog i administrativnog okvira koji jamči stvarni pluralizam medija.”¹⁶

Celina evropske medijske politike i regulatornog okvira za medije, proizašla iz iskustva zemalja koje su brže napredovale u osvajanju slobode informisanja i slobodnog rada medija, dakle, sve ključne aktere u razmeni informacija smatra odgovornim za stvaranje optimalnih uslova koji omogućavaju građanima kvalitetno informisanje, ali posebno naglašava obaveze države. Imajući u vidu da je poslednje dve decenije većina dokumenata u svom fokusu imala elektronske medije i to posebno televiziju, jer je štampa u najvećoj meri deregulisana, Akt o slobodi medija je nastao kao sveobuhvatni podsetnik na standarde koji važe za sve medije i koji su temeljni osnov za ostvarivanje Evropske konvencije o ljudskim pravima.

¹⁵ Isto, (64)

¹⁶ Isto, (15)

1.2. Pluralizam i monopol u zakonodavnom iskustvu i praksi Srbije

U medijskom zakonodavstvu Srbije pojam „monopol“ pojavljuje se prvi put krajem prošlog veka u Zakonu o javnom informisanju iz 1998. godine. Paradoksalno, to je bio zakon koji je zbog rigidne restriktivnosti i prepoznatog odnosa prema medijima, nazvan „Šešeljev zakon“, po predsedniku Srpske radikalne stranke koja je u to vreme bila koalicioni partner vladajuće Socijalističke partije Srbije. Član 10. ovog zakona koji ima dve kratke rečenice, glasi:

„Zabranjen je svaki monopol u oblasti javnog informisanja.

Zaštita od monopola obezbeđuje se zakonom.“¹⁷

Kako se javno informisanje štiti od monopola, odnosno kako se zaštita obezbeđuje zakonom, to u ovom Zakonu o javnom informisanju nije pisalo ni jednom rečju. Nije bila predviđena ni jedna odredba koja o tome govori, ali je utvrđeno da se monopol našao u tekstu zakona tako što su njegovi tvorci pokušali da oponašaju predlog koji je iste godine napravila grupa pravnika u Beogradskom centru za ljudska prava. Želeći da Srbiji ponude moderan, po evropskim pravilima koncipiran pravni akt, predlagači su napisali Model zakona o javnom informisanju¹⁸ koji je u maju 1998. predstavljen javnosti. Iz ovog predloga, zakonodavac je preuzeo nekoliko odredaba i instituta sa očiglednom namerom da zakonu pribavi duh demokratičnosti i zaštite slobode informisanja, što se vrlo brzo ispostavilo kao teška obmana. Naime, na osnovu Zakona o javnom informisanju iz 1998. godine, koji je s razlogom dobio atribut „zloglasni“, bilo je predviđeno suđenje medijima, novinarima i urednicima po kratkom postupku u roku od 24 časa, a kazne su bile drastične. Kažnjeno je 67 redakcija, ukupnim novčanim iznosom od oko 30 miliona dinara zbog čega je jedan broj medija prestao da postoji. Kuriozitet zakona bila je obaveza optuženih da dokazuju svoju nevinost, a ne tužilaca da dokazuju njihovu krivicu. Od zaštite pluralizma i zabrane monopola u sferi medija u praksi nije bilo ni traga, naprotiv.

Posle promena koje su se dogodile smenom vlasti na kraju 2000. godine, nova vlast je, u prve tri godine, donela dva medijska zakona koji su se mogli smatrati reformskim u

¹⁷ Zakon o javnom informisanju, Član 10. PR broj 7, Beograd, 20. 10. 1998.

¹⁸ Autori su bili: dr Vladimir V. Vodinelić, mr Vladimir Đerić, mr Saša Gajin, Dušan Stojković i Miloš Živković

odnosu na stanje koje je do tada postojalo. Zbog prezasićenosti etra elektronskim medijima, prvo je usvojen Zakon o radiodifuziji 2002. godine, a zatim opštiji Zakon o javnom informisanju 2003.

Zakon o radiodifuziji prvi put u srpskom zakonodavstvu ima odredbe o sprečavanju nedozvoljene medijske koncentracije, kako glasi naslov jednog poglavlja. Kao medijska koncentracija smatralo se učešće jednog emitera u osnivačkom kapitalu drugog emitera ili preduzeća koje izdaje dnevne novine i obrnuto, što znači da je zakonski tretirana i unakrsna koncentracija između različitih tipova medija. Ove odredbe nesumnjivo su imale za cilj zaštitu medijskog pluralizma, o kome se prvi put govori u našem zakonodavstvu, i time o onemogućavanju monopola, iako se monopol nije pominjao.

„Nedozvoljena medijska koncentracija, odnosno preovlađujući uticaj na javno mnjenje postoji, u smislu ovog zakona, kada emiter dovede do narušavanja principa pluralizma mišljenja u sredstvima javnog informisanja i to na sledeći način:

- 1) učešćem u osnivačkom kapitalu drugog emitera;
- 2) učešćem u osnivačkom kapitalu novinskoizdavačkog preduzeća;
- 3) učešćem u osnivačkom kapitalu preduzeća koje obavlja delatnost novinske agencije;
- 4) Istovremenim emitovanjem radio i televizijskog programa na istom području kao jedini emiter.”¹⁹

Drugim rečima po tom zakonu ni jedan osnivač, odnosno vlasnik nije mogao da ima više od jedne televizije i jednog radija sa nacionalnim pokrivanjem, ili jednu televiziju ili radio i učešće u kapitalu štampanog medija koje ima tiraž veći od 30.000 primeraka ili učešće u kapitalu novinske agencije do 5 procenata.

U Zakonu o javnom informisanju iz 2003. nalazi se član pod nazivom Zabrana monopola u oblasti javnog informisanja, u kome se pored monopola pominje i pluralizam.

„Radi zaštite načela slobodne utakmice i pluralizma ideja i mišljenja, zabranjen je svaki vid monopola u oblasti javnog informisanja.

¹⁹ Zakon o radiodifuziji, Član 98. („Sl. Glasnik RS”, br. 42/2002, 97/2004)

Niko ne može imati monopol na osnivanje, odnosno distribuciju javnog glasila.

Niko ne može imati monopol na objavljivanje ideja, informacija i mišljenja u javnom glasilu."²⁰

Nažalost, ni u ovom zakonu, uprkos nesumnjivoj implementaciji jednog broja standarda i pravila demokratskog sveta, nije bila predviđena ni jedna odredba kojom se onemogućava monopol i štiti pluralizam. Tako je zabrana ostala mrtvo slovo na papiru i nije bilo nikakve primene pomenutog člana.

Posle više od decenije, 2014. godine, Narodna skupština Srbije usvojila je, kako se tada govorilo, set medijskih zakona: Zakon o javnom informisanju i medijima, Zakon o elektronskim medijima i poseban Zakon o javnim medijskim servisima. Ovoga puta se o zaštiti pluralizma i zabrani monopola u krovnom zakonu našlo više odredaba o tome kako štititi osnovne vrednosti javnog komuniciranja i po prvi put je bila precizirana nadležnost određenih organa koji treba da reaguju u slučaju ogrešenja o zakon. Član pod nazivom: Zaštita medijskog pluralizma i zabrana monopola u oblasti javnog informisanja je glasio:

„Radi omogućavanja građanima da formiraju sopstveno mišljenje o pojavama, događajima i ličnostima, obezbeđuje se raznovrsnost izvora informacija i medijskih sadržaja.

Radi zaštite konkurencije i raznovrsnosti ideja i mišljenja, zabranjen je svaki vid monopola u oblasti javnog informisanja.

Niko ne može imati monopol na objavljivanje informacija, ideja i mišljenja u mediju.

Niko ne može imati monopol na osnivanje, odnosno distribuciju medija."²¹

U ovom zakonu postojalo je poglavlje VII Zaštita medijskog pluralizma, koje je imalo najpre odredbe o zabrani narušavanja medijskog pluralizma, a zatim o utvrđivanju ugrožavanja medijskog pluralizma, odnosno o tome ko je nadležan da se bori protiv ovakvih pojava. Međutim, ovi delovi zakona koncipirani su tako da se ponovo odnose na

²⁰ Zakon o javnom informisanju, Član 7. (Sl. Glasnik RS, br. 43/2003)

²¹ Zakon o javnom informisanju i medijima („Službeni glasnik RS", br 83 od 5. avgusta 2014, 58 od 30. juna 2015, 12 od 12. februara 2016 – Autentično tumačenje), Član 6.

medijsku koncentraciju po osnovu vlasništva što nije jedini mogući uzrok narušavanja pluralizma i uspostavljanja monopola. U zakonu se kaže da:

„Radi sprečavanja nastanka ili jačanja pretežnog uticaja u oblasti javnog informisanja, koji značajno ograničava medijski pluralizam, nije dozvoljeno objedinjavanje:

- osnivačkih, odnosno upravljačkih prava u dva ili više izdavača dnevnih novina koje objavljuju informacije iz svih oblasti društvenog života, čiji ukupan tiraž prelazi 50% prodatog ili na drugi način realizovanog tiraža dnevnih novina na teritoriji Republike Srbije, u kalendarskoj godini koja prethodi objedinjavanju;

- osnivačkih odnosno upravljačkih prava dva ili više izdavača koji pružaju audio, odnosno audio-vizuelne medijske usluge, čiji zbirni udeo u slušanosti, odnosno gledanosti prelazi 35% od ukupne slušanosti, odnosno gledanosti u zoni pokrivanja, u kalendarskoj godini koja prethodi objedinjavanju.

Objedinjavanje osnivačkih, odnosno upravljačkih prava podrazumeva mogućnost odlučujućeg uticaja na vođenje dva ili više izdavača, a naročito u svojstvu kontrolnog (matičnog) društva, odnosno kontrolnog člana ili akcionara, na osnovu prava iz ugovora, sporazuma ili iz hartija od vrednosti, po osnovu potraživanja ili sredstava za obezbeđenje potraživanja ili na osnovu uslova poslovne prakse."²²

Ovaj član je citiran skoro u celini jer se iz njega vidi da su pragovi koncentracije znatno sniženi, čime je omogućena veća koncentracija nego po Zakonu o radiodifuziji iz 2002. godine. Još važnije je, međutim, to što se u članu koji treba da zabrani narušavanje pluralizma i postojanje monopola sve ponovo posmatra iz ugla vlasništva i poslovnih odnosa među osnivačima i vlasnicima medija, iako se već u to vreme u celoj Evropi praksa utvrđivanja narušavanja pluralizma i pojave monopola menjala. Naime, postalo je jasno da koncentracija vlasništva sama po sebi ne mora da bude presudna, ako vlasnici imaju svest o potrebi proizvodnje sadržaja koji su pluralistični. S druge strane, ako nekoliko različitih vlasnika, odnosno osnivača, ima sličnu uređivačku koncepciju sa dominacijom određenih političkih stavova, ta koncentracija je opasnija po društvo od vlasničke. U

²² Isto, Član 45

slučaju Zakona o javnom informisanju i medijima iz 2014. godine, članovima 45. i 46. potpuno je prenebregnuto značenje Člana 6. istog zakona po kome „niko ne može imati monopol na objavljivanje informacija, ideja i mišljenja u mediju“, a taj monopol moguć je i bez koncentracije vlasništva, kada više medija permanentno promovišu iste ideje i mišljenja, što se u praksi obilato događa već godinama.

U delu koji se bavi obavezom utvrđivanja ugrožavanja medijskog pluralizma i otklanjanja ove ugroženosti, jasno su naznačene institucije koje imaju obavezu da reaguju.

„Postojanje ugrožavanja medijskog pluralizma za štampane medije utvrđuje ministarstvo nadležno za poslove javnog informisanja, a u slučajevima objedinjavanja ili unakrsnog sticanja učešća čiji je učesnik najmanje jedan elektronski medij, nezavisno regulatorno telo nadležno za elektronske medije, u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast elektronskih medija.“²³

U istom članu se dalje razrađuje postupak po kome nadležno ministarstvo pokreće proceduru po kojoj izdavač treba da otkloni uzroke narušavanja medijskog pluralizma, a ako on to ne učini može da bude brisan iz registra medija. Međutim, i nadležnosti ministarstva i regulatornog tela za elektronske medije, odnose se na objedinjeno horizontalno ili unakrsno vlasništvo, a ne na objedinjene, odnosno istovetne sadržaje koji mogu prekomerno da promovišu određene ideje i interese i time potpuno naruše medijski i politički pluralizam, odnosno demokratsku javnu komunikaciju. Što se tiče eventualnog ponašanja po pomenutim odredbama zakona koje načelno štite pluralizam i zabranjuju monopol, bar sa stanovišta koncentracije vlasništva, nije zabeležen ni jedan primer reagovanja nadležnih institucija sve vreme važenja zakona od 2014. do pred kraj 2023. godine.

Krajem oktobra 2023. godine usvojen je novi Zakon o javnom informisanju i medijima, koji je stupio na snagu 4. novembra. U ovom zakonu koji je u velikoj meri izmenjen u odnosu na prethodni, zbog čega je i tretiran kao novi zakon, a ne kao izmenjeni i dopunjeni dotadašnji, odredbe Člana 6. o zaštiti medijskog pluralizma i zabrani monopola u oblasti javnog informisanja, ostale su potpuno iste. U odeljku VII, međutim, u članu 53.

²³ Isto, Član 47. sta, 1

kojim je zamenjen Član 45. prethodnog zakona, u stavu 1 upisana je nova odredba koja navodi da nije dozvoljeno objedinjavanje:

„osnivačkih, odnosno upravljačkih prava u dva ili više izdavača štampanih medija koji objavljuju informacije iz svih oblasti društvenog života, bez obzira na dinamiku objavljivanja, čiji ukupan godišnji tiraž prelazi 50% prodatog ili na drugi način realizovanog tiraža odgovarajućih štampanih medija na relevantnom nacionalnom, regionalnom ili lokalnom tržištu u kalendarskoj godini koja prethodi objedinjavanju.”²⁴

Za razliku od prethodnog zakona u kome je kao prag koncentracije za štampane medije bila polovina ukupnog tiraža svih dnevnih novina, što je takođe velika koncentracija jer to znači da dva vlasnika mogu da imaju sve dnevne listove u zemlji, u novom zakonu je, prema novoj odredbi Člana 53, moguće da dva vlasnika imaju sve štampane medije u zemlji i dnevne i periodične. Time je novi zakon omogućio veću koncentraciju vlasništva i još veću opasnost od ugrožavanja pluralizma i postojanja monopola.

Odredbe zakona koje utvrđuju nadležnost i obavezu pokretanja postupka u slučaju ugrožavanja medijskog pluralizma, neznatno se razlikuju u odnosu na odredbe iz zakona iz 2014. godine. Naime u novom zakonu, u delu u kome se govori o postupanju nadležnog ministarstva, uz mogućnost da ovaj organ pokrene postupak „po prijavi zainteresovanog lica”, dodato je „i po službenoj dužnosti”, što je svakako dobro, ali se odredbe o pluralizmu i zabrani monopola i dalje odnose na koncentraciju po osnovu vlasništva, a ne na objedinjavanje sadržaja koji promovišu iste ideje i mišljenja. I u slučaju ovog zakona, kao i prethodnog, nije zabeleženo da su institucije kojima je data nadležnost zaštite pluralizma i zabrane monopola, regulator elektronskih medija i nadležno ministarstvo, postupale po odredbama kojima ih zakon obavezuje.

Zakon o javnom informisanju i medijima ima još jednu novinu koja je najviše zabrinula stručnu i opštu demokratsku javnost, a koja indirektno, ali i direktno može za posledicu da ima ugrožavanje pluralizma i stvaranje monopola. U Članu 39. stav 4, koji definiše izdavače, ostala je stara odredba po kojoj pravno lice koje je izdavač medija:

²⁴ Zakon o javnom informisanju i medijima, Član 53, stav 1, - 2 („Službeni glasnik RS”, broj 92 od 27. oktobra 2023.

„ne mogu, neposredno ili posredno, osnovati Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, kao ni ustanova ili pravno lice koje je u celini ili delu u javnoj svojini, odnosno koje se u celini ili delom finansira iz javnih prihoda.“²⁵

Ovakva odredba koja je bila suštinsko opredeljenje u reformisanju medijskog sistema Srbije posle devedesetih godina prošlog veka, a koja znači da država ni na jednom nivou ne može biti osnivač i vlasnik medija, potpuno je dezavuisna izmenom člana koji govori o izdavačima, jer je dodat deo kojim je omogućeno da državno preduzeće osniva medije.

„Uslovi iz stava 4. ovog člana se ne odnose na slučajeve:

1) predviđene članom 16. stav 1. tačke 1)-3) ovog zakona;

2) kada je osnivač pravnog lica iz stava 1. ovog člana društvo kapitala koje obavlja delatnost elektronskih komunikacija, u skladu sa zakonom kojim se regulišu elektronski mediji, pod uslovom da nije korisnik državne pomoći u smislu Zakona o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Republike Srbije, s druge strane, odnosno zakona koji reguliše kontrolu državne pomoći.“²⁶

Tačka 1) citiranog člana odnosi se na javne medijske servise, medije koji informišu stanovništvo na Kosovu i Metohiji i javna glasila koja informišu na jezicima nacionalnih manjina, što je takođe u izvesnoj meri sporno, sem u slučaju javnih medijskih servisa, ali je sledeća tačka mnogo problematičnija.

Promenom koja je uvedena tačkom 2) omogućeno je da preduzeće čiji je osnivač država, a koje obavlja delatnost elektronskih komunikacija, konkretno „Telekom“, može da bude osnivač medija, čime je anulirana odredba stava 4 istog člana po kojoj država ne može neposredno ili posredno da bude osnivač medija. Ovako se otvara prostor za monopolski položaj upravo države, koja dobija mogućnost da preko svojih preduzeća osniva svoje medije, odnosno njenih vladajućih struktura, što je sa stanovišta demokratizacije javne sfere veoma opasno.

²⁵ Isto, član 39. stav 4

²⁶ Isto, Član 39, stav 5

Poslednja dva zakona o javnom informisanju i medijima, stvorila su uslove za povećanu medijsku koncentraciju, po osnovu vlasništva, a nisu obezbedila adekvatan pravni osnov za sprečavanje ugrožavanja medijskog pluralizma i pojavu monopola, niti se u praksi dogodila aktivnost nadležnih institucija u tom smislu.

Iako je evropska medijska politika u jednom periodu zanemarila prekomerno objedinjavanje vlasništva nad medijima, podstičući razvoj medijskog tržišta, u najnovijem, a izuzeno važnom Evropskom aktu o slobodi medija iz 2024. godine, ponovo se ukazuje na štetnost vlasničke koncentracije na osnovu čega se pozivaju države da svojom regulativom spreče ovu pojavu. Razumno objedinjavanje vlasništva, odnosno njegovo ograničavanje, trebalo bi da doprinese zaštiti pluralizma i onemogućavanju monopola, ali istovremeno je i dalje značajno utvrđivati koncentraciju mišljenja, stavova, ideja, politike, ideologije u sadržaju, medija i kada je vlasništvo objedinjeno i kada nije. To je moguće i na osnovu metodološki zasnovanih analiza koje detektuju činjenice i daju smernice za otklanjanje loših posledica, što je i svrha ovog istraživanja.

Literatura i dokumenti

1. Castells, M. (2009) Communication power, Oxford University Press
2. Foškol, P. (2015), Razmišljanja o građanskoj slobodi, CLIO, Beograd
3. Jakubowicz, K. (2011), Media revolution in Europe: ahead of the curve, Council of Europe, Strasbourg

1. Evropska konvencija o ljudskim pravima, Savet Evrope 1949-1996, Službeni glasnik, Beograd, 1996.
2. Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja, Usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 29. 04. 1982. Zbornik pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima, drugo dopunjeno izdanje, Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2006.
3. Preporuka br. R (94) 13, Komiteta ministara državama članicama o merama za promovisanje transparentnosti medija, Zbornik pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima, drugo dopunjeno izdanje, Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2006.
4. Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti uloge medija u demokratiji u kontekstu medijske koncentracije, Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima 2007 – 2014. Savet Evrope, kancelarija u Beogradu, 2015.
5. Preporuka CM/REC (2007) 2 o medijskom pluralizmu i raznovrsnosti medijskog sadržaja, Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima 2007 – 2014. Savet Evrope, kancelarija u Beogradu, 2015.
6. Direktiva 2010/13 EU Evropskog parlamenta i Veća o audiovizuelnim medijskim servisima, Službeni list Evropske unije, 10. 03. 2010.
7. Direktiva 2018/1808 EU Evropskog parlamenta i Veća o audiovizuelnim medijskim servisima, Službeni list Evropske unije
8. Preporuka CM/Rec (2007) 15 o merama u vezi sa medijskim praćenjem izbornih kampanja II Mere koje se odnose na elektronske medije
9. Evropski akt o slobodi medija, Evropski parlament i Veće Evropske unije, 11. 04. 2024. ISSN 1977-0847

10. Zakon o javnom informisanju, PR broj 7, Beograd, 20. 10. 1998.
11. Zakon o radiodifuziji, („Sl. Glasnik RS", br. 42/2002, 97/2004)
12. Zakon o javnom informisanju, (Sl. Glasnik RS, br. 43/2003)
13. Zakon o javnom informisanju i medijima („Službeni glasnik RS", br 83 od 5. avgusta 2014, 58 od 30. juna 2015, 12 od 12. februara 2016 – Autentično tumačenje)
14. Zakon o javnom informisanju i medijima, Član 53, stav 1, - 2 („Službeni glasnik RS", broj 92 od 27. oktobra 2023.)

Društveno-politički kontekst

2.1. Opšti kontekst

Društveno-političke okolnosti u Srbiji u trećoj deceniji dvadeset prvog veka opterećene su stalnim napetostima koje proizilaze iz nezadovoljenih potreba građana za demokratskim okruženjem, slobodnom javnom komunikacijom, slobodom izražavanja i participiranja u političkom odlučivanju. Srpsko društvo ima sva obeležja hibridnog društva, što znači postojanje formalnih sloboda za pluralističko, političko organizovanje i udruživanje, slobodnu višestranačku utakmicu, česte redovne i prevremene izbore, zakonom garantovanu slobodu protoka informacija, primanja i davanja obaveštenja od javnog značaja, ali istovremeno čitav niz prepreka za ostvarivanje svih tih prava. Prepreke su generirane iz najviših nivoa vlasti, uz poslušničko ponašanje velikog broja aktera na pokrajinskom, regionalnom i lokalnom nivou. Elementi totalitarnosti i autoritarnog pristupa režima vidljivi su na svakom koraku i permanentno medijski posredovani.

Na samom kraju 2023. godine održani su izbori na lokalnom nivou u gradovima i opštinama Srbije. Izbori su održani u atmosferi svežih utisaka posle tragedije koja se dogodila u osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu u kojoj je učenik ubio devet đaka i čuvara škole, a narednog dana se dogodilo još jedno masovno ubistvo u selima Dubona i Malo Orašje u blizini Mladenovca, gde je stradalo još devet i ranjeno 12 uglavnom mladih ljudi. To je podstaklo masovne proteste i demonstracije širom Srbije, zbog neodgovornosti države, tako da se do lokalnih izbora stiglo pod zajedničkim sloganom opozicije i uznemirenih građana „Srbija protiv nasilja“. Na održane izbore opozicione stranke imale su veliki broj primedaba, zbog osnovane sumnje da su birački spiskovi bili zloupotrebljeni, da su dovođeni građani iz Republike Srpske da glasaju u Srbiji, a u predizbornoj kampanji ponovo je na najuticajnijim medijima dominirala propaganda vladajuće stranke i njenih koalicionih partnera, uz prekomernu promociju predsednika države Aleksandra Vučića, koji de facto nije bio akter tih izbora.

Zbog protesta opozicionih stranaka, ali i organizacija civilnog društva i mnogih građana, uz podršku evropskih organizacija, izbori su ponovljeni početkom 2024. godine. Međutim, zbog neizmenjenih, a nedemokratskih izbornih uslova, deo opozicionih partija bojkotovao je ponovljene izbore u Beogradu. Epilog je bio takav da je u tek nekoliko lokalnih samouprava opozicija osvojila vlast, dok je u svim ostalim opštinama i gradovima pobedila Srpska napredna stranka sa svojim koalicionim partnerima. Time je političko-stranačka struktura na lokalnom nivou, bila još lošija nego pre izbora, a mogućnost da se dogode pozitivne promene i reforme, potpuno je izostala.

Medijska situacija je posebno loša već godinama, a tokom 2024. se još više pogoršavala. Republički i pokrajinski javni servis i sve četiri televizije sa dozvolom za nacionalno pokrivanje uz još desetak televizija koje sadržaje distribuiraju kablom, mnogi radio programi uz nekoliko tabloida, permanento odstupaju od profesionalnih i etičkih standarda, zanemarujući medijski pluralizam i omogućavajući monopol u javnoj komunikaciji u čijem je središtu interes vlasti.

2.2. Novembar/decembar 2024.

Poslednja dva meseca 2024. godine, koji su vremenski okvir ovog istraživanja, bili su prava eksplozija društvenih događanja, antagonizma i sukoba, koji su praktično sublimirali sve tendencije čiji su se pojavni oblici mogli uočiti tokom više prethodnih godina.

Ponovo se, i to već 1. novembra, dogodila velika tragedija kada se na Železničkoj stanici u Novom Sadu srušila nadstrešnica koja je težinom od preko 300 tona ubila šesnaestoro ljudi koji su se u tom trenutku našli pod njom. Ova nesvakidašnja nesreća, sa svim svojim aspektima i burnim reagovanjem građana, političkih aktera, predstavnika civilnog društva i u najvećoj meri studenata svih univerziteta širom Srbije, u potpunosti je obeležila dvomesečni period na kraju godine, prelivši se i u narednu godinu. Na samu tragediju i događaje koje je uzrokovala, vratićemo se pošto podsetimo i na druga zbivanja, koja bi, da nije bilo pogibije građana, bila dovoljna da jakim bojama oslikaju pomenuta dva meseca.

Već 1. novembra prosvetni radnici protestovali su ispred Vlade Srbije. Kao razloge svog protesta istakli su male plate, pritiske koji se iz vlasti sprovode na obrazovni sistem i zaposlene i na stranačko postavljanje direktora obrazovnih ustanova.

Prvih dana novembra, tačnije 4. 11. istekao je mandat članovima Saveta regulatornog tela za elektronske medije REM-a. Mandat im je istekao po sili zakona i tako je ponovo otvoreno jedno od najbolnijih pitanja medijskog sistema Srbije, koji godinama ima problem neusaglašenosti prakse sa zakonima koji u velikoj meri implementiraju standarde i iskustva Evrope, odnosno njenog regulatornog okvira za medije. Naime, novim Zakonom o elektronskim medijima koji je usvojen godinu dana ranije, a na osnovu Strategije razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020 – 2025. godine, bilo je predviđeno takozvano resetovanje organa koji u REM-u donosi odluke. Posle višegodišnjih primedaba stručne javnosti, medijskih i novinarskih udruženja, predstavnika fakulteta na kojima se studira novinarstvo i mediji, ocena međunarodnih organizacija koje se bave slobodom medija, donošenjem Strategije, postignut je konsenzus da treba napraviti presek i birati novi Savet Regulatora. Međutim, iako je novi zakon predvideo proceduru izbora novih članova, vlast je pokušala da manipuliše ovom obavezom prvo time što je najavljena predstavka Ustavnom sudu, od koje nije bilo ništa, a zatim odugovlačenjem sa početkom procedure izbora novih članova. Kada je, sa velikim zakašnjenjem procedura konačno počela, videlo se da je nadležni odbor Narodne skupštine Srbije dopustio kolektivnim predlagачima koje određuje zakon da uvrste i aktere koji ne zadovoljavaju uslove predviđene zakonom, a takođe da pojedini kandidati ne zadovoljavaju zakonske uslove. Zbog toga je jedan broj legitimnih kandidata odlučio da povuče svoju kandidaturu. Epilog je da u celom dvomesečnom periodu, koji je predmet istraživanja, ne postoji glavni organ REM-a što ima velike implikacije na stanje u pružanju usluga elektronskih medija. Drugim rečima ovo telo ne postoji u trenutku kada je najpotrebnije i kada ima mnogo razloga da reaguje na ponašanje elektronskih medija.

Ovaj period obeležen je i permanentnim protestima zbog odluke vlasti da u Beogradu sruši jedan broj objekata za koje su Beograđani vezani ili su ovi objekti pod zaštitom kao spomenici kulture. To se posebno odnosi na stari most preko Save, zgradu Hotela „Jugoslavija“ i zgradu Generalštaba, koja je bombardovana 1999. godine. Građani i predstavnici civilnog društva su više puta organizovali odbranu mosta na Savi, međutim vlast je upotrebila silu i započela demontažu mosta. Hotel „Jugoslavija“ je srušen, a

Generalštabu je skinuta zaštita kao spomeniku kulture. U sva tri slučaja bilo je sukoba sa policijom.

Spoljna politika Srbije je u ovom periodu jedan od važnih elemenata. Visoka očekivanja od predsedničkih izbora u SAD bila su u centru pažnje velikog broja medija, pri čemu su provladini mediji izrazito pohvalno govorili o Trampu i njegovim najavama nove politike. Podrška Trampu prelivala se i na Republiku Srpsku, a mediji u Srbiji izveštavali su obilno o nadanjima predsednika RS Milorada Dodika. Spoljnu politiku u velikoj meri obojili su odbojni, čak uvredljivi stavovi predstavnika vlasti Srbije u odnosu na novog izvestioca Evropskog parlamenta za Srbiju, Tonina Piculu.

Istovremeno, objavljena je informacija o uvođenju sankcija Naftnoj industriji Srbije od strane SAD jer je NIS u vlasništvu Rusije. To je izazvalo mnogobrojne reakcije u javnosti, a u režimskim medijima je dominirao narativ koji je proizveo predsednik države o mogućim rešenjima, ali uvek uz naglasak da se neće uvoditi sankcije Rusiji i da joj NIS neće biti otet, već ako Rusija mora da ga se odrekne, da će joj biti plaćena prava vrednost.

Od unutrašnjih tema koje su deo društveno-političkog konteksta u ova dva meseca može se pomenuti i tema Expo, koja je na agendi vlasti i lično predsednika Aleksandra Vučića visoko kotirana kao sudbinsko pitanje od koga Srbiji zavisi budući razvoj. Mnoga pitanja u vezi sa organizacijom međunarodne izložbe i izgradnjom objekata, posebno nacionalnog stadiona, javnosti nisu jasna, ali se permanentno polemiše o enormnim novčanim iznosima koji se pominju u vezi sa ovim projektom.

Veliku pažnju javnosti tokom ovog perioda privukla je najava vlasti da će se omogućiti stranim univerzitetima, fakultetima i ostalim visokoobrazovnim institucijama da osnivaju fakultete u Srbiji. Usledila je snažna reakcija predstavnika domaćeg visokoškolskog obrazovanja koji su skoro jedinstveno osudili ovakvu ideju navodeći da će to uništiti naš visokoškolski obrazovni sistem, a da se teško može pretpostaviti da će najbolji univerziteti iz sveta doći u Srbiju. U najavi dovođenja stranih fakulteta, akademska i opšta javnost osetili su nameru disciplinovanja univerzitetske zajednice

Zbog permanentnog antagonizma na relaciji vlast – opozicija predsednik Vučić je lansirao još jednu temu: predlog referendumske provere njegovog predsedničkog legitimiteta, što je opozicija jedinstveno odbacila, ocenivši inicijativu kao još jedan pokušaj marginalizovanja važnijih pitanja i naglašavanja njegove liderske pozicije.

Neke izuzetno važne teme koje su duže vreme bile u centru pažnje javnosti i političkih aktera, u ovom periodu su u izvesnom smislu jenjavale jer su ih druge nadjačale. Manje se govorilo o iskopavanju i eksploataciji litijuma, mada je aktuelnost pitanja i dalje održavana. Manje se govorilo o najkrupnijem problemu Srbije u poslednjih 40 godina, Kosovu i Metohiji, ali je o pojedinim incidentima javnost obaveštavana, najčešće jednostrano.

Opozicija je u ovom periodu bila veoma vidljiva iz mnogo razloga: pre svega zbog nesreće u Novom Sadu, a zatim u vezi sa održavanjem sednice Narodne skupštine Srbije, za koju su opozicione stranke imale predloge koji nisu usvojeni, zbog čega su opozicioni poslanici bojkotovali i želeli da spreče rad skupštine. Došlo je do ozbiljnih sukoba u parlamentu, prvi put su se pojavili simboli krvavih ruku zbog tragedije u Novom Sadu, a skupština je bez rasprave, mehanički usvojila Budžet za narednu godinu i veliki broj zakona, što je bio presedan u radu parlamenta.

Kao što je rečeno novosadska tragedija je u potpunosti obeležila poslednja dva meseca prethodne godine. Dan žalosti, izrazi saučešća, pijetet prema žrtvama, nisu mogli da potisnu ogromno nezadovoljstvo građana zbog još jedne nesreće u kojoj su stradali nevini ljudi, koji su se slučajno našli na tom mestu. Izjave predstavnika vlasti odmah posle obrušavanja nadstrešnice na Železničkoj stanici, koji su pokušali da reaktivizuju događaj i da odgovornost skrenu sa sebe, izazvao je gnev najpre građana Novog Sada, a zatim i cele zemlje. Nasrtaji na demonstrante od strane neidentifikovanih i maskiranih lica dolili su ulje na vatru, a dalje neodgovorno ponašanje nosilaca javnih funkcija izazvalo je lavinu protesta koji su se širili. U Novom Sadu, Beogradu, a zatim Nišu, Kragujevcu i drugim mestima počele su svakodnevne pauze u radu i kretanju u saobraćaju kojima je sa 15 minuta tišine odavana pošta žrtvama tragedije. U početku na protestima i uličnim šetnjama eksponirali su se predstavnici opozicije, ali postepeno su inicijativu preuzimali studenti, najpre Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu, Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, a zatim drugih fakulteta dok se u proteste nisu uključili čitavi univerziteti Novog Sada, Beograda, Niša, Kragujevca. Studenti su organizovali blokade svojih fakulteta i ispostavili odgovornima zahteve koji su se ticali utvrđivanja odgovornosti za ono što se dogodilo u Novom Sadu. Sve veći broj indicija da se nesreća dogodila zbog javašluka, korupcije, neodgovornosti, nepoštovanja zakona, učvršćivao je studente i one koji ih podržavaju u njihovim zahtevima. Na manipulativne pokušaje vlasti da pozovu na dijalog

i na pozive samog predsednika države na razgovor, studenti su odgovorili da ne žele razgovor sa onima koji nisu kompetentni za najvažnija pitanja, već žele da institucije počnu da rade svoj posao po Ustavu i zakonu, a pre svega tužilaštvo i sudstvo.

U celom posmatranom periodu, dok je napetost bivala sve veća, mediji su doprinosili podeli koja je već u društvu bila evidentna. Režimski mediji su napadali, vređali, targetirali studente, profesore i ostale aktere protesta i blokada, podgrevajući stare optužbe o stranim plaćenicima i neprijateljskom delovanju protiv države. Istovremeno, pojačana je, inače neprekidna, funkcionerska kampanja predsednika Aleksandra Vučića koji se i povodom protesta i iz drugih razloga sve više pojavljivao u medijima, posebno na televizijama u emisijama od pola sata do sat i po, čime je onemogućena bilo kakva ravnoteža između prisustva vlasti s jedne i opozicije, studenata i kritičke javnosti s druge strane. Sinhronizovano delovanje komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem, javnih servisa, provladinih kablovskih pružalaca medijskih usluga i mnogih, uglavnom tabloidnih, štampanih glasila, pojačalo je propagandu vlasti do maksimuma. U izvesnom smislu Javni medijski servis RTS, najavio je izvesne promene, počevši da objavljuje informacije o studentskim protestima, koje je u početku ignorisao, ali i kada je počeo da informiše to je bilo nedovoljno i znatno ispod važnosti događaja. Ispred RTS i RTV takođe su organizovani protesti zbog njihove neobjektivnosti i neobavljanja zakonom određenih funkcija.

Mediji su, dakle, i u ovom dvomesečnom periodu bili važni akteri ukupnih društvenih zbivanja, a njihov odnos prema medijskom pluralizmu i raznovrsnosti sadržaja, kao i prema indicijama monopolizovanja javne sfere, ima nesporan naučni i društveni značaj, zbog čega je važno istraživanje, odnosno analiza ovih pojava.

Analiza centralno-informativnih programa televizija

Metodologija

U okviru ovog istraživanja sprovedena je kvantitativno-kvalitativna i komparativno-unakrsna analiza medijskog diskursa u centralno-informativnim emisijama oba javna servisa – Radio-televizije Srbije (Dnevnik 2) i Radio-televizija Vojvodine (Dnevnik u 17), zatim svih televizija sa nacionalnom pokrivenošću – TV Prva (Vesti Prve), TV B92 (Vesti), TV Pink (Nacionalni dnevnik) i TV Happy (Telemaster), kao i dve kablovske televizije – Nova S (Dnevnik) i N1 (Dnevnik).

Istraživanje je sprovedeno u periodu od 1. novembra do 31. decembra 2024. godine. Za potrebe ovog monitoringa izrađen je jedinstven kodni list koji je sadržao osam kategorija: povod priloga, lokacija, teme, subjekti, pol subjekta, objekti, pol objekta i valentnost priloga.

U okviru kategorije povod priloga, postojale su četiri varijable: aktuelni događaj, pseudodogađaj i medijska inicijativa. Teme su bile razvrstane u četiri podkategorije sa ukupno 30 varijabli: politika (svet i region, Srbija i svet/region, unutar i međustranački odnosi, Kosovo, evrointegracije, izbori), ekologija (litijum, saobraćaj i urbanizam, ekologija – ostalo), ekonomija (EXPO, kapitalne investicije i infrastruktura, poljoprivreda, energetika, ekonomija – ostalo), bezbednost (policija i vojska, crna hronika, kriminal i korupcija, nadstrešnica, pravosuđe, sudski procesi), društvo (ljudska i manjinska prava i socijalna politika, istorija, prosveta, zdravstvo, mediji, REM, kultura, verske teme, komunalne teme, sport) i drugo.

Subjekti i objekti sadržali su ukupno 29 varijabli: strani i međunarodni subjekti/objekti, predsednik države, Vlada i ministri, predsednica Narodne skupštine, pokrajinske i lokalne institucije, kosovski subjekti/institucije, vladajuće stranke, opozicione stranke, sudska vlast, policija i vojska, poljoprivrednici, privatne kompanije i preduzetnici, javna preduzeća, prosvetni radnici i institucije, zdravstvene institucije, kulturne i obrazovne institucije, verske institucije, sportske institucije i sportisti, eksperti i NVO, aktivisti,

advokati, građani, radnici, sindikati, mediji, REM, nezavisni državnih organi, impersonalni subjekat/objekat i drugo.

Pod valentnošću priloga, kodirano je da li su prilozi bili: neutralni (faktografski), izbalansirani, pohvalni, sa izrazitom pozitivnom propagandom, negativni ili sa targetiranjem.

3.1. Radio-televizija Srbije

Radio-televizija Srbije (RTS) je jedan od dva javna medijska servisa u Srbiji. Rad javnih servisa regulisan je Zakonom o javnim medijskim servisima kojim se oni definišu na sledeći način:

„Javni medijski servis je nezavisan i samostalan pravni subjekt koji, obavljanjem svoje osnovne delatnosti, omogućava ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja, i pruža opšte i sveobuhvatne medijske usluge koje podrazumevaju informativne, obrazovne, kulturne i zabavne sadržaje namenjene svim delovima društva.” (član 2).

Osim po specifičnoj ulozi, RTS se od komercijalnih medija razlikuje i po načinu finansiranja. Osnovni prihod RTS-a čine takse koje plaćaju građani (koja prema postojećim zakonskim odredbama ne može iznositi više od 500 dinara), budžetska sredstva, komercijalna eksploatacija sadržaja, komercijalni prihodi (član 36). Taksa kao glavni izvor prihoda trebalo bi da obezbedi nezavisnost medija i nepristrasnost prilikom izveštavanja.

Tokom prethodnih godina sprovedeno je više istraživanja kojima se želelo ustanoviti da li RTS ispunjava svoju ulogu javnog medijskog servisa. Istraživački izveštaji Novosadske novinarske škole pokazali su da RTS tu ulogu ne ispunjava u svom informativnom programu. Istraživanje iz 2019. godine pokazalo je da „oba javna servisa u monitorovanom periodu i uzorkovanim emisijama nisu dosledno sledili javni interes, niti načela profesionalnog novinarskog kodeksa” (Valić Nedeljković i Isakov, 2019:73). Istraživački izveštaj iz 2022. godine pokazuje da „oba javna servisa ne posvećuju dužnu pažnju onim subjektima društvene prakse koji nisu na vlasti i koji realno nemaju moć donosilaca političkih odluka. To znači da češće reprezentuju stanovišta vladajućih elita, nego drugačija mišljenja onih opoziciono orijentisanih” (Valić Nedeljković i sar. 2023:66).

Više građanskih protesta (Srbija protiv nasilja iz 2023. godine, studentski protesti iz 2024-2025 godine) između ostalog tematizuje i neprofesionalno izveštavanje RTS-a, te je zgrada RTS-a jedna od redovnih stanica tokom protestnih okupljanja. U decembru 2024. godine, studenti su se okupili ispred zgrade RTS-a, zahtevajući istinito, objektivno i nepristrasno izveštavanje o protestima. U saopštenju su naveli:

„U ovoj zgradi se pokreće emitovanje Dnevnika 2. Pre tačno nedelju dana, 5. decembra, u 32. minutu tog istog dnevnika emitovana je sramna izjava predsednika Srbije Aleksandra Vučića u kojoj poručuje studentima: 'Pozivam ove devojke i momke koji se tuku oko para za moje rušenja – to što im daju malo spolja, a malo iznutra, nemojte deco da se tučete oko toga'. Tako su urednici sporne emisije Dušan Ubović i Bojana Mladenović odlučili da u udarnom terminu, i na Javnom servisu, emituju laži i uvrede za sve studente bez da su od nas tražili odgovor na sramne optužbe. Poručujemo da sav novac koji smo dobili za rušenje predsednika vraćamo", saopštili su studenti, ostavljajući dva prazna džaka sa natpisima „spolja" i „iznutra" kao, kako navode, ilustraciju novca koji su do sada dobili za „rušenje predsednika Vučića"²⁷.

Deo radnika RTS-a dao je podršku studentima putem peticije: „Ograđujemo se od nedopustivog optuživanja studenata u našoj centralnoj informativnoj emisiji, kao i od neprofesionalnog i neadekvatnog izveštavanja o studentskim i đačkim protestima"²⁸.

Istovremeno, predsednik Srbije kontinuirano kritikuje rad RTS-a, neretko se služeći različitim manipulativnim strategijama, naročito zbog izveštavanja o studentskim protestima: „Ne izazivaju oni nikakav efekat, osim što imaju grupe za pritisak u koje spada i RTS, zajedno sa svojim sestrinskim televizijama jednog kriminalca belosvetkog (21. 11). Komentarišući kritički odnos medija prema vlasti, predsednik Srbije je naveo: „Zato što oni to rade glupo, a vi to radite lukavo. Samo to mislim. Mislim da je RTS mnogo opasniji od N1 i Nove S, mislim da to radi neuporedivo potuljenje, pokvarenije, kao što ste radili kampanju" (21. 11). Slučaj Vučićevog komentarisanja novinara RTS-a zbog izveštavanja sa studentskih protesta u Nišu prvog marta 2025. godine, nazivajući novinarku „imbecilom"²⁹ pokazuje da je kritika prešla u targetiranje, koja dolazi od osobe na poziciji moći, što se može smatrati otvorenim pritiskom na rad ovog medija.

Iako je kvalitativno nemoguće uporediti kritike studenata koji zahtevaju da se demantuje objavljena laž i da se izveštava objektivno, sa kritikom da je RTS „potuljeniji" i „lukaviji" od NI i Nove S, da je u istoj grupi sa ovim televizijama, čiji je vlasnik „belosvetki kriminalac", jer se prve zasnivaju na činjenicama, a druge na stavovima (i sam Aleksandar Vučić je u nastavku izjave rekao novinarki „Nemojte da mi branite da kažem šta mislim."), opšti utisak koji stiže do javnosti jeste da radom RTS-a nijedna strana političkog spektra i društvenih grupa koje javno istupaju nije zadovoljna. S obzirom na to da je standard za

²⁷ <https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/5601568/protest-studenata-rts.html>

²⁸ <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-studenti-zahtevi-medijski-servisi-rtv-rts/33255199.html>

²⁹ <https://www.juznevesti.com/drustvo/objektivni-prilog-niskih-novinara-rts-a-i-uvrede-vucica-studenti-uns-kolege-osudjuju-javni-servis-ne/>

izveštavanje javnog servisa zakonski propisan, analizom je moguće ustanoviti da li su i koje kritike na račun RTS-a opravdane.

Ovim izveštajem će se ustanoviti da li se u informativnom programu RTS-a izveštavalo u interesu svih građana Srbije, tokom novembra i decembra 2024. godine, analizom centralne informativne emisije Dnevnik.

3.1.1. Povod izveštavanja

Povod za izveštavanje RTS-a je najčešće bio aktuelni događaj (78%, odnosno 372 priloga). Zabeleženo je 40 medijski iniciranih priloga (8%) i 66 priloga označenih kao pseudodogađaj (14%).

Među pseudodogađaje su svrstavani prilozi o različitim međunarodnim danima, izveštaji sa konferencija, pratnje ministara prilikom međunarodnih poseta, obraćanja političara medijima, bilo direktno ili putem društvenih mreža, koje je potom RTS prenosio u vidu kratkih vesti bez kritičkog osvrta. Više priloga označenih pod pseudodogađajem se moglo svrstati pod propagandnu aktivnost RTS-a u korist vlasti. Tako se u Dnevniku od 23. novembra kao treći prilog našla Instagram objava predsednika Srbije, koju prezenterka najavljuje sledećim rečima:

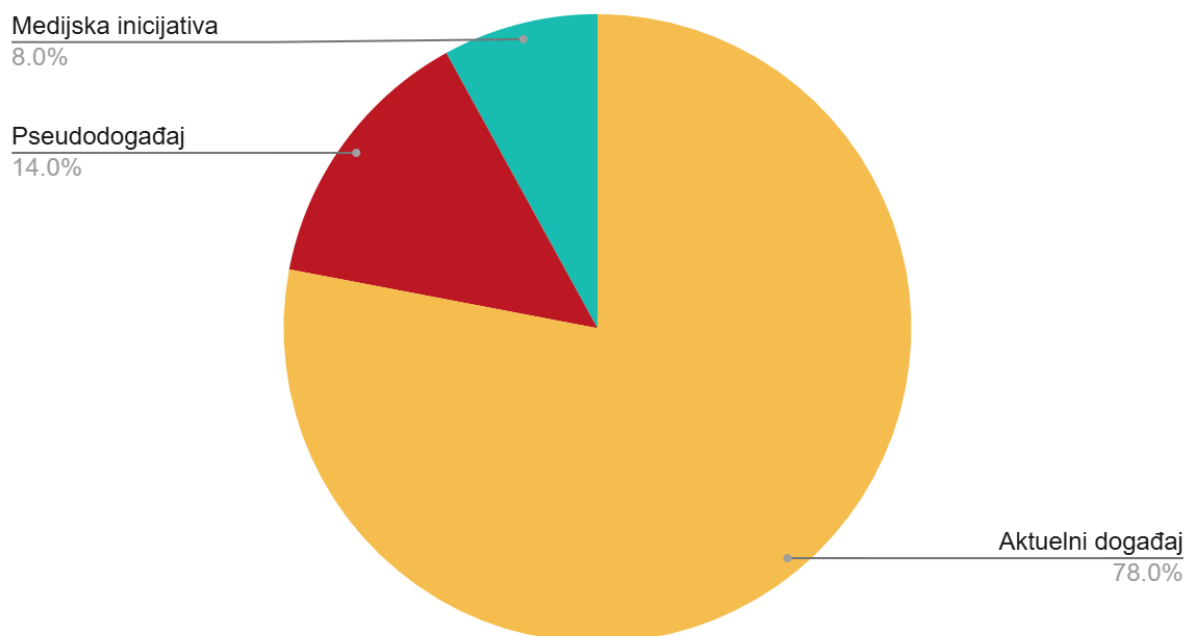
„Predsednik Aleksandar Vučić je u objavi na Instagramu pozvao građane da se bore i rade više kako bi zemlja bila modernija i kako bi živeli bolje. Sa ministrom finansija obišao je radove na pruzi u Zemun Polju.”

Sledi snimak sa Instagrama u kom Aleksandar Vučić priča o radovima, napretku Srbije, sopstvenom trudu da vrati dve građevinske firme koje su htele da odustanu od radova. Kraj snimka, što je ujedno i kraj priloga, Vučić završava rečima: „Borba je život, ali je život borba.”. Izveštavanje u javnom interesu bi zahtevalo opširnije informacije o radovima, izvođačima, propitivanje izjave predsednika da je uspeo da ispregovara sa dve firme da ne odustanu od radova (šta je pregovaranje podrazumevalo, da li su im obećani povlašćeni uslovi). Bez tih informacija, prilog je auditorijumu prikazan kao trijumfalni podvig predsednika zaključen motivacionom porukom za sve građane.

RTS je prenosio više Instagram objava predsednika Srbije na kojima se prikazuje njegova poseta grobljima tokom pomena nastradalima u padu nadstrešnice. Navedene Instagram

objave predstavljale su pseudodogađaje niske informativne vrednosti, a izrazito pozitivnog propagandnog delovanja.

Povod priloga

Medijski inicirani prilozi odlikovali su se tematskom raznovrsnošću i uključivali su teme iz oblasti zdravstva, obrazovanja, energetike, poljoprivrede, kriptovaluta, međunarodne političke scene, da nabrojimo samo neke. Iako se medijski inicirani prilozi odlikuju tematskom raznovrsnošću, ne može se tvrditi da su se svi odlikovali visokim profesionalnim standardima. Na to nam ukazuje (između ostalih) primer od 27. novembra, koji obrađuje temu femicida, a u kom reporterka navodi da se femicid može sprečiti ukoliko se blagovremeno prijavi, izostavljajući da pomene institucionalne probleme i izazove na koji nailaze žene koje prijave nasilje³⁰.

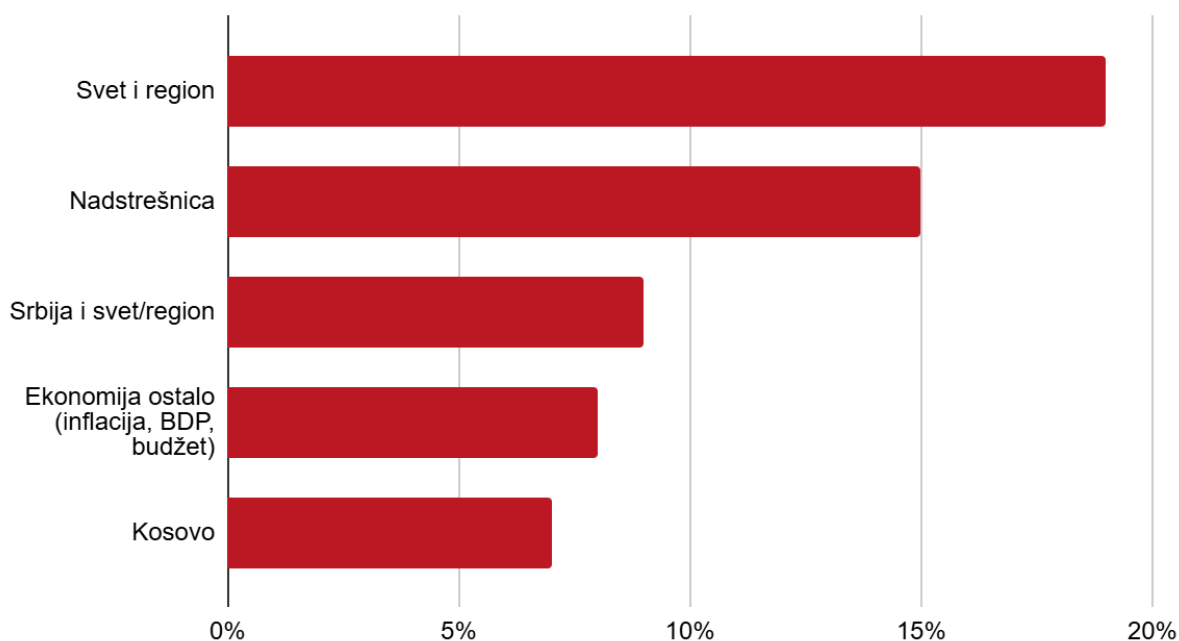
Činjenica da su medijski inicirani prilozi manje zastupljeni od pseudodogađaja (među kojima ima onih sa propagandnom funkcijom), ukazuje na to da se RTS ne vodi javnim interesom kada su u pitanju povodi za izveštavanje.

³⁰ Istraživanje Organizacije za bezbednost i saradnju (2018) pokazao je da žrtve nisu dovoljno zaštićene tokom sudskih procesa i da postoji potreba za usavršavanjem profesionalne obuke zaposlenih, kao i da postoje nedostaci u primeni zakona i prikupljanju podataka. Izvor: Autonomni ženski centar, dostupno na linku: <https://www.womenngo.org.rs/konsultacije-za-zene/o-nasilju-nad-zenama/nasilje-nad-zenama/2071-rasprostranjenost-nasilja-prema-zenama-u-srbiji>

3.1.2. Tema

Teme su razvrstavane po kategorijama Politika, Ekonomija, Ekologija, Bezbednost, Društvo i Drugo, pri čemu je svaka razvrstavana po specifičnim varijablama. Najzastupljenija tematska kategorija bila je Politika sa 41% udela, dok je najzastupljenija varijabla, kako u kategoriji Politika, tako i u ukupnom uzorku tema, varijabla Svet i region bez Srbije, koja ima 19% udela. Ovakav rezultat uzrokovan je brojnim aktuelnim događajima na međunarodnoj političkoj sceni – u vreme sprovođenja monitoringa održani su predsednički izbori u Americi, aktivna su ratišta u Ukrajini, Gazi, Bliskom Istoku, došlo je do svrgavanja vlasti Bašara al-Asada u Siriji. Iako su vesti iz varijable Svet i region kvantitativno najbrojnije, one su najčešće saopštavane u formi kratkih informativnih jedinica, te nisu zauzimale značajniju minutažu u okviru emisije.

Pet najzastupljenijih tema (%)

Druga po zastupljenosti bila je kategorija Bezbednost sa 27% udela, dok je u okviru nje najzastupljenija bila varijabla Nadstrešnica (15%) pod kojom su označavane sve medijske jedinice koje imaju veze sa padom nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu 1. novembra i protestima i blokadama, koje su usledile nakon toga. Nadstrešnica je ujedno i druga po zastupljenosti među svim varijablama.

Sledeća po zastupljenosti je kategorija Društvo (25%) i u okviru nje, kao najzastupljenije, izdvojile su se varijable Zdravstvo (6%), Kultura (6%) i Ljudska i manjiska prava i socijalna politika (4%). Varijabla Prosveta zauzima 2% udela, odnosno deset medijskih jedinica u ukupnom uzorku, što je upadljivo malo, s obzirom na aktuelnosti koje su se dešavale u ovoj oblasti (štrajk prosvetara, blokade škola, prevremeni raspust, pregovori prosvetnih sindikata sa predstavnicima vlasti).

Kategorija Ekonomija četvrta je po zastupljenosti (14%) i u njoj je kao najzastupljenija, uočena varijabla koja zbirno prikazuje različite ekonomske teme (budžet, inflacija, BDP) sa 8% zastupljenosti, dok je više od 1% imala još samo varijabla Kapitalne investicije i infrastruktura (3%).

Od ukupno 478 medijskih jedinica zabeleženih monitoringom, ekološke teme su obrađene u šest medijskih jedinica, pri čemu temi iskopavanja litijuma nije posvećena nijedna medijska jedinica.

Tema koja takođe nije zabeležena nijednom tokom monitoringa jeste REM. Skupštinski Odbor za kulturu i informisanje usvojio je, krajem novembra, Odluku da se pokrene postupak za predlaganje kandidata za izbor novih članova Saveta REM-a, dok se u narednom periodu sprovodio postupak predlaganja, a u medijima su razmatrane procedure i potencijalni kandidati. S obzirom na to da je neprofesionalnost rada REM-a ustanovljena u više istraživačkih izveštaja (Janjatić Jovanović, 2023) i analitičkih tekstova (Bošnjaković, 2024) (Đokić, 2024), kao i u izveštajima u napretku Srbije u procesu evrointegracija (Tuhina, 2024), može se zaključiti da je RTS u potpunosti zanemario ovu temu od javnog interesa.

U kategoriju Drugo svrstani su prilozi koje nije bilo moguće kategorisati postavljenim tematskim okvirom i ukupno imaju 3% udela, odnosno 12 medijskih jedinica.

3.1.3. Nadstrešnica

Izveštavanje o padu nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu počinje istog dana kada je došlo do tragičnog događaja – 1. novembra. U narednom periodu izveštavanje o nadstrešnici i pratećim događajima je bilo u formi vesti kojima se saopštavaju aktuelni događaji – hapšenja, puštanja iz pritvora, akcije Zastani Srbijo na 14 i potom 15 minuta, kao i blokade fakulteta i protesti koji su usledili posle više incidenata kada su kolima udarani ljudi na ulicama tokom odavanja pošte stradalima.

O pomenutim akcijama je izveštavano u formi kratkih vesti (okvirno pola minuta), neretko tek u drugoj polovini emisije, saopštavane su nepotpune informacije, bez ukazivanja na sve razloge okupljanja. Izveštavanjem se izbegavalo postavljanje pitanja političke i institucionalne odgovornosti, iako je ona zahtevana na ulicama i fakultetima.

Istovremeno, uočavane su informativne jedinice u kojima se, uz druge informacije, saopštavala kritika protesta i blokada iz ugla predstavnika vlasti.

Prvi prilog emitovan u Dnevniku od 11. decembra bilo je obraćanje predsednika Srbije, koji je govorio o različitim temama, između ostalog i o studentskim protestima. Novinarka je prafrazirala izjavu predsednika koji je obećao da će ispuniti sve zahteve i zamolio studente da se vrate na nastavu, mada je svestan da se to neće desiti, jer je ubeđen da protesti imaju političku pozadinu.

Prvi prilog emitovan u Dnevniku od 17. decembra bio je o sednici Vlade kojoj je prisustvovao i predsednik, za koga je skandalozno da Vlada ne reaguje, a izvode se maloletna deca iz škola – „Svi ćutite kao zaliveni. Po kom zakonu je to dozvoljeno?“, dodajući da je veoma zadovoljan jer su svi studentski zahtevi ispunjeni. U istom prilogu se nije našla izjava druge strane kojom bi se obrazložilo da zahtevi nisu ispunjeni i zašto. Na ovaj način se auditorijumu indirektno pružila informacija da blokada ima drugačiji cilj od onog koji se javno saopštava.

U Dnevniku emitovanom 5. decembra u 15. informativnoj jedinici objavljena je kratka vest da deo studenata blokira Rektorat i da blokada traje na još nekoliko fakulteta. Za njom sledi vest da je predsednik Aleksandar Vučić komentarisao video na kom se studenti tuku oko para koje su dobili za protest, uz prikaz izjave:

„Pozivam ove devojke i momke koji se tuku oko tih para koje su dobili za moje rušenje, to što im daju malo spolja, malo iznutra da bi mene rušili. Nemojte deco da se tučete oko toga, dođite da radite za svoju zemlju, obezbedićemo da zaradite više para, pošteno na pošten način da pomognete svojoj zemlji. Nemojte da se bijete, da se šamarate tamo, hvatate za gušu, zbog toga što neko hoće da srušite svoju zemlju. Dođite, mi ćemo vam pomoći, dobićete dobar posao, čist posao, ozbiljan posao. Sutra stiže zastava EXPO, da radite, da svi budu ponosni na vaš rad, a da možete sebi i svojim porodicama da obezbedite više.“.

U prilogu nije emitovan video, niti objašnjeno njegovo poreklo ili autentičnost, ali ni proverena istinitost iznetih optužbi.

Emitovanje ovog priloga, uz nepotpuno i neprofesionalno izveštavanje o događajima koji su usledili kao reakcija na pad nadstrešnice doveli su do protesta ispred zgrade RTS-a. Studenti su zahtevali da se o njihovim zahtevima izveštava istinito i objektivno, kao i da se obustavi objavljivanje neistinitih informacija u vezi sa protestima, a koje saopštavaju političari.

RTS je postepeno menjao način izveštavanja, te su blokade i protesti dobijali veću minutažu u informativnim emisijama. Međutim, izveštavanje o protestima i blokadama i dalje je povremeno bilo praćeno odgovorima predstavnika vlasti kojima se urušavao legitimitet protesta. U Dnevniku od 31. decembra u osmoj medijskoj jedinici je objavljeno da su studenti umesto dočeka najavili blokade i tišinu jer im zahtevi nisu ispunjeni. Kao deveta medijska jedinica usledio je odgovor Aleksandra Vučića, koji je tvrdio da su zahtevi ispunjeni:

„Mogu da rade šta god hoće koliko god hoće. Ja nemam problem s tim. Pendrek spasa neće dobiti. Niko da ih dira neće, to su naša deca, sve što možemo da pomognemo, da pomognemo. Ako im juče nisu ispunjeni zahtevi, a videli ste da je tužilaštvo juče počelo da kači sva dokumenta. Čak i one građevinske sveske, koje im sigurno ništa ne znače, pa evo i to su počelil da kače.”

Može se zaključiti da tokom monitorovanog perioda izveštavanje o događajima koji su usledili nakon pada nadstrešnice nije zadovoljavalo standard izveštavanja u javnom interesu. Objavljivane se nepotpune i netačne informacije, medijske jedinice su neretko bile pristrasne ili poslagane takvim redosledom da se auditorijumu već samim gledanjem vesti nametne stav. Taksativnim izlaganjem vesti sa izjavama jedne, a potom, u sledećeoj vesti, druge strane, upravo je redosled taj koji donosi privid arugmentovane rasprave, dok suštinski ima funkciju da se kasnijim prilogom pobije onaj koji mu je prethodio. Izbegavano je izveštavanje u formi analitičkih priloga u kojima bi se čuli argumenti i kontra-argumenti, koji bi bili potkrepljeni činjenicama do kojih su došli novinari.

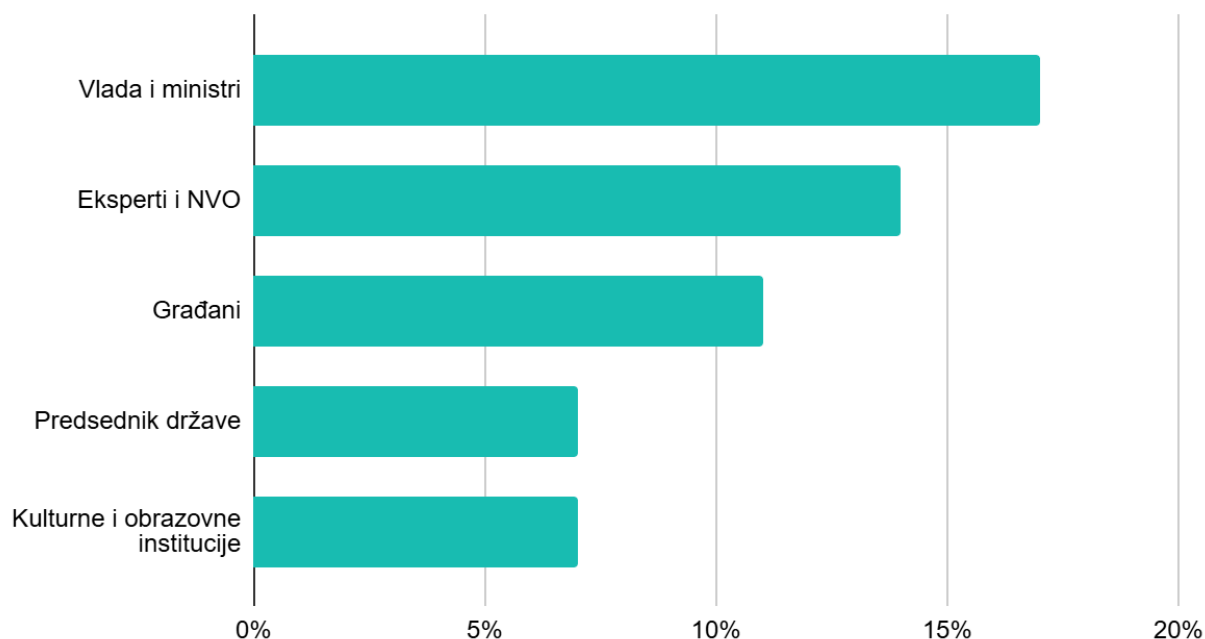
3.1.4. Subjekti

Najzastupljeniji na poziciji subjekta bili su strani i međunarodni subjekti sa 33% udela, što je u skladu sa tematski najzastupljenijom varijablom Svet i region. Iako su kvantitativno najbrojniji, strani i međunarodni subjekti nemaju značajnijeg kvalitativnog udela na formu emisije jer su najčešće puštane kratke izjave ili kratki citati, kojima se prenose novosti sa aktivnih ratišta, vesti u vezi sa američkim izborima, različitim

dogadajima u svetu, poslovanjem međunarodnih kompanija. Duže izjave stranih zvaničnika ticale su se najčešće procesa evrointegracija Srbije i pregovora Beograda i Prištine.

Kada se izuzme varijabla Strani i međunarodni subjekti, najzastupljenija varijabla među domaćim subjektima bila je Vlada i ministri sa 17% udela, u koju su uključene i izjave tadašnjeg premijera Miloša Vučevića. Druga po zastupljenosti je varijabla Eksperti i NVO sa 14% udela, u koju su uključene sve izjave analitičara i stručnjaka (često imenovanih na RTS-u kao „poznavaoi prilika”), kao i predstavnika udruženja građana čiji je rad predstavljen u medijski iniciranim priložima. Varijabla Građani je treća po zastupljenosti (11%) i u nju su svrstane izjave građana u anketama, kao i izjave svih aktera u priložima, koji su govorili u svojstvu građana, bez posebno istaknutih kvalifikacija. Na četvrtom mestu se nalaze tri varijable i sve imaju po 7% udela i to su varijable Predsednik države, Zdravstvene institucije i Kulturne i obrazovne institucije.

Pet najzastupljenijih domaćih subjekata (%)

Izjave predstavnika opozicionih stranaka zabeležene su devet puta i čine 1% ukupne zastupljenosti subjekata, odnosno 2% ukoliko posmatramo samo domaće subjekte.

Iako je na četvrtom mestu po zastupljenosti kao varijabla, Aleksandar Vučić je prvi po zastupljenosti kao pojedinačni subjekat i citiran je 44 puta. Uz to što je predsednik najviše

puta citiran, pružena mu je i najveća minutaža tokom perioda monitoringa. Direktne izjave, intervjui, citati i parafrazirane izjave Aleksandra Vučića trajale se više od 103 minuta, tokom 31 emisije Dnevnik. S obzirom na to da je monitorovano 1.122,55 minuta Dnevnika, može se zaključiti da su izjave predsednika Srbije zauzele približno 10% vremena ukupnog monitorovanog uzorka. U analiziranim izjavama bilo je moguće uočiti autoritaran odnos prema sagovornicima ili objektima o kojima se priča (obraćanje ministrima na sednici Vlade sa „ćutite kao zaliveni (17. 11), novinarki tokom intervjua – „Nemojte da mi branite da kažem šta mislim. (21. 11), odgovor novinarki koja kaže „imamo još par minuta do utakmice“, aludirajući na to da će morati da privode razgovor kraju, predsednik ironično odgovara „u pravu ste, utakmica je mnogo važnija“). Takođe, primećeno je izgovaranje direktnih uvreda i targetiranja, kao i optužbi bez iznošenja dokaza („štrajk nam traži ona luda Biljana Stojković (21. 11), „televizije kriminalca belosvetskog (21. 11), „još je bio nekakav skup u Novom Sadu, siledžija i nasilnika (21. 11), „oni koji se predstavljaju kao opozicija, a opozicija su Srbiji, a ne vladajućim strukturama, njihova namera je da se ne isplate penzije uvećane za 11%, da se ne isplate plate uvećane od 8 do 11%“ (25. 11), kao i nedokazivih samopohvalnih izjava koje se mogu označiti kao direktna propaganda („Jedan sam od najcenjenijih lidera u svetu“ (21. 11), „Malo ko poznaje predsednika Putina kao ja“ (19. 11), „Nemam nikakav strah ni od koga i ni od čega (21. 11), predstavljajući ideju povoljnih kredita za mlade ljude, izgovara: „Ja ovo radim, mladi prijatelju, zbog istorije. Ovo je moja ideja“ (21. 11).

Značajno je napomenuti da nijedna manipulativna izjava predsednika nije bila problematizovana i medijski analizirana u prilogima, već je svaka išla u program bez krtičkog osvrta kao činjenična datost, čime se RTS svrstao na stranu vlasti, suprotno javnom interesu.

3.1.5. Objekti

Dve varijable su se izdvojile kao najzastupljenije tokom čitavog perioda monitoringa i u pitanju su Strani i međunarodni subjekti, zabeleženi 167 puta (36%) i Građani, o kojima se govorilo 111 puta (24%). U varijablu Građani svrstani su objekti o kojima se govorilo nezavisno od stručnosti, kvalifikacija, pola, roda, te su pod tom varijablom označene žrtve, žene, deca, različite socijalno ugrožene društvene grupe, počiniozi zločina, penzioneri, itd. Strani i međunarodni objekti beleženi su najčešće u temama Svet i region i Srbija i svet, bilo kao pojedinci ili grupno - EU, NATO, Palestinci, Sirijci, Amerikanci. Iako

kvantitativno najbrojniji, strani i međunarodni subjekti su retko u prilogima bili predmet kompleksne obrade, te se ne može smatrati da je u značajnoj meri ova varijabla uticala na oblikovanje informativne emisije. Značajnije manje zastupljena, ali jedina koja, uz prethodno navedene, ima uočljivo prisustvo je varijabla Kosovski subjekti (8%) i u vezi je sa aktuelnim dešavanjima na Kosovu (izbori, eksplozija na mostu, pregovori Begorada i Prištine). Ostale varijable imaju četiri i manje posto zastupljenosti.

3.1.6. Valentnost priloga

Izveštavanje RTS-a u Dnevniku je najčešće označavano kao pasivno i faktografsko (57%) i tako su označavane kratke vesti u kojima se striktno saopštavala informacija bez sveobuhvatnije obrade teme. Kompleksniji prilozi, obrađeni na profesionalan način, čine 15% uzorka i zabeleženi su 72 puta. Pohvalna konotacija je uočena 91 put (19%). Kao pohvalni su beleženi prilozi koji imaju pozitivan pristup temi, bilo da se radi o događajima iz oblasti kulture, međunarodnih odnosa, društvenom doprinosu različitih organizacija, promocije, i tome slično. Kao pohvalni su označeni i prilozi u kojima se na osnovu pruženih informacija može izneti pozitivan zaključak o akterima priloga ili temi, uz povremene pohvale koje bi izrekao novinar. S obzirom na to da je ovakva vrsta izveštavanja uočavana i u prilogima iz oblasti politike, u kojima se predstavljala aktivnost vlasti, možemo zaključiti da je RTS izveštavao pristrasno, suprotno profesionalnim standardima. Prilozi sa negativnom konotacijom, odnosno u kojima se negativno komentarišu akteri vesti ili se saopštavaju informacije koje dovode do negativnog zaključka, zabeleženi su 22 puta (5%). Takvi prilozi su najčešće uočavani prilikom obrade teme Kosovo, kada su negativno predstavljani postupci kosovskih zvaničnika, najčešće uz izostavljanje izjava, odnosno argumenata strane koja se kritikuje.

Izrazito pozitivna propaganda uočena je 17 puta (4%). Medijske jedinice su označavane na ovakav način ukoliko je osnovni cilj jedinice bio ostvarivanje pozitivnog utiska, odnosno pozitivna dominacija jedne strane u odnosu na drugu (ukoliko je tematizovan odnos). U nastavku teksta će biti predstavljeno više primera izrazito pozitivne propagande uočene u monitorovanim Dnevnicima.

Devetog decembra, RTS je emitovao prilog u kom je prepričan utisak izdavača lista Berliner Cajtung, Holgera Fridriha o Aleksandru Vučiću:

„Opisao je Aleksandra Vučića kao čoveka koji govori slobodno i uspostavlja veze između geopolitičkih blokova. On govori slobodno i uspostavlja poveznice, pruža priliku da se bolje razumeju veze između geopolitičkih blokova, zemalja koje deluju u njima i odgovornih ljudi. Dostupan je kao svedok i pokušava da posreduje između pozicija. To je prijateljski i ponekad neobično otvoren razgovor. Bez oštine, bez ciničnih komentara, kakve voli da ubacuje mađarski premijer Viktor Orban. Autor u veoma opširnom članku pod nazivom 'Uvidi bez iluzija' ocenjuje da je skup u Cirihu bio sastanak za pamćenje i navodi da je na njemu u više navrata vladala tišina zbog zaprepašćenja, a ponekad i zbunjenosti, a da je to, kako se navodi, Vučić primio k znanju.".

Prilog se završava navedenim citatom i može se smatrati izuzetno pozitivnom propagandom u korist Aleksandra Vučića. Citatom su prikazane lične karakteristike predsednika i utisak koji ostavlja na međunarodnoj sceni, prema mišljenju autora članka (bez cinizma i oštine, govori slobodno, uspostavlja veze) bez konkretnih informacija od javnog značaja za građane Srbije.

U Dnevniku 25. decembra je objavljena kratka vest da četiri prosvetna sindikata nisu prihvatila predlog koji im je iznet na sastanku sa Aleksandrom Vučićem, Milošem Vučevićem i Anom Brnabić, „jer nije u skladu sa zahtevima koji su predati 17. decembra". Bez izjava predstavnika sindikata i dodatnih pojašnjenja. Odmah nakon nje, usledio je izveštaj sa skupa Srpske napredne stranke „Budućnost, a ne prošlost", na kom je predsednik izneo detalje sa sastanka:

„Ja sam slušao šta su oni tražili i prihvatio i učinio više od onoga što su oni tražili i mogu sad i da vam kažem šta je to. Osim povećanja od 11% gde smo prihvatili da povećamo, gde smo prihvatili da povećamo i nenastavnom osoblju 11% što nam stvara ogromne probleme u državi, oni su tražili od septembra da ide povećanje od 8 ili 9%, a da se izjednači sa prosečnom platom u Republici Srbiji. Ja sam reko ne, idemo na 10%, a onda vam povećavamo isto i malo više, za 0,2-0,3%, još 8 ili 9%, što znači kumulativno 32-33% za samo 13 meseci. Za trećinu uvećane plate za samo 13 meseci i svi ljudi bili srećni, oni nisu mogli da veruju da smo se sve dogovorili. E, šta se danas dogodilo. Isto ono što sam rekao i kad su postojali studentski tobožnji zahtevi, kad sam rekao evo ispunićemo sve i videćete da neće da prestanu. Desilo se pa ne možemo mi, ponuda je dobra (kao da sam ja nešto nudio, a ništa nisam nudio osim što sam prihvatao ono što oni traže), više nema ni ponude.. ne ne, mi ćemo da idemo u potpunu obustavu rada. Vi nemate pravo da idete u potpunu obustavu rada i zakoni će se u ovoj zemlji poštovati, to hoću da znaju svi. Samo da znaju prosvetni radnici da im je neko iz džepa uzeo najmanje 21% uvećane plate. Pošto sam to prihvatio ja sam rekao ne ne, idemo do Svetog Save, sve smo ovo bili spremni da prihvatimo, da potpišemo sutra. Odjednom nit se ko kome javlja, niti bilo šta. Srećni ljudi, neću da govorim druge detalje. Hoćete da vam kažem šta to znači, e to znači da više nisu sindikalni zahtevi nego politički. A izvlačite sad što sam vam govorio od početka, a mnogi su govorili da to nije istina, a sad vidite da su politički zahtevi. I država

će da trpi, da trpi, da trpi do određenog trenutka, u određenom trenutku država će da postupa u skladu sa zakonom."

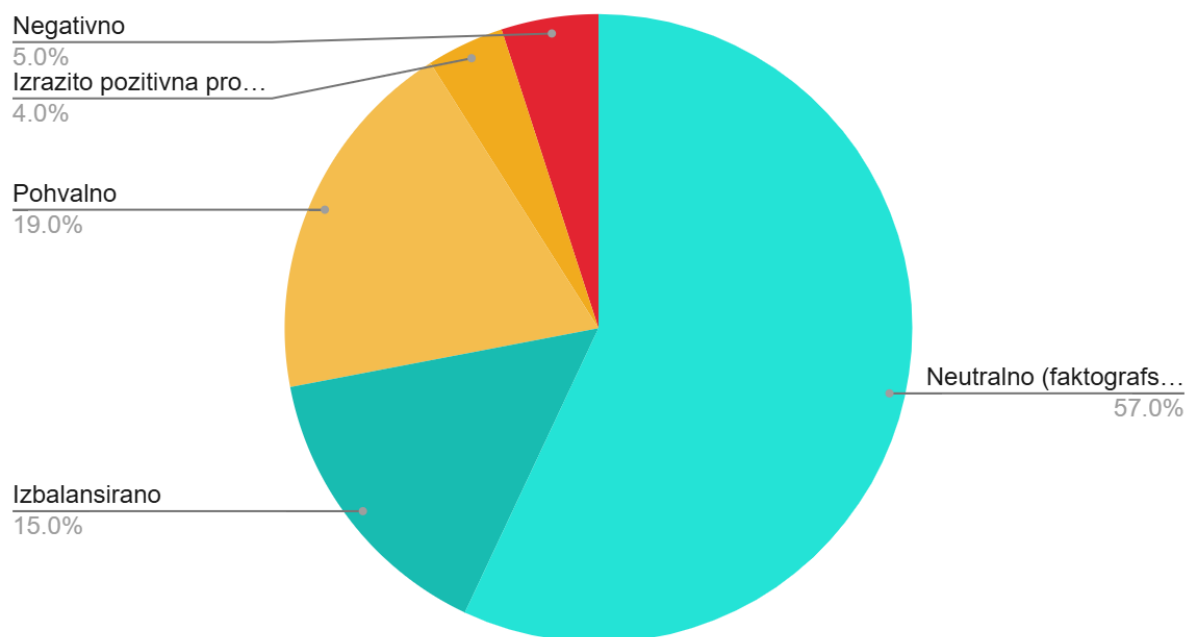
Kako su u pitanju dve informativne jedinice koje su išle jedna za drugom, jasno je da je RTS uključio obe strane koje su učestvovala u dijalogu, ali da su prosvetni sindikati dobili jednu rečenicu, koju citira prezeniterka, a predsednik dva i po minuta vremena direktnog obraćanja građanima tokom kojih je predstavio svoju verziju sastanka. U tom smislu se može govoriti o simulaciji uključivanja dve strane i o izrazito pozitivnoj propagandi u korist vlasti, jer niko od predstavnika sindikata nije dobio priliku da potvrdi ili opovrgne predsednikovu verziju sastanka.

Svi zabeleženi slučajevi izrazito pozitivne propagande odnosili su se na pozitivno prikazivanje vladajuće strukture.

U kategoriji Valentnost priloga izdvojena je i varijabla Targetiranje (govor mržnje, direktne uvrede) i zabeležena je jednom u periodu monitoringa, tokom intervjua sa predsednikom Srbije 21. novembra kada je učesnike protesta nazvao siledžijama i nasilnicima, vlasnika televizija N1 i Nove S belosvetskim kriminalcem, političarku i profesorku Biljanu Stojković ludom, bez reakcije novinarku koja ga je intervjuisala.

Sabiranjem podataka može se ustanoviti da je RTS u 31 emisiji Dnevnik objavio 72 kompleksna i objektivna priloga (15%), dok su pristrasni prilozi (pohvalni, negativni i izrazito propagandni) činili 28% uzorka. Iako je deo pristrasnih priloga ustaljena i prihvaćena praksa (takozvane tople ljudske priče, prikaz pozitivnih inicijativa i akcija, događaji iz kulture, itd.), ipak gotovo dvostruko veća zastupljenost pristrasnih u odnosu na objektivne priloge prikazuje da se javni servis ne vodi visokim profesionalnim standardima prilikom izrade priloga, što se odražava na neispunjavanje osnovne uloge objektivnog i istinitog izveštavanja u javnom interesu.

Valentnost priloga

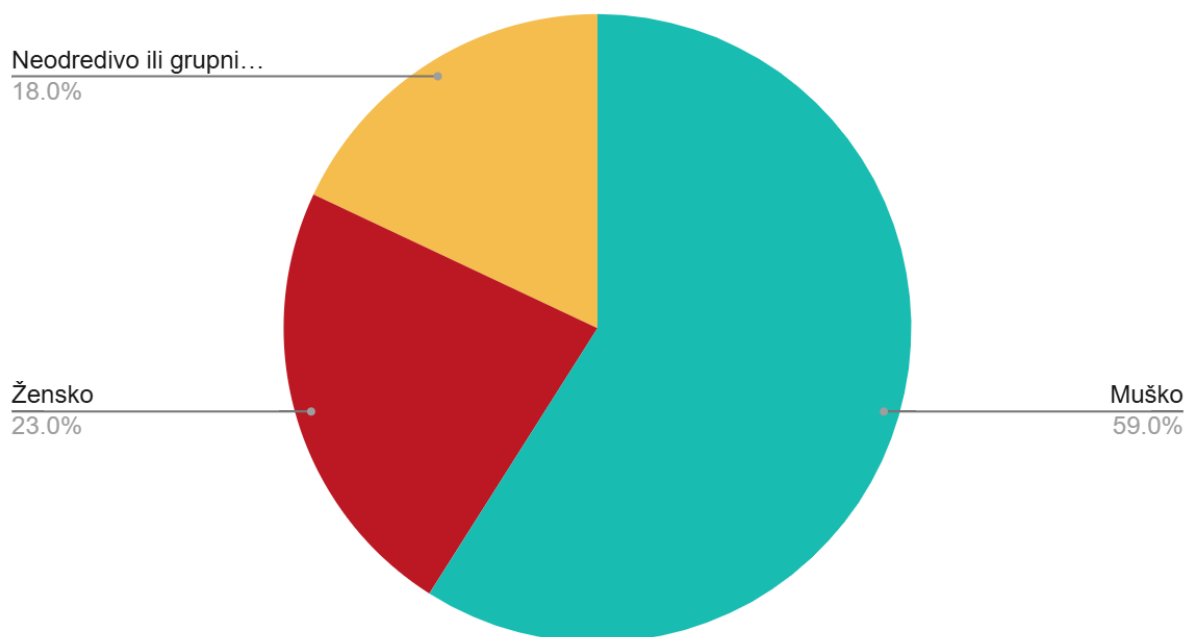

3.1.7. Rodna ravnopravnost

Analizom zastupljenosti muških, ženskih i grupnih subjekata uočeno je da u informativnim emisijama dominiraju muškarci na poziciji subjekta (59%, odnosno 529 puta), dok su na poziciji objekta najbrojniji grupni subjekti (73%, odnosno 311 puta). Žene su govorile 210 puta (23%), dok su žene kao pojedinačni objekti bile zabeležene 24 puta (6%). S obzirom na to da novinari nisu uvek u prilici da biraju nosioce informacija, naročito kada su aktuelni događaji u pitanju (iako u određenim slučajevima jeste moguće, na primer prilikom odabira stručnjaka za sagovornike), pravi primer inicirane rodne ravnopravnosti, odnosno neravnopravnosti bi trebalo potražiti upravo u medijski iniciranim prilogima. Analizom ovih priloga, ustanovljeno je da je značajna prednost ponovo data muškarcima na poziciji subjekta (zabeležni 72 puta) u odnosu na žene (koje su govorile 39 puta). Zapaženo je i da se selekcija muških i ženskih subjekata vrši i na osnovu teme medijski iniciranog priloga. Tako su žene češće sagovornice o temama poput ljudskih prava, femicida, rađanja u ranijim godinama, kulture/starih zanata; dok muškarci češće govore o političkim, geopolitičkim i ekonomskim temama. Na ovakav način se kroz medije održava patrijarhalna podela rodnih uloga u društvu.

Osim prilikom odabira sagovornika, RTS ističe dominaciju muškog roda i jezikom koji upotrebljava za imenovanja zanimanja. Uočena je praksa da se žene dosledno potpisuju imenicama muškog roda kada su u pitanju zanimanja za koje femininativi i dalje nisu opšte prihvaćeni (radiolog, klimatolog, anesteziolog). Međutim, čak i kada su u pitanju zanimanja koja imaju ustaljene femininative u srpskom jeziku (poput guverner-guvernerka, radnik-radnica, lider-liderka), primećena je praksa da se povremeno koriste imenice muškog roda u potpisu žene: Jorgovanka Tabaković, guverner; Prof. Bojana Surla, dekan RAF-a; Zora Dobričanin, punomoćnik oštećenih; Marin Le Pen, lider Nacionalnog okupljanja; Katarina Marjanović, radni terapeut Udruženja „Volja za životom”; Jovana Prvulović, socijalni radnik Udruženja „Volja za životom”. Iako ovakva praksa nije pravilo kog se RTS redovno pridržava, uočeni primeri oslikavaju i dalje prisutnu diskriminaciju jezikom.

Pol subjekata

Zaključak

RTS se u centralnim informativnim emisijama, u periodu monitoringa, nije pridržavao načela rada javnog medijskog servisa propisanog Zakonom o javnim medijskim servisima (član 4), a to je istinito, nepristrasno, potpuno i blagovremeno informisanje. Uočena je praksa plasiranja netačnih, nepotpunih, manipulativnih informacija. Pseudodogađaji su imali prednost nad medijski iniciranim priložima i neretko su iskorišćeni u propagandne svrhe radi promovisanja vlasti. Takođe, pristrasni prilozi (pozitivni, negativni i propagandni) imaju veću zastupljenost (28%) u odnosu na kompleksne priloge urađene na profesionalan način (15% monitorovanog uzorka).

Tema, koja je bila izrazito aktuelna tokom perioda monitoringa, a o kojoj RTS nije profesionalno izveštavao ticala se protesta i blokada koje su usledile nakon pada nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu. Minutažom, redosledom priloga, neuzimanjem izjava učesnika protesta i blokada, targetiranjem učesnika kroz izjave osoba na pozicijama moći, objavljivanjem nepotpunih i netačnih informacija, RTS je medijski ignorisao, relativizovao i osudio događanja na ulicama i fakultetima u Srbiji. Postepno unapređenje izveštavanja tokom perioda monitoringa nije dostiglo formu profesionalnog medijskog praćenja aktuelne teme od javnog interesa.

Prilozi o aktuelnim događajima koji su se ticali odnosa Beograda i Prištine, najčešće su bili negativno pristrasni prema kosovskim akterima, usled nepružanja kompletnih informacija. S obzirom na kompleksnost i značaj teme, kao i činjenicu da je više puta u javnosti spominjano da bi potencijalno rešenje za kosovsko pitanje trebalo da bude referendumski legitimizovano, uloga javnog servisa je još značajnija, jer svojim izveštavanjem ima mogućnost oblikovanja javnog mnjenja i može se zaključiti da u periodu monitoringa nije ispunjena.

Uz to, potpuno zanemarivanje tema, poput izbegavanja izveštavanja o procesu izbora novih članova Saveta REM-a ili potencijalnom iskopavanju litijuma u dolini Jadra, ukazuje na nepotpuno medijsko pokrivanje izrazito aktuelnih društvenih procesa, što dovodi do potencijalnog smanjenja transparentnosti i gubitka interesa javnosti za procese koji će imati posledice po sve građane Srbije.

Uočena je dobra praksa uključivanja eksperata i predstavnika udruženja (drugi po zastupljenosti) i građana (treći po zastupljenosti) na poziciji subjekta. Lošu praksu predstavlja apsolutna dominacija jednog subjekta (u ovom slučaju predsednika), kada je u pitanju vremenska zastupljenost i povlašćen položaj medija prema subjektu. Od 31 monitorovane emisije, izjave, citati, intervjui i parafraze izjava predsednika zauzele su gotovo tri cele emisije, prilikom čega se novinari nijednom nisu kritički osvrnuli na manipulativne ili netačne izjave subjekta, nastupi u svrhu propagande nisu dekonstruisani, a bez kritike i osude je ostalo i direktno vredanje kako drugih medija, tako i RTS-a, ali i pojedinaca.

Ukupna zastupljenost predstavnika opozicionih stranaka od 1%, odnosno 2% ukoliko posmatramo samo domaće subjekte, ukazuje na neuravnoteženost prikaza političkih opcija i neuključivanje svih relevantnih sagovornika u monitoringom zabeleženu najzastupljeniju temu (Politika – 41%).

Odabir subjekata se i dalje odlikuje rodnom disbalansom u korist muškaraca (čine 59% subjekata, žene 23%), dok se medijski iniciranim priložima potvrđuje patrijarhalna raspodela rodnih uloga. Iako nije zabeleženo kao ustaljena praksa, značajno je napomenuti da se i dalje uočavaju primeri diskriminacije jezikom, povremenim stavljanjem imenica muškog roda za opis zanimanja žena sagovornica u priložima.

Opšti zaključak jeste da RTS u monitorovanim emisijama nije ispunio funkciju javnog medijskog servisa. Neprofesionalizam se odlikuje propagandnim izveštavanjem u korist vladajućih struktura, neuključivanjem svih relevantnih aktera političkog spektra u izveštavanje, održavanjem patrijarhalne podele rodni uloga i izbegavanjem, odnosno realizacijom značajnih društvenih tema.

Reference

Bošnjaković, Ž. (2024). „Bolje da ga nema”: Srbija bez funkcionalnog Saveta REM-a još od 2014. (onlajn) Danas. Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/rem-savet-rem-informer-regionalna-frekvencija/> (pristupljeno 20.03.2024.)

Dokić, D. (2024). Poklon REM-a za kraj mandata: Informer TV postala beogradska televizija. (onlajn). Cenzolovka. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/poklon-rem-a-za-kraj-mandata-informer-tv-postala-beogradska-televizija/> (pristupljeno 20.03.2024.)

Janjatović Jovanović, M. (2023). Visok profesionalizam slabog dometa: Samoregulacija medija u Srbiji. (onlajn) Novosadska novinarska škola. Dostupno na: https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2023/11/Ourmedia_SRB_23-09-19.pdf (pristupljeno 20.03.2024.)

Tuhina, G. (2024). Nikakav napredak Srbije u spoljnoj i bezbednosnoj politici, ocenila u izveštaju Evropska komisija. (onlajn) Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-izvestaj-evropska-komisija-eu/33179192.html> (pristupljeno 20.03.2024.)

Valić Nedeljković, D. i sar. (2023). Analiza sadržaja informacija od javnog značaja objavljenih u informativnim programima TV u Srbiji. (onlajn). Novi Sad: Novosadska novinarska škola. Dostupno na: <https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2023/04/Monitoring-2022-CIP.pdf>

Valić Nedeljković i Isakov (2019). Analiza sadržaja odabranih informativnih emisija javnih servisa u Srbiji. (onlajn). Novi Sad: Novosadska novinarska škola. Dostupno na: <https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2020/03/javn.pdf>

Zakon o javnim medijskim servisima, Službeni glasnik RS, br. 83/2014, 103/2015, 108/2016, 161/2020, 129/2021 i 142/2022.

3.2. Radio-televizija Vojvodine

Radio-televizija Vojvodine (RTV) je javni medijski servis Autonomne Pokrajine Vojvodine. Osnovana je 1949. godine kada je počelo emitovanje radijskog programa, dok je televizija počela sa radom 1975. godine. RTV pruža dva televizijska programa, četiri radijska programa, dva internet portala i multimedijalni O radio. Danas ova televizija emituje program na čak 16 jezika, uključujući: srpski, mađarski, rumunski, rusinski, slovački, ukrajinski, romski, makedonski, nemački, ruski, hrvatski, bunjevački, crnogorski, češki, albanski i bugarski³¹. Kao javni medijski servis, rad ove medijske kuće podleže Zakonu o javnim medijskim servisima.

Izveštavanje Radio-televizije Vojvodine često je na meti kritika stručne javnosti, što je pogotovo slučaj od 2016. godine nakon kadrovskih promena u RTV-u, koje su izazvale široku debatu o nezavisnosti medija i uticaju politike na javne servise u Srbiji³². Nakon ovih promena usledili su i protesti građana i zaposlenih iz ove medijske kuće pod nazivom „Podrži RTV”.

RTV je i tokom protesta nakon pada nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu bio predmet kritike studenata, medijskih udruženja i građana. U okviru ovih protesta, zgrada pokrajinskog javnog servisa je blokirana na jedan dan, što je dovelo do prekida nekih programa uživo.

3.2.1. Povod priloga

Najčešći povod događaja u analiziranim dnevnicima Radio-televizije Vojvodine bio je aktuelni događaj (67%), a zatim pseudodogađaj (28%). Čak trećinu analiziranih priloga činili su oni prilozi u kojima nije bila prepoznata aktuelnost i informativnost vesti, već je izveštavano o događajima koji su kreirani sa ciljem da budu medijski praćeni. Primeri takvih događaja su sajmovi, festivali, ceremonije i konferencije sa kojih je izveštavano, a koje imaju promotivni, a ne informativni značaj za javnost. Takav je slučaj bio tokom priloga o rođendanu Radio-televizije Vojvodine (27. 11). ili obeležavanju Dana Radija Novi Sad (29. 11). Istovremeno, neretko su u priložima koji su označeni kao

³¹ https://www.rtv.rs/sr_lat/rtv/

³² <https://www.slobodnaevropa.org/a/slobodan-arezina-smenjen-sam-zbog-politickog-pritiska/27717440.html>

pseudodogađaji subjekti bili javni funkcioneri, a dat medijski prostor im je poslužio za samopromociju ili targetiranje političkih protivnika i neistomišljenika. Ovakvi prilozi najčešće su vrlo afirmativni prema lokalnim vlastima, što se može iščitati i iz izbora sagovornika, a ponekad i iz govora reportera. U prilogu od 23. novembra reporter RTV-a afirmativno najavljuje infrastrukturne radove u Mokrinu:

„U planu nadležnih za mesnu zajednicu Mokrin jeste što skoriji početak izgradnje mini-postrojenja za preradu pijaće vode, čime bi se i u tom selu rešio višedecenijski problem meštana. Takođe, Mokrinčani imaju i takozvane slatke muke jer treba da se prošire i kapaciteti u vrtiću.”

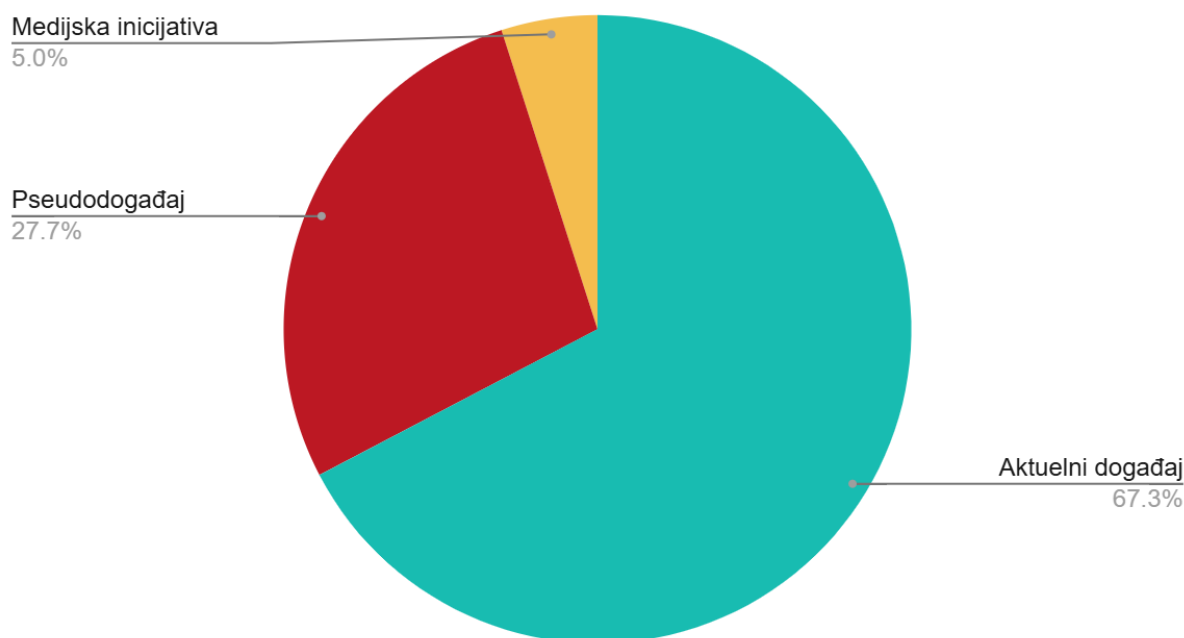
Sagovornici u prilogu su predsednik mesne zajednice i gradonačelnik Kikinde, dok niko od meštana nije imao priliku da govori o lokalnim problemima. Sličan je primer od 13. decembra u kom je tema planirana rekonstrukcija škole u Titelu. Sagovornici u prilogu su ministar za javna ulaganja Darko Glišić, predsednik izvršnog odbora Srpske napredne stranke, i predsednik Opštine Titel Dragan Božić, predsednik lokalnog odbora SNS-a u Titelu, koji je pohvalio najavljena ulaganja države: „Naš ukupni budžet je 580-600 miliona, naš investicioni budžet je oko 80 miliona. Onda shvatate koliko smo mi sredstava dobili i šta to znači za nas, za bezbednost naše dece. Još jednom smo potvrdili da nam je briga za decu, za svakog čoveka, veća od bilo koje druge priče.”

Još jedan od ‘školskih primera’ pseudodogađaja je prilog od 27. novembra u kom predsednik države Aleksandar Vučić obilazi gradilište Ekspa (EXPO), a u dnevniku je preneti njegova izjava koju je objavio na Instagramu. Uz pokrivalice sa Instagram naloga Aleksandra Vučića, presenterka citira rečeno u Instagram videu, te navodi kako je predsednik rekao da „tu niče jedan grad i počinje istorija”. Ovakve izjave nemaju nikakvu informativnu vrednost za javnost, ali je u njima očigledan propagandni i promotivni interes aktera. Ovakvi primeri su brojni, a slični prilozi su objavljeni i kada je predsednik Vlade Srbije Miloš Vučević obišao fabriku u Indiji (29. 11), brzu saobraćajnicu kod Šapca (29. 12) ili kad je predsednik države Aleksandar Vučić obišao gradilište Tiršove (31. 12).

U okviru priloga koji su označeni kao pseudodogađaji najavljivani su bilateralni sastanci državnih čelnika sa inostranim zvaničnicima ili su objavljivani izveštaji sa već održanih sastanaka. U takvim priložima na RTV-u vest nije bila šta je na sastancima rečeno ili dogovoreno već ko se sa kim sastao. Mogle su se čuti floskule da se radi na jačanju bilateralnih odnosa, na razvoju ekonomske saradnje ili saradnje u oblasti obrazovanja,

nauke, tehnologije, energetike i sl. bez preciznih informacija o mogućim saradnjama i koracima na tom planu.

Povod priloga

Najređe je kao povod događaja registrovana medijska inicijativa (5%). Među priložima koji su kodirani pod ovom varijablom najčešće su se nalazile, takozvane, tople ljudske priče. Primer je prilog o ženi koja oslikava ikone (5. 11), zatim prilog o berbi jabuka (11. 11), prilozi o običajima za doček Nove godine (29. 12) i drugi. Nije uočeno mnogo priloga koji su označeni kao medijska inicijativa, a da je u njima prepoznata visoka informativna vrednost ili dodatni angažman novinara da javnosti pojasni određene društvene pojave. Izuzetak su prilozi o psihološkim posledicama po građane nakon tragedije na Železničkoj stanici, a pohvalno je što su na kraju tog priloga pomenuti i brojevi telefona koje građani mogu pozvati ukoliko im je neophodna psihološka podrška, kao i prilog o nasilju nad ženama sa invaliditetom.

3.2.2. Teme

Ubedljivo najzastupljenija tema u dnevnicima RTV-a tokom analiziranog perioda bio je, očekivano, pad nadstrešnice u Novom Sadu (18%). Uzevši u obzir specifičnost aktuelnog trenutka u kom je monitoring sproveden, ovoj temi biće posvećen poseban podnaslov u

odeljku Teme. Od ostalih tema kao najzastupljenije istakle su se teme svet i region (12%), zatim Srbija i svet/region (10%), te zdravstvo (7%).

U okviru teme svet i region najčešće su prenošene geopolitičke vesti iz sveta, unutrašnja dešavanja u evropskim državama, aktuelnosti u vezi sa aktuelnim ratovima, kao i vremenske i druge nepogode u svetu. Pod ovom varijablom kodirane su isključivo vesti koje se odnose na inostranstvo, odnosno u kojima se ne govori o odnosu Srbije i drugih zemalja. Međutim, primetno je bilo da se i u takvim vestima koje govore o svetskim dešavanjima, pominju javni funkcioneri i njihove reakcije na pojedine događaje, koje nemaju visok informativni značaj.

Jedan od primera je prilog o novom petogodišnjem mandatu Ursule fon der Lajen na mestu predsednice Evropske komisije. U najavi za ovaj prilog presenterka RTV-a u studiju ne saopštava vest da je fon der Lajen ponovo izabrana za predsednicu Evropske komisije, već prenosi čestitke predsednika države Aleksandra Vučića koje joj je uputio. U samom prilogu koji je usledio nema mnogo reči o odnosu Srbije i Evropskog parlamenta, niti o evrointegracijama Srbije, već je fokus na novom sazivu Evropske komisije, te ostaje nejasno zašto za javni servis vest nije bio sam događaj – ponovan izbor fon der Lajen na ovu poziciju, nego izjava predsednika države. U okviru ove teme, RTV je izveštavao i o protestima u Španiji, Gruziji, izborima u Moldaviji, Sjedinjenim Američkim Državama i Hrvatskoj, a valentnost u tim priložima je ocenjena kao izbalansirana ili neutralna.

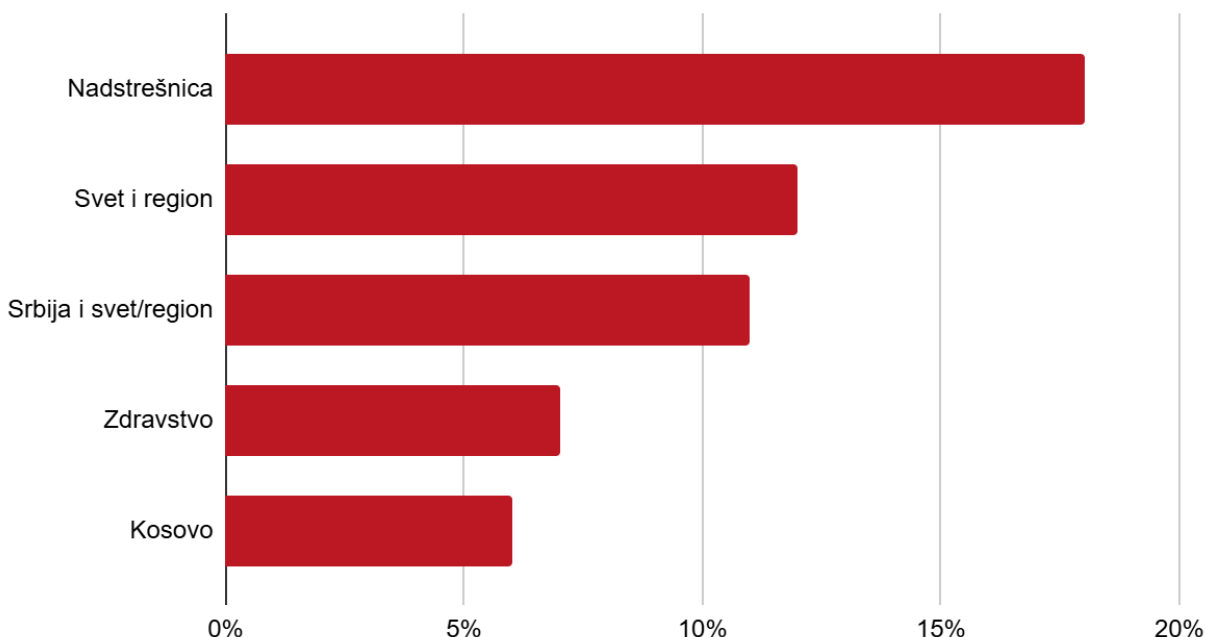
Druga po zastupljenosti bila je tema odnosa Srbije sa regionom i svetom, a pod tim su se najčešće pojavljivale vesti o bilateralnim sastancima državnih zvaničnika Srbije sa inostranim državljanima. Ovakve vesti neretko nisu imale visok informativni značaj, već pre propagandni interes državnih čelnika, budući da su se, kao što je ranije rečeno – umesto konkretnih vesti i planova, češće mogle čuti floskule o jačanju međudržavne saradnje ili zajedničkim naporima za rad na ekonomskom razvoju. Jedan od takvih primera je prilog od 23. decembra u kom se navodi da se predsednik države Aleksandar Vučić sreo sa zvaničnikom iz Azerbejdžana te da mu se zahvalio na poštovanju teritorijalnog integriteta Srbije i da su razgovarali o energetici. Razgovori o energetici sa Azerbejdžanom mogu biti od izuzetnog značaja za javnost u Srbiji, pogotovo u trenucima kada postoji pretnja od američkih sankcija Naftnoj industriji Srbije, ali vest za javni servis ne treba da bude 'ko je razgovarao', već 'o čemu se tačno razgovaralo'. Budući da je RTV

samo pasivno preneo izjavu predsednika Srbije, a nije postavio pitanje niti je analizirao potencijalne teme razgovora, građani Srbije ostali su uskraćeni za tu informaciju.

Slično je i sa prilogom od 13. decembra u kom je vest bila objava predsednika Aleksandra Vučića na Instagramu u kojoj navodi da se sastao sa predstavnicima Opšte bolnice Narodno-oslobodilačke vojske Kine, te da su razgovarali o razmeni znanja i medicinskim tehnološkim inovacijama. Iako se u ovoj objavi spominju „zajednički projekti”, ne navodi se konkretno o kakvoj potencijalnoj saradnji je reč. Isti obrazac uočen je i u prilogu od 15. decembra kada je kao prva vest u Dnevniku preneti objava sa Instagram naloga Aleksandra Vučića o razgovoru telefonom sa predsednikom Evropskog saveta Antoniom Koštom kom je zahvalio na „kontinuiranoj podršci na evropskom putu Srbije”.

Objave sa Instagram naloga predsednika države citirane su još nekoliko puta, recimo 17. decembra: „Srpska politika vojne neutralnosti ostaje čvrsta, ali Beograd ostaje otvoren za dalju saradnju kako bi očuvao stabilnost i bezbednost u regionu, rekao je predsednik Srbije Aleksandar Vučić u razgovoru sa komandantom komande združenih snaga NATO u Napulju Stjuartom Mančom”. Ni u jednom od navedenih primera nema preciziranja kakvi su dogovori sa inostranim zvaničnicima sklopljeni, ako su uopšte sklopljeni, i na koji način će to uticati na građane Srbije. Javni medijski servis ne treba puko da prenosi objave sa društvenih mreža, već je u obavezi da prepozna kada su informacije sa društvenih mreža relevantne za javnost, a kada je u pitanju propaganda. To je pogotovo slučaj sa objavama političkih aktera, budući da društvene mreže služe za samopromociju stranačkih aktivnosti, te da je to prostor u kom ne postoji mogućnost postavljanja dodatnih novinarskih pitanja.

Pet najzastupljenijih tema (%)

Kada je reč o temi zdravstvo ona je najčešće registrovana u prilogima u kojima je bilo reči o stanju povređenih pri padu nadstrešnice, o čemu je danima nakon tog događaja, izveštavano u najavi najvažnijih vesti i među prvim prilogima. Mimo toga, neretko je ova tema služila državnim zvaničnicima za samopromociju. Naime, RTV je izveštavao o kampanji koju pokreće Ministarstvo zdravlja za podizanje svesti o raku pluća (7.11), o sredstvima koje Grad Novi Sad planira da obezbedi za oboljenja koja se ne mogu lečiti u Srbiji (25. 12), o tome da je predsednik države obišao gradilište Tiršove (31. 12), te o stanju u porodilištu Betanija u Novom Sadu (27. 12). Prilog o stanju u Betaniji izuzetno je afirmativan, a jedini sagovornik koji govori o poboljšanim uslovima, dovoljnom broju ginekologa, najmoderenijim operacionim salama je upravnik Klinike Dragan Stajić. Iako u javnosti postoje kritike³³ na račun uslova u ovoj zdravstvenoj ustanovi, to ni u jednom momentu nije pomenuto u prilogu RTV-a, niti su same porodilje imale priliku da podele svoje iskustvo.

Među zastupljenijim temama, iako prisutne u malom procentu, našle su se i teme Kosovo (6%) i Kultura (6%), dok su sve ostale teme bile zastupljene u pet ili manje procenata.

³³ <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/366057/Ispovest-porodilje-iz-Novog-Sada-Sistem-je-odavno-zakazao.html>

3.2.3. Nadstrešnica

Od početka monitoringa 1. novembra, pad nadstrešnice u Novom Sadu bila je glavna tema svih medija u Srbiji, te je ova tema bila najzastupljenija i u dnevnicima Radio-televizije Vojvodine. Ova tema bila je registrovana u 18 posto slučajeva tokom ovog monitoringa, odnosno o njoj je u 31 dnevniku govoreno preko 60 puta, što govori o tome da je u svakom Dnevniku o padu nadstrešnice govoreno prosečno u dva ili više priloga. Ovaj podatak treba razumeti uzevši u obzir to da su pod varijablom nadstrešnica kodirani svi prilozima koji se na bilo koji način odnose na ovu tragediju, kao što su izjave zvaničnika, komemorativni skupovi, protesti građana, reakcije tužilaštva i sudski procesi, ostavke zvaničnika, a onda indirektno i napadi na građane tokom protesta, studentske blokade koje su iz toga proizašle itd.

Valja, pre svega, detaljnije ukazati na to o čemu je sve govoreno u Dnevniku RTV-a u vezi sa padom nadstrešnice. Ponajviše je prvih dana na javnom servisu Vojvodine bilo reči o stanju povređenih, budući da su izveštaji iz Kliničkog i Urgentnog centra nekoliko dana nakon pada nadstrešnice bili među prvim vestima. Mimo toga, u prvim danima nakon pada nadstrešnice, RTV je o ovoj temi izveštavao isključivo kroz izjave zvaničnika, a u tim prilozima nije uočen ni minimalni angažman novinara da se ukaže na potencijalne institucionalne propuste ili kontradiktornosti u izjavama zvaničnika. Tako je, recimo, u više navrata RTV prenosio izjave političara i tužilaštva u kojima je obrazlagano zašto je šut koji je ostao ispred Železničke stanice sklonjen u vrlo kratkom roku. Ipak, ono što nije moglo da se čuje u dnevnicima RTV-a jesu kritike stručne javnosti koja je ukazivala na to da je šut potencijalno mogao biti dokazni materijal i da njegovo odnošenje može biti štetno po samu istragu.

Sličan primer nekritičkog izveštavanja o aktivnostima i izjavama državnih zvaničnika jeste i prilog od 13. decembra u kom presenterka u Dnevniku navodi da je objavljena sva dokumentacija u vezi sa padom nadstrešnice, iako će se kasnije ispostaviti da dokumentacija u tom trenutku nije bila potpuna što su demonstrirali i državni zvaničnici objavljujući u nekoliko navrata nova dokumenta:

Vlada Srbije objavila je sva dokumenta Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture koja se odnose na moguće izvršenje krivičnih dela povodom obrušavanja nadstrešnice na straničnoj zgradi u Novom Sadu 1. novembra. Podsećamo, Tužilaštvo je do sada saslušalo preko stotinu osoba, a u daljem

postupku, Tužilaštvo će ispitati i zakonske naslednike smrtno nastradalih oštećenih, kao i veštake. (13. 12)

O tome koliko je RTV predano pratio aktivnosti državnih zvaničnika nakon pada nadstrešnice, govori i podatak da je već 9. novembra druga vest u Dnevniku bila da je predsednik države Aleksandar Vučić obišao grobove preminulih devojčica iz Kovilja, kao i njihovog dede. Nakon toga, 7. decembra RTV je izvestio o tome da su Aleksandar Vučić i gradonačelnik Novog Sada Milan Đurić prisustvovali pomenu još jednoj nastradaloj osobi. Tom prilikom citirana je izjava predsednika Srbije: „Tragedija u Novom Sadu slomila je srca svakom čoveku u našoj zemlji, porodicama stradalih ponajviše. Kao predsednik Republike, postaraću se da stradali nikada ne budu zaboravljeni i da pravda bude zadovoljena.” Treba jasno ukazati na neprofesionalizam novinara i urednika RTV-a koji u navedenim slučajevima nisu prepoznali političku zloupotrebu tragedije. Etički kodeks i standardi profesionalnog novinarstva nalažu da mediji i novinari treba da poštuju dostojanstvo žrtva, a to je pogotovo slučaj kada su u pitanju maloletne žrtve, što je u ovim primerima grubo prekršeno.

Gotovo dve nedelje nakon tragedije, u analiziranom korpusu dnevnika RTV-a, prvi put se čuo poziv na preuzimanje odgovornosti nadležnih, i to pošto je premijer Miloš Vučević zatražio od tužilaštva da izađe sa informacijama dokle se stiglo sa istragom. Tužilaštvo je isti dan izdalo saopštenje i to već do kraja dnevnika. Ni navedeni prilog nije odlikovao novinarski profesionalizam, već su novinari RTV bili u ulozi posrednika i prenosilaca izjava državnih zvaničnika – premijera Miloša Vučevića i Darka Glišića, ministra za javna ulaganja.

„Hteo bih da, kao i predsednik Republike, zamolim, poštujući naravno samostalnost tužilačke funkcije, da nadležno tužilaštvo, ako se ne varam, to je Više javno tužilaštvo u Novom Sadu, izađe sa informacijam dokle su i šta su radili po pitanju predistažnih ili istražnih radnji, da prosto javnost Srbije dobije uveravanja da tužilaštvo radi na tome. Neće biti to lak posao utvrditi. Svakako da je neko kriv za to što se desilo, govorim o krivično-pravnom segmentu. I neko mora – kad kažem neko, ne mogu da isključim da li je to pojedinac ili je veći broj uključen, ali neko mora odgovarati za to što se desilo.” (Miloš Vučević, 13. 11)

Već na kraju navedenog dnevnika, kao poslednja vest, preneto je saopštenje Višeg javnog tužilaštva u kom se navodi da je saslušano 66 osoba i naloženo da se sasluša još pet osoba, te da je u toku građevinsko veštačenje kako bi se utvrdio uzrok pada nadstrešnice.

RTV je još 3. novembra izvestio o prvom protestu koji je organizovan u Beogradu zbog pada nadstrešnice. Kao ni u narednim slučajevima prilikom izveštavanja sa protesta iz Novog Sada koje su jednom nedeljno u prvih mesec i po dana od pada nadstrešnice organizovale aktivističke grupe Stav i Sviće – to su bili prilozi 'bez lica', a moglo bi se reći i bez sadržaja. Niko od organizatora protesta nije imao priliku da govori za RTV, da obrazloži razloge protesta ili ukaže na zahteve koji su protestima traženi. Obrazac je bio isti i prilikom izveštavanja o petnaestominutnim protestima tišine petkom u 11.52, na koje je pozvala novosadska opozicija, a koji su se u kratkom roku proširili čitavom Srbiju. Prva ovakva protesna akcija održana je 15. novembra, a RTV u Dnevniku javnost nije izvestio o tome zašto su brojne raskrsnice u Novom Sadu tog dana bile blokirane. Narednih nedelja, prilozi o ovim protestima bili su izuzetno kratki i bez sagovornika. Iako je prvi protest povodom pada nadstrešnice u Novom Sadu održan 5. novembra, tog dana RTV u Dnevniku nije najavio ovaj skup, kom je, kako će se kasnije ispostaviti prema proceni Arhiva javnih skupova, prisustvovalo preko 20.000 građana, te je centralni deo grada bio blokiran za saobraćaj tokom večeri. Narednih dana, tokom analiziranih dnevnika, nije bilo reči o uhapšenim učesnicima tog protesta iako je među njima bilo i maloletnika, i iako su neki od njih proveli više nedelja u pritvoru u novosadskom zatvoru u naselju Klisa.

O brojnim protestima ispred institucija u Novom Sadu, RTV je, takođe, izveštavao isključivo kroz prizmu državnih i lokalnih vlasti. Izuzetne su bile situacije u kojima je opozicija mogla da iznese svoj stav i objasni razloge protesta. Jedan od takvih primera je prilog od 21. novembra o protestu ispred Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu, koji započinje iznošenjem pretpostavki presenterke u studiju da privođenja koja su se desila tog dana „nisu promenila njihov [opozicije] stav”, a nastavlja se kroz parafraze političkih poruka koje iznosi predsednik države, a prenosi reporter u prilogu:

„Ispred Tužilaštva i danas je održan protest pojedinih opozicionih poslanika i odbornika. Današnja privođenja nisu promenila njihov stav, a povodom dešavanja u Novom Sadu, danas se ponovo oglasio ministar policije Ivica Dačić, ali i predsednik Srbije Aleksandar Vučić. / Komentarišući proteste opozicije proteklih dana u Beogradu i Novom Sadu, predsednik Srbije Aleksandar Vučić poručio je da će oni koji vrše teror nad građanima biti pobeđeni u svakom smislu.”

Prilikom da govori za RTV tada je dobio opozicioni političar Borko Stefanović čija izjava je trajala 15 sekundi u prilogu od dve minute u kom su najviše citirane ili emitovane izjave Ivice Dačića i Aleksandra Vučića. Sličan obrazac uočen je i 3. decembra prilikom priloga o sednici na kojoj se glasalo o nepoverenju gradonačelniku Milanu Đuriću u Skupštini Grada Novog Sada i o protestu koji je pratio ovu sednicu. O incidentima u sali i ispred zgrade Skupštine Grada većinom su govorili predstavnici vlasti i to predsednica gradske Skupštine Dina Vučinić, koja je govorila o pokušaju 'rušenja skupštinske sale', zatim gradonačelnik Milan Đurić i premijer Miloš Vučević koji je naveo da opoziciju zanima revolucija i da dođe na vlast bez izbora. U prilogu od tri i po minute, opozicija je dobila 15 sekundi da govori, a situaciju je prokomentarisao gradski odbornik Veljko Krstonošić iz Demokratske stranke. Ovakvi prilozima ne mogu se smatrati izbalansiranim izveštavanjem, iako prenošenje kratkih izjava opozicionih predstavnika može stvarati privid da RTV poštuje načelo 'druge strane' u svojim izveštajima.

Sa druge strane, iako nije imala priliku da govori za RTV, opozicija je bila treći najzastupljeniji objekat od svih domaćih aktera u monitoringu dnevnika ove televizije. To je, ponajviše, bio slučaj upravo zbog aktivnosti opozicije u vezi sa protestima povodom pada nadstrešnice. Prilozi označeni kao pseudodogađaj, kao što je već rečeno, najčešće nemaju informativni značaj, te je jedan od takvih primera emitovana izjava predsednice Skupštine Srbije Ane Brnabić u kojoj navodi da je uloga vlasti da pozove opoziciju na dijalog (29. 11). Takva izjava sama po sebi nema dovoljan informativni značaj za javnost, budući da nije precizirano ni u vezi sa čim treba voditi dijalog, niti su dati konkretni predlozi kako sprovesti dijalog. Čini se da je izjava data sa namerom da se ukaže na to da je vlast spremna na stišavanje aktuelne društveno-političke krize, dok opozicija ne pristaje na pozive na dijalog, što predstavlja jednostrano tumačenje kompleksnog aktuelnog društvenog trenutka. Zbog toga je uloga novinara bila da pojednostavi javnosti stvarnost, odnosno da pruži kontekst u kom se ova izjava plasira i konsultuje drugu stranu, a ne da puko prenese političke parole funkcionera.

Čak ni u izveštajima o protestima ispred ove medijske kuće, organizatori protesta nisu imali priliku da u Dnevniku RTV-a iznesu svoje zahteve ili razloge protesta. U prilogu od 27. decembra o protestu građana, studenata i radnika RTV-a ispred zgrade ove televizije nisu emitovani govori onih koji su se obratili na skupu niti su naknadno prenete izjave organizatora protesta. Naposljetku, ovaj obrazac uočen je i tokom prvih mesec dana

studentskih blokada fakulteta. U Dnevniku od 11. decembra kao četvrta vest preneti je informacija o broju fakulteta u blokadi i zahtevima profesora sa novosadskog univerziteta za smenu rektora Dejana Madića. Ipak, niko od studenata ili profesora nije dobio mogućnost da za RTV pojasni razloge protesta i blokada. Vest koja je prethodila ovoj odnosila se na izjavu premijera Miloša Vučevića u kojoj, između ostalog, sugeriše da studenti blokiraju fakultete „u dogovoru sa rektoratima i dekanima”. Nadalje, premijer navodi da mu nije jasno zašto se traži dokumentacija u vezi sa padom nadstrešnice, tvrdeći da je „dokumentacija u Tužilaštvu” i da mu je „čudno što kolege sa Pravnog to traže.” Studenti tada nisu imali priliku da za gledaoce RTV-a pojasne zašto traže otvaranje dokumentacije, a istog dana predsednik države je najavio da će dokumentacija, ipak, biti objavljena.

Naposletku, treba istaći i to u kakvom tonu i sa kojom konotacijom je RTV izveštavao o padu nadstrešnice u Novom Sadu. Pristrasnost RTV-a u korist vladajućih elita, a na štetu opozicionih predstavnika, studenata i građana koji su protestovali zbog pada nadstrešnice, primećena je ne samo kroz izbor sagovornika u prilogima, već i kroz selekciju izjava koje su prenošene u dnevnicima. Propagandi narativi o tome kako vlast brine o građanima primećeni su čak i tokom izveštaja o stanju povređenih osoba pri padu nadstrešnice. U jednom od takvih priloga (29. 11) direktorka Kliničkog centra Vojvodine Vesna Turkulov iz Srpske napredne stranke, istakla je u pozitivnom tonu da je primećen pomak u lečenju povređene osobe i da ona „dobro reaguje na antibiotike koje je država nabavila”. To nije jedini put kada je Turkulov, uz izveštaje o stanju povređenih, iskoristila priliku da istakne državne uspehe. U prilogu od 31. decembra kada je, takođe, govorila o stanju povređenih pri padu nadstrešnice, Turkulov govori i o tome koliko je Klinički centar Vojvodine „napredovao u pogledu medicinske opreme”, te o tome da su očišćene ili smanjene liste čekanja.

Kada je reč o valentnosti priloga, uočeni su i primeri negativnog izveštavanja o opoziciji i demonstrantima. Jedan od takvih primera je prilog od 19. novembra o blokadi zgrade Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu kada je predsednica Narodne skupštine Ana Brnabić opoziciju nazvala „probisvetom”.

„Danas u čitavoj Srbiji i za sve nas građane je najvažniji upravo rad tog Tužilaštva. Tako da samo probisvetom mogu i da nazovem onog koji ode i želi da se politički

promoviše time što nekoga ne pušta na svoje radno mesto, što traži da, valjda, istraga o tragediji stoji u mestu i što ometa i tužilaštvo, konačno onda i sudstvo.”

Iako uvrede na račun opozicije iznosi predsednica Narodne skupštine Ana Brnabić, RTV je dužan da o tome izvesti kritički, a ne da puko prenosi takva tumačenja u svojim informativnim emisijama.

3.2.4. Subjekti

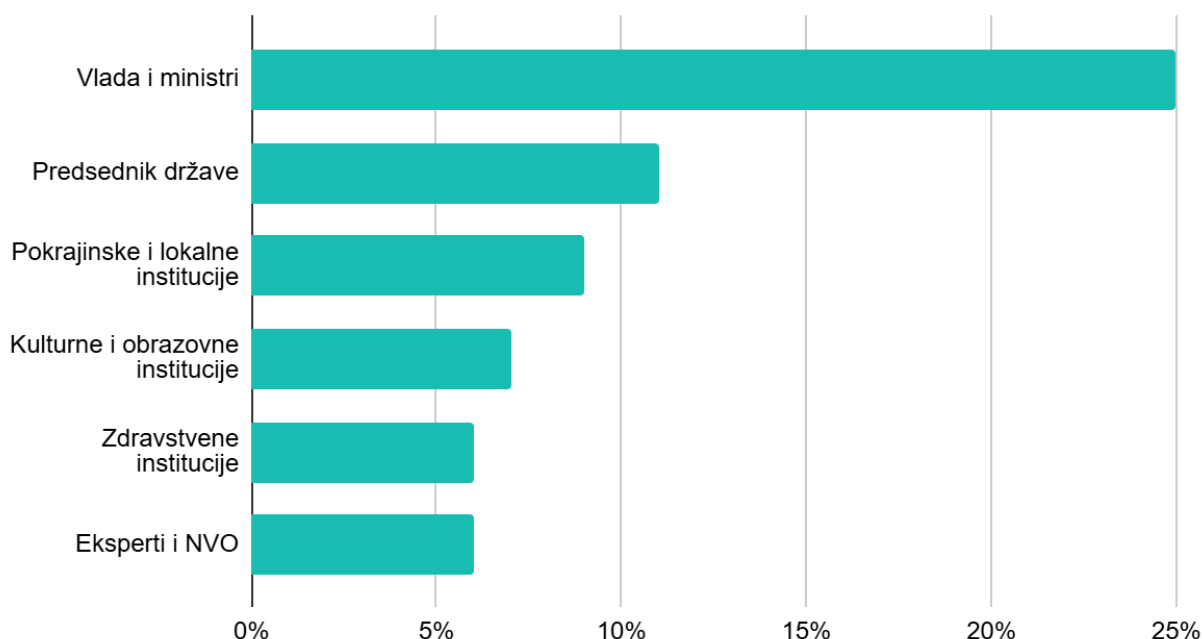
Najčešći subjekti bili su strani i međunarodni akteri (22%), što se može razumeti budući da inostrani subjekti nisu razvrstavani prema funkcijama ili društvenim ulogama, već su svi kodirani pod ovom varijablom. Među domaćim akterima priliku da govore najčešće su imali Vlada i ministri (25% zastupljenosti među domaćim akterima), zatim predsednik države (11% zastupljenosti među domaćim akterima), pokrajinske i lokalne institucije (9% među domaćim akterima) i kulturne i obrazovne institucije (7% među domaćim akterima).

Ubedljivo najčešći pojedinačni subjekat bio je predsednik države Aleksandar Vučić, koji se u ukupno 31 analiziranom dnevniku kao subjekat pojavio ukupno 35 puta, što znači da je u proseku bio prisutan u svakom dnevniku barem jednom. Pored toga što je bio čest subjekat, u dnevnicima RTV-a čak su najavljivana i njegova naredna obraćanja, a neretko su te najave bile najvažnije vesti u dnevniku, odnosno emitovane su kao prva ili druga vest. Tako je u drugom minutu dnevnika od 19. novembra vest bila da će se predsednik Srbije obratiti u vezi sa tragedijom u Novom Sadu: „Velika su očekivanja javnosti u vezi sa tragedijom u Novom Sadu, a o tome bi trebalo za oko sat vremena da govori i predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Njegovo obraćanje možete da pratite i na prvom programu RTV-a”. Uzevši u obzir redovna dnevna obraćanja predsednika države, nejasno je zašto je javni medijski servis ovo prepoznao kao vest od ključne važnosti koja zasluhuje da se čuje u prve dve minute dnevnika. Aktivnosti predsednika države praćene su u stopu, pa je tako 31. decembra kao prva vest objavljeno da je Aleksandar Vučić obišao gradilište Tiršove. Iako je u pitanju tema od javnog značaja, medijski javni servis je u obavezi da javnost izveštava objektivno o trošenju budžetskih sredstava i infrastrukturnim projektima, a ne da građanima informacije prenosi kroz objektiv i uz tumačenje predsednika države.

Kroz objektiv predsednika države RTV je izveštavao i o brojnim drugim temama. Primer neprofesionalizma, nekritičkog i neizbalansiranog izveštavanja vojvođanskog javnog servisa je prvi prilog u Dnevniku od 17. decembra. Reč je o prilogu sa sednice Vlade Srbije, kojoj je prisustvovao predsednik države, a upravo on je jedini govornik u tom prilogu. Teme o kojima je govorio su evrointegracije, izbori na Kosovu i Metohiji, potencijalne sankcije Naftnoj industriji Srbije, blokade fakulteta i škola, o čemu je pričao kritikujući prosvetne radnike koji 'vode decu na ulicu', zatim stanovi za mlade i liste čekanja u zdravstvenim institucijama. Ceo prilog trajao je skoro pet minuta, a u celosti je bio sastavljen od izjava i parafraziranih izjava predsednika Srbije. Gledaoci Radio-televizije Vojvodine su nakon ovog priloga bili upućeni u stavove i razmišljanja predsednika države o širokom spektru aktuelnih tema, ali ono za šta su ostali uskraćeni jesu informacije o čemu je Vlada Srbije diskutovala tokom ove sednice i da li su postignuti određeni dogovorili ili zaključci na njoj.

Navedeni primer nije jedini u kom je Vlada Srbije ostala u senci predsednika države tokom priloga na RTV-u. Naime, u prvom prilogu od 29. decembra presenterka u studiju RTV-a nazvala je predsednika Vlade Srbije Miloša Vučevića, koji je obilazio brzu saobraćajnicu kod Šapca, „izaslanikom predsednika“, izostavljajući mu čak i ime: „Premijer i izaslanik predsednika Srbije poručio je da je saobraćajnica još jedan dokaz da Srbija radi i pobeđuje i da nikada do sada nije otvorena deonica tolike dužine odjednom“. Nakon toga, reporter koji je pripremao najavljeni prilog, takođe je predsednika Vlade imenovao kao „izaslanika predsednika Srbije“, ovaj put dodajući mu ime i prezime. Miloš Vučević bio je drugi najzastupljeniji subjekat pojedinačno, a u toj ulozi se pojavio 27 puta, što predstavlja trećinu od ukupne zastupljenosti varijable Vlada i ministri (80 puta).

Šest najzastupljenijih domaćih subjekata (%)

Pokrajinske i lokalne institucije kao objekti su se najčešće pojavljivale u već pomenutim pseudodogađajima. Takvi su recimo bili prilozi iz Mokrina o infrastrukturnim radovima o kojima je govorio predsednik Mesne zajednice Mokrin, zatim vest iz Titela o rekonstrukciji škole o čemu govori predsednik Opštine Dragan Božić, te prilog iz Sremskih Karlovaca u kojima je predsednik opštine Dražen Đurić ugostio udruženje žena sa Kosova i Metohije. Pored lokalnih tema, predstavnici pokrajinskih insitucija bili su subjekti i u nacionalnim vestima, ali ponovo u okviru pseudodogađaja, kao na primer kada je predsednica pokrajinske Vlade Maja Gojković ugostila zvaničnike iz Angole koji su bili u poseti Srbiji. U više navrata subjekti su bili predstavnici gradskih vlasti u Novom Sadu (predsednica gradske skupštine Dina Vučinić, gradonačelnik Milan Đurić itd.), i to najčešće u prilogima vezanim za dešavanja nakon pada nadstrešnice na Železničkoj stanici.

3.2.5. Objekti

Najzastupljeniji objekti bili su, kao što je to slučaj i sa subjektima, strani i međunarodni akteri (27%). Ne računajući inostrane objekte, u dnevnicima RTV-a najčešće se govorilo o građanima (28%), zatim kosovskim subjektima i institucijama (12%), o opozicionim strankama (10%), Vladi i ministrima (9%), te o predsedniku države (6%). Podatak koji

govori o tome da su građani izrazito česta varijabla u objektima može se pojasniti činjenicom da su od pet najčešćih domaćih subjekata, tri varijable bili politički akteri (Vlada i ministri, predsednik države i pokrajinske i lokalne institucije) koji se gotovo u svakom svom obraćanju referišu na građane ili na narod aludirajući da je sve što rade u interesu javnosti u Srbiji. Uz to, važno je pomenuti da Radio-televizija Vojvodine često ima priloge iz lokalnih sredina o infrastrukturnim radovima ili manifestacijama u kojima su, takođe, neretko sami meštani objekti.

Kosovski subjekti i institucije bile su su najčešći domaći objekti u dnevnicima RTV-a. Naime, ovaj podatak može se razumeti uzevši u obzir da se tokom perioda ovog monitoringa desio incident na Kosovu kada je na zgradu Opštine Zvečan bačena eksplozivna naprava, o čemu je, RTV izveštavao. Uz to, izbori na Kosovu i Metohiji održavani su početkom 2025. godine, te je tome prethodila kampanja u kojoj je učestvovala i Srpska lista. Upravo su predstavnici Srpske liste, pored Aljbina Kurtija, bili čest objekat o kome se govorilo u dnevniku RTV-a. Može se primetiti da su srpski državnici vodili negativnu kampanju protiv Aljbina Kurtija, ali i generalno protiv prištinskih vlasti, što je Radio-televizija Vojvodine nekritički prenosila. Aljbin Kurti pomenut je 7 puta tokom analiziranog perioda, od 17 puta koliko su ukupno pomenute kosovske institucije i predstavnici. Konotacija u kojoj se o njemu, kao i o celoj prištinskoj administraciji, govorilo, po pravilu je bila negativna, a isto je bilo i sa predstavnicima drugih stranaka Srba sa Kosova:

„Na pitanje da li je poslednjim sastankom dijalog Beograda i Prištine oživeo, Petković odgovara da nikada nije ni prestao da postoji, da Beograd želi kompromisno rešenje, ali da je problem u Prištini koja neće da razgovara, već, kako kaže, protivpravnim i nasilnim potezima svakodnevno gazi Briselski sporazum. (reporter, 19. 12)”

„Apsolutno je važno da Srpska lista osvoji svih deset zagarantovanih mesta jer je to jedini način, jedina brana i otpor svemu onome što Kurti želi da sprovede i brojnim zakonima koje bi onda donosio u Parlamentu u Prištini ukoliko bi na tim mestima zagarantovanim za srpsku zajednicu sedeli neki poput Rašića (...).”
(Petar Petković, direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju, 19. 12)

Može se zaključiti da su državni zvaničnici Srbije vodili kampanju za Srpsku listu, što je, RTV, takođe, nekritički prenosila. Iako su na izborima učestvovala i druge opcije koje su zastupale interese Srba sa Kosova, direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju tvrdio je da

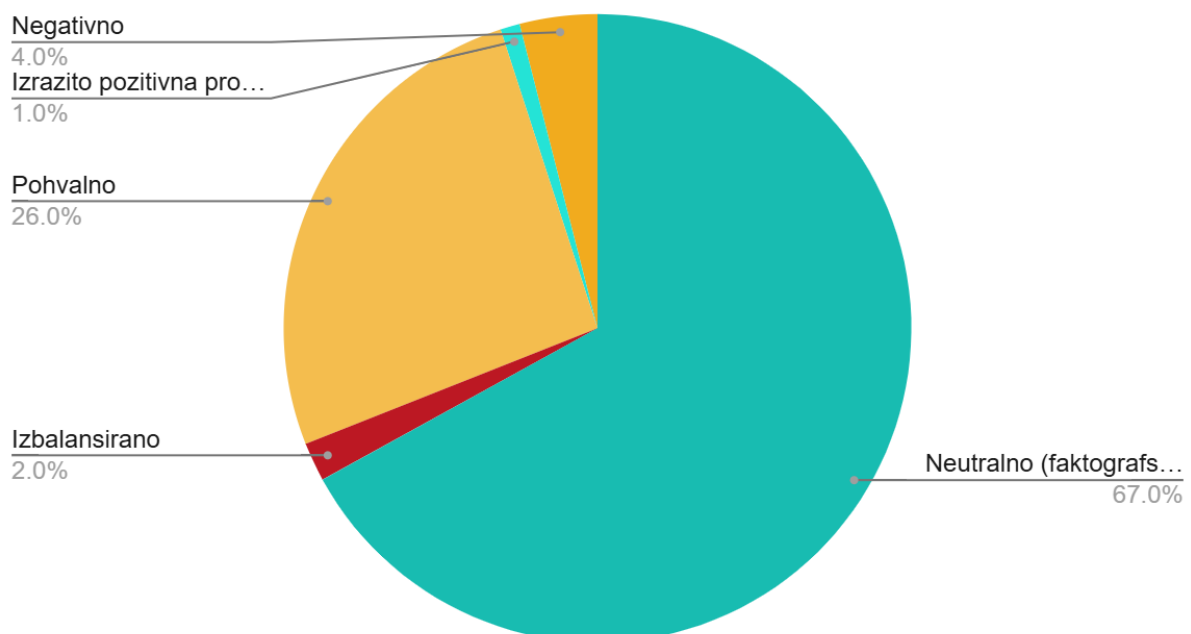
je Srpska lista jedini legitimni predstavnik srpskog naroda, a predsednik države Aleksandar Vučić naveo je (23. 12) kako Aljbin Kurti pokušava da odstrani „jedinog političkog protivnika na Kosovu i Metohiji, a to je Srpska lista”.

Treći najzastupljeniji objekat od svih domaćih aktera bila je opozicija, a o njenim predstavnicima govoreno je isključivo u vezi sa protestima i aktivnostima opozicije povodom pada nadstrešnice, o čemu je već bilo reči u prethodnom poglavlju.

3.2.6. Valentnost priloga

Najveći broj priloga u monitorovanim dnevnicima RTV-a registrovan je kao neutralan (67%), a zatim kao pohvalan (26%). U znatno manjoj meri registrovani su prilozima koji su označeni kao negativni (4%), zatim izbalansirani (2%) i gotovo da nije bilo priloga u kojima je uočena izrazito pozitivna propaganda (1%) ili targetiranje (0%). Ipak, važno je razumeti da varijabla neutralno, odnosno faktografski ili pasivno, ne podrazumeva profesionalizam u novinarskim priložima, već zapravo odstustvo bilo kakvog novinarskog angažmana. To su prilozima u kojima su samo puko prenošene, najčešće, izjave državnih zvaničnika bez ikakvog kritičkog ili analitičkog osvrta novinara ili novinarke koji/a je potpisao/la prilog.

Valentnost priloga

Druge najučestalija varijabla pod kategorijom valentnost priloga jeste pohvalno. Važno je napomenuti da RTV gotovo u svakom dnevniku ima i priloge koji se u novinarskom žargonu nazivaju 'toplim ljudskim pričama', te je važno pomenuti da je valentnost i u ovakvim priložima najčešće označena kao pohvalna. Iako u takvim situacijama može biti opravdana pristrasnost medija, veliki je broj primera u kojima se uočena politička pristrasnost koja ne sme i ne može biti deo novinarskih izveštaja. Pomenuto je već da je RTV neretko kroz izbor sagovornika, ali i selekciju izjava koje prenosi u dnevnicima, nedvosmisleno iskazao pristrasnost vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci, a tome su doprineli i izveštaji u kojima je ta pristrasnost direktno i iskazana kroz reči reportera ili prezentera. Primer za to je prilog (23. 12) o susretu ministra spoljnih poslova Marka Đurića sa državljanima iz Azerbejdžana u kom novinar navodi da je „snažna diplomatska aktivnost Srbije rezultirala posetama brojnih svetskih zvaničnika”. Sličan obrazac isticanja stava novinara uočen je i u priložima o otvaranju brze saobraćajnice kod Šapca (29. 12), o Međunarodnom sajmu uvoza u Šangaju (5. 11), ali i prilikom izveštaja o infrastrukturnim radovima na lokalni (23. 11).

„Izgradnja obe deonice vredna oko sedamsto miliona evra, poverena je azerbejdžanskoj kompaniji Azvirt, što doprinosi i boljim odnosima dveju zemalja.” (29. 11).“

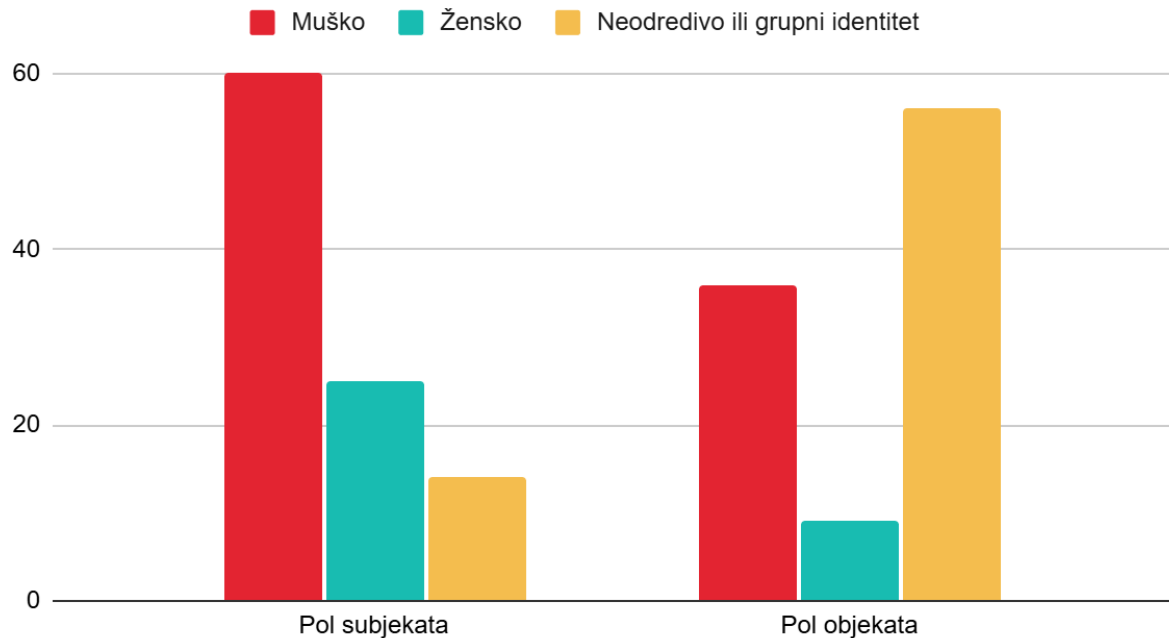
„Na ovom sajmu paviljon možete imati samo na poziv Kine, što je izuzetna čast. Srbija je jedna od retkih zemalja koja svake godine dobija poziv na učešće. Ovogodišnji naš nacionalni paviljon je jedna multimedijalna postavka inspirisana prirodnim lepotama Srbije i delima Nadežde Petrović i Save Šumanovića.” (5. 11)

„U planu nadležnih za mesnu zajednicu Mokrin jeste što skoriji početak izgradnje mini-postrojenja za preradu pijaće vode, čime bi se i u tom selu rešio višedecenijski problem meštana. Takođe, Mokrinčani imaju i takozvane slatke muke jer treba da se prošire i kapaciteti u vrtiću.” (23. 11).

Ovakve pohvale na račun državnih zvaničnika ili lokalnih vlasti primećene su najčešće u priložima koji su označeni kao pseudodogađaji, odnosno onima koji i svojim povodom, služe političkim akterima za samopromociju.

3.2.7. Rodna ravnopravnost

Zastupljenost subjekata i objekata prema polu (%)

Stanje izbalansiranosti po pitanju rodne zastupljenosti u dnevnicima Radio-televizije Vojvodine nije nimalo bolje u odnosu na prethodne monitoringe koje je sprovodila Novosadska novinarska škola. Naime, tokom ovog monitoringa registrovana je ubedljivo veća zastupljenost muškaraca kao subjekata (60%), u odnosu na ženske subjekte (25%). Muškarci su, tokom ovog analiziranog period bili zastupljeni kao sagovornici u dnevnicima RTV-a više nego duplo više od ženskih aktera.

Zastupljenost muških i ženskih objekata daje još poraznije rezultate: muškarci (36%) su čak četiri puta više bili prisutni kao objekti u dnevnicima vojvođanskog javnog servisa nego žene (9%).

Zaključak

Radio-televizija Vojvodine imala je važnu ulogu i veliki zadatak pred sobom tokom perioda ovog monitoringa, odnosno nakon pada nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, uzevši u obzir da je u pitanju medij koji je pokrajinski javni servis, te da joj je i sedište smešteno u gradu u kom se desila jedna od najvećih tragedija u Srbiji. RTV ne samo da nije ispunio tu ulogu, nego je u periodu od 1. novembra do 31. decembra 2024. godine prekršio i brojna osnovna načela novinarske profesije.

U analiziranim dnevnicima nije uočena ni autonomija ni novinarski angažman zaposlenih na RTV-u, već je jedan od glavnih zaključaka ovog monitoringa taj da RTV svojim radom više služi vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci nego građanima Vojvodine i Srbije, koji finansiraju rad ove medijske kuće. Tome najviše doprinosi podatak da su u analiziranim dnevnicima RTV-a kao subjekti dominirali predstavnici vlasti, te da je RTV javnosti predstavljao stvarnost kroz prizmu i kroz tumačenja državnih zvaničnika. Valja ukazati i na to da veliki broj izjava koje su prenete u analiziranim dnevnicima RTV-a nije imao gotovo nikakvu informativnu vrednost, već su u pitanju bile političke izjave i floskule koje su služile stranačkim i partikularnim interesima govornika.

Pogotovo je bilo primetno prisustvo predsednika države Aleksandra Vučića kao subjekta u analiziranim dnevnicima, čije aktivnosti je RTV nekritički pratio čak i onda kada je to bilo u suprotnosti sa osnovnim novinarskim načelima, za šta su primer izveštaji sa sahrana i pomena nastradalima pri padu nadstrešnice. U izveštajima o važnim infrastrukturnim projektima RTV nije objektivno izveštavao građane o trošenju budžetskih sredstava, već je puko prenosio izjave predsednika države, ili ređe drugih zvaničnika, koji su hvalili radove. Tako su građani o temama od javnog značaja bili obavešteni kroz objektiv i uz tumačenje političkih funkcionera, a ne nezavisnih novinara. Može se zaključiti i to da je RTV, favorizacijom predsednika države u svojim dnevnicima, potvrdio narative kritičke javnosti o nepostojanju nezavisnih institucija u Srbiji, odnosno o vladavini 'jednog čoveka'. U prilog ovom zaključku valja podsetiti na vest u kojoj su reporter i prezenter RTV-a predsednika Vlade Srbije Miloša Vučevića nazvali „izaslanikom predsednika države”, u jednom navratu mu čak ne pominjući ni ime. Istovremeno, u dnevnicima vojvođanskog javnog servisa nije bilo moguće čuti 'drugu stranu', odnosno gotovo da nije bilo kritičkih glasova javnosti, opozicije i studenata koji su pozivali na odgovornost za pad nadstrešnice tokom celokupnog trajanja ovog monitoringa, protestujući čak i ispred ove medijske kuće. U pojedinačnim izveštajima RTV je davao prostor opozicionim predstavnicima da iznesu razloge protesta, stvarajući tako privid izbalansiranog izveštavanja. Ipak, to su najčešće bili prilozi koji su trajali po nekoliko minuta, u kojima je po jedan predstavnik opozicije dobio petnaestak sekundi vremena, dok je u ostatku priloga više predstavnika vlasti dobijalo preostalo vreme za svoja tumačenja.

Velika zastupljenost varijable neutralno pod kategorijom valentnost priloga, govori o tome koliko zaposleni na RTV-u ne ulažu napora da kreiraju izbalansirane, profesionalne priloge o važnim društvenim fenomenima i događajima. U pojedinim situacijama ovakvi prilozima su neminovnost i ne očekuje se od novinara da u svakom prilogu iznose detaljne analize određenih pojava. Ipak, javni servis je dužan da gledaocima, građanima Srbije koji plaćaju njegov rad, pojasni društvenu stvarnost, da pruži i one informacije koje predstavnici vlasti ne žele da izgovore, a ne da bude nemi posrednik između govornika i publike. Čak ni prilikom izveštaja o padu nadstrešnice, nije uočen ni minimalni novinarski angažman kako bi se javnosti predstavila objektivna slika ovog događaja. Analizirane priloge u dnevnicima RTV-a, zato, odlikuje potpuno odsustvo analitičnosti i istraživačkog rada novinara, a istovremeno se pristrasnost ovog medija jasno vidi u izboru sagovornika i selekciji izjava koje su javnosti plasirane.

3.3. Televizija Pink

Televizija Pink jedna je od četiri komercijalne televizije u Srbiji sa nacionalnom pokrivenošću, a program se emituje već 31 godinu. Njen osnivač je Željko Mitrović, a nalazi se u vlasništvu Pink Media Group DOO. Kako se navodi u izveštaju Media Ownership Monitora, vlasnik ove televizije je od njenog osnivanja devedesetih godina „nastavio da održava bliske veze sa svim narednim vladajućim strukturama". Ovo se može primetiti i u načinu na koji Pink izveštava godinama unazad tokom trajanja predizbornih kampanja. Centar za istraživačko novinarstvo Srbije objavio je u januaru 2024. godine podatke Regulatornog tela za elektronske medije o tome kako je pomenuta televizija izveštavala u kampanji. Kako se obrazlaže u samom tekstu, „na televiziji Pink listi Aleksandar Vučić – Srbija ne sme da stane je bilo posvećeno preko 18 sati izbornog programa, dok su svi ostali učesnici zajedno imali oko pet sati". Novosadska novinarska škola je 2020. godine analizirala Pinkovu televizijsku emisiju „Hit tvit" emitovanu tokom trajanja predizborne kampanje, te došla do identičnog zaključka da su u njoj češće nastupali pripadnici vladajuće koalicije nego svi drugi opozicioni političari zajedno.

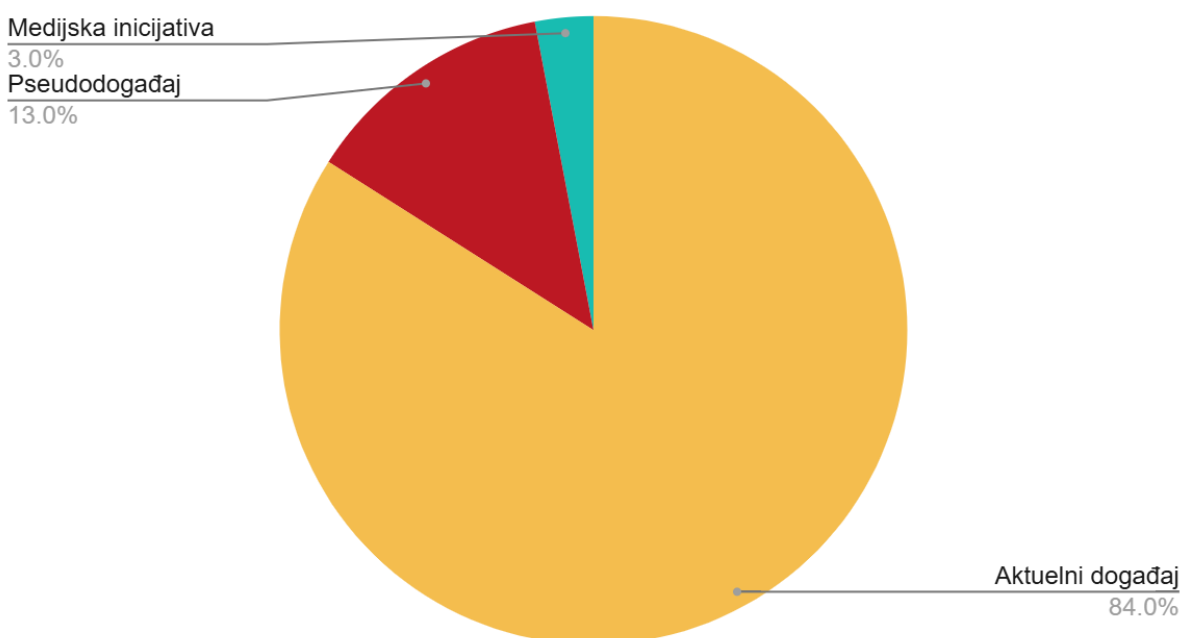
Krajem jula 2022. godine je ovoj televiziji još jednom odobrena dozvola za nacionalno emitovanje, zajedno sa televizijama Hepi, B92 i Prva. Na ovakav ishod reagovala su i udruženja poput CRTA i Fondacije Slavko Ćuruvija, ocenivši da je nacionalna pokrivenost dodeljena onim televizijama „koje godinama unazad ne poštuju ni minimum propisnih uslova za pružanje medijske usluge".

Nakon dva masovna ubistva koja su se dogodila početkom maja 2023. godine usledili su protesti pod nazivom „Srbija protiv nasilja", a jedan od zahteva podrazumevao je i oduzimanje nacionalne pokrivenosti ovoj privatnoj televiziji zbog promovisanja nasilja u programu. Tada je najavljeno ukidanje rijaliti programa „Zadruga", protiv čijeg agresivnog i neetičkog sadržaja su udruženja poput NUNS-a više puta podnosila prijave Regulatornom telu za elektronske medije. Pomenuti rijaliti program je ukinut, ali je nedugo potom iznova počeo da se emituje identičan rijaliti format pod drugim nazivom.

3.3.1. Povod priloga

U posmatranom periodu, u Nacionalnom dnevniku televizije Pink emitovan je ukupno 571 prilog. Kao i u slučaju drugih medija, povodi priloga bili su pretežno aktuelni događaji (84% odnosno 480 priloga). Nesumnjivo je jedan od – ako ne i najčešći – aktuelnih povoda za izveštavanje bio pad nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu koji se dogodio 1. novembra, odnosno prvog dana monitoringa. Drugi najzastupljeniji aktuelni događaji koji su zavredili značajan broj minuta u ovoj centralno-informativnoj emisiji bili su predsednički izbori u Sjedinjenim Američkim Državama, a zatim rusko-ukrajinski kao i ratni sukob između Izraela i Palestine.

Povod priloga

Međutim, ne treba zanemariti činjenicu da se čitavih 13% (72) analizom obuhvaćenih televizijskih priloga zasnivalo na pseudodogađajima, odnosno tzv. „medijskim događajima“. Radi se o onim vestima koje su kreirane prevashodno da bi osigurale publicitet određenim subjektima poput političkih aktera, partija, organizacija, korporacija ili drugih javnih ličnosti. Reprezentativan primer ovakvog priloga emitovan je povodom predsednikovog obilaska radnika na gradilištu projekta EXPO, koji je tom prilikom poručio da „Srbija ubrzano napreduje“. Prvi prilog u Nacionalnom dnevniku iz 23. novembra kreiran je upravo na osnovu pseudodogađaja, odnosno obilaska radova na pruzi u Zemun polju, a prezenter ga je najavio sledećim rečima:

„Predsednik Srbije Aleksandar Vučić obišao je, zajedno sa ministrom finansija Sinišom Malim, radove na pruzi u Zemun polju, u blizini izgrađene brze pruge do Novog Sada i Subotice i poručio da je ponosan na Srbiju koju, kako je rekao, niko ne može da zaustavi".

Ni dan uoči Nove godine nije prošao bez ovakve „vesti", koja je ponovo zauzela, ni manje ni više, nego prvo mesto:

„Predsednik Srbije Aleksandar Vučić najavio je da će dečja bolnica Tiršova dva u Beogradu primiti prve pacijente do maja ili juna 2027. godine. Istakao je da će naša deca imati najbolje mesto za lečenje i lekari uslove za rad. Dodao je da će zdravstvenim radnicima biti dodatno povećane plate osim januarskog od 8 odsto" – najavila je presenterka Dnevnika a potom su usledili kadrovi predsednikovog obilaska gradilišta.

Ovakvu vrstu priloga činili su prepoznatljivim i elementi koji naizgled ukazuju na prividnu spontanost situacije – prikazivanje predsednika dok obeduje sa radnicima na gradilištu, ili njegovo pitanje „da li treba još nešto da kaže" upućeno ministru finansija Siniši Malom. Ipak, treba imati na umu da ovo jesu medijski izrežirane situacije, a identične propagandne priloge zabeležili smo i u našim ranijim monitorinzima. Ovi „medijski prilozi" su ujedno u većoj meri prenosili „motivacione poruke" Aleksandra Vučića nego informacije koje su zaista u interesu javnosti.

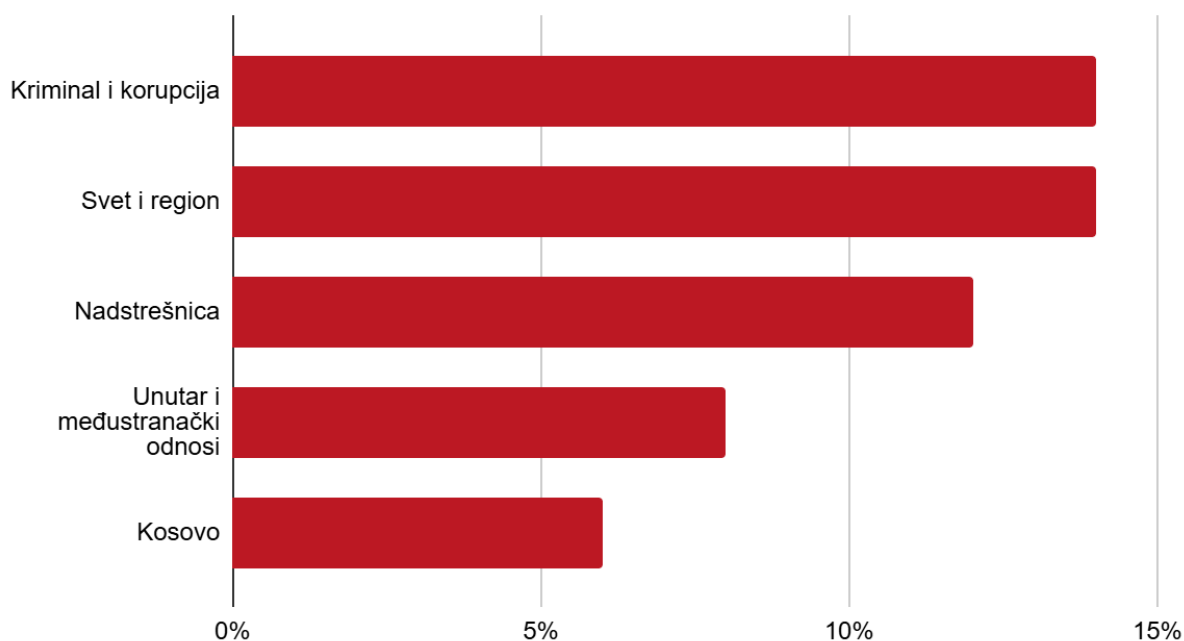
Od ukupno 570 priloga, 18 (3%) nastalo je kao rezultat izvesne medijske inicijative. Prvi te kategorije emitovan je 13. novembra, a ticao se nezdravih životnih navika kod mlađe populacije. Par dana kasnije u Nacionalnom dnevniku se govorilo i o uticaju klimatskih promena na voćarstvo i rod jabuka u Srbiji, a krajem decembra o roditeljskom pritisku na decu zbog ocena u školi.

3.3.2. Tema

Sve zasebne teme bile su razvrstane pod okriljem pet najopštijih tematskih celina: Politika, Ekologija, Ekonomija, Bezbednost i Društvo. Šesta, odnosno kategorija „drugo", obuhvatala je sve one teme koje po svojim karakteristikama nisu pripadale nijednoj drugoj tematskoj celini. Više od trećine priloga ticalo se tema iz oblasti politike (36%),

nešto manje se odnosilo na bezbednost (34%), dok je treće mesto pripalo skupu društvenih tema sa 19 odsto. Kada govorimo o pojedinačnim, konkretnijim temama, tri najdominantnije bile su crna hronika, kriminal i korupcija (14%), svet i region (14%), kao i pad nadstrešnice (12%). Nešto manje pažnje bilo je posvećeno unutar i međustranačkim odnosima (8%), Kosovu (6%), međunarodnim odnosima (6%), zdravstvu (6%) i ekonomiji (5%).

Pet najzastupljenijih tema (%)

Značajan broj priloga bio je posvećen američkim izborima, a tim povodom uveden je i specijalizovani politički segment novinarke Jovane Jeremić, „Keeping Up With JJ”, čiji je fokus bio isključivo na ovoj temi. O njoj se izveštavalo direktno iz Sjedinjenih Država, sa transparentnom i nedvosmislenom naklonjenošću ka političkoj opciji Donalda Trampa.

Najmanji broj analiziranih televizijskih priloga odnosio se na izbore (0%), litijum (0%) i Regulatornog telo za elektronske medije (0%). Ovakav podatak jeste iznenađujuć, ukoliko uzmemo u obzir to da je tema izbora članova novog Saveta REM-a bila vrlo aktuelna krajem 2024. godine. U novembru prethodne godine, deo prosvetnih radnika je stupio u štrajk, nakon čega je doneta odluka o prevremenom početku zimskog raspusta. Međutim, tema prosvete je u Nacionalnom dnevniku ove televizije takođe bila vrlo

podzastupljena (3%). I kad se o štrajku izveštavalo, o njemu se govorilo kroz prizmu narativa o zloupotrebi dece.

Govoreći o zloupotrebi dece, zabeležen je i primer priloga u kojem je došlo do diskriminacije romskog deteta. Povod je bio predstavljanje nove serije „Ljubav u tišini“, koju novinarka opisuje kao „neverovatnu priču o velikim izazovima sa kojima se susreću Romi u Srbiji ali i širom sveta“. U jednom trenutku glumac Bane Tomašević postavlja pitanje dečaku „da li je lepše prositi na ulici ili snimati seriju“, što je potom kao „simpatično“ uvršteno i u sam prilog. Ovakvo izveštavanje je u potpunosti kontradiktorno temi i vrlo problematično, s obzirom na to da direktno podržava već postojeće stereotipe i predrasude o romskom narodu.

Ilustrativan primer priloga koji je potpao pod tematsku kategoriju „drugo“ odnosio se na sahranu majke Željka Mitrovića. Iako je reč o ličnom događaju bez konkretnog javnog interesa, koji bi opravdao emitovanje na televiziji sa nacionalnom pokrivenošću, prilog je trajao gotovo osam minuta.

3.3.3. Nadstrešnica

Tematska kategorija „nadstrešnica“ obuhvatala je priloge o okolnostima događaja, radu Tužilaštva i procesuiranju osumnjičenih za tragediju, o zdravstvenom stanju povređenih, ali i o protestima opozicije, građana i studenata koji su usledili neposredno nakon pada.

Prvog novembra, odnosno na dan tragedije, u vreme emitovanja redovnog dnevnika, televizija Pink uživo je prenosila dešavanja sa lica mesta. Novinar na terenu je okvirno 10 minuta razgovarao, jedan na jedan, s ministrom unutrašnjih poslova Ivicom Dačićem. Takođe, bez prisustva drugih medijskih ekipa, razgovarano je i sa vršiocem dužnosti pomoćnika ministra i načelnika Sektora za vanredne situacije Lukom Čaušićem kao i sa ministrom građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Goranom Vesićem. Kao što je i sam reporter u toku programa saopštio da su „jedina televizijska ekipa koja ima trenutno pravo da se nalazi u ovoj zoni“, na osnovu ekskluzivnosti izjava izveden je zaključak da izvestilac sa Pinka jeste imao privilegovan položaj u pristupu informacijama u odnosu na druge medijske kuće.

Već trećeg dana nakon tragedije emitovan je prilog o „sličnim“ tragedijama u inostranstvu. Bez dodatnog objašnjenja povoda, konteksta i/ili sagovornika, prikazivane

su fotografije i video-snimci drugih tragedija koje su se dogodile u Americi, Letoniji, Indoneziji i mnogim drugim državama. Ovakav tip izveštavanja ne odgovara na informacione potrebe javnosti, već služi da neutrališe, ublaži i minimizuje posledice krizne situacije. Prisustvo predsednika na sahranama žrtava još je jedan primer vesti koje nisu bile od javnog interesa, ali su, prema mišljenju urednika programa, zavredele mesto u Nacionalnom dnevniku.

Polovinom decembra, u prilogima se insistiralo na tvrdnji da su svi zahevi studenata u blokadi u potpunosti ispunjeni, iako se ta informacija brzo pokazala netačnom. Upravo se o tome govorilo u prvom prilogu dnevnika iz 13. decembra, u kojem novinar izjavljuje sledeće:

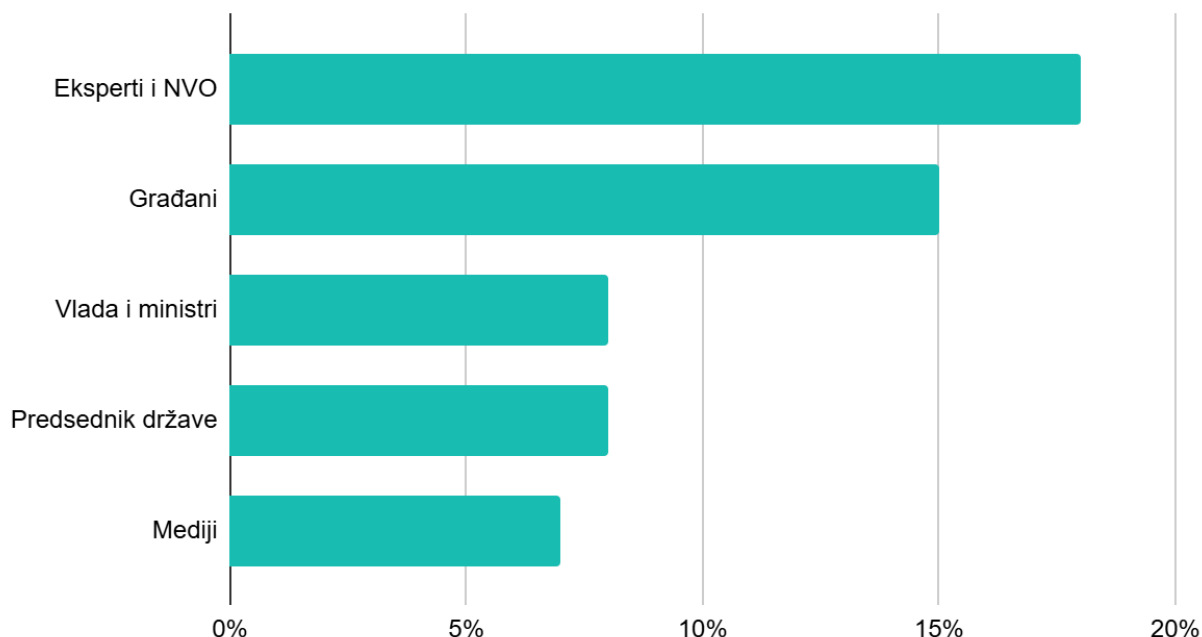
„Ispunjeni su apsolutno svi zahtevi studenata. Objavljena je kompletna dokumentacija o padu nadstrešnice u Novom Sadu. Sankcionisani su svi koji su nasilno reagovali na blokade saobraćaja. Za 20 odsto su povećana davanja iz budžeta za državne fakultete, a ostavke su podneli i Damir Zobenica, Aleksandar Jokić i Milija Koldžić. Međutim, blokade su nastavljene. Uporno se dodaju novi zahtevi, iako arbitraže neće biti i najavljuju se nove akcije.”

O ispunjenim zahtevima govorio je i premijer Miloš Vučević, čija je izjava prenetu u Nacionalnom dnevniku 23. decembra.

3.3.4. Subjekti

Strani i međunarodni subjekti najčešće su se pojavljivali u ovoj ulozi (17%), s obzirom na mnogobrojne priloge o aktuelnim dešavanjima u svetu. Međutim, kada se izuzme varijabla stranih subjekata, dominiraju eksperti i predstavnici nevladinih organizacija (18%), građani (15%), članovi Vlade i ministarstava (8%) a potom i predsednik Srbije Aleksandar Vučić (8%). Nasuprot tome, subjekti u prilogima dnevnika nisu bili aktivisti (0%), pripadnici sindikata (0%), verskih institucija (0%) niti sudske vlasti (0%). U samo osam priloga članovi opozicionih političkih partija pojavili su se u istoj ulozi (1%), ukoliko uzmemo u obzir one u kojima su manipulativno plasirane njihove pređašnje izjave. Predsednik države, Vlada i ministri, predsednica Narodne skupštine, pokrajinske i lokalne institucije i pripadnici vladajuće partije zajedno su činili 28% subjekata.

Pet najzastupljenijih domaćih subjekata (%)

Najzastupljenija varijabla uključivala je ponavljanje nekoliko istih eksperata i predstavnika nevladinih organizacija. Jedan od njih je analitičar Dejan Vuk Stanković, koji se u ulozi subjekta našao čak sedam puta, marketing stručnjak Nebojša Krstić šest, a šest puta su govorili i predstavnici Centra za društvenu stabilnost.

Još manja raznovrsnost u istoj ulozi zabeležena je u slučaju novinara i urednika medija. Direktor Srpskog telegrafa Saša Milovanović bio je sagovornik u čak devet analiziranih priloga, zamenik glavnog urednika Informera Dejan Vukelić u osam, a glavni i odgovorni urednik Informera Dragan Vučićević u sedam. Pored toga, četiri puta su se u istoj ulozi našli i urednik političke rubrike lista Politika Bojan Bilbija kao i glavni urednik Kurira Rajko Nedić. Naime, reč je o medijima koji su već poznati po identičnom izveštavanju naklonjenom vladajućem režimu Srpske napredne stranke.

3.3.5. Objekti

Opozicione partije i njihovi članovi su neuporedivo više – odnosno u 97 priloga (12%) – bili oni o kojima se govorilo. U kategoriji objekta „prednjačili” su jedino strani akteri i građani kojima su se subjekti obraćali u 28% (odnosno 56%) uzorka. Članovi opozicionih stranaka su u ovoj ulozi neretko bili direktno meta raznih uvreda i napada. Predsednik države, drugi političari, novinari i ostale javne ličnosti su članove opozicionih partija

nazivali „probisvetom“, „najgorim i/ili žutim ološem“, „ludacima“, „lopovima“, „najgorim muljem“, „političkim pedofilima“, „imbecilima“, „narkomanima“, „šljamom“, „drekvacima“ i „lešinarima“, što je zatim prenošeno u Nacionalnom dnevniku televizije Pink.

3.3.6. Rodna ravnopravnost

Od ukupno 847 zabeleženih subjekata, 581 su bili pripadnici muškog roda (69%) a znatno manje su se u istoj ulozi nalazile žene (22%). Treba napomenuti da je na statistiku značajno uticalo učestalo pojavljivanje predsednice Narodne skupštine Ane Brnabić, koja je kao subjekat zabeležena čitavih 17 puta.

Ostalih 10% su pak činili neodredivi i/ili grupni subjekti. Ni ovi podaci nisu iznenađujući u odnosu na nalaze prethodnih medijskih monitoringa koje je sprovedla Novosadska novinarska škola.

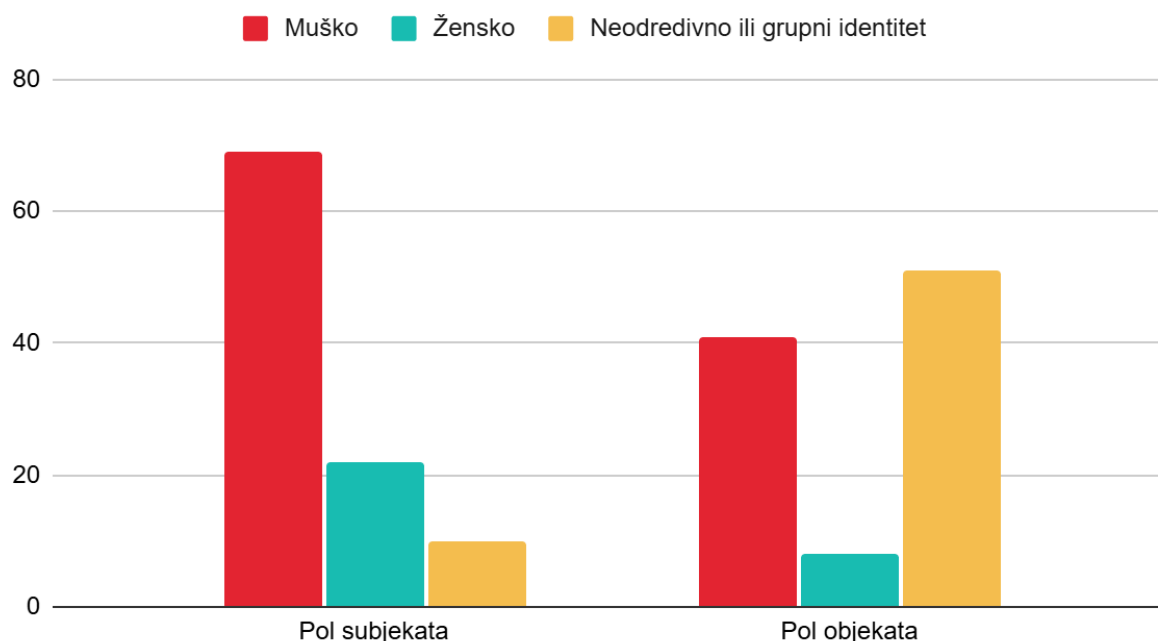
S obzirom na to da se ovaj segment izveštaja odnosi na dimenziju rodne ravnopravnosti, značajno je istaći i sledeće nalaze dobijene tokom monitoringa:

Ekspertkinje su najčešće preuzimale ulogu subjekta u onim prilogima koji su se bavili specifičnim društvenim problemima, dok su u gotovo svim drugim oblastima dominirali eksperti, odnosno muškarci. Tako su, na primer, u prilogu o nezdravim navikama mladih sagovornice bile doktorka Milijana Balević i psihološkinja Snežana Repac. Takođe, dve sagovornice govorile su i o izmenama Krivičnog zakona u vezi sa osvetničkom pornografijom, dok su žene bile subjekti i u prilogima o uticaju društvenih mreža. U većini slučajeva pri potpisivanju sagovornica nije primenjivan rodnosenzitivni jezik. U kontekstu ukorenjenih rodni stereotipa, naročito problematičnom može se oceniti i završna konstatacija novinarkе Vukice Lazović u prilogu o porodičnoj radionici rukotvorina:

„Umesto da bockaju goblene i rade ručne radove i vezu, današnje devojčice besomučno kuckaju po ekranima i telefonima i tako gube dragoceno vreme“.

Ni u ulozi objekata žene nisu bile ravnopravno zastupljene. Malo više od polovine (51%) činili su neodredivi ili grupni subjekti, zatim 41 odsto muškarci, a svega u 8 odsto slučajeva se u ovoj ulozi našla osoba ženskog roda.

Zastupljenost subjekata i objekata prema polu (%)

Žena koja je sedam puta uvrštena u kategoriju objekta bila je Kamala Haris, kandidatkinja Demokratske partije na prošlogodišnjim američkim izborima. O pojedinim drugim ženama koje su se našle u ovoj ulozi primetan je negativan način izveštavanja. Od pet priloga u kojima se govorilo o potpredsednici Stranke slobode i pravde Mariniki Tepić, u svakom je bez izuzetka zabeležen i negativan ton i/ili targetiranje.

3.3.7. Valentnost priloga

Izveštavanje televizije Pink u 44% slučajeva bilo je faktografsko i/ili pasivno. U pitanju su kraći informativni prilozi u čijim okvirima nije primećen negativan ili pozitivan ton samog medija. Ovakav pristup bio je dominantan kada se izveštavalo o temama iz sveta.

U monitorovanim Dnevnicima su odlike izrazito pozitivne propagande identifikovane u 72 priloga. Ova varijabla bila je usko povezana sa pseudodogađajima kao povodima izveštavanja. Primećeno je i da su određene konferencije za medije predsednika Aleksandra Vučića prikazivane dva puta u toku istog dnevnika – jednom u prvoj i jednom u njegovoj drugoj polovini. To se dogodilo najpre 11. novembra nakon predsednikovog boravka u Bakuu, a potom i 19. decembra, kada se obraćao građanima nakon posete Briselu. Ovakvi prilozi su sadržali elemente karakteristične za izrazito pozitivnu propagandu.

Istu valentnost uočili smo u primeru iz dnevnika emitovanog 19. decembra, kada je otvorena brza saobraćajnica na relaciji Šabac – Loznica. Treba naglasiti da je ovaj prilog zauzeo prvo mesto, a novinarka ga je započela sledećim rečima:

„Ono kad snovi generacija postanu stvarnost. Tako bi se mogla opisati i izgradnja brze saobraćajnice Šabac – Loznica koja povezuje Srem, Mačvu i Zapadnu Srbiju sa Novim Sadom i Beogradom, ali i regionom“.

Među sagovornicima su bili premijer Miloš Vučević, ministar finansija Siniša Mali ali i građani. Od šest anketiranih osoba, četiri su se za ovu investiciju direktno zahvalile predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću: „I što je uradio Vučić to ne može da uradi niko, ni Tito nije mogao uraditi. Svaka mu čast, nek je živ, nek ga bog čuva“ – kazao je jedan meštaniin u anketi.

U slučaju političkih tema, poput unutar i međustranačkih odnosa i pitanja Kosova, ton priloga bio je gotovo bez izuzetka negativan. Isti zaključak važi i za vesti o protestima koji su usledili nakon pada nadstrešnice. Recimo, vest o protestu kod Beograda na vodi održanom 23. novembra, voditelj je najavio konstatacijom „da opozicija i danas pravi kaos“, nakon čega je novinarka u prilogu dodala da opozicija „maltretira građane“. Deset dana kasnije, odnosno 3. decembra, protesti u Srbiji upoređivani su sa onima u Makedoniji 2016. godine. Novinarka ovog priloga izjavila je da je tzv. šarena revolucija tada donela brojne promene Makedoniji: „Danas se ta zemlja zove Severna Makedonija, članica je NATO-a, a drugi zvanični jezik je albanski“ – poruka je ovog izveštavanja, koje je, po svemu sudeći, imalo za cilj da neutemeljeno predstavi šta se može dogoditi sa Srbijom ukoliko građani podrže proteste.

U monitoringu je takođe označeno i 110 priloga pohvalnog tona (18%), 18 izbalansiranog (3%) i 21 koji su sadržali uvrede ili targetiranje. Poslednji tip kategorije valentnosti primećen je u izveštavanjima u kojima su se članovi opozicionih partija i aktivisti nalazili u ulozi objekata, a o čemu je prethodno bilo reči u ovom izveštaju.

Zaključak

U Nacionalnom dnevniku televizije Pink o temama od javnog interesa nije izveštavano u skladu sa načelima etičkog Kodeksa novinara i novinarki Srbije koji kao obavezu novinara i novinarki podrazumeva „tačno, nepristrasno, potpuno i blagovremeno“ izveštavanje.

Suprotno tome, značajan broj priloga emitovanih u ovog programu je ocenjen kao neobjektivan, nepotpun i nedvosmisleno prorežimski obojen. Članovi opozicionih partija kao i aktivisti nisu imali prilike da se nađu u ulozi subjekta, dok se o njima govorilo često – vrlo negativnim diskursom. Više puta zabeleženo je i njihovo direktno targetiranje.

Nenamerni fokus ovog monitoringa bio je na tragediji koja se 1. novembra dogodila na Železničkoj stanici u Novom Sadu. S tim u vezi, televizija Pink je propustila da postavi opravdana pitanja u vezi sa okolnostima tragedije i da insistira na odgovornosti, dok je istovremeno primat davala pseudodogađajima i negativno izveštavala o akterima koji su pitanja postavljali.

Protesti dela opozicije, građana i studenata maksimalno su diskreditovani kako zahvaljujući ponavljajućim izjavama predsednika i drugih funkcionera iz vladajuće koalicije, tako i uz jezik kojim su se koristili voditelji i novinari prilikom stvaranja pojedinačnih priloga. Njihovi komentari, odnosno „ofovi“, su neretko bili politički obojeni.

Kvalitetne medijski inicirane teme o društveno-političkim događajima sa margine bile su gotovo izuzetak, što je slučaj i sa priložima koje je odlikovala izbalansirana valentnost. Suprotno tome, čak 72 priloga su kreirana na osnovu pseudodogađaja, odnosno u svrhe podizanja rejtinga političkog aktera, stranke ili kompanije. Primetno je i da se u ulogama eksperata nisu našli oni stručnjaci koji se ne slažu sa osnovnim narativom ovog medija, usled čega su se neki od njih kontinuirano ponavljali. Uočena je i praksa dovođenja medijskih urednika i novinara drugih tabloida koji su svojim komentarisanjem ujedno doprineli štetnim narativima.

Rodni disbalans očigledan je i u slučaju kategorije subjekata ali i kategorije objekata, a rezultati monitoringa pokazali su da su se žene u ulozi subjekta javljale čitavih pet puta manje nego muškarci. Nisu izostali ni diskriminišući narativi usmereni ka romskom delu populacije, a u više navrata je potencirana i patrijarhalna raspodela rodni uloga.

Reference

Media Ownership Monitor Srbija (2023). Pink TV. Preuzeto sa: <https://serbia.mom-gmr.org/sr/mediji/detail/outlet/pink-tv-1/>

Radio Slobodna Evropa (2023). Protest protiv nasilja ispred TV Pink u Beogradu, okupljanja i širom Srbije. Preuzeto sa:

<https://www.slobodnaevropa.org/a/32484026.html>

Centar za istraživačko novinarstvo Srbije (2024). Otkrivamo podatke koje REM krije: Kako su u kampanji izveštavali Pink, Hepi, Prva i B92. Preuzeto sa:

<https://www.cins.rs/otkrivamo-podatke-koje-rem-krije-kako-su-u-kampanji-izvestavali-pink-hepi-prva-i-b92/>

Novosadska novinarska škola (2020). Kako se debatuje u televizijskim emisijama tokom predizborne kampanje? Preuzeto sa: https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2020/06/Izvestaj_Kako-se-debatuje-u-televizijskim-emisijama-tokom-predizborne-kampanje-1.pdf

CRTA (2022). Slavko Ćuruvija fondacija i CRTA tužili REM. Preuzeto sa:

<https://crt.rs/slavko-curuvija-fondacija-i-crt-tuzili-rem/>

Nezavisno udruženje novinara Srbije (2022). Sankcionisati Pink jer nastavlja sa emitovanjem nasilja uživo u programu. Preuzeto sa: <https://nuns.rs/nuns-sankcionisati-pink-je-nastavlja-sa-emitovanjem-nasilja-uzivo-u-programu/>

3.4. Televizija Happy

Televizija Happy nastala je 2010. godine fuzijom televizije Košava i dečijeg kanala Happy koji su do tada delili nacionalnu pokrivenost³⁴. Danas, TV Happy skoro da i nema program za decu iako je ova televizija nastala od dečijeg kanala i preuzela njegovo ime. Televizijom Happy dominiraju kolažni programi informativnog i zabavnog karaktera poput emisija Aktuelnosti i Posle ručka, serijski program, te verovatno najgledanija emisija ove televizije, „Ćirilica“, čiji je autor i glavni i odgovorni urednik TV Happy, Milomir Marić.

Istinomer piše da ova televizija „iz godine u godinu ne ispunjava obećanja iz programskog elaborata“, kao i da „redovno krši i Zakon o oglašavanju“, a „tokom 2020. godine zabeleženo je više od tri hiljade prekršaja“ TV Happy³⁵. Prema podacima Regularnog tela za elektronske medije (REM) TV Happy je u potpunom vlasništvu kompanije Ideogram d.o.o. čija je vlasnica Vladana Ćirović³⁶, međutim Balkanska istraživačka mreža (BIRN) u svom projektu Media ownership monitor (Nadgledanje vlasništva medija) napominje da je u jednoj emisiji ove televizije predsednik Srbije Aleksandar Vučić spomenuo kontroverznog biznismena Predraga Rankovića Peconija u kontekstu čoveka koji „se pita“ o funkcionisanju televizije Happy³⁷.

TV Happy je 2022. godine ponovo dobila pravo na korišćenje nacionalne pokrivenosti uprkos mnogobrojnim opomenama, upozorenjima i privremenim zabranama koje je REM izrekao ovoj televiziji od 2014. godine do danas. Na primer, REM je septembra 2020. godine na 15 dana zabranio emitovanje emisije TV Happy Bolja zemlja zato što je voditelj emisije u programu „na vulgaran i uvredljiv način poredio metod oplodnje krava sa metodima lečenja steriliteta kod žena u Srbiji“³⁸. Osim toga, privremeno je zabranjivana i

³⁴ Birn (2024) Happy. Media ownership monitor Srbija 2017. [internet]. Dostupno na: <https://serbia.mom-gmr.org/sr/mediji/detail/outlet/happy-tv/>

³⁵ CRTA. (2022). Medijska industrija straha. Istinomer. [internet]. Dostupno na: <https://web.archive.org/web/20221020133849/https://story.cрта.rs/medijska-industrija-straha>

³⁶ Regulatorno telo za elektronske medije. (2020a). Grafički prikaz vlasničke strukture. Regulatorno telo za elektronske medije. Dostupno na: http://www.rem.rs/uploads/attachment/pruzalac/573/Nacionalna_TV_Happy_21.12.2020.pdf.

³⁷ Birn (2024) Happy. Media ownership monitor Srbija 2017. [internet]. Dostupno na: <https://serbia.mom-gmr.org/sr/mediji/detail/outlet/happy-tv/>

³⁸ Regulatorno telo za elektronske medije. (2020b). Rešenje br. 07-1518/20-2. Dostupno na: http://www.rem.rs/uploads/attachment/izrecena_mera/113/Mera_privremene_zabrane_Nacionalna_TV_Happy_07-1518-20-2.pdf

emisija Goli život koju je vodio Milomir Marić³⁹, a TV Happy je dobijala upozorenja od REM-a i zbog centralne informativno-političke emisije Telemaster koja je predmet analize u ovom monitoringu⁴⁰. Valja napomenuti i to da je emitovanje pojedinih emisija TV Happy zabranjivano i u Crnoj Gori zbog uvredljivih poruka o građanima te države koje je izgovorio jedan od sagovornika ove televizije⁴¹.

Televizije Happy je komercijalni pružalac medijskih usluga s nacionalnom pokrivenošću pa se može pretpostaviti da najveći deo budžeta namiruje od oglašivača. Prema podacima iz Agencije za privredne registre može se videti da je ova televizija prethodnih godina dobijala i novac na konkursima za sufinansiranje medijskih sadržaja. TV Happy je sredstva na ovaj način poslednji put dobila 2023. godine kada je prihodovaala oko dva miliona i sedmasto hiljada dinara od grada Beograda i opštine Despotovac⁴².

Centralna informativno-politička emisija na TV Happy – Telemaster – emituje se svakog dana od 17:30 časova. Emisija traje oko 30 minuta ne računajući blok reklama. Pre početka Telemastera emituje se vremenska prognoza, a nakon njegovog kraja sportske vesti koji nisu ušli u ovu analizu. Emisija Telemaster uglavnom nema jasno definisane rubrike. U određenim izdanjima Telemastera, recimo, rubrike hronika i svet izdvojene su kao zasebne rubrike sa sopstvenim najavama, dok u drugima nisu.

Ipak, jasno je da je centralna informativno-politička emisija TV Happy na neki način podeljena na dva dela: u prvom su sadržaji koji se tiču Srbije, a u drugoj svetske aktuelnosti. Ovde treba naglasiti da su teme iz inostranstva u nekim Telemasterima čak bile više zastupljene od domaćih tema, a da su one često neadekvatno predstavljane javnosti. TV Happy se vrlo jasno kroz svoju uređivačku politiku stavlja na stranu svetskih lidera poput Vladimira Putina, Donalda Trampa, Viktora Orbana ili Roberta Fica i to

³⁹ Regulatorno telo za elektronske medije. (2020c). Rešenje br. 07-814/20-5. Dostupno na: http://www.rem.rs/uploads/attachment/izrecena_mera/107/Mera_privremene_zabrane_Nacionalna_TV_Happy_07-814-20-5.pdf.

⁴⁰ Regulatorno telo za elektronske medije. (2021). Upozorenje. Dostupno na: http://www.rem.rs/uploads/attachment/izrecena_mera/116/Mera_upozorenja_TV_Happy_07-1518-20-21-7.pdf.

⁴¹ Radio slobodna Evropa. (2022). Zbog Šešeljevih uvreda, emisije TV Happy zabranjene u Crnoj Gori. Radio slobodna Evropa. [internet]. 8.jan. Dostupno na: <https://web.archive.org/web/20221011141948/https://www.slobodnaevropa.org/a/seselj-uvrede-tv-happy-zabrana-crnogora-/31644961.html>.

⁴² Agencija za privredne registre. (2023). Nacionalna Happy TV. Novčana sredstva. APR. [internet]. 13. Mart. Dostupno na: <https://aplikacije3.apr.gov.rs/RemediaPublicWebSearch/MediaSearch/GetDetails/736>

izražava u emisijama poput Aktualnosti, ali i u centralnoj informativno-političkoj emisiji Telemaster.

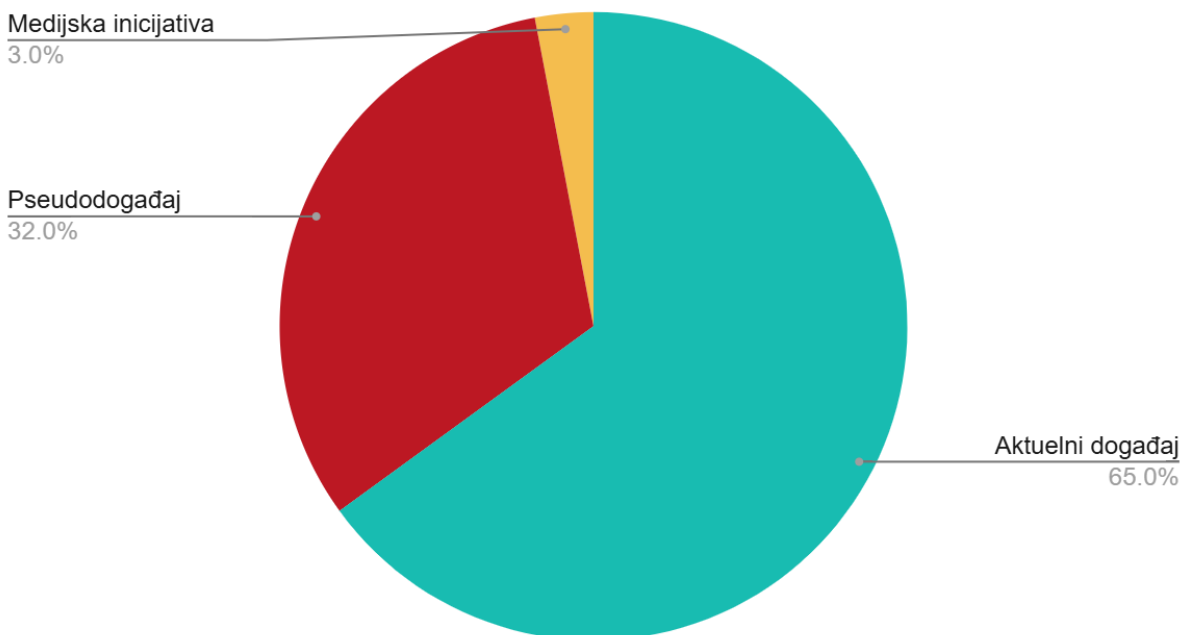
Televiziju Happy karakteriše produkcija niskog kvaliteta, pa je u centralnoj informativno-političkoj emisiji tokom posmatranog perioda često dolazilo da tehničkih problema. Ti problemi su u jednom slučaju čak onemogućili gostovanje ministarke bez portfelja Tatjane Macure koja je dva puta pokušavala da govori u studiju Telemastera (17. 11. 2025). Takođe, tokom monitoringa zabeleženi su: prilozi koji bude sumnju da je u pitanju plaćena propaganda iz inostranstva, spotovi političkih partija iako nije u toku predizborna kampanja, ponavljanje istih priloga, dezinformacije, spinovanje, neizbalansirano izveštavanje i drugi etički prestupi o kojima će više reči biti u narednim segmentima analize.

Tokom perioda monitoringa koji je trajao dva meseca analizirano je ukupno 327 priloga iz 31 centralne informativno-političke emisije TV Happy Telemaster.

3.4.1. Povod priloga

Povod za izveštavanje pri kreiranju najvećeg broja priloga u emisji Telemaster najčešće je bio aktuelan događaj (u 65% slučajeva) čemu su doprinele i brojne šture vesti iz sveta u agencijskom formatu koje TV Happy često emituje u drugoj polovini svoje centralne informativno-političke emisije. Drugi najzastupljeniji povod za izveštavanje bili su pseudodogađaji (32% slučajeva) što svakako predstavlja ilustraciju pristrasnog i neizbalansiranog izveštavanja ove televizije. Dobar deo priloga čiji povod je u okviru analize okarakterisan kao pseudodogađaj odnosi se na konferencije za medije političara iz vlasti, njihovih koalicionih partnera ili političara bliskih vlastima.

Povod priloga

Zabeleženi su i prilozi u kojima se neskriveno promoviše rad kompanija čiji je većinski udeo u vlasništvu države, pa postoji sumnja da televizija Happy dobija novčana sredstva ili druge benefite u zamenu za emitovanje priloga koji u pozitivnom svetlu govore o nekoj kompaniji. Takav je, na primer, bio prilog koji u pozitivnom svetlu govori o kompaniji Er Srbija (1. 11), ili prilog koji reklamira nove ponude Telekoma Srbija u Nemačkoj (7. 12).

U tek 3% slučajeva (10 priloga) povod priloga u emisiji Telemaster bila je medijska inicijativa. Novinari televizije Happy su se u tim slučajevima najčešće bavili temama bezbednosti, prevashodno, u saobraćaju, ali i temama bezbednosti u širem smislu – recimo – nasiljem nad ženama (7. 12). Pored ovih tema, povod za prilog bio je medijska inicijativa i u slučajevima kada su se u Telemasteru emitovali prilozi o obolelim ili na drugi način ugroženim građanima.

3.4.2. Teme

Rezultati monitoringa dobijeni u okviru tematskog razvrstavanja priloga iz emisije Telemaster TV Happy možda i najbolje opisuju kakva je uređivačka politika ovog medija. Ubedljivo najzastupljenija tema (24% zastupljenosti) ticala se politike u svetu i regionu, ali bez pominjanja Srbije. Dakle, televizija koja prema Regulatornom telu za elektronske medije Srbije zasluhuje korišćenje nacionalne pokrivenosti češće je u svojoj centralnoj

informativno-političkoj emisiji izveštavala o geopolitičkim pitanjima, nego o pitanjima vezanim za – recimo – pad nadstrešnice u Novom Sadu, Kosovo, proteste, unutrašnju politiku itd.

Uz to, Happy je – kako smo već spomenuli – o ovim temama izveštavao izrazito pristrasno u korist nekolicine svetskih lidera koje ova televizija favorizuje i u drugim svojim emisijama. Izdvojimo samo par primera.

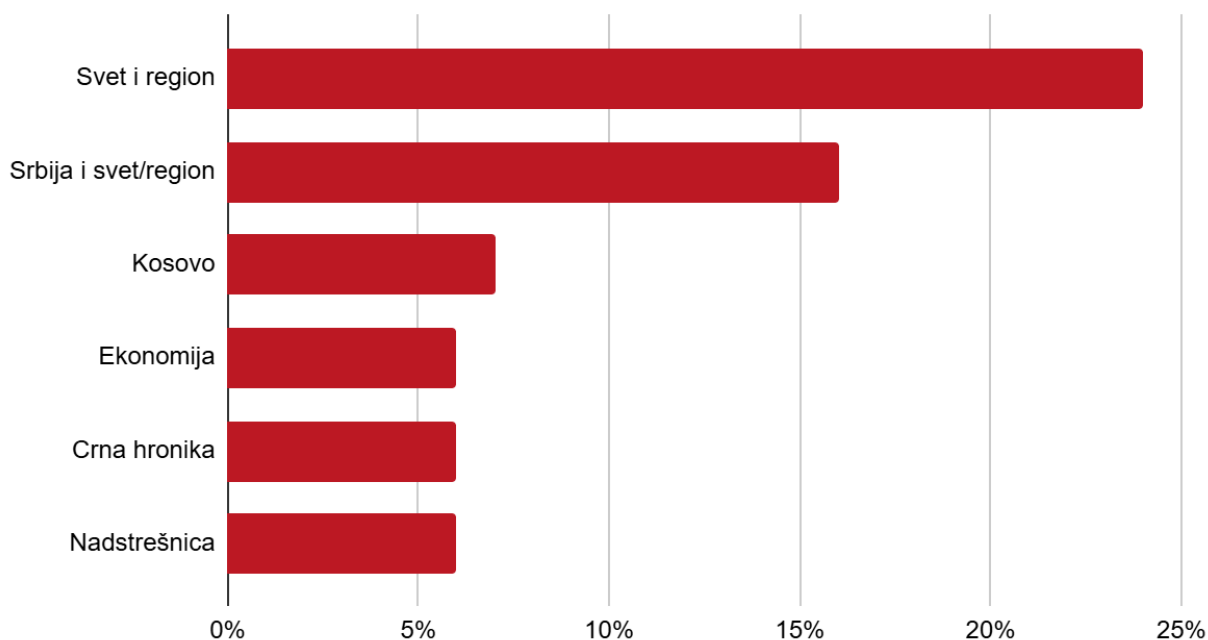
U emisiji Telemaster emitovanoj 21. novembra među vestima istaknutim u najavi emitovana je i priča o tome da je novoizabrani predsednik Sjedinjenih Američkih Država Donald Tramp u prodaju pustio ograničenu količinu gitara sa sloganom iz njegove kampanje i sa svojim potpisom. Spikerka prilog završava rečima „zanimljivo, pa ko može neka kupi“ (21. 11). Osim ovog, i brojni drugi prilozi su afirmativno govorili o novom predsedniku SAD, ali i potezima predsednika Kine, Slovačke, Rusije ili Mađarske.

Još jedan upečatljiv primer nesvakidašnjeg izveštavanja u rubrici Svet srećemo 19. novembra 2024. godine. Tada je u Telemasteru emitovala prilog koji navodi na pomisao da se radi o zakupljenom terminu za propagandni sadržaj jedne strane sile – Kine. Spiker TV Happy je rekao samo da je protekle nedelje završen sastanak lidera APEK-a (forum Azijsko-pacifička ekonomska saradnja), a potom najavio da su „kolege“ iz Kineske medijske grupe (KMG) uradile prilog o tome. U izveštaju koji je usledio vidimo kineskog novinara koji na tečnom srpskom jeziku (dakle sadržaj je namenjen ekskluzivno srpskom ili „eks-ju“ tržištu) obrazlaže ključne nalaze sa pomenutog sastanka, te u pozitivnom svetlu predstavlja kineskog lidera Si Đin Pinga (koji je ujedno i jedini subjekat u prilogu), kinesku ekonomiju i geopolitiku. Ovaj prilog emitovan je pri sredini emisije, nakon reklama i gostovanja narodnog poslanika vladajuće stranke Miodraga Linte (19. 11).

I druga najzastupljenija tema (16%) odnosila se na međunarodne odnose, samo, ovog puta na odnose Srbije sa regionom i svetom. Ovi prilozi često su zapravo predstavljali obraćanja domaćih političara iz vlasti tokom njihovih poseta različitim krajevima planete ili nakon sastanaka sa stranim političarima u Srbiji. Tu recimo spadaju prilozi nastali nakon sastanka predsednika Srbije Aleksandra Vučića sa danskim i grčkim političarima (5. 11), izjave tadašnjeg premijera Miloša Vučevića iz Kine (3. 11) ili javljanje predsednice Skupštine Ane Brnabić iz Italije (13. 11) gde je prema rečima spikerke TV Happy bila u

„interplanetarnoj" poseti. Sve ostale teme bile su drastično manje zastupljene od pomenute dve i javljale su se u sedam ili čak manje od sedam posto analiziranih priloga.

Šest najzastupljenijih tema (%)

Među manje zastupljenim, istakle su se teme koje su se ticale Kosova (7%), ekonomske teme koje su se mahom odnosile na inflaciju i budžet ili kredite za mlade (6%), crne hronike u koju su ubrajani i prilozi vezani sa padom nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu (6%), samog pada nadstrešnice u Novom Sadu (6%), zdravstva (5%), istorije i suočavanja s prošlošću (5%) i evrointegracija (5%). Sve druge teme bile su zastupljene u manje od 5% analiziranih priloga, a među njima se nijednom nisu javile, recimo, teme vezane za iskopavanje litijuma ili izbor novih članova saveta REM-a.

3.4.3. Nadstrešnica

Happy televizija je o padu nadstrešnice na železničkoj stanici u Novom Sadu izveštavala šturo i van konteksta, dok je o društveno-političkoj krizi koja je usledila nakon tragedije u nekim priložima i manipulirala činjenicama ili plasirala neistine. Prvi analizirani prilog ove televizije o padu nadstrešnice emitovan je oko pet i po sati nakon tragedije i u njemu su i spiker i novinar podvukli da „nadstrešnica nije rekonstruisana“, a od predsednika Vlade smo mogli da čujemo opasku da će se insistirati na odgovornosti „bez obzira na to što se radi o objektu, nadstrešnici koja je sagrađena 1964. godine pre tačno 60 godina“. Uz to, reporterka Happy televizije je tokom javljanja iz Novog Sada bez bilo kakve potrebe prenela da se „svakih nekoliko minuta čuju krici“ za koje se može pretpostaviti da su „od ljudi koji su još živi, a zarobljeni pod ruševinama“ (1. 11).

U narednim Telemasterima koji su analizirani, pad nadstrešnice, ali i svi protesti i drugi događaji nastali kao rezultat uznemirenosti društva tragedijom pojavili su se kao tema još 24 puta. U ovim priložima uglavnom su prenošene izjave najviših državnih zvaničnika o pitanjima vezanim za pad nadstrešnice ili proteste koji su usledili. Happy je među televizijama koje su prenele izveštaj o poseti predsednika Aleksandra Vučića grobovima nastradalih u padu nadstrešnice, i to uz prenošenje cele njegove poruke sa Instagrama i fotografija sa porodicama žrtava (9. 11).

U analiziranim priložima Telemastera se izuzetno malo izveštavalo o protestima koji su usledili nakon pada nadstrešnice, a i kada se to dogodilo informacije koje su pružane gledaocima bile su van konteksta ili manipulativne na druge načine. U gostovanju Ibri Ibrahimovića, člana glavnog odbora Socijalističke partije Srbije, koji je predstavljen samo kao stručnjak za bezbednost, protesti građana okarakterisani su kao „obojena revolucija“ i jedna od tri napada na Srbiju koji se vrše od spolja (27. 11). Dva dana kasnije odavanje počasti u akciji „Zastani Srbijo“ u prilogu Happy TV okarakterisano je kao maltretiranje građana (29. 11). Vredi izdvojiti još i gostovanje poslanice SNS Aleksandre Tomić koje se dogodilo istog dana, a u kom on opoziciju zbog blokada optužuje za nasilje (29. 11).

Iako je period analize obuhvatio i 16 Telemastera emitovanih u decembru studenti i njihove blokade su u analiziranom korpusu pomenuti tek nekoliko puta. Miloš Vučević im je poručio da im niko ne osporava pravo na blokiranje fakulteta ali da se zna ko je meta njihovih zahteva, a Ana Brnabić da država ne prepozna model plenuma koji potiče iz

hrvatske kuharice (11. 12). Pomenuti su još samo jednom u analiziranom korpusu, dva dana kasnije, kada je plasirana dezinformacija da su svi njihovi zahtevi ispunjeni (13. 12).

3.4.4. Subjekti

Sveukupno posmatrano, najzastupljeniji subjekti u prilogima Telemastera bili su oni koji dolaze iz inostranstva i to sa čak 36% zastupljenosti. I ovo je dobar pokazatelj uređivačke politike TV Happy koja – čini se – s većom pažnom izveštava o dešavanjima na evropskom i svetskom nivou nego o onima u okviru granica Srbije. Prilozi iz rubrike Svet ne samo da dobijaju gotovo jednaku vremensku zastupljenost, već se u njima pojavljuje i više različitih aktera što ukazuje na nešto izbalansirani pristup u izveštavanju o temama iz sveta, nego domaćim temama. To, međutim, ne znači da je Happy profesionalno izveštavao o, na primer, ratu u Ukrajini. Akteri koji potiču iz Ukrajine pojavljivali su se kao subjekti u prilogima TV Happy, ali su neretko u celokupnom prilogu ipak prikazani u negativnom kontekstu. Takođe, ruski akteri poput predsednika Vladimira Putina, portparola Kremlja Dmitrija Peskova i ministra spoljnjih poslova ove zemlje Sergeja Lavrova su se češće pojavljivali kao subjekti od ukrajinskih subjekata.

Celovit rezultat posmatranja subjekata u prilogima Telemastera kao aktere sa dvocifrenom zastupljenošću pruža još samo Vladu Srbije (15%) i impersonalne subjekte (10%) koji praktično podrazumevaju priloge bez subjekta u uobičajenom značenju te reči. Čak i ukoliko iz posmatranja izuzmemo subjekte koji dolaze iz inostranstva, rezultati se ne menjaju u velikoj meri. U tom slučaju, dvocifren procenat zastupljenosti imala bi još samo dva aktera – Predsednik države (13%) i eksperti ili nevladine organizacije (12%). Uz to, procenti se u ovom slučaju povećavaju kod varijabli Vlada i ministri (sa 15% na 24%) i Impersonalni subjekat (sa 10% na 15%). Svi ostali subjekti bili su zastupljeni u manje od 5% slučajeva kao subjekti u emisiji Telemaster.

Međutim, ako bismo rezultate sagledavali kroz pojedinačne ličnosti, a ne grupe kojima pripadaju, predsednik Srbije bio bi ubedljivo najdominantniji subjekat u prilogima Telemastera. On se u ovoj ulozi pojavio čak 38 puta, gotovo četiri puta više nego sledeća individua po zastupljenosti – predsednica Skupštine Srbije Ana Brnabić koja ima 11 pojavljivanja. Najdominantniji individualni akteri iz varijable Vlada i ministri bili su bivši premijer Miloš Vučević i ministar unutrašnjih poslova Ivice Dačić sa deset odnosno sedam pojavljivanja u ulozi subjekta.

Uz ovo, Vučić se u ulozi subjekta, u prvoj vesti Telemastera pojavio u gotovo polovini (15 od 31) analiziranih emisija. Ovo svedoči o tome koliko Srpska napredna stranka zapravo dominira u dnevniku Happy televizije. Ako pojedinačnoj dominaciji predsednika dodamo i to da su Vlada i ministri koji mahom dolaze iz vladajuće SNS najzastupljeniji subjekti, a da je i velika većina eksperata i aktera iz nevladinog sektora koje Happy poziva u svoje emisije takođe privržena vlastima, dobijamo centralnu informativnu emisiju koja je izrazito politički obojena i lišena bilo kakvog pluralizam mišljenja.

Akteri iz opozicionih partija su se kao subjekti u emisiji Telemaster pojavili tek dva puta, mada bi više fer bilo reći da se nisu pojavili nijednom. Naime, u oba slučaja radi se o izjavi ili gostovanju Aleksandra Šešelja, sina predsednika Srpske radikalne stranke Vojislava Šešelja, odnosno akteru čija stranačka pripadnost je samo prividno opoziciona. Ako sagledamo stranačku pripadnost subjekata u analiziranim emisijama Telemastera videćemu potpunu dominaciju Srpske napredne stranke sa 89 pojavljivanja, uz osam pojavljivanja aktera iz Socijalističke partije Srbije, i već pomenuta, dva pojavljivanja Aleksandra Šešelja.

Konačno, valja spomenuti i aktore iz dve varijable koje su takođe zavredile dvocifrenu zastupljenost, a ne radi se – barem načelno – o političarima. Kada govorimo o impersonalnim subjektima, odnosno priložima u kojima subjekat u pravom smislu te reči ne postoji, velika zastupljenost ove varijable još jedna je posledica čestog izveštavanja o vestima iz sveta u emisiji Telemaster. U pitanju su najčešće bile agencijske vesti iz sveta u kojima spiker ili spikerka samo ukratko navode najbitnije informacije o različitim događajima poput: saobraćajne nesreće hrvatskog političara (13. 11), razgovora Olafa Šolca i Vladimira Putina (15. 11), hapšenju neo-nacista u Italiji (5. 12) ili padanju Vlada u Francuskoj i Nemačkoj (7. 12). Ovakvi prilozi u pojedinim slučajevima korišćeni su i za plasiranje dezinformacija kao što je bio slučaj 13. decembra 2024. godine. Tada je u kratkom prilogu bez subjekta spikerka saopštila da su razrešenjem sa funkcija i pokretanjem postupaka pred pravosuđem protiv trojice javnih funkcionera koji su napali studente Fakulteta dramskih umetnosti „poslednji zahtevi studenata ispunjeni" (13. 12).

Što se tiče eksperata i aktera iz nevladinih organizacija koji su takođe imali dvocifrenu zastupljenost među subjektima, oni su ovakav rezultat ostvarili prevashodno zbog formata dnevnika TV Happy koji podrazumeva barem jednog gosta po emisiji. Ovi gosti

neretko su bili različiti analitičari, bivše diplomate i spoljnopolitički komentatori, a uglavnom su se bavili temama geopolitike i odnosa Srbije sa svetskim silama. Veliki broj eksperata kao aktera u prilogima i gostovanjima emisije Telemaster ne znači i to da smo u ovom dnevniku mogli da čujemo različita stručna mišljenja na teme od javnog interesa, pa makar se one ticale i gotovo isključivo geopolitike. TV Happy pobrinuo se da maltene svaki analitičar ili ekspert kog pozovu bude vrlo jasno politički opredeljen – na polju unutrašnje politike na strani vlasti, a na polju spoljne politike na strani već pomenutih lidera koje ova televizija favorizuje.

3.4.5. Objekti

U skladu sa rezultatima dobijenim prilikom analize subjekata i tema u prilogima Telemastera, i najzastupljeniji objekti dolaze iz inostranstva. Ovakvi rezultati jesu posledica količine vremena koju TV Happy odvaja za izveštavanje o zbivanjima iz sveta, ali takođe i posledica načina na koji se to vreme troši. Prilozi posvećeni svetskim zbivanjima u Telemasteru – za razliku od onih posvećenih dešavanjima u Srbiji – prepuni su različitim akterima u prilogima, kako subjektima, tako i objektima. Zbog toga je čak 57% objekata u analiziranim prilogima Telemastera potpalo pod kategoriju Strani i međunarodni subjekti. Treba imati u vidu da su 5. novembra održani izbori u SAD, ali to ne opravdava prekomerno izveštavanje o izboru Donalda Trampa za novog predsednika te države nauštrb izveštavanja o dešavanjima u Srbiji.

Donald Tramp se, recimo, u analiziranim emisijama kao objekat pojavljuje skoro duplo više (33) puta nego predsednik Srbije Aleksandar Vučić (17 pojavljivanja). Novi predsednik SAD takođe je bio tema razgovora ili je barem spomenut u delu intervjua sa 13 gostiju Telemastera, što znači da se o njemu govorilo u više od trećine među svim posmatranim gostovanjima u ovoj emisiji. Poređenja radi, tema gostovanja nijednom u posmatranim emisijama nije bio pad nadstrešnice u Novom Sadu, a o protestima građana nakon pada, u tom delu Telemastera govorilo se dva puta i u negativnom kontekstu (29. 11).

Ako ne izuzmemo strane i međunarodne aktere iz posmatranja objekata u prilogima Telemastera, jedini dvocifreni (13%) akter bili bi građani Srbije. Postoji nekoliko razloga za veliku zastupljenost građana kao objekata u prilogima, a jedan od njih svakako jeste često obraćanje predstavnika vlasti građanima. Međutim, velika zastupljenost ove

varijable je takođe posledica izveštavanja o dva slučaja iz rubrike Crna hronika: sa suđenja roditeljima dečaka koji je počinio zločin u školi „Vladislav Ribnikar“ i o potrazi za beguncem Alijom Balijagićem koji je u tom trenutku osumnjičen za dva ubistva. Takođe, po nekoliko puta u ulozi građana kao objekta javljali su se roditelji, deca kao i različiti pacijenti.

Ukoliko, pak, izuzmemo strane i međunarodne aktere iz posmatranja objekata u prilogima Telemastera još nekoliko varijabli izdvajaju se dvocifrenim procentom zastupljenosti. Očekivano, tu su predsednik Srbije i Vlada, odnosno ministri sa po 10% zastupljenosti. Dobar deo aktera koji su govorili o predsedniku ili Vladi dolaze iz redova vlasti, tako da se suštinski može zaključiti da je vlast isticala sebe kao predmet razgovora provlačeći se kroz gotovo sve (domaće) teme. Još jedan akter sa dvocifrenom zastupljenošću bili su Kosovski subjekti (12%). Ovo je posledica incidenta, odnosno eksplozije na kanalu za vodosnabdevanje Ibar-Lepenac koji se dogodio 29. novembra o kom se nekoliko dana izveštavalo krajem novembra i početkom decembra. Za ove priloge karakteristično je bilo negativno predstavljanje kosovskog lidera Aljbina Kurtija koji ni u jednom prilogu u kom se kao objekt pojavio nije prikazan makar u neutralnom svetlu. Prvo ga je predsednik Srbije optužio za pokušaj proglašavanja Srpske liste terorističkom organizacijom (1. 12), a potom ga je za sprečavanje učešća na predstojećim februarskim izborima optužila i Srpska lista (7. 12) koja je na tim izborima na kraju ipak učestvovala i osvojila svih 10 mogućih mandata.

Čak i kada su iz posmatranja objekata izuzeti međunarodni akteri, procenat od 5 ili više posto zastupljenosti imaju još samo varijable Policija i vojska (5%) i Opozicione stranke (6%). O policiji i vojsci pretežno su govorili advokati ili pravosudni organi, te nadležni ministri i to, uglavnom u pozitivnom ili neutralnom svetlu. S druge strane, opozicija je prošla sličnije Aljbinu Kurtiju. Prikazana je u negativnom kontekstu u gotovo svakom prilogu u kom se pojavila, a mogućnost da se odbrani nije imala s obzirom na to da se kao subjekat nije pojavila ni u jednom emitovanom prilogu.

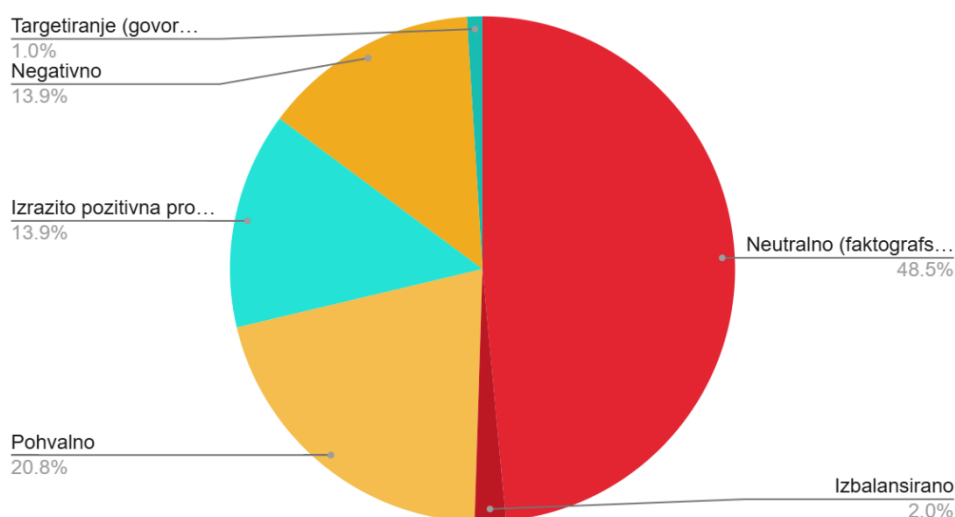
Happy je nakon incidenata u Skupštini Srbije koje je opozicija izazvala tražeći odgovornost za nastradale u padu nadstrešnice u Novom Sadu o tom događaju izvestio gotovo potpuno van konteksta. U prilogu bez klasičnog subjekta opozicija je prikazana kao nasilnička bez da je gledalac informisan o tome zbog čega se njeni poslanici bune. Potom je puštena

predsednikova izjava sa Instagrma u kojoj on pripadnike opozicije optužuje da šire nasilje u društvu. „Svaka tragedija je njihova šansa, svaki srušen most je njihova nova šansa, a kada treba da se učini nešto za narod uvek su protiv toga" poručio je predsednik (25. 11).

3.4.6. Valentnost priloga

U analiziranim emisijama Telemaster izveštavalo se prevashodno neutralno, odnosno pasivno ili faktografski (49%). Ovo je još jedna posledica brojnih agencijskih vesti iz rubrike Svet. Pohvalni ton bio je sledeći najzastupljeniji u analiziranim priložima (21%), mada su i ovde na rezultat imale uticaja vesti iz sveta poput onih o dobroj saradnji Severne Koreje i Rusije, te novog nalazišta zlata u Kini (29. 11). Ostali pohvalni prilozi ticali su se mahom lepih reči koje su predstavnici različitih organa vlasti uputili jedni drugima, sami sebi ili predsedniku.

Valentnost priloga

Novinari informativnog programa TV Happy izveštavali su izbalansirano u tek nekoliko navrata (2%). Međutim, jedan od tih priloga bio je posvećen najrelevantnijoj temi u tom trenutku – padu nadstrešnice – što nije bio slučaj u brojnim drugim analizirani priložima. U prilogu su govorila dva predstavnika vlasti i tri poznavaoaca tri različite oblasti – građevinarstva, policije i medicine. I premda je ovaj prilog Telemastera ličio na ono što bismo mogli nazvati izbalansiranim izveštavanjem, on je ipak usledio tek nakon 15 minuta priloga i gostovanja koja su u potpunosti posvećena potrazi za beguncem Alijom Balijagićem (3. 11).

Istu zastupljenost imali su negativan ton i izrazito pozitivna propaganda (14%). Slično pohvalnom tonu, izrazito pozitivna propaganda javljala se uglavnom kada su subjekti predstavnici vlasti. Recimo, 9. novembra emitovana su dva takva priloga, jedan za drugim. U prvom je ministar finansija Siniša Mali najavio povećanje plata, penzija i minimalca, a potom i pohvalio dobijanje investicionog kreditnog rejtinga, da bi u drugom prilogu državna sekretarka u Ministarstvu finansija Slavica Savičić govorila o novim propisima koji bi trebali da „unaprede celokupno poslovno okruženje” (9. 11).

U negativnom tonu govorilo se o već pomenutim kosovskim institucijama, to jest najviše o Aljbinu Kurtiju, ali i o opoziciji. Osim pomenutih primera, izdvaja se i prilog emitovan 27. novembra u kom predsednica Skupštine Ana Brnabić posredno optužuje opoziciju za ubistvo bivšeg premijera Zorana Đinđića. „Bezbedonosni protokol koji je uvek važio u Srbiji osim kada su oni sklonili snajperiste kako bi neko ubio njihovog predsednika Vlade”, prokomentarisala je Brnabić insinuacije o postavljanju snajperista u blizini Skupštine koje su došle iz opozicije (27. 11).

Najmanje zastupljena varijabla u analizi valentnosti priloga jeste Targetiranje odnosno pojava govora mržnje i/ili uvreda u prilogu (1%). Ipak, ovaj ekstremni oblik negativnog tona jeste se pojavio u nekoliko analiziranih priloga Telemastera. Među njima, izdvaja se gostovanje poslanika SNS Miodraga Linte povodom godišnjice pada Vukovara, koje počinje dezinformacijom⁴³ spikera da „Hrvatska država nije obeležila” godišnjicu pada Vukovara, a nastavlja se sporadičnim govorom mržnje u kom Linta Hrvate naziva ustašama, kosovske Albance teroristima (19. 11).

3.4.7. Rodna ravnopravnost

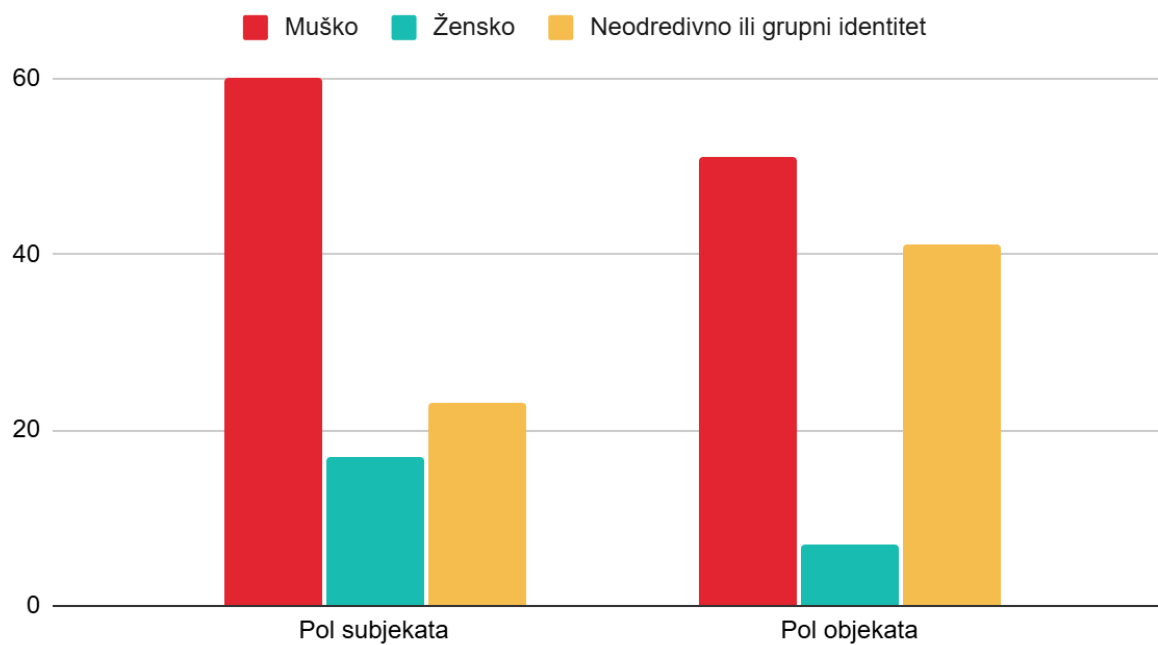
Kada govorimo o zastupljenosti polova među subjektima i objektima rezultati se ne razlikuju umnogome od onih iz ranijih analiza TV Happy⁴⁴ koje su pokazale „tendenciju ove televizije da u svojoj centralnoj informativnoj emisiji veći prostor daje muškarcima”. Žene su ponovo imale zastupljenost od 17%, zastupljenost muškaraca porasla je sa 59% na 60%, a neodredivi ili grupni subjekti imali su zastupljenost od 23%. Nešto drugačiji

⁴³ Al Džazira Balkan. (2024). Hrvatska obilježava 33. godišnjicu stradanja Vukovara. Al Džazira Balkan. 18. Nov. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2024/11/18/hrvatska-obiljezava-33-godisnjicu-stradanja-vukovara>

⁴⁴ Valić Nedeljković, Dubravka et al. (2022). Analiza sadržaja informacija od javnog značaja objavljenih u informativnim programima TV u Srbiji. Novi Sad: Novosadska novinarska škola. Dostupno na: <https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2023/04/Monitoring-2022-CIP-1.pdf>

rezultat dobijamo kada sagledamo zastupljenost polova među objektima: muški su imali najveću zastupljenost (51%), vrlo zastupljeni su bili i neodredivi ili grupni subjekti (41%), dok su se žene u ulogama objekta našle tek u 7% slučajeva.

Zastupljenost subjekata i objekata prema polu (%)

Među sagovornicima u prilogama Telemastera nijedna ženska osoba nije dominirala, ali najveću zastupljenost među njima imala je predsednica Skupštine Srbije Ana Brnabić koja se 11 puta našla u ulozi subjekta. Tokom 31 emisije Telemaster koja je analizirana, žene su bile gošće u samo pet puta.

Zaključak

Uzimajući u obzir dešavanja aktuelna tokom perioda analize centralne informativno-političke emisije TV Happy može se konstatovati da je ova televizija nedovoljno izveštavala o aktuelnim političkim i društvenim dešavanjima u svojoj zemlji, te da je previše pažnje posvetila svetskim zbivanjima poput izbora u SAD i stanja u Ukrajini ili na Bliskom istoku. Ovo posebno dolazi do izražaja ako u obzir uzmemo da se radi o televiziji s nacionalnom pokrivenosti.

Uz to, Happy se u dnevniku otvoreno stavlja na stranu jedne političke opcije u zemlji, ali i na stranu određenih političkih opcija u drugim državama sveta. Pluralizam mišljenja u

prilozima Telemastera o političkim zbivanjima u zemlji gotovo da i ne postoji. Osim emitovanja sumnjivih priloga koji u pozitivnom svetlu prikazuju Kinu i brojnih proruskih priloga, ova televizija emitovala je i domaće propagandne spotove, iako predizborna kampanja nije u toku. To se dogodilo 27. novembra, nakon incidenata koji su se dogodili u Skupštini (27. 11). Uz to brojni drugi prilozi u pozitivnom svetlu prikazivali su državne funkcionere (27. 11, 1. 12, 3. 12...).

Izveštavanje televizije Happy u velikoj meri se kosi sa etikom i standardima novinarske profesije u gotovo svakom smislu – od tehničkih standarda do etičkih normi. Takođe, nalazi monitoringa o ovoj televiziji koji su ranije objavljivani⁴⁵ ukazuju na to da ova televizija u kontinuitetu krši novinarske norme. Zbog toga se otvara pitanje da li ova televizija i dalje zaslužuje nacionalnu pokrivenost koja joj pre dve godine ponovo dodeljena.

⁴⁵ Valić Nedeljković, Dubravka et al. (2022). Analiza sadržaja informacija od javnog značaja objavljenih u informativnim programima TV u Srbiji. Novi Sad: Novosadska novinarska škola. Dostupno na: <https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2023/04/Monitoring-2022-CIP-1.pdf>

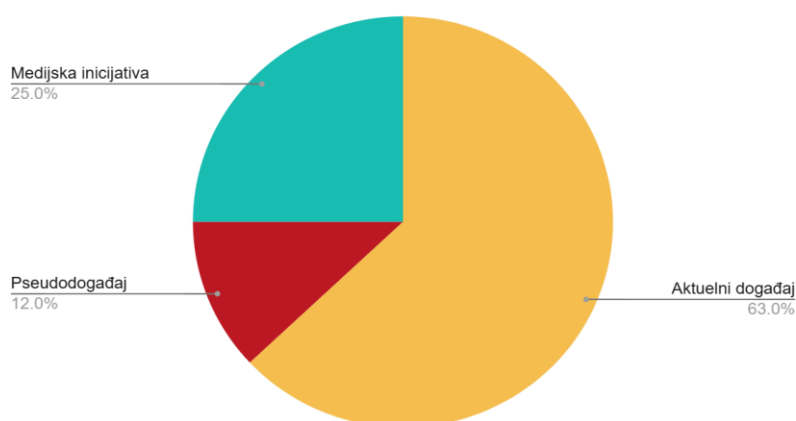
3.5. Prva TV

Prva TV je privatna televizija sa nacionalnom pokrivenošću. Nacionalnu pokrivenost dobija 2006. godine, pri čemu se tada zvala Fox televizija. 2018. godine Prva TV postaje vlasništvo Kopernikus Corporation. Radi potpunije medijsko-političke slike, važno je ukazati da je vlasnik pomenute kompanije Srđan Milovanović najbliži srodnik visokog funkcionera vladajuće Srpske napredne stranke. Prema podacima iz Media Ownership Monitor Srbija 2023⁴⁶, Prva TV ima udeo u gledanosti od 9.48%.

3.5.1. Povod priloga

Za ukupno trideset i jedan dan monitoringa, analizirano je blizu pet stotina priloga (tačnije, 495), što je šesnaest priloga prosečno po danu. U skoro dve trećine priloga, povod je bio neki od aktuelnih događaja. Pritom, valja imati u vidu da su se u gotovo svim priložima o međunarodnoj/globalnoj politici – a kojih u Vestima nije bilo malo, naprotiv – predočavala aktuelna dešavanja. Na drugom mestu po zastupljenosti je medijska inicijativa (25%), dok smo pseudodogađaje notirali u 12% priloga.

Povod priloga

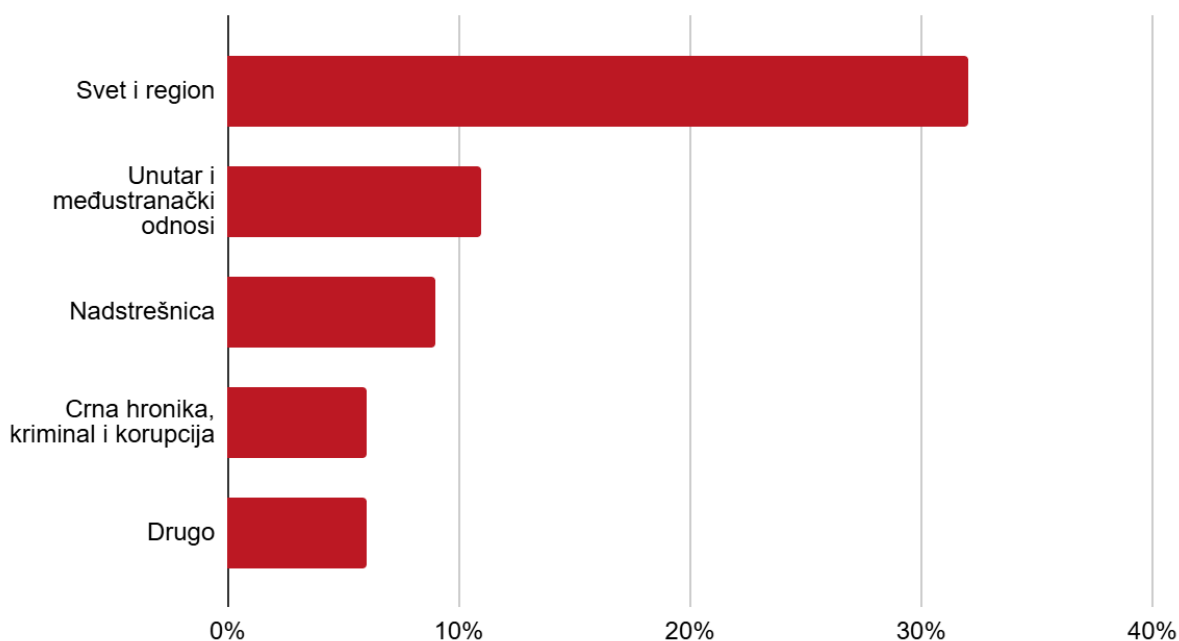
3.5.2. Teme

Kada se nalazi sagledaju u makrotematskim okvirima (politika, ekonomija, ekologija, bezbednost, društvo), uočava se temeljna nesrazmera. Politika je natpolovično

⁴⁶ <https://serbia.mom-gmr.org/sr/mediji/tv/>

zastupljena (275 priloga), a jedino još bezbednost, nadasve zahvaljujući padu novosadske nadstrešnice, beleži značajnu prisutnost (102 priloga). Na suprotnom polu, ekonomija i, posebno, ekologija (devet priloga) bivaju na medijskoj margini. Ukupno uzevši, nije toliko problem u tome da u Vestima nedostaju sadržaji koje iziskuje sociopolitički kontekst, već u njihovoj intencionalnoj medijskoj obradi. U nastavku sa makrotematske ravni prelazimo na uže tematske oblasti, a padu nadstrešnice posvetićemo zasebnu pažnju.

Pet najzastupljenijih tema (%)

3.5.2.1. Nadstrešnica

Nema dileme, pad novosadske nadstrešnice može se poimati i kao osobena nadtema. Ne samo što je dotični tragični događaj pokrenuo nesagledive sociopolitičke procese, već je pad nadstrešnice – na neposredne, izokolne i/ili dalekosežne načine - sveprisutan u medijima. Kada ukažemo na to da smo nadstrešnicu imali u 48 priloga, to ni blizu ne dočarava (van)medijski značaj i značenje te nadteme. Inače, u ukupni zbir nisu ušli oni prilozima u kojima se pad nadstrešnice, pored ostalih preovlađujućih tema, tek uzgred pominje. Sve u svemu, nemoguće je preceniti (van)medijsku važnost i domašaj pada nadstrešnice.

U nekoliko se pravaca i faza odvijala medijska artikulacija teme o padu nadstrešnice. Na početku je izveštavano o tragičnom događaju i njegovim neposrednim posledicama.

Uskoro Vesti počinju da izveštavaju o narastajućim protestima koji su usledili. Naime, protesti povodom pada nadstrešnice u izvesnoj su meri našli svoje mesto u centralnoj informativnoj emisiji na Prva TV, ali oni su prikazivani iz precizno podešenog ugla. Ne samo kada je reč o protestima, već i kod same nad teme nadstrešnica, urednička ruka sistematično se postarala da izveštavanje ne prekorači postulirane političke i diskurzivne granice. Razume se, te granice je ustanovila logika nosilaca (političke) moći.

3.5.2.2. Ostale teme

Ako sudimo po broju priloga, Vesti posvećuju natprosečnu, čak i prekomernu, pažnju dešavanjima u svetu. Trećina priloga (njih tačno 162) odnosila se na svetska zbivanja, što će, gotovo izvesno, biti najveći broj koji je zabeležila neka od analiziranih emisija⁴⁷. Slikovito je ukazati na jedno izdanje Vesti (13. 11) u kome smo imali jedanaest priloga, od osmog do osamnaestog, o svetskim dešavanjima⁴⁸. Načelno posmatrajući, Vesti pridaju veliki značaj dešavanjima u svetu, ali je očito da su u ovdašnjim turbulentnim vremenima katkada ona bila prisutnija nego što je to uobičajeno i primereno. I kada se imaju u vidu krupni globalni događaji, kojih nije manjkalo u dva analizirana meseca, stoji zaključak da je, između ostalog, i prekobrojnost vesti iz sveta razvodnjavalo dubinu i obuhvat domaće sociopolitičke krize.

Druga tema po zastupljenosti je unutrašnja politika (57 priloga), a nad njom je neprestano lebdila velika senka pada nadstrešnice. Kao retko koji drugi primer, ovo je dokaz da izvestan konkretan događaj može dubokosežno da podstakne i upliviše u najšira društvena i politička kretanja. I ne toliko nenadano kada je reč o TV Prva, Vesti beleže 32 priloga iz oblasti crna hronika. Najzad, nijedna od preostalih tema nije premašila više od pet procenata zastupljenosti.

Koliko je važno ukazati na to koje su najprisutnije, ništa manje je bitno obratiti pažnju na to koje (krucijalne) teme beleže malu zastupljenost. Tema Kosovo za trideset i jedan dan analize beleži 21 prilog. Manje od jednog priloga dnevno, u proseku, nedovoljno za jednu tako kompleksnu temu. Proces evrointegracija Srbije zabeležen je tek u sedam priloga.

⁴⁷ Ne zaboravimo da je i tema Srbija i svet zastupljena sa 28 priloga.

⁴⁸ O asimetričnosti pomenutog izdanja Vesti govori i to što su prva tri priloga bila posvećena posledicama pada nadstrešnice u Novom Sadu, dok su naredna četiri spadala u oblast crne hronike.

Najzad, tema litijuma i njoj srodne ekološke teme bivaju potpuno zanemarene u centralnoj informativnoj emisiji TV Prva.

3.5.3. Subjekti

Imajući u vidu tematsku strukturu Vesti, za očekivati je bilo da među subjektima vidno prednjače međunarodni akteri. Nedavno su se održali predsednički izbori u SAD, otuda je razumljivo zašto je Donald Tramp najzastupljeniji međunarodni subjekt. Izjava jednog od domaćih analitičara⁴⁹ verno odslikava ovdašnji medijski tretman novoizabranog američkog predsednika. U jednom prilogu od 11. novembra dotični ustvrđuje: „Na ideološkoj osnovi politika predsednika Trampa je državotvorna, nacionalna politika, nešto što odgovara suverenizmu ovde u Evropi. To je politika koju sprovodi i SNS kao stranka, i država Srbija”. Kao što se može primetiti, nije propuštena prilika za analogiju, tako da je uz Trampa, u stvari, pohvaljena i vladajuća Srpska napredna stranka/država Srbija.

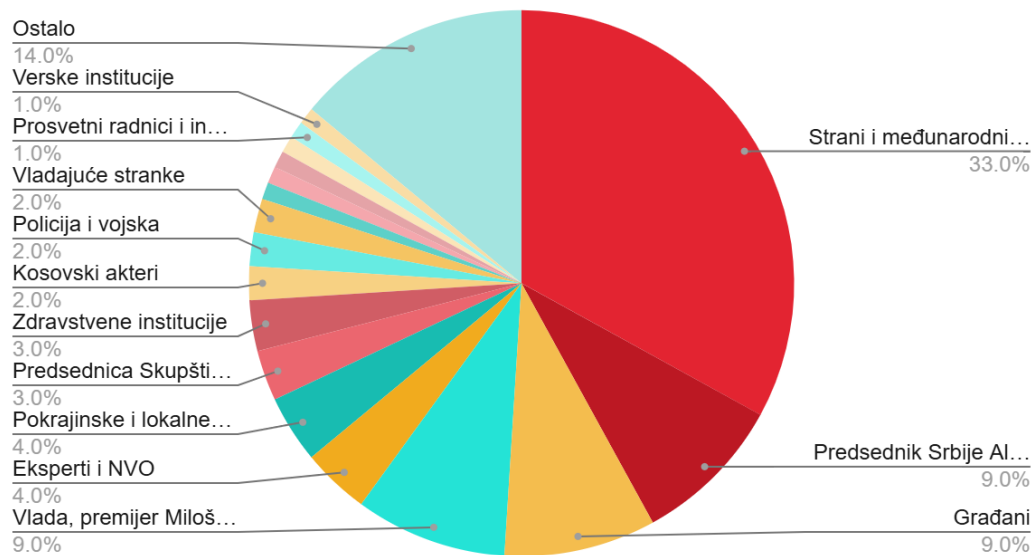
Prvenstveno nas zanimaju domaći subjekti, tako da se proporcije posmatraju unutar pomenutih koordinata. Tri domaća aktera - predsednik Srbije Vučić, građani i Vlada Srbije - pojavljuju se u nešto preko 50 priloga u svojstvu subjekta. U analizi fokus je bio na broju priloga, a ne na vremenu njihovog trajanja, što je uslovalo da priroda i obim Vučićeve medijske prisutnosti ne dođu do punog izražaja. Svejedno, nesporno da Vučić zauzima središnje mesto u medijskoj stvarnosti Vesti. Već to što je on zastupljen podjednako kao i čitava Vlada Srbije govori dovoljno samo po sebi. Premda smo Vladu Srbije notirali zbirno, primetno je da je premijer Vučević vidno zastupljeniji nego (svi) ministri. Analitički previd bi bio da se ne ukaže i na meru prisutnosti predsednice Skupštine Srbije Ane Brnabić (21 prilog).

Neupućeni bi mogli da pomisle kako je Prva TV istinski otvorena za vox populi, imajući u vidu koliko se građani pojavljuju kao subjekti. Dovoljno je ovlaš baciti pogled na takve priloge da bi se ukazalo na to da je građanima dato da se oglašavaju na strogo propisane teme. Primetno je odsustvo građana koji se kritički osvrću na nosioce političke vlasti ili na neki konfliktniji društveni problem.

⁴⁹ U pitanju je Zoran Milivojević, bivši diplomata.

Premalo je političkih stranaka u Vestima, a to u istovetnoj meri važi za vladajuće (deset priloga) i opozicione stranke (osam priloga). Navedeni zaključak važi samo kada je reč o strankama u svojstvu subjekta, dok stvari stoje znatno drugačije kada je reč o (opozicionim) strankama u ulozi objekta.

Zastupljenost subjekata

3.5.4. Objekti

Među medijskim objektima zatičemo znatno manju razuđenost nego među medijskim subjektima. Jedan akter se izdvojio u objekatskom smislu, a to je, zbirno uzevši, opozicija. U više od jedne trećine pripadajućih priloga (ukupno 52), o opoziciji govori neki drugi akter, a najčešće je to neko od nosilaca vlasti ili neka od vladajućih stranaka. Kratki uvodi voditelja u sledujuće priloge u kojima se govori o opoziciji katkada služe da naglase ono što je sržni ton (negativnog) predstavljanja opozicije.

Radikalna je neravnoteža između broja priloga u kojima se opozicija nalazi u ulozi medijskog subjekta i onih u kojima je ona medijski objekt. Već iz podatka da se u 52 priloga pojavljuje kao objekt, u odnosu na više nego šestostruko manje kao subjekt, jasno je kakav medijski tretman ima opozicija u centralnoj informativnoj emisiji na Prva TV. Ona je ta o kojoj se govori, opozicioni akteri nisu u prilici da artikulišu svoje stanovište neoposredovano. Saobrazno i posledično narečenoj disproporciji, opozicija se pretežno nepovoljno prikazuje. U tom smislu se neretko poseže i za (de)kontekstualizovanjem, koje kao krajnji učinak ima nezavidan kolektivni medijski portret opozicije.

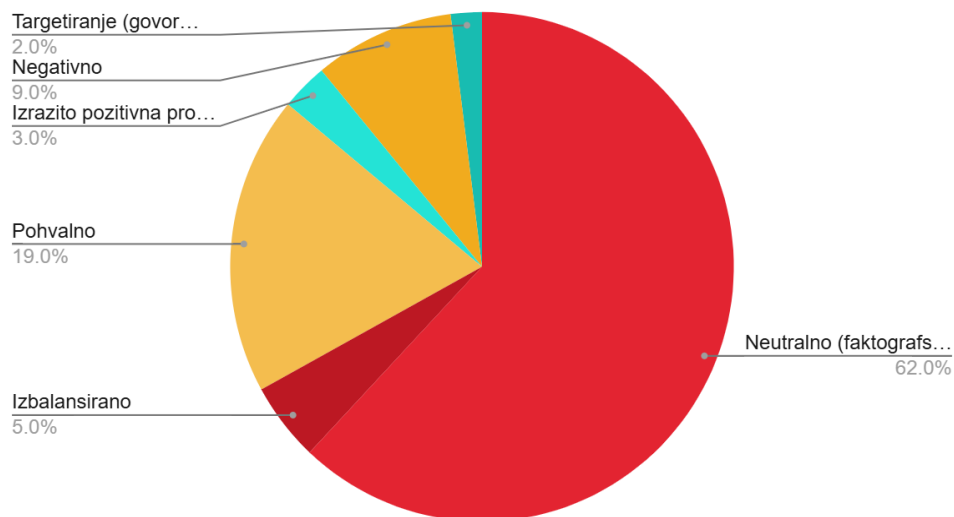
Kao ilustracija za medijski tretman opozicije (pride i predsednice Skupštine Srbije Ane Brnabić) može da posluži prilog od 27. novembra. U pitanju je montaža koja „sumira” nereda u Skupštini Srbije koji su se dogodili dan pre emitovanja navedenog priloga. Uloga izgreznika, vinovnika nasilja pripala je opoziciji, a uloga pacifikatorke dodeljena je Ani Brnabić. Dramaturgija priloga nije dopuštala bilo kakve nedoumice (zaokružen je crvenom bojom dotični akter) o tome ko je šta prvi zgrešio (1. prvi incident Radomir Lazović, 2. prvi udarac Dragan Đilas, 3. prvo polivanje Marinika Tepić, 4. prvo čupanje mikrofona Miroslav Aleksić). Nasuprot opozicionim liderima, imamo nekoga ko smiruje tenzije - kamera i crvena boja fokusiraju Anu Brnabić koja se, kao pomiriteljka, zapućuje u gužvu. Na kraju ovog priloga ide tekst: „Incident su najavili, planirali, a zatim i sproveli samo oni koji od parlamenta žele da naprave ulicu. Jasno je ko je hteo nasilje, a ko se trudio da se sednica o budžetu održi. Istina će uvek pobediti”. Najзад, posle samog priloga voditeljka Vesti dodaje: „Sve ovo objavila je predsednica Skupštine Ana Brnabić na svom instagram nalogu”.

Za razliku od opozicije, pojavljivanje Aleksandra Vučića u svojstvu objekta ima pozitivan vrednosni predznak. To što nismo imali priloge u kojima se opozicija određuje prema predsedniku Vučiću, govori o sistematičnoj medijskoj selekciji Vesti.

3.5.5. Valentnost priloga

U skoro dve trećine priloga u Vestima preovladavao je neutralan ton. Nije manjkalo ni priloga (njih 101) u kojima se o pojedinim akterima/događajima govorilo (samo)pohvalno. Da ne ostane nedorečeno, odrednica samopohvalno skoro isključivo se odnosi na medijsko (samo)predstavljanje predsednika Vučića. Više nego dvostruko manje imali smo priloga (45) u kojima se o izvesnim akterima/događajima govorilo negativno. Približno svaki dvadeseti prilog u proseku imao je izbalansiranu strukturu. Najzad, u Vestima smo imali 17 priloga sa izuzetno pozitivnom propagandom, s jedne strane, i 12 priloga u kojima su pojedini akteri targetirani, s druge. Iz svega prethodno napisanog je očito koji su to akteri izuzetno pozitivno predstavljeni (Vučić), a koji su bili mete kritike i targetiranja (opozicija).

Valentnost priloga

3.5.6. Rodna ravnopravnost

U izuzetno velikom broju slučajeva (40%) nije bilo moguće odrediti pol subjekta, a slična je situacija i kod pola objekta (43%). Kod onih priloga kod kojih se mogao razabrati pol subjekta, imamo vidnu prevagu muškaraca nad ženama (47% naspram 13%). Taj odnos

je još nesrazmerniji kada je u pitanju pol objekta (50% muškaraca prema 7% žena). Bez obzira koje su teme preovladavale (politika i bezbednost), ne samo sa medijske tačke gledišta je neobrazloživo i neopravdano da postoji tolika polna disproporcija. Razumna je pretpostavka da mediji, u stvari, nekritički izražavaju uvrežene mehanizme rodne (ne)ravnopravnosti.

Zaključak

Nastojale su Vesti da prate aktuelna dešavanja, kao i da pseudodogađaje svedu na izvesnu meru. Politika je onaj širi tematski okvir kojim se centralna informativna emisija Prva TV bavila. Pritom, važno je naglasiti da je unutar te makroteme međunarodna/globalna politika bila daleko najzastupljenija. Čak i da nisu ovako uskomešani društveni procesi u Srbiji, davanje tolikog prostora međunarodnoj politici, s pravom, može se protumačiti kao preusmeravanje medijske pozornosti.

Uobičajeno je da crna hronika u Vestima TV Prva zauzima nesrazmerno važno mesto, a to u doba koje obeležava pad novosadske nadstrešnice ima dodatnu težinu. Prilozi iz rubrike crna hronika mogu da daju nešto drugačiji prizvuk padu nadstrešnice, primerice, fatalistički, relativizujući i/ili preusmeravajući⁵⁰.

Saglasno tematskim konfiguracijama, međunarodni akteri beleže najviše priloga, i to u oba svojstva – subjekta i objekta. Kada su domaći akteri u pitanju, trio se izdvojio u svojstvu subjekta – predsednik Srbije Vučić, građani i Vlada Srbije. Poželjno je, dakako, da se čuje vox populi, ali bi granice unutar kojih se on čuje morale da budu proširene i na probleme koji se tiču moći/vlasti. Imajući u vidu medijsko-političku konjukturu, za očekivati je bilo da opozicija bude najzastupljenija među domaćim akterima u svojstvu objekta.

Na prvi pogled statistika je prilično jasna, u Vestima Prva TV preovladava neutralan ton. No, kada se posmatraju samo domaći akteri, onda sve veći broj priloga dobija pozitivnu ili negativnu intonaciju. Kada je političko polje u pitanju, linija razdvajanja ide po osi vlast – pozitivno, a opozicija – negativno. U tako (pred)određenom kontekstu, urednička

⁵⁰ U novembru je prevelika pažnja posvećena potrazi za beguncem Alijom Balijagićem.

konceptija Vesti teži da ne prekoračuje/podriva izvesne medijske i diskurzivne graničnike.

To je pad nadstrešnice kudikamo plastično pokazao, medijsku strategiju Vesti možemo imenovati, između ostalog, kao dezinfikujuću. I kada prikazuju konfliktogena sociopolitička čvorišta, ona poprimaju evazivne, razblažene konture. Posledično, u centralnoj informativnoj emisiji Prva TV nedostaje analitičko-kritičkih rasuđivanja o političkoj i, šire uzev, društvenoj stvarnosti Srbije.

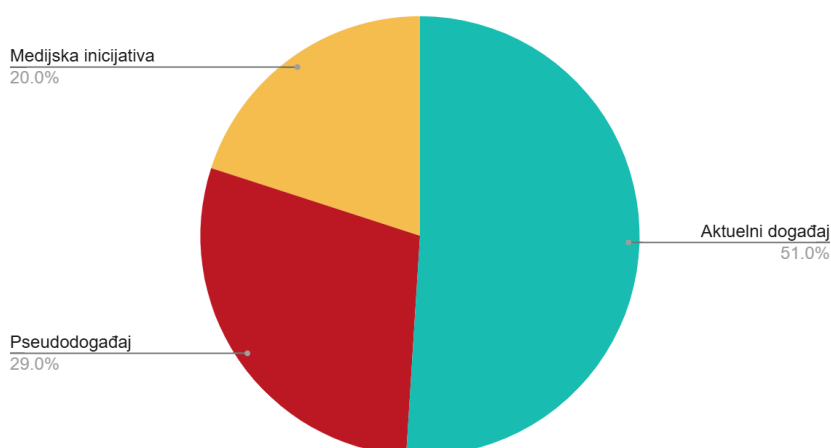
3.6. Televizija B92

TV B92 je privatna televizija sa nacionalnom pokrivenošću. Osnovana je 2001. godine, da bi 2017. promenila ime u TV O2. Kao i Prva TV, TV O2 2018. godine postaje vlasništvo Kopernikus Corporation. Tokom 2020. godine TV O2 vraća svoje izvorno ime i ponovo postaje TV B92. Prema podacima iz Media Ownership Monitor Srbija 2023⁵¹, TV B92 ima udeo u gledanosti od 2.4%.

3.6.1. Povod priloga

U Vestima TV B92 imali smo 393 priloga, što bi bilo nešto manje od 13 priloga prosečno po danu. Za približno polovinu od tih priloga povod je bilo neko aktuelno dešavanje. U izuzetno velikom broju priloga (29%) imali smo pseudodogađaje, dok je svaki peti prilog u proseku notiran kao medijska inicijativa.

Povod priloga

3.6.2. Teme

Očekivano, politika je ona makrotema koja je bila najzastupljenija u Vestima TV B92 (208 priloga). O predominaciji politike najbolje govori nalaz da politika vidno prednjači i kada se sve ostale makroteme zbroje. Ništa manje očekivan nalaz jeste da je bezbednost zabeležila 93 priloga, što je drugo mesto po zastupljenosti. Isti broj priloga (po 33) beleže društvo i ekonomija. O manjku tematske razuđenosti svedoči i to da su politika i bezbednost četiri puta zastupljenije nego preostale makroteme zajedno. Pravilnost po

⁵¹ <https://serbia.mom-gmr.org/sr/mediji/tv/>

kojoj se ekologiji posvećuje nedovoljna medijska pažnja potvrdila se i u Vestima (ukupno osam priloga).

3.6.2.1. Nadstrešnica

Pad nadstrešnice je zabeležio 63 priloga, što samo po sebi govori o stepenu prisutnosti ove nad teme u Vestima B92. Navedeni nalaz dobija na dodatnoj težini kada znamo da je samo unutrašnja politika zastupljenija. Pad nadstrešnice kao tema nije mogla striktno da se odvoji od čitavog niza drugih tema. Ona je uplivala u druge teme, na izričit ili na pretpostavljajući način. Urednička ruka TV B92 koristila je različite medijske tehnike i postupke kako bi ovu temu kanalisala u određenom pravcu. Utemeljen je zaključak da je medijsko izveštavanje o padu nadstrešnice bezostatno pratilo smernice vlasti u Srbiji. Čitava medijska strategija se svela na to da pad nadstrešnice ne podrije pozicije nosilaca vlasti.

Talas protesta koji usledio nakon pada nadstrešnice nije pronašao svoje celishodno mesto u Vestima. Još preciznije rečeno, prikazivani su pojedini od tih protesta, ali isključivo na nepovoljan način. Insinuiranje o skrivenim motivima protestanata, usredsređivanje na neke od incidentnih situacija na protestima, prenaplašavanje značaja određenih aktera u protestima, uvezivanje protesta prvenstveno sa ocrnjenim opozicionim strankama, umanjivanje broja učesnika na protestima, svime time se TV B92 neštedimice i sistematski koristila. Dakle, gledaocima Vesti nije ni približno dato da steknu uvid u dinamiku i prirodu protesta, kao ni u zahteve studenata.

Krajnje heteronomne su bile Vesti B92 povodom pada nadstrešnice. Delikatnost teme i njena potencijalna subverzivnost po vlast dodatno su uslovili da se TV B92 slepo pridržava definicije stvarnosti nosilaca vlasti. Pomenuta televizija revnosno je pratila vlast i kada je reč o ozloglašavanju aktera koji su pozivali vlast na odgovornost zbog novosadske tragedije. Čitava jedna ogoljena dramaturgija uobličila se kako bi se preusmerila pažnja od činilaca koji su doveli do pada nadstrešnice i višestраниh posledica koje su iz svega toga proizašle.

3.6.2.2. Ostale teme

Unutrašnja politika je bila najzastupljenija tema, i to sa 77 priloga. Da je uređivačka koncepcija Vesti TV B92 usmerena prevashodno ka našem društvu, govori nalaz da je tek 15% priloga posvećeno svetskim dešavanjima. Na izvestan način navedenom ide u prilog i nalaz da se 48 priloga ticalo odnosa Srbije i sveta/regiona (četvrta tema po zastupljenosti).

Kosovo nije bilo u epicentru medijske pažnje u Vestima TV B92, o čemu govori 19 priloga koji su posvećeni toj temi. Kako bi se drugačije mogao protumačiti nalaz da su evrointegracijama posvećena dva priloga sem kao potpuno medijsko skrajnjivanje jedna tako strateške teme. Već je naznačeno da je ekologiji uopšte dato malo medijskog prostora, tako da ne bi trebalo da nas čudi da temi litijuma nije posvećen nijedan prilog.

O tematskim konfiguracijama Vesti TV B92 ponajbolje govori nalaz da su sve one raznorodne teme koje se podvode pod široku odrednicu društvo bile simbolično zastupljene. U tim okvirima, kultura je isprednjačila sa osam priloga, dok su po šest priloga zabeležili istorija i verske teme. U vremenima kada je celokupni obrazovni sistem u previranju, prosveta je sakupila tek pet priloga.

3.6.3. Subjekti

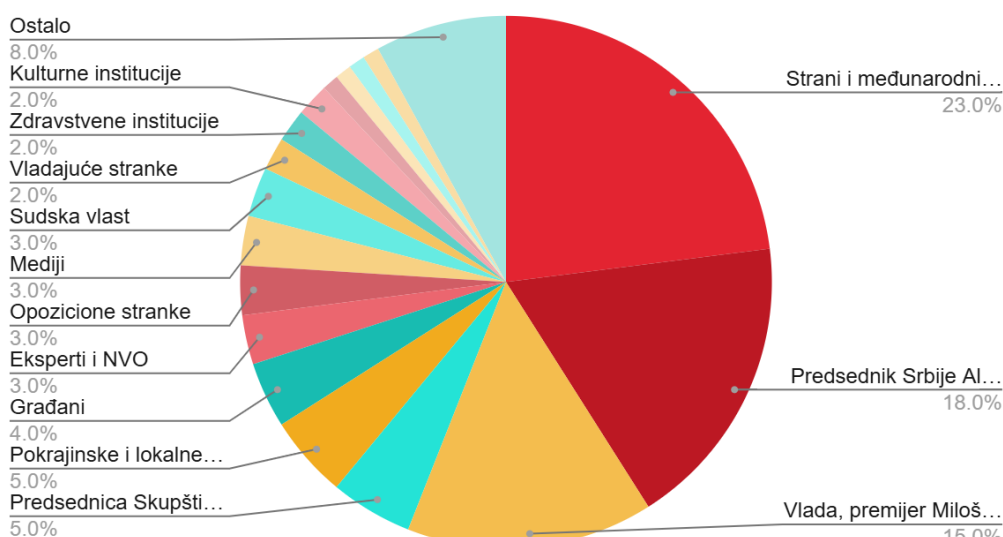
Teško da će u bilo kojoj drugoj analiziranoj emisiji predsednik Vučić zabeležiti veći procenat zastupljenosti kao subjekt nego u Vestima TV B92. On se nalazi u svakom četvrtom prilogu koji se odnosio na domaće subjekte. U izdanju Vesti od 15. novembar. prvih pet priloga, i to u trajanju od 16 minuta i 44 sekunde, odnosili su se na Vučića. Jedino su međunarodni akteri zbirno premašili Vučića po broju priloga (97 prema 80). Među međunarodnim akterima neprikosnoven je novoizabrani američki predsednik Donald Tramp. U medijskom diskursu Vesti TV B92 i Tramp je poslužio da bi se prenamagao Vučićev značaj. U jednom izdanju (od 11. 11) šest uzastopnih priloga posvećeno je razgovoru Vučića i Trampa, tačnije pohvali istoga.

Kada predsedniku Srbije pridodamo i ostale središnje nosioce vlasti (Vlada Srbije i predsednica Skupštine Srbije), dolazimo do podatka da su oni zastupljeni sa više od 50% među domaćim subjektima. Dok je Vlada Srbije zabeležila 67 priloga, predsednica Skupštine Ana Brnabić beleži 22 priloga. Saglasno uočenoj logici po kojoj su u fokusu nosioci vlasti, na četvrtom mestu po zastupljenosti (20 priloga) među domaćim subjektima nalaze se lokalne i pokrajinske institucije.

Kada su u pitanju političke stranke, njihovo je prisustvo svedeno, tako da smo imali dvanaest priloga u kojima se pojavljuje opozicija i devet priloga u kojima se pojavljuju vladajuće stranke. Ovu malu brojčanu prevagu opozicionih partija trebalo bi uzeti krajnje uslovno, jer se one prikazuju u dramaturškom okviru koji ih, u najmanju ruku, ne favorizuje.

Više od deset priloga zabeležili su građani (18), eksperti i NVO (13), sudska vlast (12) i mediji (12). Najzad, nemoguće je prevideti kako kosovski akteri/institucije nisu zabeležile nijedan prilog u svojstvu subjekta, a uskoro ćemo videti da to neće biti slučaj u svojstvu objekta.

Zastupljenost subjekata

3.6.4. Objekti

Kada je reč o Vestima TV B92, nalazi vezani za opozicione stranke u svojstvu objekta najznakovitije ukazuju na pripadajuću medijsku strategiju. U gotovo polovini priloga koji su se ticali domaćih aktera u svojstvu objekta pojavljuje se opozicija. Kada se pitamo kakvog su vrednosnog predznaka bila ta pojavljivanja opozicije, dovoljno je navesti kako se opisivala. „Lešinari, neznalice, politički profiteri, siledžije, nasilnici, žuti ološ, nasilna antisrpska opozicija, NATO opozicija”, to su samo neki od atributa pripisivanih opoziciji. I mimo ovih otvoreno ocrnjujućih oznaka, opozicija biva prikazana na neupitno nepovoljan način. To što je opozicija čitavih devet puta prisutnija kao objekt nego kao subjekt isključivo se može objasniti vanmedijskim razlozima. Zakonomeran učinak jedne

takve disproporcije jeste i to što opozicija nije bila u prilici da odgovori na negativno predstavljanje u Vestima TV B92.

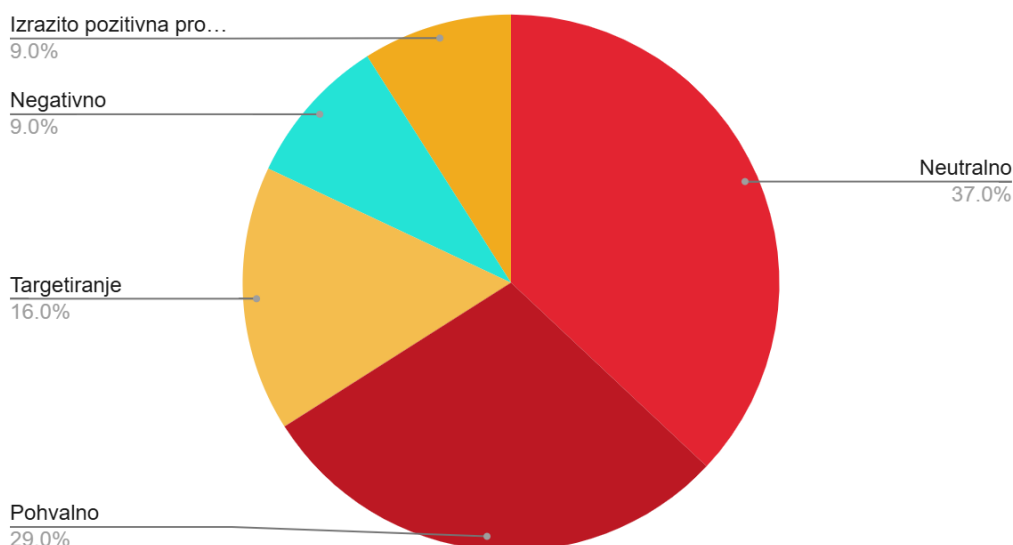
Pored opozicije, jedino je još među domaćim akterima predsednik Vučić zabeležio značajan broj priloga u kojima se pojavljuje kao objekt. Ne samo što je zavidan broj priloga u pitanju (35), već se u njima Vučić prikazuje u sasvim drugom svetlu nego opozicija. Tako je Vučić „čuvar državne kase”, „čuvar snage države”, neko ko „razmišlja strateški i dugoročno”, ukratko rečeno, „balkanski lider”. Štaviše, „u savremenoj Evropi nema državnika koji ima viziju i hrabrost predsednika svih Srba Aleksandra Vučića i njegov govor bi mogao da se poredi samo sa Ekmečićem i Ćosićem a ni sa jednim političarem”, Vesti od 5. decembra prenose emfatične reči potpredsednika Vlade Srbije Aleksandra Vulina.

Samo još dva aktera u svojstvu objekta beleže deset i više priloga, a to su kosovske institucije i Vlada Srbije. Prethodno je pomenuto kako kosovskih aktera nije bilo u svojstvu subjekta, ali u dvanaest slučajeva oni su objekti priloga.

3.6.5. Valentnost priloga

O (van)medijskoj logici izveštavanja Vesti TV B92 najplastičnije govori nalaz da nismo zabeležili nijedan izbalansiran prilog. Ako je već tako, nije neočekivan nalaz po kome je ispodpolovičan broj priloga u kojima je ton bio (i) neutralan. Dakle, jasno je da uređivačka politika Vesti počiva na (de)favorizovanju izvesnih (političkih) aktera. Pritom, pretežu prilozima u kojima se pozitivno govori o jednim akterima (ukupno 159), u odnosu na one u kojima se negativno govori o drugim akterima (ukupno 103). U svom maniheizmu, Vesti TV B92 nisu se libile ni od izrazito pozitivne propagande (36 priloga), a posebno ne od targetiranja (65 priloga). Dakle, svaki šesti prilog uključivao je govor mržnje, uvrede i/ili medijske manipulacije. Nosioc vlasti, naročito Vučić, bivaju prikazani u (krajnje) pozitivnom svetlu, dok je opoziciji dodeljena (krajnje) negativna uloga.

Valentnost priloga

3.6.6. Rodna ravnopravnost

I kod subjekata, a još više kod objekata, u priložima prevagu odnose muškarci nad ženama. Dok su kod subjekata muškarci četverostruko zastupljeniji od žena (59% naspram 15%), kod objekata je ta razlika još izraženija, više su nego sedmostruko zastupljeniji (57% naspram 8%). Kod subjekta u četvrtini slučajeva nije bilo moguće odrediti pol ili se radilo o grupnom akteru, dok je kod objekta taj procenat premašio trećinu svih slučajeva. Toliki je značaj koji predsednik Srbije Aleksandar Vučić ima u medijskoj dramaturgiji Vesti TV B92 da to utiče i na polnu strukturu. Mimo toga, vidno je odsustvo medijske strategije koja bi težila da podrije ustaljene polno/rodne obrasce.

Zaključak

Svevažeca je (dnevno)politička logika u Vestima TV B92, a iz svih priloženih nalaza je očito da se njena svrha sastoji u odbrani postojećih konfiguracija moći/vlasti. U tom okviru valja protumačiti i znatan broj priloga u kojima smo imali pseudodogađaje.

Kao što je to i godinama unazad, dramaturgija Vesti bila je u celosti prilagođena vanmedijskim interesima. Dinamika dešavanja koja je pokrenuta tragedijom u Novom Sadu samo je ogolila medijsku strategiju TV B92. Ne samo kada je reč o studentskim/građanskim protestima, derealizacija stvarnosti je poprimila neslućene

razmere. U tom cilju su se prenebregavali krupni (politički) događaji, ili su se prikazivali intencionalno, u izvrnutom ključu.

Višegodišnja medijska realnost Srbije je takva da Aleksandar Vučić ima suverenu poziciju na televizijama sa nacionalnom pokrivenošću. U tom smislu TV B92 prednjači, što se i ovoga puta pokazalo. Predsednik Srbije bio je drugi po broju priloga u kojima se pojavljuje u svojstvu subjekta, pri čemu su ti prilozi neretko izuzetno dugi. Ne samo to, katkada je u pojedinim izdanjima Vesti bilo više onih u kojima se govori o Vučiću nego svih ostalih priloga⁵². Srazmerno lako je dokazati da u središnjoj informativnoj emisiji TV B92 predsednik Srbije predstavlja medijsko-diskurzivnu okosnicu.

Dakle, neprikosnoveni protagonista je Aleksandar Vučić, dok je ulogu antagoniste dobila opozicija. Naizmenično su se u Vesti TV B92 žigosali dotični opozicioni političari i opozicija u najširem smislu. Savršeno je bila nesrazmerna dihotomija vlasti i opozicije - dok se vlast/Vučić veliča, opoziciji nije pružena ni elementarna mogućnost da predstavi svoje stanovište, niti da se odbrani od medijsko-političkih smicalica.

To da su Vesti TV B92 ustrojene dualistički govori i podatak da nismo imali nijedan izbalansiran prilog. Ispodpolovičan je procenat neutralnih priloga, dok su ostali prilozi ili pohvala (personalizovane) vlasti ili ozloglašavanje opozicije⁵³. Da su Vesti TV B92 neretko išle do krajnjih granica u negativnom predstavljanju opozicije jasno je na osnovu nalaza o velikom broju targetirajućih priloga.

⁵² U Vesti TV B92 od 9. novembra imali smo ukupno dva priloga i oba su govorila o predsedniku Vučiću.

⁵³ Ne u meri u kojoj je to vlast, i opozicija na TV B92 biva intencionalno personalizovana, i to u liku Dragana Dilasa.

3.7. Nova S

TV Nova S je privatna kablovska televizija. Sa radom je počela u martu 2019. godine. Izdavač ove televizije je United Media iz Luksemburga⁵⁴. Televizija Nova S posluje preko kompanije United Media Production koja je u vlasništvu kompanije United Media iz Luksemburga. Vlasnik ove firme je Slovenia Broadband iz Luksemburga, koja je dalje u vlasništvu United Grupe iz Holandije.

U strukturi dominiraju duži, analitički prilozi vezani za aktuelne društveno-političke događaje u zemlji, razgovor sa gostom o aktuelnoj temi i pregled kraćih vesti iz zemlje i sveta.

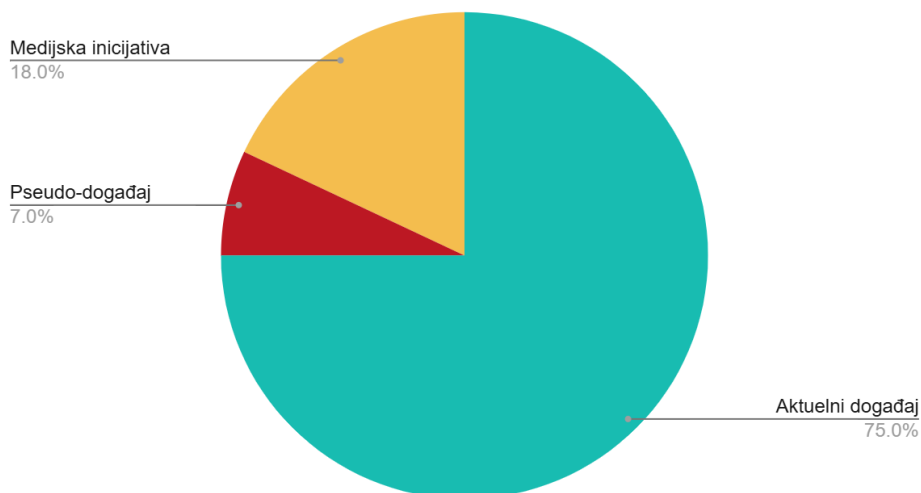
3.7.1. Povod priloga

Analizirani Dnevnik u svom opisu ima za cilj da „informiše građane o svim važnim temama sa tačnim i proverenim informacijama na svoj, dokazano autentičan način⁵⁵”. Tokom 31 dana analize sadržaja Dnevnika, dominiraju prilozi koji se bave aktuelnim dnevno-političkim događajima, čak tri četvrtine priloga (75%). Ovi podaci su posledica uređivačke opredeljenosti da se veliki broj dešavanja i aktivnosti vezanih za pad nastrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu isprate na pravovremen i sveobuhvatan način. U prilog tome govori i podatak da su na drugom mestu po zastupljenosti, sa skoro jednom petinom, prilozi koji predstavljaju medijske inicijative. One su najčešće vezane za okupljanja građana širom Srbije, odnosno praćenje studentskih blokada. Medijske inicijative takođe možemo da tumačimo i kao pokušaj da se dubinski sagledaju određeni problemi ili da se da longitudinalni pregled dešavanja. Pseudodogađaji su prisutni u svega 7% priloga.

⁵⁴ [TV Nova S | Media Ownership Monitor](#)

⁵⁵ [TV program Nova S](#)

Povod priloga

3.7.2. Teme

Prilozi televizije Nova S iz novembra i decembra 2024. godine su se dominantno bavili bezbednošću. U 145 od ukupno 219 priloga je obuhvatilo isključivo ili delimično ovu makrotemu. Na drugom mestu su bili zastupljeni prilozi koji su se bavili političkim temama (ukupno 83), temama iz društvenog života, njih 36. Neznatan broj priloga bio je posvećen temama iz ekologije.

3.7.2.1. Nadstrešnica

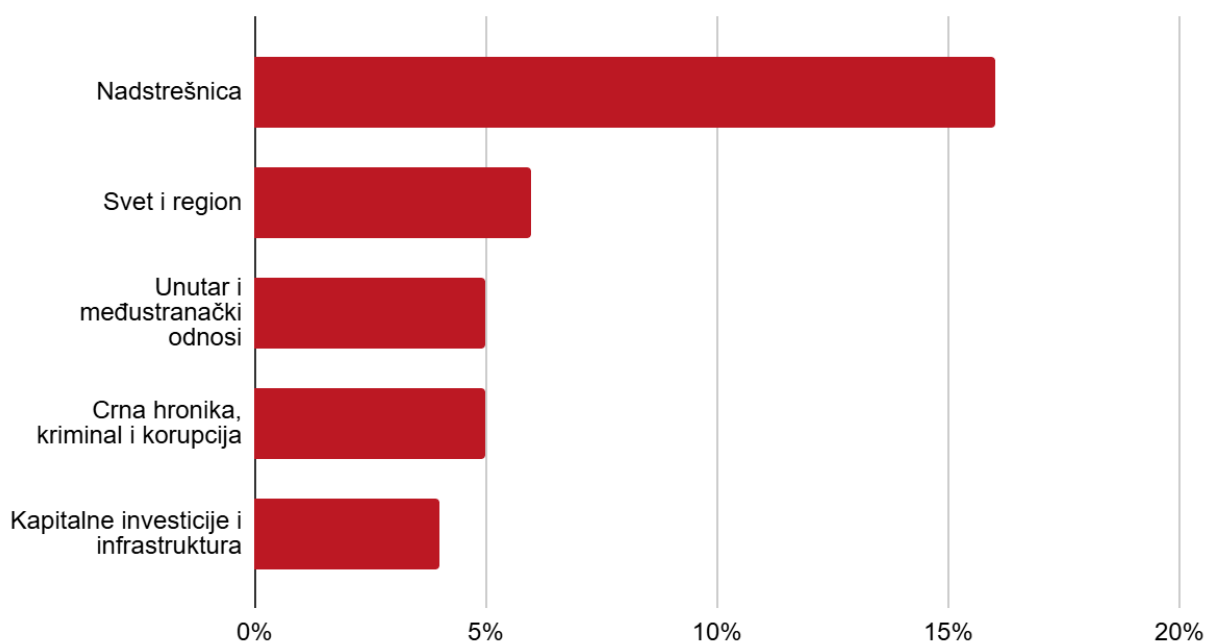
Pad nastrešnice u Novom Sadu je obeležilo izveštavanje televizije Nova S u posmatranom periodu. Ova specifična tema, bilo kao isključivo prisutna u priložima, ili spominjana uz druge teme, prisutna je u gotovo svakom od analiziranih dnevnika. Sam događaj je medijski široko pokriven, kroz izveštavanje reportera sa terena, medijskim inicijativama koje su istraživale potencijalne uzroke ili reakcije institucija, a pre svega reakcije građana i studenata. Prvi dani su podrazumevali ekstenzivno izveštavanje reportera koji su bili na mestu pada, pratili situaciju u smislu rada nadležnih službi za spašavanje, kao i sagledavajući posledice ovog događaja po učesnike ali i širi društveno-politički kontekst. U ovim priložima značajnu priliku da predstavе svoje viđenje imali su i građani koji su se okupljali u Novom Sadu. Kasnije faze izveštavanja nadstrešnicu su stavljale u kontekst infrastrukture, odnosno nadležnosti različitih aktera koji su bili odgovorni za održavanje i rekonstrukciju a sve to kroz prizmu predstavljanja ekspertskih izjava. Nezadovoljstvo

građana, protesti širom Srbije, kao i studentski aktivizam koji poziva nadležne da objave dokumentaciju o rekonstrukciji činilo je značajan deo izveštavanja.

3.7.2.2. Ostale teme

Teme iz politike čine drugu kategoriju po brojnosti. Prisutne su u ukupno 83 priloga, od čega njih 35 čine vesti iz sveta. Možemo zaključiti da se Nova S fokusirala na izveštavanje o domaćim temama, dok su prilozima iz sveta koji su se najčešće odnosili na ratne sukobe u Pojasu Gaze i Ukrajini, ili su bile posvećene predsedničkim izborima u SAD. Domaće političke teme koje su u najvećoj meri bavile unutar-stranačkim i međustranačkim odnosima (31 prilog). Odnosi Srbije sa drugim zemljama, odnosno procesi Evrointegracija (6 priloga ukupno) ili Kosovo kao uobičajeno česte teme u vestima u Srbiji su ovoga puta bili marginalizovani.

Pet najzastupljenijih tema (%)

Treća po zastupljenosti kategorija tema je društvo. Podteme u ovoj grupi koje su bile najzastupljenije su prosveta, odnosno protesti prosvetnih radnika, njihov položaj i posledice po nastavu. Nova S se najviše od svih drugih televizija bavila medijima, kroz analize novinarskog rada i položaja, posebno onih koji izveštavaju o padu nadstrešnice, dobijenih nagrada ili kritika od strane političara iz vlasti.

Oblast ekonomije, koja u periodima u kojima ne postoji neki društveno-politički događaj koji obeležava medijsku scenu čini značajan deo centralnih informativnih emisija, malo je prisutna u analiziranom periodu. Svega 36 priloga se bavilo ekonomskim temama, a među njima najviše pažnje posvećeno je podtemi infrastrukture, prevashodno procesu rekonstrukcije nadstrešnice u pogledu građevinsko-projektnih ali i finansijskih aspekata.

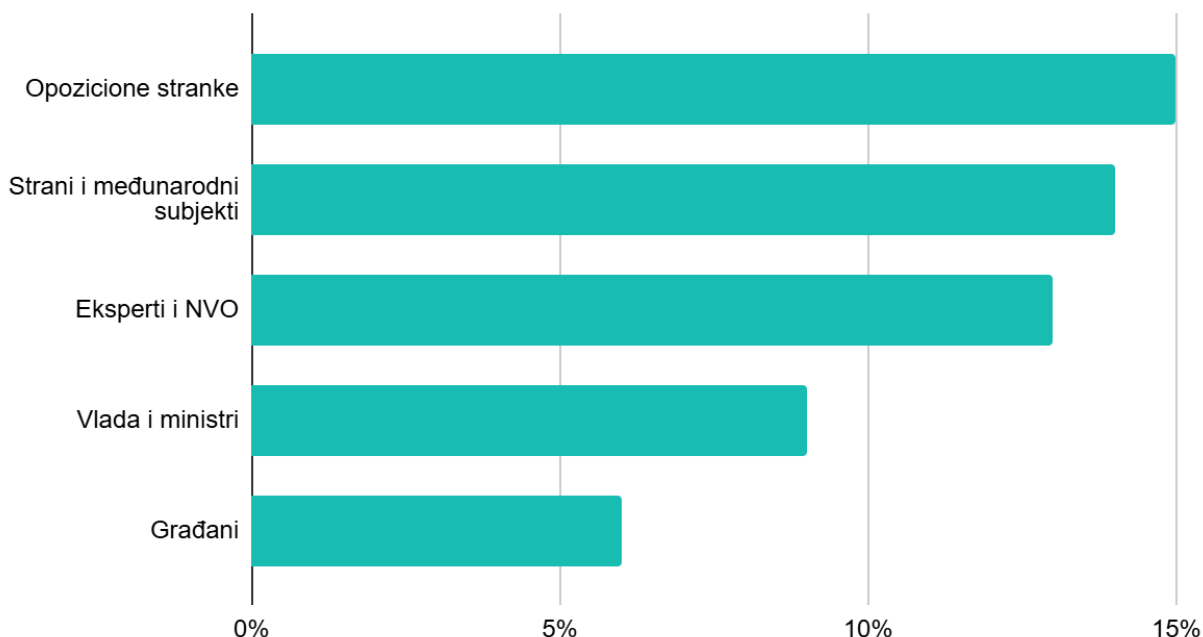
Ekološke teme su veoma slabo zastupljene, a među njima se izdvaja litijum kao vodeći.

3.7.3. Subjekti

Analiza subjekata priloga na televiziji Nova S pokazala je njihovu značajnu razuđenost i prilično ravnopravne zastupljenosti nekoliko grupa subjekata. Najdominantniji akteri (95 priloga) su opozicione partije čiji predstavnici su na ovoj televiziji, najviše od svih analiziranih medija, imali prilike da predstave svoje stavove i komentare na aktuelne teme. Gotovo podjednako, u 91 prilogu, bili su zastupljeni i strani i međunarodni akteri što nas navodi na zaključak da je prioritet u izveštavanju bio na praćenju kompleksne aktuelne društveno-političke situacije. Građani su u značajnom broju priloga imali priliku da čuju tumačenja, komentare i mišljenja eksperata i NVO (86 priloga) koji su koristeći svoja znanja i iskustva pokušali da pojašne, pre svega, šta bi bili potencijalni uzroci pada nadstrešnice u Novom Sadu, šta su polja u kojima treba tražiti podatke, kako teku procesi infrastrukturnih radova i sa njim povezanog zakonodavstva, odnosno pozivali na odgovornost. Treba istaći da je televizija Nova S u ulozi analitičara, odnosno komentatora događaja pozivala predstavnike medija, novinare i urednike, da u skladu sa svojim specifičnim ekspertizama daju svoja viđenja, odnosno da podsete građane na određene događaje.

Predstavnici Vlade, premijer i ministri su bili predstavljeni kroz ukupno 60 priloga, dok je predsednik Srbije bio akter u 27 priloga.

Pet najzastupljenijih subjekata (%)

Glas javnosti je bio veoma zastupljen na ovoj televiziji. Građani (42 priloga), aktivisti (30 priloga) i studenti (25 priloga) su često pitani da kažu svoje mišljenje, odnosno da predstave događaje u kojima su učestvovali. To se posebno odnosi na izveštavanje sa skupova podrške, odavanju počte nastradalima, odnosno nakon incidenata do kojih je dolazilo na javnim okupljanjima. Reporteri su svakodnevno izveštavali sa lica mesta i gledaocima obezbeđivali informacije iz velikog broja mesta u Srbiji, odnosno davali priliku učesnicima da govore o svojim motivima i stavovima koji su mahom bili kritički nastrojeni prema vlasti i zahtevali odgovornost, odnosno pozivali pravosudni sistem, posebno tužilaštva, na adekvatan rad.

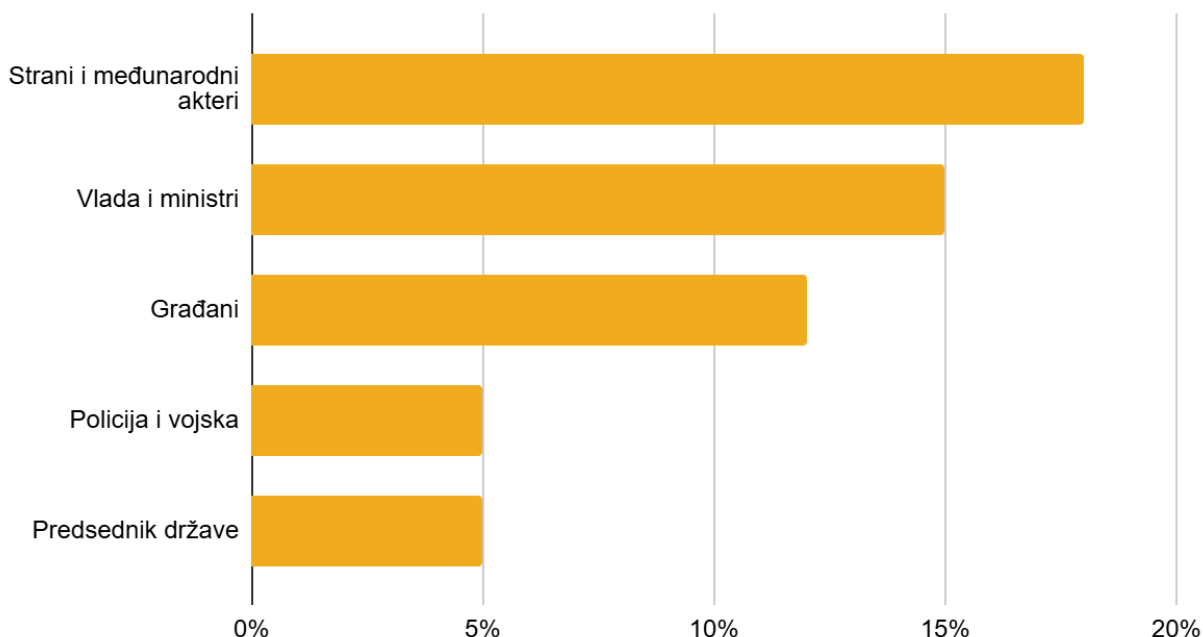
Mediji se na ovoj televiziji izdvajaju kao prisutan akter u (29 priloga). To se uglavnom odnosi na prenošenje objava drugih medija, pre svega onih koji su analizirali dokumentaciju vezanu za izgradnju železničke stanice u Novom Sadu, odnosno komentarišu okupljanja građana i studenata, ili položaj novinara i medija u Srbiji. Najznačajniji događaji vezani za medije bili su pitanja nekažnjivosti napada na novinare, isticanje mandata članova REM-a i proces izbora članova novog Saveta koji se završio neuspehom. Novinari medija kao što su Radar, Nova ekonomija, Danas i N1 su bili česti sagovornici.

3.7.4. Objekti

Kao i među medijskim subjektima, i među medijskim objektima postoji značajna razuđenost aktera. Najdominantniji objekti su međunarodni akteri, u 124 priloga i uglavnom predstavljeni u neutralnom tonu prilikom pregleda značajnih svetskih dešavanja. Negativni kontekst ili upitanost prema međunarodnim akterima postoji u pogledu stranih kompanija koje rade u Srbiji, a posebno onih koje su bile uključene u projektovanje ili izvođenje radova na pruzi i Železničkoj stanici u Novom Sadu. U tim slučajevima poziva se na ispitivanje njihove eventualne odgovornosti, propusta u radu ili finansijskih aspekata njihovog poslovanja u Srbiji.

Druga po zastupljenosti kategorija objekata su Vlada i ministri, u 102 priloga. Značajna prisutnost predstavnika vlasti proizilazi iz medijskog bavljenja odgovornošću za pad nastrešnice. Pregled rada ministarstava, kao i preispitivanje odgovornosti aktuelnog i prethodnog resornog ministra, Gorana Vesića i Tomislava Momirovića, državnih sekretara ili kompanija koje su izvodile radove činilo je značajan deo priloga. O predstavnicima vlasti se izveštavalo i kroz analizu njihovog veoma targetirajućeg ponašanja prema opoziciji. Kao ilustraciju možemo navesti primere poput nazivanja opozicije „oni koji maltretiraju građane" (Brnabić 29.11), „izazivaju incidente", „baš ih briga za Poslovnik Skupštine" (Brnabić 27. 11), „rulja nasilna" (Jovanov 25. 11).

Pet najzastupljenijih objekata (%)

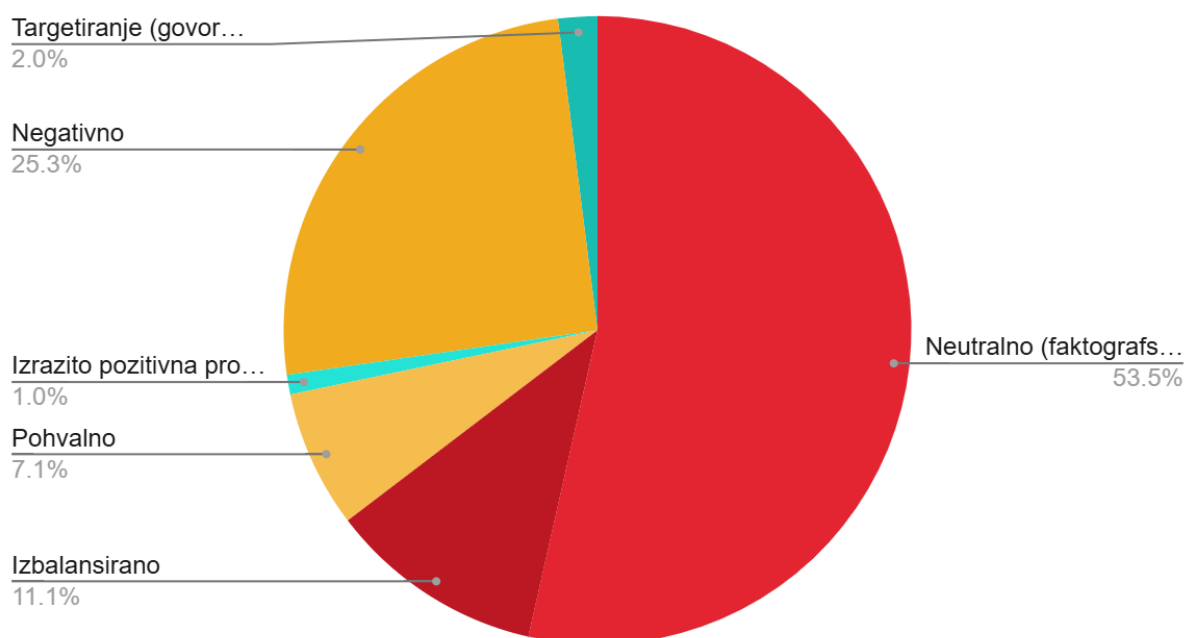
Kao kontrateža predstavnicima vlasti, prisutnost glasa predstavnika javnosti je bio gotovo podjednak. O aktivnostima građana koji su se okupljali od prvog dana tragedije, i njihovim protestima se opširno izveštavalo (78 priloga). Kada se u ovu grupu uključe i aktivisti (18 priloga) i kategorija „Drugo” sa 21 prilogom u kojoj dominiraju studenti, dobijamo značajnu ravnotežu između trenutno u javnosti veoma podeljenih mišljenja i sagledavanja društvene stvarnosti. Ove grupe aktera su predstavljene u pozitivnom tonu, studenti kao borci, budućnost, nada, hrabri mladi ljudi, a građani kao brižni, podrška porodicama nastradalih i studentima i oni koji zahtevaju odgovornost nadležnih. Takođe, u ovim prilogima izveštavano je o povređenima u Novom Sadu, povređenim i privedenim građanima, aktivistima i studentima tokom javnih skupova.

U prilog tezi o rezudenosti aktera i sveobuhvatnom izveštavanju može da doprinese i podatak o gotovo identičnom i nezanemarljivom broju aktera kao što su policija i vojska (37), predsednik države (33), privatne kompanije (33), sudska vlast (32), mediji (31). Na ovaj način pokriveni su segmenti javnog života značajni za bezbednost, vladavinu prava, slobodu izražavanja, čiji rad je od velikog značaja za građane kako u redovnim uslovima, a posebno u situaciji posle pada nadstrešnice u Novom Sadu.

3.7.5. Valentnost priloga

U Dnevniku Nova S su dominirali prilozi u neutralnom tonu, njih 53%. Priloga u kojima je preovladavao pozitivan, odnosno izrazito pozitivan ton je 8% u zbiru. Nasuprot tome, jedna četvrtina priloga je bila u negativnom tonu, i to prvenstveno u priložima koji su pokrivali odgovorne za pad nadstrešnice, odnosno napadače na petnaestominutnim odavanjima počasti žrtvama ili studentskim blokadama. Deo negativnog predstavljanja se odnosio i na izveštavanjima o negativnom izjavama predstavnika vlasti o opoziciji. Skoro svaki deseti prilog je bio u izbalansiranom tonu, dok je u svega 2% priloga bio targetiranja aktera.

Valentnost priloga

3.7.6. Rodna ravnopravnost

Značajna prevaga muškaraca kao subjekata u analiziranim priložima ogleda se u njihovoj zastupljenosti u preko polovine priloga (53%), dok je žena u svega 18% priloga. Dominacija subjekata muškog pola ogleda se i u odnosu žena i muškaraca među objektima priloga, 29% muških subjekata naspram 6% ženskih.

Neodredivi ili grupni akteri su u velikoj meri prisutni. Skoro trećina subjekata (29%) i dve trećine (65%) objekata čine grupni akteri.

Rezultati rodne analize su još jedan pokazatelj koji oslikava postojeće obrasce rodne neravnopravnosti, odnosno dominacije aktera muškog pola u javnom životu. Značajno

prisustvo grupnih aktera se može objasniti kao posledica o izveštavanja o žrtvama urušavanja nadstrešnice, građanima i studentima koji su obeležili istraživani period.

Zaključak

Dominantno izveštavanje o aktuelnim događajima je obeležje izveštavanja Dnevnika. Kroz uvod, segment „gost u studiju“, medijske inicijative i širok spektar društvenih aktera koji su pokriveni izveštavanjem, gledaocima je omogućeno kritičko sagledavanje stvarnosti.

Dominacija tema bezbednosti je logična posledica sleda događaja tokom poslednja dva meseca 2024. godine, čime su na drugo mesto o zastupljenosti potisnute političke teme.

Dnevnik odstupa od ustanovljenog trenda televizija sa nacionalnom pokrivenosti koji prednost daju političkim subjektima, pre svega predstavnika vlasti i vladajućih stranaka. Kritički ton predstavnika opozicije, stručnjaka i analitičara je na Nova S mnogo prisutniji. Takođe, građani i studenti čine značajan deo izveštavanja i kao subjekti i objekti u priložima.

Televizija Nova S je kroz Dnevnik intenzivno pratila dešavanja vezana za pad nadstrešnice u Novom Sadu. Ono što obeležava izveštavanje ove televizije je prisustvo reportera na svim važnim događajima i omogućavanje gledaocima da sa lica mesta, i kroz izjave neposrednih učesnika, ili građana kao posmatrača ili podržavaoca, dobiju informacije o aktuelnim događanjima u društvu. Kroz detaljne preglede na kraju meseca rađeni su osvrti koji su davali zaokruženi prikaz kako dešavanja tako, i pratećih aktivnosti pravosudnih organa u čijoj je nadležnosti ispitivanje odgovornosti za pad.

Možemo zaključiti da je Dnevnik TV Nova S gledaocima kroz svoje priloge davao široki spektar informacija i stavova različitih aktera, posebno građana i stručnjaka. Segment „Gost u studiju“ je dodatno doprineo da stručnjaci, prosvetni radnici, novinari kao analitičari pruže gledaocima dodatne informacije i prodube aktuelne teme koje klasičan pregled dnevnih vesti kao oblik nekada ne može da sadrži. Na ovaj način imali smo svojevrsnu dopunu, profesionalne stavove, lični stav učesnika ili argumentovanu kritiku ponašanja i to najviše, vladajućih struktura u društvu.

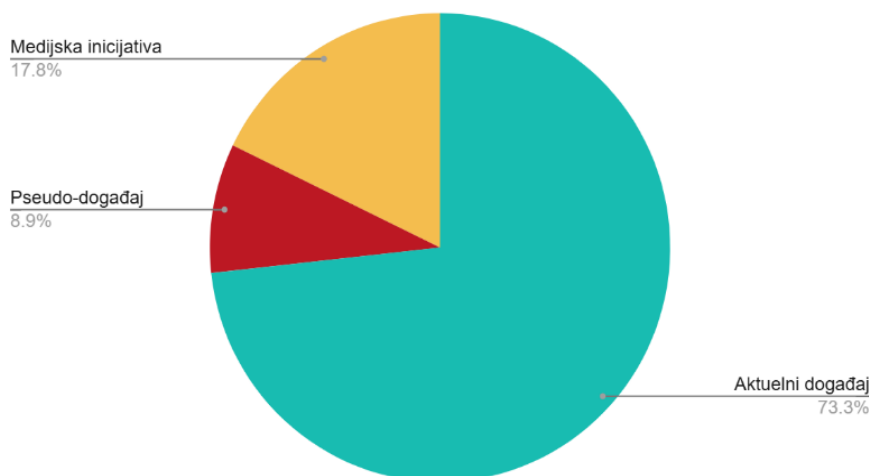
3.8. Televizija N1

N1 je regionalna televizija sa produkcionim centrima u Beogradu, Sarajevu, Ljubljani i Zagrebu i ekskluzivni informativni partner CNN-a. U Srbiji dostupan je preko kablovske mreže SBB. Kako se navodi na sajtu ove televizije, izdavač ovog medija je Adria News Sarl⁵⁶ iz Luksemburga. N1 je vlasništvo kompanije Adria News Sarl, koja je deo grupe kompanija United Media, vodeće medijske grupacije u jugoistočnoj Evropi.

3.8.1. Povod priloga

Gotovo dve trećine analiziranih priloga za povod ima aktuelni događaj. Nešto manje petine priloga su medijske inicijative, dok je pseudodogađaja svega 9%. Može se reći da je N1 u potpunosti pratio ciljeve navedene u svom opisu, a to je „da zahvaljujući profesionalnom timu novinara i urednika i uz pomoć napredne digitalne tehnologije, N1 pruža tačne i blagovremene informacije sa lica mesta⁵⁷“. Upravo je izveštavanje sa lica mesta obeležje ove televizije, koja je brojne događaje pokrivala kroz uključenja sa lica mesta i izveštaje ponekad i više od jednog reportera. Treba napomenuti da je 1. novembra 2024. godine čitav program bio posvećen izveštavanju iz Novog Sada, sa mnoštvom uključenja i izjava sagovornika, građana koji pale sveće i ostavljaju cveće, mašina koje rade na raščišćavanju terena, odnosno da dnevnika u standardnom formatu nije bilo.

Povod priloga

⁵⁶ <https://n1info.rs/impresum/>

⁵⁷

3.8.2. Teme

Analiza makrotema zastupljenih u Dnevnicima televizije N1 ukazuje na potpunu okrenutost temama bezbednosti. Bezbednost u 303 priloga u velikoj meri prevazilazi sve ostale teme čak i kada ih posmatramo zbirno.

Na drugom mestu po zastupljenosti je društvo sa 94 priloga, a na trećem politika sa 71 prilogom. Uobičajeno popularna tema centralnih informativnih emisija, ekonomija, potisnuta je tokom novembra i decembra 2024. godine. Najmanje interesovanja u dnevnicima je bilo za ekološke teme.

3.8.2.1. Nadstrešnica

Nadstrešnica kao posebna tema izdvojena iz bezbednosti je pojedinačno najbrojnija sa 144 priloga. U kategorijama vremenske zastupljenosti, njena dominacija bi verovatno bila još izraženija, što ukazuje na uređivačku odluku da na dubinski, detaljan i posvećen način izveštava o padu nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu. Budući da je se radi o događaju sa velikim značajem u smislu posledica i broja žrtava, kao i pokretaču talasa aktivizma u društvu ovakvo opredeljenje ne iznenađuje. Od prvog dana urušavanja kada je televizija N1 kompletan popodnevni i večernji termin posvetila praćenju dešavanja u Novom Sadu kroz česta uključjenja reportera, nadstrešnica prati izveštavanje. Kao povod, odnosno kontekst, nadstrešnica čini deo izveštavanja o okupljanjima građana širom Srbije, o potezima tužilaštva koje sprovodi istragu odgovornosti, talasima nezadovoljstva zbog izazivanja incidenata na skupovima, odavanja počasti nastradalima, kasnije studentskim blokadama čiji je jedan od zahteva posvećen utvrđivanju odgovornosti, do analiza zakonodavstva, infrastrukturnim projektima i na kraju finansijskim aspektima i potencijalnim zloupotrebama prilikom izgradnje.

Kontinuitet izveštavanja nije prekinut tokom celog trajanja monitoringa.

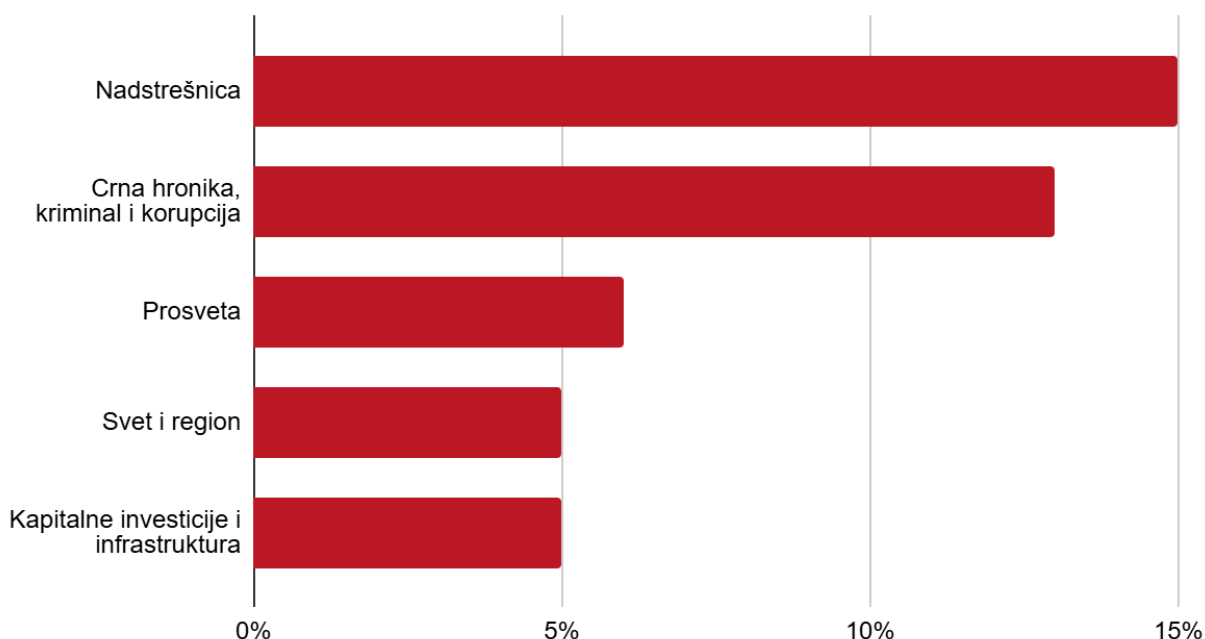
3.8.2.2. Ostale teme

Polazeći od broja tema u prilogima na televiziji N1 uočavamo prevladavanje tema vezanih za crnu hroniku, kriminal i korupciju. Deo objašnjenja ovog podatka treba tražiti u tome što je u određenom broju priloga korupcija bila izdvojena kao posebna tema, ali u kontekstu analize potencijalnih uzroka pada novosadske nadstrešnice.

Druga po zastupljenosti je tema prosvete. Problemi koji prate školstvo u Srbiji, nezadovoljstvo prosvetnih radnika položajem u društvu, te studentske blokade i zahtevi koji se tiču obrazovanja, izdvajaju ovu temu kao veoma značajnu.

Događaji iz sveta i regiona su zbog okrenutosti domaćim temama bili prisutni ali u nešto manjem broju priloga, ukupno 49.

Pet najzastupljenijih tema (%)

Novinari N1 su opširno izveštavali o investicijama i infrastrukturnim projektima u Srbiji, davali pregled kroz višegodišnji period kao tokova radova, tako i kredita i zaduživanja koja ih prate. Ukupno 45 priloga se bavi ovom temom.

Znatno ispod njih su teme iz domaćeg stranačkog života koje su u prethodnim analizama bile mnogostruko prisutnije.

Pravosuđe sa 22 i sudski procesi sa 11 priloga čine još jednu značajnu grupu, pre svega kroz praćenja značajnih sudskih procesa, kao i kroz sagledavanje njihovog dosadašnjeg rada i procenu toka istrage i procesuiranje odgovornih na pad nadstrešnice.

3.8.3. Subjekti

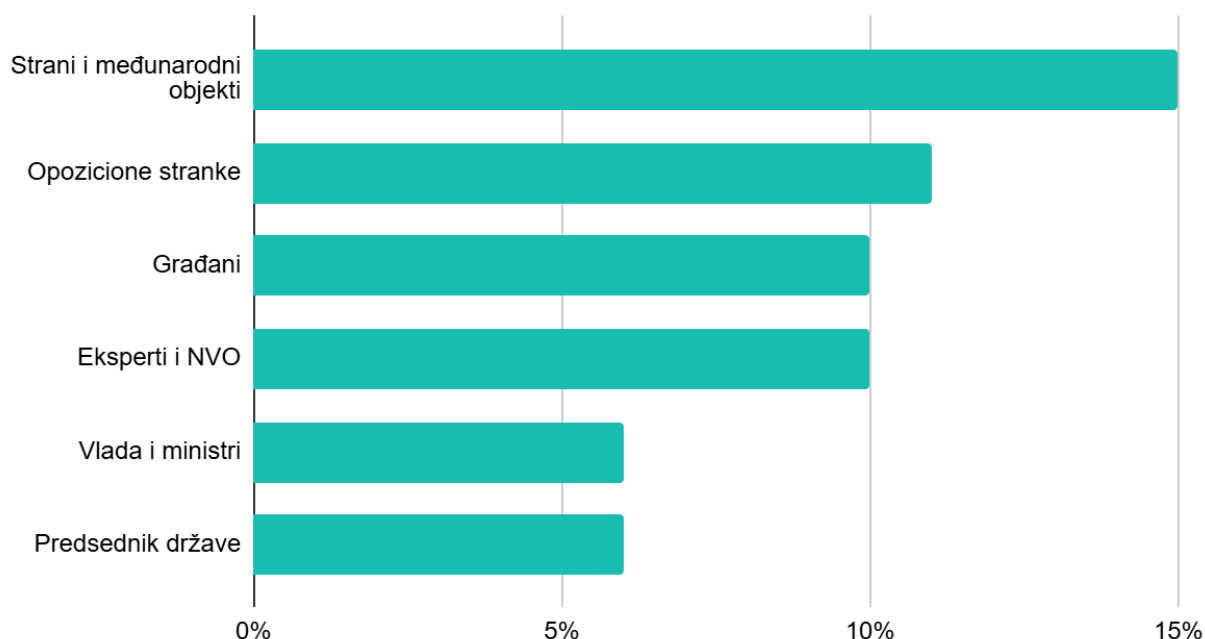
Značaj globalnih dešavanja oličen je u intenzivnom izveštavanju o stranim i međunarodnim događajima kao što su predsednički izbori u SAD, kao i intenzivni vojni sukobi u Ukrajini i između Izraela u Palestine, ali kroz manji broj priloga.

Za razliku od ustaljene matrice po kojoj vlast zauzima centralno mesto u dnevnim pregledima vesti, televizija N1 je to mesto prepustila predstavnicima opozicionih partija, u čak 85 priloga. Na ovaj način publika je dobijala vesti o aktivnostima opozicije, njihovom pogledu na aktuelna dešavanja, a pre svega o kritici vlasti i zahtevanju odgovornosti za događaje u Novom Sadu.

Građani kao kategorija su obeležili izveštavanje N1 jer su od prvog spontanog okupljanja u Novom Sadu da bi odali počast nastradalima praćeni kroz različite aktivnosti i u najrazličitijim mestima u Srbiji. Upravo je reporterski rad i prilika da se čuje „živa reč“ stanovnika različitih mesta u Srbiji obeležje ove televizije. Takođe, priliku za komentar i iznošenje sopstvenog stava imali su i eksperti iz različitih oblasti i NVO, u 74 priloga. U nešto manjoj meri (46) tu priliku su imali i aktivisti, posebno iz STAV-a i grupe Sviće.

Identičan broj priloga (44) na mesto medijskih subjekata stavlja predsednika države i Vladu i njene predstavnike. Na ovaj način, uz 17 izjava predsednice Skupštine Srbije, publika je dobila pregled izjava predstavnika vlasti, njihovih aktivnosti i sagledavanja aktuelnih dešavanja u društvu.

Šest najzastupljenijih subjekata (%)

U prilog tezi da postoji razuđenost medijskih subjekata govori i nemala zastupljenost subjekata iz medija, prosvete, advokature ili studenata koji su se vremenom izdvojili kao dominantni u kategoriji „Drugo”.

3.8.4. Objekti

Međunarodni akteri apsolutno dominiraju među medijskim objektima, ima čak 129. Značajni događaji iz sveta čine značajan segment Dnevnika, a međunarodni akteri dobijaju prostor i kroz izveštavanje o bilateralnim aktivnostima zvaničnika iz Srbije i inostranstva.

Od domaćih aktera među objektima u prilogima najprisutniji su Vlada i ministri jer je televizija N1 kroz osvrte na prethodne aktivnosti vlasti, analizu infrastrukturnih projekata, afere koje nisu dobile epilog, kao i zahtevanje odgovornosti za događaje u Novom Sadu pokušala da kritički sagleda njenu ulogu. Kroz negativnu prizmu sagledavano je, na primer, i ponašanje tada aktuelnog predsednika Vlade koji poziv na odgovornost za pad nadstrešnice naziva „trka u lešinarenju”, „politički pedofili” (19.12) i „traži se nečija glava da bi se umirila svetina” (3. 11). Predsednica Skupštine RS se zbog ponašanja tokom zasedanja 25. novembra kritikuje da je „ugasila Parlament” (opozicioni

poslanici), a podseća se i na veze Ministra zdravlja Lončara sa Zemunskim klanom (13. 11).

Javnost oličena u građanima (89 priloga), aktivistima (8) i kategoriji Drugo u kojoj dominiraju studenti (40) dobila je priliku da se o njihovim stavovima izveštava. Od prvog dana od urušavanja nadstrešnice reporteri su izveštavali o aktivnostima, pitali za mišljenje i uživo pratili kako spontane tako i organizovane akcije. O aktivistima i njihovim akcijama su građani imali priliku da saznaju u Dnevniku, posebno o aktivistima u Novom Sadu i ekološkim aktivistima širom zemlje.

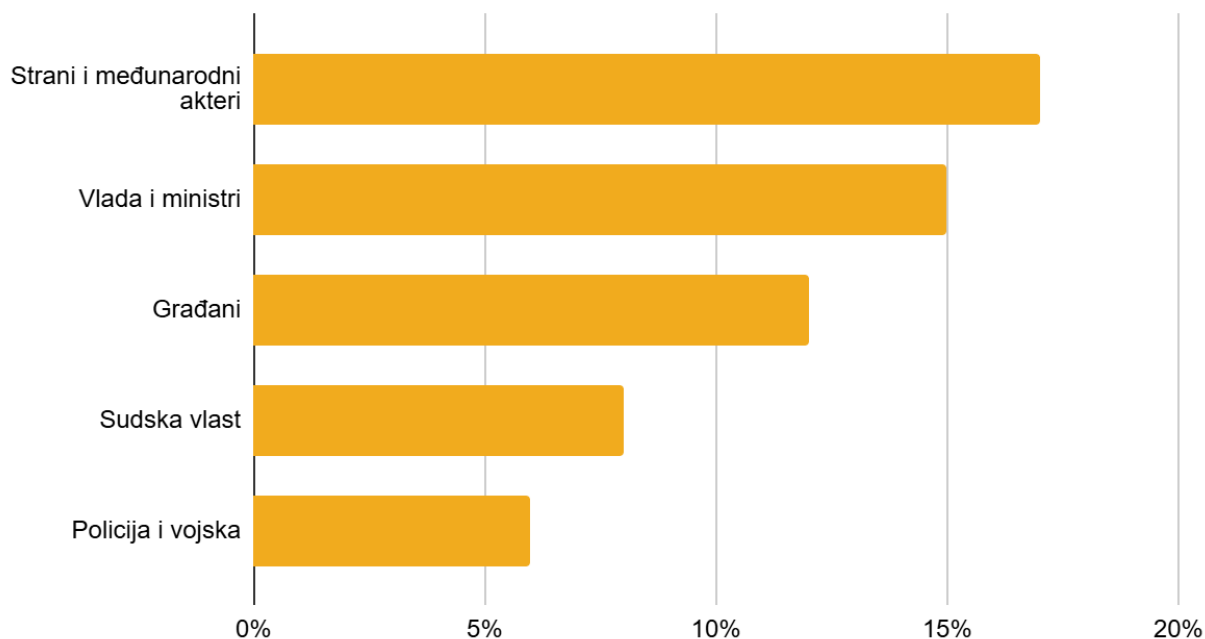
Sudska vlast, sa 58 priloga je bila među istaknutijim objektima u izveštavanju jer je utvrđivanje odgovornosti za tragediju u Novom Sadu u nadležnosti Tužilaštva. Praćen je rad ove institucije, kao i prenošeni pozivi ovom telu da na blagovremen način procesuiru napadače na građane i studente koji su protestovali. Policija je još jedan od istaknutih medijskih objekata zbog svoje uloge tokom protesta, pre svega u Novom Sadu, privođenju aktivista, kao i sprečavanju poslanika opozicije da uđu u institucije.

Praćenje rada sudske vlasti sa 58, odnosno policije sa 49 priloga može se objasniti njihovom ulogom u istragama vezanim za pad nadstrešnice, kao i procesuiranje napadača na javnim skupovima.

Predstavnici opozicionih sa 40 i vladajućih partija sa 37 priloga imali su gotovo izjednačen položaj kao medijski objekti. Treba napomenuti da je opozicija u dominantno negativnom svetu predstavljena kada o njoj govore predstavnici vlasti ili vladajućih partija. Najdrastičniji primeri takvog tretmana je izjava predsednika Republike da su predstavnici opozicije „dobošari zla“ (7. 11) ili izjava Ane Brnabić „šačica bezidejnih probisveta“ (19. 11).

Imajući u vidu društveno-politički kontekst u kome je rađen monitoring, Dnevnik je o građanima i njihovim aktivnostima intenzivno izveštavao, najčešće sa terena. Gotovo identičnu zastupljenost među medijskim objektima imali su i eksperti i predstavnici NVO (74).

Pet najzastupljenijih objekata (%)

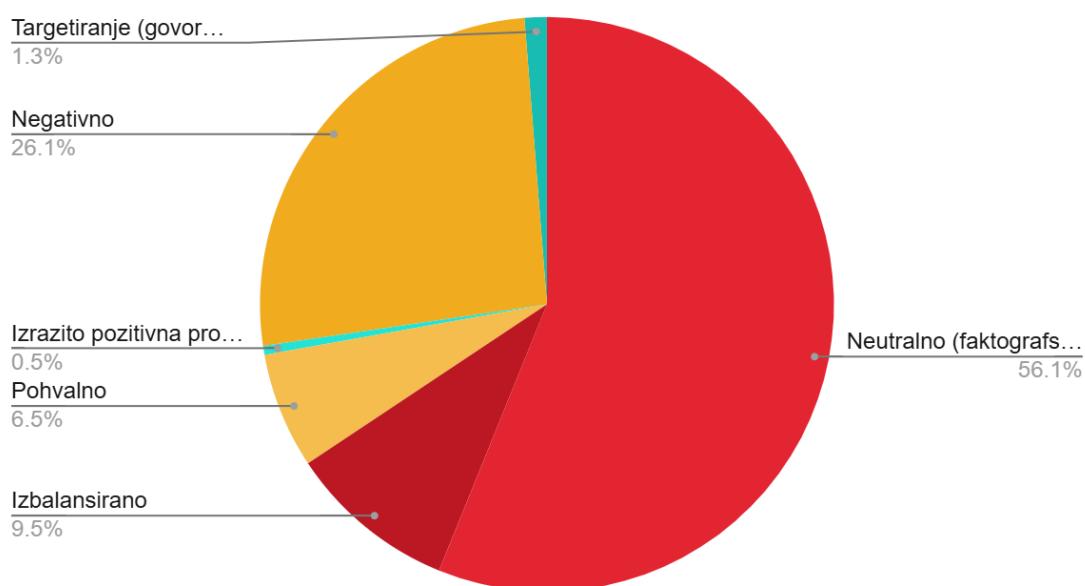
Znatno prostora da se o njima izveštava dobili su i prosvetni radnici kroz izveštavanje o štrajkovima i zahtevima za ostvarivanje prava, odnosno obustavi nastave, podršci đacima i studentima, u ukupno 26 priloga.

3.8.5. Valentnost priloga

U nešto više od polovine priloga preovladavao je neutralni ton, odnosno faktografsko i pasivno prenošenje informacija. Svega 26 priloga imalo je isključivo pozitivan ton, i to prevashodno kada se izveštavalo o studentima i njihovim akcijama, kao i o građanima koji im pružaju podršku tako što im donose hranu ili sredstva za higijenu.

Četvrtina priloga na negativan način predstavlja događaje ili učesnike i to pre svega napadače na studente i građane na protestima i 15-minutnim okupljanjima. Takođe, deo kritike odnosio se i na predstavnike vlasti kroz analize neprocesuiranih afera, komentare ponašanja predsednice Skupštine i poslanika vladajućih stranaka na sednici 25. novembra godine ili osobe koje izazivaju incidente na okupljanjima građana i studenata. Desetina priloga imala je izbalansiran odnos, dok je 1% sadržao prenošenje uvredljivih komentara i targetiranja opozicije od strane predstavnika vlasti.

Valentnost priloga

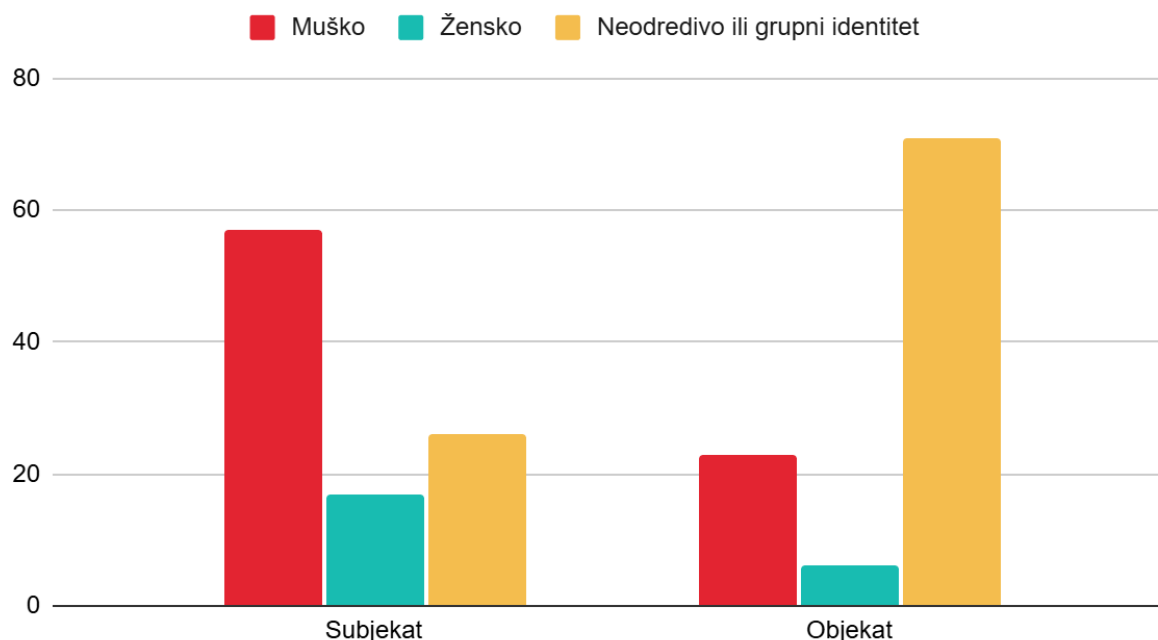
3.8.6. Rodna ravnopravnost

Za razliku od obrasca ustanovljenog na ostalim monitorisanim televizijama, u kojima postoji značajna prevaga muških nad ženskim i subjektima i objektima, na TV N1 muškarci dominiraju samo kao subjekti (57%). Kada analiziramo prisustvo žena u priložima, njihovo odsustvo je glavni nalaz. Svega 17% su subjekti ženskog pola, dok ih je tek 6% među objektima što, ukazuje na njihovo upečatljivo medijsko odsustvo. Ovi podaci su svakako rezultat prevashodnog izveštavanja o temama o politici i bezbednosti, ali i posledica sveopšte marginalizacije žena u javnom životu.

Među medijskim objektima muškaraca je skoro četvrtina (23%), dok apsolutno dominiraju neodredivi objekti ili grupni identiteti (71%). Ovaj podatak je lako objasniti

činjenicom da se o onima o kojima se u priložima govori dominiraju kategorije kao što su građani, studenti, vlast, vladajuće stranke, povređeni, privedeni itd.

Zastupljenost polova kao subjekata i objekata (%)

Zaključak

Televizija N1 je na sebi svojstven način, kroz sveobuhvatno i produbljeno izveštavanje pratila događaje u analiziranom periodu. U priložima ove televizije znatnu prevagu su dobili aktuelni događaji, koji su gotovo uvek sadržali i uključenje reportera sa lica mesta. Gledaoci su kroz pregled vesti mogli da se upoznaju sa dešavanjima širom Srbije.

Tematsku strukturu dnevnog pregleda odredilo je urušavanje nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, pa ova tema kao samostalna, odnosno kao kontekst izveštavanja o drugim temama provejava tokom čitavog monitoringa. Zato i ne iznenađuje podatak da teme iz grupa bezbednosti (kriminal, korupcija) imaju visoku prisutnost. Kroz njih su i rađene analize i medijske inicijative koje su pokušale da daju pregled višegodišnje fokusiranosti vlasti na infrastrukturne projekte velikih vrednosti.

Izveštavanje N1 obeležava kritički pogled na društvenu stvarnost u Srbiji. Sem uobičajenog predstavljanja vesti koje prate rad Vlade i institucija, analize i komentare na njihov rad mogli su da predstave različiti akteri. Stručnjaci, predstavnici NVO, novinari

kao analitičari su bili značajno prisutni u izveštavanju i davači informacije koje su dopuna ili kritika rada zvaničnih predstavnika vlasti.

Građani i studenti su na ovoj televiziji zauzeli značajno mesto, jer su često i kontinuirano pitani da daju svoje stavove.

MEDIJSKO-DISKURZIVNA GRAMATIKA

Za potrebe analize medijskog predstavljanja parlamentarnih izbora 2016. godine, Biro za društvena istraživanja je razvrstao fundamentalna svojstva tadašnjeg medijskog diskursa⁵⁸. Pitali smo se da li narečena svojstva i dalje, deset godina docnije, čine okosnicu ovdašnjeg medijskog diskursa. Uz blaga podešavanja, kao i isključivanje onih koja su bila uslovljena konkretnim okvirom parlamentarnih izbora 2016, pokazaće se plauzabilnost dotičnih svojstava. U krajnje jezgrovitom obliku, prilažemo 16 fundamentalnih svojstava sadašnje medijsko-diskurzivne gramatike.

I Redukovanje složenosti društvene stvarnosti – medijsko predstavljanje belodano odudara od neumoljivih činjenica kojima svakodnevno svedočimo. Neretko navedeno ide do one tačke koju možemo nazvati i derealizacija.

II Dezideologizacija – hotimično se neguje ideološka fluidnost i pometnja. Ni upućeniji gledalac ne uočava primerenu medijsku artikulaciju ideoloških profila središnjih političkih aktera.

III Repetitivnost, ritualizacija i trivijalizacija – najplastičnije se navedena svojstva medijskog diskursa prelamaju preko ključnog protagoniste – predsednika Srbije. Medijska slika predsednika Srbije, između ostalog, izrasta na ponavljanju, marketinški propisanom načinu prikazivanja i, ništa manje, tričarijama.

IV Reaktivnost – uz premalo izuzetaka, posmatrane televizije sa nacionalnom pokrivenošću imaju izrazito nekritički i pasivan odnos prema vladajućim političkim akterima i pripadajućim društvenim strukturama i procesima.

V Potpuni izostanak dijalogičnosti – pod dijalogičnošću se ne podrazumeva samo vođenje stvaralačkog razgovora različitih (političkih) neistomišljenika, već i artikulacija dijaloške kulture i njoj primerenog mišljenja.

VI Demobilizacija (kritičke) javnosti – uz slabašne izuzetke, posmatrane informativne emisije postojano sužavaju margine za bilo kakvo (subverzivno) propitivanje.

VII Simplifikacija – kritičnosti, razložnosti, iznijansiraniosti, produbljenosti skoro da nije bilo ni u naznakama. U stvari, bilo bi bolje da se govori o vulgarizaciji medijskog diskursa,

⁵⁸ <https://www.birodi.rs/wp-content/uploads/2016/07/Mediji-i-izbori-2016.pdf>

s obzirom da neretko poželjno medijsko pojednostavljenje prelako sklizne u priprostost i niskost.

VIII Heteronomija – očigledno je da su se posmatrane televizije povinovale vanmedijskim nalogima, svedeno da li je reč o logici političke moći ili kapitala. Navedeni zaključak je utoliko porazniji što se kod medija ne primećuju ni volja za samozakonomerjem.

IX Personalizacija – izostankom programskih sadržaja i ideoloških okvira, medijska slika se svodi na lične medijske simulakrume. Načela, procesi i ustrojstva se zanemaraју i zaturaju.

X Ključni protagonista – čitava se medijska dinamika, u stvari, generisala oko jednog aktera. I vremenom i načinom medijskog predstavljanja, predsednik Srbije je neprikosnoven, i to u meri koja je neuporediva.

XI Figura političkog neprijatelja – dramaturgija medijskog predstavljanja ni ovaj put nije bila lišena proizvodnje političkog neprijatelja. Ne mora pomenuti politički neprijatelj da bude neki konkretan pojedinac ili kolektivni akter, ali će gledalac već primiti k znanju na koga se neka opšta odrednica (recimo, opozicija) odnosi.

XII Dihotomija “mi” i “oni” – težište u ovakvom vidu predstavljanja je, u stvari, na “njima”, na onima koji, u najmanju ruku, nisu dostojni poverenja građana. Koliko god bili intencionalno neodređeni, gledaocima je ipak jasno na koje se konkretne entitete, u datom kontekstu, odnose konstrukti “mi” i “oni”.

XIII Deficit (kritičke) refleksije o medijskoj slici – posmatrani mediji postojano su izbegavali da se čuje glas društvenih poslenika koji bi (kritički) ukazali na prirodu i kvalitet medijskog izveštavanja.

XIV Odsustvo medijske samorefleksije – u medijski diskurs ne samo da nije ušao pogled spolja kada se radi o prosuđivanju njegovog kvaliteta, već se nisu mogli čuti ni samopropitujući glasovi iznutra.

XV Omnipotentnost (dnevno)političkog – dinamiku informativnih emisija posmatranih televizija odviše su diktirale (dnevno)političke konfiguracije.

XVI Konsolidujuća funkcija medija – prvenstveno, ako ne i isključivo, mediji služe osnaživanju i opravdanju postojećih struktura moći i interesa.

Pokazuje se da su na delu medijski procesi dužeg trajanja. Ako se o nekoj razlici i može govoriti, ona se odnosi na stepen prisutnosti pomenutih fundamentalnih svojstava. U

skladu sa logikom političkog determinizma, politička kriza koja je dostigla svoj vrhunac uslovljava da i medijski diskurs, koliko god da nam se činilo kako je to nemoguće, bude još ogoljeniji i razobručeniji. Podjednako za nas kao istraživače i građane, poražavajuće je saznanje da nema granica demisiji ovdašnjih medija.

Opšti zaključak sa preporukama

Monitoring osam televizija – pružalaca audio-vizuelnih medijskih usluga u Srbiji (nacionalni javni servis Radio-televizija Srbije i pokrajinski Radio-televizija Vojvodine, komercijalni emiteri sa nacionalnim pokrivanjem B92, Prva TV, Happy, Pink, i dva kablovska emitera sa izrazito razvijenim informativnim programom N1 i Nova S) u novembru i decembru 2024. koji su sprovedli analitičari Novosadske novinarske škole i Biroa za društvena istraživanja (BIRODI) pokazao je da:

- uprkos tome što su pluralizam i raznovrsnost medija ključni za funkcionisanje demokratskog društva prema Preporuci EU br. R (94) 13 o merama za promovisanje transparentnosti medija, i
- uprkos tome što se u Zakonu o javnom informisanju i medijima Srbije, kao krovnom dokumentu iz grupe medijskih zakona, jasno ističe da „niko ne može imati monopol na objavljivanje informacija, ideja i mišljenja u mediju”,

osnovni zaključak ovog, kao i prethodnih medijskih monitoringa NNŠ i BIRODI-ja, jeste da televizijski auditorijum u odnosu na to kog pružaoca audiovizuelnih medijskih usluga prevalentno prati – dobija takvu, najčešće jednostranu, sliku o svakodnevici Srbije. To znači da je medijska reprezentacija stvarnosti strogo podeljena na onu koja odslikava i afirmiše gotovo isključivo politiku vladajuće elite i onu koja veoma kritički na istraživački i analitički način ukazuje na sve elemente svakodnevice u kojoj žive građani Srbije. Na osnovu obavljenog istraživanja osnovni zaključak je da je medijski pluralizam u posmatranim medijima i datom periodu, veoma narušen kao i da postoji medijski monopol. Osnovni generatori ugrožavanja medijskog pluralizma i postojanja medijskog monopola jesu predstavnici vlasti, počev od predsednika države, ostalih najviših funkcionera do nižih nosilaca javnih funkcija, kao i medijski javni servisi i komercijalne televizije sa terestrijarnim nacionalnim pokrivanjem. Određene jednostranosti ima i u komercijalnim televizijama koje program distribuiraju isključivo putem kabla, ali kod njih je evidentan kritički i analitički postupak kao i objavljivanje najvažnijih izjava i informacija koje saopštavaju predstavnici vlasti, a jednostranost je uzrokovana neodazivanjem nosilaca javnih funkcija za gostovanje u tim televizijama.

Ove dve medijske reprezentacije svakodnevice Srbije i sveta ne da nemaju gotovo dodirnih tačaka o tome kako se u Srbiji živi, radi, obrazuje, odrasta, stari, leči, već čak i kada su u pitanju naizgled neutralne vesti iz sveta, a posebno one iz regiona i one koje se tiču odnosa naše zemlje prema tom svetu, EU i zemljama Jugoistočne Evrope.

Monitoring je obuhvatio sledeće kategorije sa pripadajućim varijablama u kodnom protokolu za analizu sadržaja svake pojedinačne medijske objave u trideset i jednoj centralno-informativnoj emisiji osam pružalaca audio-vizuelnih usluga tokom poslednja dva meseca 2024. godine: povod, tema, subjekti, objekti, rodna ravnopravnost, valentnost (ton objave).

Rezultati analize sadržaja po kategorijama

Povod priloga

Povod za medijsku objavu najčešće je bio aktuelni događaj u svim posmatranim medijima. To je očekivani nalaz pošto je reč o informativnim emisijama. Razlika je u tome koliko su bili zastupljeni pseudodogađaji, tačnije oni čiji je cilj isključivo promocija i podizanje pozitivnog imidža glavnih aktera, dominantno predstavnika vrha vlasti. Postotak pseudodogađaja ukazuje na to da li je uređivačka politika informativnog programa analiziranog medija izbalansirana ili jednostrana, odnosno nezavisna ili sklona vladajućim političkim elitama, tačnije, kako je često u stručnim tekstovima nazivaju, prorežimska.

„Reprezentativan primer ovakvog priloga emitovan je povodom predsednikovog obilaska radnika na gradilištu projekta EXPO, koji je tom prilikom poručio da 'Srbija ubrzano napreduje'. Ovi 'medijski prilozi' su ujedno u većoj meri prenosili 'motivacione poruke' Aleksandra Vučića nego informacije koje su zaista u interesu javnosti"⁵⁹.

Prema učestalosti pseudodogađaja ističu se TV Happy sa čak 32%, zatim B92 sa 29%. Trećinu ukupnih priloga na pokrajinskom javnom servisu RTV činili su upravo pseudodogađaji. Najmanje pseudodogađaja objavljeno je u informativnim emisijama kablovske TV N1. Prisustvo pseudodogađaja u programima, snažan je indikator promotivne aktivnosti medija čime se obezbeđuje prednost, odnosno veća vidljivost određenih aktera javnog i političkog života, što je u posmatranim slučajevima na strani

⁵⁹Citirano iz izveštaja monitoringa Nacionalnog dnevnika TV Pink. U daljem tekstu sve direktno citirane delove analitičkih izveštaja monitora na ovom istraživanju stavljeni su pod navodnike.

nosilaca javnih funkcija i vladajućih struktura. Time je takođe narušen medijski pluralizam i ostvaren monopol određenih ideologija i političkih stavova.

Istovremeno najviše medijske inicijative zabeleženo je upravo u medijima sa najmanje pseudodogađaja dakle na N1 i Novoj S, kao i na Prva TV (25%). Nasuprot tome najmanje medijske inicijative bilo je u informativnim emisama sa najviše pseudodogađaja. Drastičan primer je TV Happy sa svega 3% kao i RTV sa 5% a upravo je zadatak javnih servisa da otvara medijskom inicijativom javnu debatu o kontroverzama društva.

Medijska inicijativa ukazuje na to šta urednički kolegij emitera smatra da je važno staviti na društvenu agendu kako bi se o tim pojavama ili ličnostima kroz obradu pojedinačne teme, kao konkretnog primera iz svakodnevne prakse, razvila debata i uspostavilo javno mišljenje. Tu medij deluje proaktivno promišljajući stvarnost, istražujući i analizirajući uzimajući u obzir različite perspektive aktera upletenih u odabranu temu. Medijska inicijativa zahteva ozbiljan napor i profesionalizam ukoliko se u obradi teme poštuje kritički pristup, balansiranoost, pluralizam mišljenja, dobra informisanost, znanje i tolerantnost jezičkog izraza. Stoga su medijske inicijative visoko vrednovane u proceni uređivačke politike bilo kog medija.

Teme

Očekivano bi bilo, pošto su sve informativne emisije monitorovanih medija posmatrane istoga dana u istom dvomesečnom periodu, da ponuda informacija o dnevnim događajima bude ista. Međutim to nije bio nalaz ovog monitoringa. Društveno-politički kontekst u vreme monitoringa upućivao je na to da su bezbednost, i u vezi sa tim, pad nadstrešnice na tek rekonstruisanoj Železničkoj stanici u Novom Sadu i svi događaji koji su usledili (protesti građana i studenata, blokade univerziteta, štrajk prosvetnih radnika koji je paralisao osnovne i srednje škole, insistiranje da se odgovorni privedu pravdi) budu prioritet svih medija. Ta pretpostavka se nije pokazala kao tačna.

Bezbednost i sa tim u vezi korupcija je bila prioritet samo u informativnim emisijama Nove S i N1. Analitičari ovog monitoringa su istakli da je, na primer, u Dnevniku Nove S „sam događaj medijski široko pokriven, kroz izveštavanje reportera sa terena, medijskim inicijativama koje su istraživale potencijalne uzroke ili reakcije institucija", a za Dnevnik N1 da su novinari „na dubinski, detaljan i posvećen način izveštavali o padu nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu". Javni servis Vojvodine je takođe imao pad

nadstrešnice kao prioritetnu temu, što je predvidljiv nalaz, ali isključivo faktografski i iz ugla donosilaca odluka i samog vrha vlasti.

„Pristrasnost RTV-a u korist vladajućih elita, a na štetu opozicionih predstavnika, studenata i građana koji su protestovali zbog pada nadstrešnice, primećena je ne samo kroz izbor sagovornika u priložima, već i kroz selekciju izjava koje su prenošene u dnevnicima. Propagandi narativi o tome kako vlast brine o građanima primećeni su čak i tokom izveštaja o stanju povređenih osoba pri padu nadstrešnice." Time se takođe narušava medijski pluralizam i potvrđuje postojanje monopola.

Ovo je primer uređivačke diskursne strategije „saniranje političke štete" koju često koriste prorežimski mediji. Za sve ostale prioritet je bila pre svega unutrašnja politika sa akcentom na delatnosti predsednika Srbije (Prva, Pink, B92). Bezbednost, i u okviru toga pad nadstrešnice, bili su drugi pa čak i treći po redu, a kada su i bili u fokusu to je činjeno radi afirmacije stavova predsednika (‘Eto, jedino tu nadstrešnicu nismo obnovili’, ‘Svi će odgovarati’ itd.) a ne da bi se javnost informisala o stvarnim uzrocima i odgovornima, čime se dokazuje da je predsednik privilegovan u pogledu saopštavanja stavova i uticaja na javno mnjenje što je takođe dokaz monopola.

Na primer, TV Pink je iskoristio izveštavanje sa ovog tragičnog događaja da istakne svoju izuzetno dobru pozicioniranost i spregu sa vlašću tako što je reporterka ove televizije naglasila da je samo TV Pink mogao da priđe mestu događaja i dobije ekskluzivne izjave političara koji su tu bili. U ovom slučaju se takođe radi o privilegovanom položaju medija što je takođe medijski monopol.

„Novinar na terenu je okvirno 10 minuta razgovarao, jedan na jedan, s ministrom unutrašnjih poslova Ivicom Dačićem. Takođe, bez prisustva drugih medijskih ekipa, razgovarano je i sa vršiocem dužnosti pomoćnika ministra i načelnika Sektora za vanredne situacije Lukom Čaušićem kao i sa ministrom građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Goranom Vesićem. Kao što je i sam reporter u toku programa saopštio da su „jedina televizijska ekipa koja ima trenutno pravo da se nalazi u ovoj zoni", na osnovu ekskluzivnosti izjava izveden je zaključak da izvestilac sa Pinka jeste imao privilegovan položaj u pristupu informacijama u odnosu na druge medijske kuće."

Ova televizija je već nakon tri dana od tragedije primenjujući uređivačku strategiju „saniranje političke štete", česte kod prorežimskih medija, objavila opširan prilog o tome gde su se sve u svetu dešavale velike tragedije na javnim objektima. Poruka na

implicitnom nivou poslana građanima je bila „takve stvari se dešavaju svuda i ne mogu se predvideti, pad nadstrešnice u Novom Sadu nije nikakav izuzetak”. Naravno da je „propušteno” da se objavi kako su sankcionisani odgovorni za te događaje u svetu. I neke druge provladine televizije, uključujući i javni servis, su primenjivale istu uređivačku strategiju, ali sa drugačijom implicitnom porukom „ima još jako važnih događaja nije sve stalo zbog tragedije u Novom Sadu”. Na primer, padu nadstrešnice i sledećim događanjima su posvećivale istu minutažu kao i višednevnoj organizovanoj ozbiljnoj poteri snaga bezbednosti naše zemlje za odbeglim dvostrukim ubicom koji je iz Crne Gore prešao u pogranični deo Srbije i tu se sakrivao. Naravno da su ta dva događaja nesamerljiva po bilo kom uređivačkom kriterijumu.

Neke televizije u svom uređivačkom konceptu visoko mesto opredeljuju za vesti iz takozvane „crne hronike”. „Uobičajeno je da crna hronika u Vestima TV Prva zauzima nesrazmerno važno mesto, a to u doba koje obeležava pad novosadske nadstrešnice ima dodatnu težinu. Prilozi iz rubrike crna hronika mogu da daju nešto drugačiji prizvuk padu nadstrešnice, primerice, fatalistički, relativizujući i/ili preusmeravajući”⁶⁰.

Spoljna politika je bila izuzetno važan segment informativnih emisija za TV Happy, TV Pink i RTV. Često događaji iz sveta koji su prešli informativni prag u informativnim emisijama ovih televizija nisu imali direktnu vezu sa Srbijom, odnosno imali su ali ispolitizovanu (izbor Donalda Trampa za predsednika SAD, rat u Ukrajini i rat Izraela i Hamasa). Za Javni servis Vojvodine druga najprisutnija tema bila je međunarodna politika što je za jedan pokrajinski javni servis neuobičajena praksa posebno što su objavljivane vesti o, na primer, elementarnim nepogodama u svetu, unutrašnjoj politici zemalja u evrozoni, aktuelnim ratovima – znači informacije koje su primerenije nacionalnim medijima. Neke od njih zaista nisu imale mesta u tridesetominutnoj centralnoj informativno-političkoj emisiji, kao što je to bio slučaj sa „prilogom od 13. decembra u kom je vest bila objava predsednika Aleksandra Vučića na Instagramu u kojoj navodi da se sastao sa predstavnicima Opšte bolnice Narodno-oslobodilačke vojske Kine, te da su razgovarali o razmeni znanja i medicinskim tehnološkim inovacijama.”

Na primer u Nacionalnom dnevniku TV Pink „Značajan broj priloga bio je posvećen američkim izborima, a tim povodom uveden je i specijalizovani politički segment

⁶⁰ U novembru je prevelika pažnja posvećena potrazi za beguncem Alijom Balijagićem.

novinarke Jovane Jeremić, 'Keeping Up With JJ', čiji je fokus bio isključivo na ovoj temi. O njoj se izveštavalo direktno iz Sjedinjenih Država, sa transparentnom i nedvosmislenom naklonjenošću ka političkoj opciji Donalda Trampa". Sve povladine televizije su podupirale otvoreno ili prikriveno izbor Donalda Trampa, što je očigledno narušavanje medijskog pluralizma i podilaženje vlasti odnosno omogućavanje monopolskog prisustva određenih političkih stavova.

U centralnoj informativnoj emisiji TV Happy prilozi su afirmativno govorili o novom predsedniku SAD, ali i potezima predsednika Kine, Slovačke, Rusije ili Mađarske čak u 36% slučajeva. Dakle, sve o bliskim političkim istomišljenicima i „prijateljima” Aleksandra Vučića, što je tipično ostvarivanje monopola u plasiranju određenih poruka i stavova.

Mnogi aktuelni događaji i pojave nisu, zbog dominantnih kao što je bio pad nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, prešle informativni prag posmatranih medija. To je takođe očekivano s obzirom da informativne emisije u proseku traju trideset minuta. Međutim suštinski nalaz ogleda se u tome koji su događaji i koje pojave su u kojem mediju izostavljeni.

Tako na primer Kosovo, ekologija i štrajkovi prosvetnih radnika nisu bili u epicentru medijske pažnje u Vestima TV B92. Takođe i u Dnevniku RTS o prosveti i štrajkovima gotovo svih obrazovnih ustanova u Srbiji svega 2%. O studentskim blokadama vrlo svedeno i pri kraju Dnevnika. Valja posebno ukazati na jedan od nalaza iz izveštaja za RTS:

„RTS postepeno menjao način izveštavanja, te su blokade i protesti dobijali veću minutažu u informativnim emisijama. Međutim, izveštavanje o protestima i blokadama i dalje je povremeno bilo praćeno odgovorima predstavnika vlasti kojima se urušavao legitimitet protesta” i sa pozicije političkog autoriteta količinom prisustva i stavovima učvršćivao monopol na upotrebu konkretnog medija.

Ovo je prototipična uređivačka diskursna strategija „ali devojci sreću kvari” po kojoj se objavi kratka informacija o događaju neutralno, a zatim sledi niz osuda istog tog događaja iz perspektive vladajuće elite. Ne treba zaboraviti da je RTS menjao odnos prema studentskim protestima samo zbog velikog pritiska javnosti. Nacionalni dnevnik TV Pinka štrajkovima prosvetara posvetio je svega 3% vremena, a o izboru za članove REM-

a niti jedan prilog. Za Prvu TV su teme popute ekonomije i, posebno, ekologije, kulture, ljudskih i manjinskih prava ostale na marginama uredničkog interesovanja. Isključivanje pojedinih važnih tema iz programskog sadržaja ili njihova marginalizacija takođe je dokaz urušavanja medijskog pluralizma, na televizijama koje su, po sopstvenoj koncepciji, mediji opšteg tipa.

Zdravstvo kao tema je bila uglavnom posvećena stanju najpre tri, a potom dve, preživеле osobe u padu nadstrešnice, ali što je značajnije i promovisanju efikasnosti zdravstvenih usluga u Srbiji što je krajnje manipulativan pristup ovoj temi.

„RTV je izveštavao o kampanji koju pokreće Ministarstvo zdravlja za podizanje svesti o raku pluća (7.11), o sredstvima koje Grad Novi Sad planira da obezbedi za oboljenja koja se ne mogu lečiti u Srbiji (25. 12), o tome da je predsednik države obišao gradilište Tiršove (31. 12), te o stanju u porodilištu Betanija u Novom Sadu (27. 12). Prilog o stanju u Betaniji izuzetno je afirmativan, a jedini sagovornik koji govori o poboljšanim uslovima, dovoljnom broju ginekologa, najmoderenijim operacionim salama je upravnik Klinike Dragan Stajić. Iako u javnosti postoje kritike⁶¹ na račun uslova u ovoj zdravstvenoj ustanovi, to ni u jednom momentu nije pomenuto u prilogu RTV-a, niti su samo porodilje imale priliku da podele svoje iskustvo”.

RTS je izveštavao o novim operativnim tehnikama ulazeći kamerom u operacioni prostor i šok-sobu što je iz bezbedonosnih razloga za pacijente, koji su tek prošli kroz ozbiljan operativni zahvat, veoma rizično. Podsetimo na istu praksu RTS-a u vreme predizborne kampanje u decembru 2023. Ovo je uređivačka strategija „pomeriti fokus pažnje na ‘izvanredne’ rezultate”. Obično se primenjuje u oblastima koje su važne svim građanima i građankama i predstavljaju ostvarivanje nekog od značajnih ljudskih prava, u ovom slučaju pravo na zdravlje i lečenje.

Akteri – subjekti i objekti objava

Postoji visok stepen korelacije između tema (događaji, pojave, osobe) koje su prešle informativni prag i subjekata i objekata kao izvora informacija i onima o kojima se informiše. U svim posmatranim medijima kao najdominantniji pojedinačni subjekti

⁶¹ <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/366057/Ispovest-porodilje-iz-Novog-Sada-Sistem-je-odavno-zakazao.html>

izdvajaju se predsednik Srbije, građani u različitim ulogama, predsednik ili predstavnici Vlade Srbije i predsednica Skupštine.

U TV B92 Aleksandar Vučić se nalazi u svakom četvrtom prilogu koji se odnosio na domaće subjekte. Ta preprisutnost kao na TV B92 zabeležena je više puta i u raznim drugim provladinim medijima. Na primer „u izdanju Vesti od 15. novembra **prvih pet priloga**, i to u ukupnom trajanju od 16 minuta i 44 sekunde, odnosili su se na izjave i aktivnosti Aleksandra Vučića".

Prva TV predsednika Vučića favorizuje u odnosu na sve ostale osim međunarodnih subjekata. I u Dnevniku RTS-a „Aleksandar Vučić je prvi po zastupljenosti kao pojedinačni subjekat i citiran je 44 puta. Uz to što je predsednik najviše puta citiran, pružena mu je i najveća minutaža tokom perioda monitoringa. Direktne izjave, intervjui, citati i parafrazirane izjave Aleksandra Vučića trajale su više od 103 minuta, tokom 31 emisije Dnevnika."

Na TV Happy „predsednik Srbije je ubedljivo najdominantniji subjekat u priložima Telemastera. On se u ovoj ulozi pojavio čak 38 puta, gotovo četiri puta više nego sledeća individua po zastupljenosti – predsednica Skupštine Srbije Ana Brnabić koja ima 11 pojavljivanja. Vučić se u ulozi subjekta, u prvoj vesti Telemastera pojavio u gotovo polovini (15 od 31) analiziranih emisija." Što se tiče Nacionalnog dnevnika TV Pinka „Predsednik države, Vlada i ministri, predsednica Narodne skupštine, pokrajinske i lokalne institucije i pripadnici vladajuće partije zajedno su činili 28% subjekata". I na Javnom servisu Vojvodine Aleksandar Vučić je bio zastupljen 11% uz napomenu da je on bio ubedljivo najčešći pojedinačni subjekat. U 31 analiziranoj emisiji bio je subjekat 35 puta. Veoma često su i najavljivana naredna obraćanja predsednika, što je čista propaganda. Na primer 19. novembra vest je glasila: „Velika su očekivanja javnosti u vezi sa tragedijom u Novom Sadu, a o tome bi trebalo za oko sat vremena da govori i predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Njegovo obraćanje možete da pratite i na prvom programu RTV-a." Pri tome nijedna manipulativna pa čak i neistinita izjava predsednika nije bila problematizovana i medijski analizirana u emitovanim priložima ovih televizija.

Pomenuti primeri odnosa televizija B92, Prva TV, Happy i RTV prema predsedniku države su tipični primeri objedinjavanja promocije nosioca visoke javne funkcije, što njemu obezbeđuje monopolski status u pogledu uticaja na javno mnjenje.

Istovremeno opozicioni lideri su svedeni na minimum i to uglavnom predstavljeni u negativnom kontekstu. TV Pink i RTS 1%, B92 svedena na minimum, TV Prva je samo osam puta zabeležila mišljenje nekog od opozicionih lidera. Na TV Happy u 31 posmatranoj emisiji opozicioni subjekti su se pojavili dva puta. Reč je o Aleksandru Šešelju, sinu Vojislava Šešelja iz Srpske radikalne stranke koja je samo formalno opozicija. Poređenja radi subjekti iz SNS-a su bili akteri u 89 priloga emisije Telemaster.

„Kao ilustracija za medijski tretman opozicije (pride i predsednice Skupštine Srbije Ane Brnabić) može da posluži prilog od 27. novembra. U pitanju je montaža koja ‘sumira’ nereda u Skupštini Srbije koji su se dogodili dan pre emitovanja navedenog priloga. Uloga izgreznika, vinovnika nasilja pripala je opoziciji, a uloga pacifikatorke dodeljena je Ani Brnabić. Dramaturgija priloga nije dopuštala bilo kakve nedoumice (zaokružen je crvenom bojom dotični akter) o tome ko je šta prvi zgrešio (1. prvi incident Radomir Lazović, 2. prvi udarac Dragan Đilas, 3. prvo polivanje Marinika Tepić, 4. prvo čupanje mikrofona Miroslav Aleksić). Nasuprot opozicionim liderima, imamo nekoga ko smiruje tenzije – kamera i crvena boja fokusiraju Anu Brnabić koja se, kao pomiriteljka, zapućuje u gužvu. Na kraju ovog priloga ide tekst: „Incident su najavili, planirali, a zatim i sproveli samo oni koji od parlamenta žele da naprave ulicu. Jasno je ko je hteo nasilje, a ko se trudio da se sednica o budžetu održi. Istina će uvek pobediti”.

Opozicija je imala šansu da dominantno iskaže svoje stavove samo u informativnim emisijama N1 i Nove S.

Međunarodni subjekti su u svim provladinim medijima bili izuzetno visoko pozicionirani. Na primer u RTS Dnevnicima čak 33%, a u RTV 27%. TV Happy „prilozi su afirmativno govorili o novom predsedniku SAD, ali i potezima predsednika Kine, Slovačke, Rusije ili Mađarske – čak 36%”. Podsećamo reč je samo o onim stranim subjektima sa kojima intenzivno sarađuje predsednik Srbije.

Subjekti u priložima Nacionalnog dnevnika TV Pink nisu bili aktivisti (0%), pripadnici sindikata (0%), verskih institucija (0%) niti sudske vlasti (0%). Slično je bilo i u drugim provladinim medijima. Da zaključimo, vrlo se u medijima bliskim vladajućim elitama, posebno predsedniku Aleksandru Vučiću, biralo ko može dobiti šansu da govori i to o čemu ima priliku da se izjasni. Često su ti mediji bili samo ‘odjek’ targetiranja ili hvalospeva Aleksandra Vučića o određenim osobama ili ‘grupnim subjektima’.

Objekti su kad je opozicija u pitanju bili 'ogledalo' subjekta. Opoziciji se u provladinim medijima uglavnom posvećivala pažnja, ali isključivo u negativnom kontekstu. Tako na primer u Vestima na B92 „opozicija kao objekat biva prikazana na neupitno nepovoljan način. Istovremeno opozicija nije bila u prilici da odgovori na negativno predstavljanje.” Prva TV u svojoj informativnoj emisiji u 52 priloga ima opoziciju kao objekat, „u odnosu na više nego šestostruko manje kao subjekat, jasno je kakav medijski tretman ima opozicija u centralnoj informativnoj emisiji na Prva TV. Ona je ta o kojoj se govori, opozicioni akteri nisu u prilici da artikuliraju svoje stanovište neoposredovano. Saobrazno i posledično narečenoj disproporciji, opozicija se pretežno nepovoljno prikazuje”.

Nasuprot tome u N1 i Novoj S predstavnici opozicionih sa 40 i vladajućih partija sa 37 priloga imali su gotovo izjednačen položaj kao medijski objekti što ukazuje na balansiranu uređivačku politiku barem kada je (ne)prisutnost u pitanju. Što se tona tiče u tome se razlikuju i te kako provladini i nezavisni mediji. Međunarodni akteri apsolutno dominiraju među medijskim objektima u ove dve kablovske televizije.

TV Happy koja je posvećenija spoljnoj politici nego svi drugi analizirani mediji prevagu među svim objektima dala je Donaldu Trampu.

Rodna ravnopravnost

Subjekti i objekti nisu rodno balansirani, žene su drastično podzastupljene i kao izvori informacija i kao osobe o kojima se govori i to kako u provladinim, tako i u nezavisnim medijima, kako u javnom servisu, tako i u komercijalnim medijima i kako u tradicionalnim, tako i u kablovskim emiterima, dakle – uvek i na svakom mestu. To nije rezultat samo ovog monitoringa već svih dosadašnjih koje je radila Novosadska novinarska škola od 1996. pa do sada⁶².

Da Ana Brnabić nije predsednica Skupštine, pa po poziciji koju zauzima je već predmet medijskog interesovanja, rezultat bi bio još porazniji bez obzira na to što žene već zauzimaju važne pozicije u svetu politike, društvene angažovanosti, obrazovanja i rada. Rečeno treba imati u vidu kada se sagledaju konkretni podaci ovog monitoringa.

Javni servis po zakonu mora da vodi računa o rodnoj izbalansiranosti jer je reč o mediju koji su osnovali građani i finansiraju ga građani tako da mora biti znatno senzibilisaniji

⁶² Dostupno na sajtu novinarska-skola.org.rs u sekciji Izdavaštvo.

na odnos polova. Ovaj monitoring je pokazao da je u večernjem Dnevniku RTS-a u poziciji subjekta bilo 59% muškaraca, a u poziciji objekta čak 73%. Na RTV-u je registrovana ubedljivo veća zastupljenost muškaraca kao subjekata (60%), u odnosu na ženske subjekte (25%), kao i objekata: „muškarci (36%) su čak četiri puta više bili prisutni kao objekti u dnevnicima vojvođanskog javnog servisa nego žene (9%)”.

Na TV Prva uočavamo vidnu prevagu muškaraca nad ženama (47% naspram 13%). Taj odnos je još nesrazmerniji kada je u pitanju pol objekta (50% muškaraca prema 7% žena). Ništa nije bolji odnos i na TV B92 muškarci četverostruko zastupljeniji od žena (59% naspram 15%), kod objekata je ta razlika još izraženija, više su nego sedmostruko zastupljeniji (57% naspram 8%). Happy televizija je takođe favorizovala muške subjekte (59%) u odnosu na žene (17%), a u objektima su pale čak na 7%. Pink televizija je imala nešto više žena kao subjekata informacija (22%) stoga što su favorizovali predsednicu skupštine, ali kao objekat žene su zastupljene svega 8%. U N1 i Nova S približno su jednako podzastupljene žene kao subjekti (17% i 6% TV N1, 18% i 6% TV Nova S).

Istini za volju ovakvi rezultati su saobrazni onima u svetu na šta ukazuje i Globalni medijski monitoring projekat koji se radi svake pete godine od 1995. u izuzetno velikom broju zemalja na svim kontinentima. Prema rezultatima ovog monitringa žene su u vestima i dalje uglavnom slabo vidljive⁶³ što navodi na to da su neophodne mere za bolju praksu. Mere afirmativne akcije za veću vidljivost žena u Srbiji postoje ali se u medijskoj sferi slabo koriste.

Valentnost (ton) priloga

Najmanje je bilo analitičko-kritičkog pristupa. Uočeni su samo na N1 i Novoj S. Osim pozitivnog, negativnog i neutralog zabeležen je i „samopohvalni” ton. Rečeno se pre svega odnosi na provladine medije sa fokusom na TV Prvu „Nije manjkalo ni priloga (njih 101 od 500) u kojima se o pojedinim akterima/događajima govorilo (samo)pohvalno. Da ne ostane nedorečeno, odrednica samopohvalno skoro isključivo se odnosi na medijsko (samo)predstavljanje predsednika Vučića.”

Isto je zabeleženo i u Nacionalnom dnevniku TV Pinka: „U monitorovanim Dnevnicima su odlike izrazito pozitivne propagande identifikovane u 72 priloga. Ova varijabla bila je

⁶³ <https://waccglobal.org/our-work/global-media-monitoring-project-gmmp/>

usko povezana sa pseudodogađajima kao povodima izveštavanja. Primećeno je i da su određene konferencije za medije predsednika Aleksandra Vučića prikazivane dva puta u toku istog dnevnika – jednom u prvoj i jednom u njegovoj drugoj polovini. To se dogodilo najpre 11. novembra nakon predsednikovog boravka u Bakuu, a potom i 19. decembra, kada se obraćao građanima nakon posete Briselu. Ovakvi prilozi su sadržali elemente karakteristične za izrazito pozitivnu propagandu. Na TV Pink identifikovano je svega 3% izbalansiranih objava. U pokrajinskom javnom servisu bilo je svega 2% izbalansiranih priloga. Istovremeno pohvalnih 26%. Na televiziji B92 nije zabeležen niti jedan izbalansiran prilog, dok je na TV Happy u 2% slučajeva zabeležen balans u medijskoj objavi.

U Vestima televizije B92 „svaki šesti prilog uključivao je govor mržnje, uvrede i/ili medijske manipulacije. Nosioći vlasti, naročito Vučić, bivaju prikazani u (krajnje) pozitivnom svetlu, dok je opoziciji dodeljena (krajnje) negativna uloga”.

Na N1 i Novoj S dominirali su prilozi neutralnog tona. „Odnosno faktografsko i pasivno prenošenje informacija. Svega 26 priloga u N1 imalo je isključivo pozitivan ton, i to prevashodno kada se izveštavalo o studentima i njihovim akcijama, kao i o građanima koji im pružaju podršku tako što im donose hranu ili sredstava za higijenu”. Na Novoj S je u 2% priloga zabeleženo targetiranje aktera. TV Happy prednjači u neizbalansiranosti: „Pluralizam mišljenja u priložima Telemastera o političkim zbivanjima u zemlji gotovo da i ne postoji. Osim emitovanja sumnjivih priloga koji u pozitivnom svetlu prikazuju Kinu i brojnih proruskih priloga, ova televizija emitovala je i domaće propagandne spotove, iako predizborna kampanja nije u toku.”

„Izveštavanje televizije Happy u velikoj meri se kosi sa etikom i standardima novinarske profesije u gotovo svakom smislu – od tehničkih standarda do etičkih normi”. Drastičan primer neetičkog izveštavanja u informativnoj emisiji ove televizije zabeležen je 1. novembra sa mesta događaja nakon pada nadstrešnice novosadske Železničke stanice kada je reporterka Happy televizije tokom javljanja bez bilo kakve potrebe prenela da se „svakih nekoliko minuta čuju krici” za koje se može pretpostaviti da su „od ljudi koji su još živi, a zarobljeni pod ruševinama”. Niti jedan drugi izveštač sa lica mesta o tome nije govorio uživo u program svog medija.

I na kraju javni servisi su mediji koji moraju da budu uzor kada je o profesionalizmu i novinarskoj etici reč. Pokrajinski javni servis u posmatranom periodu po zaključku monitorke to nije bio:

„U analiziranim dnevnicima nije uočena ni autonomija ni novinarski angažman zaposlenih na RTV-u, već je jedan od glavnih zaključaka ovog monitoringa taj da RTV svojim radom više služi vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci nego građanima Vojvodine i Srbije, koji finansiraju rad ove medijske kuće.”

Za RTS takođe monitorka nije imala bolji zaključak: „Neprofesionalizam se odlikuje propagandnim izveštavanjem u korist vladajućih struktura, neuključivanjem svih relevantnih aktera političkog spektra u izveštavanje, održavanjem patrijarhalne podele rodni uloga i izbegavanjem, odnosno realitvizacijom značajnih društvenih tema.”

Vokabular

Monitorovani mediji su uglavnom bez dodatnog kritičkog komentara objavljivali delove direktnih citata nosilaca vlasti u kojima je evidentan govor mržnje neprimeren javnom diskursu.

Postoje tri pristupa u medijskoj praksi kada je reč o ovim sadržajima. Jedni smatraju ih valja izbegavati uz navođenje da je govor aktera bio neprimeren za objavljivanje. Drugi su mišljenja da upravo davanje na uvid javnostima na koji način se nosioci vlasti obraćaju građanima može biti važan element uvida u njihovu nekompetentnost. Doduše, ima i onih uređivačkih pravaca koji smatraju da sve što kaže politički vrh zemlje ide bezrezervno u etar. Jednako govoru mržnje je i neprimerena egzaltacija u opisivanju karakteristika predstavnika vrha vlasti. Sledi samo nekoliko prototipičnih primera.

TV B92

„Tako je Vučić 'čuvar državne kase', 'čuvar snage države', neko ko "razmišlja strateški i dugoročno", ukratko rečeno, 'balkanski lider'. Štaviše, 'u savremenoj Evropi nema državnika koji ima viziju i hrabrost predsednika svih Srba Aleksandra Vučića i njegov govor bi mogao da se poredi samo sa Ekmečićem i Ćosićem a ni sa jednim političarem', Vesti od 5. decembra prenose emfatične reči potpredsednika Vlade Srbije Aleksandra Vulina.

RTS

„Citatom su prikazane lične karakteristike predsednika i utisak koji ostavlja na međunarodnoj sceni, prema mišljenju autora članka (‘bez cinizma i oštine’, ‘govori slobodno’, ‘uspostavlja veze’) tokom intervju sa predsednikom Srbije 21. novembra kada je učesnike protesta nazvao ‘siledžijama i nasilnicima’, vlasnika televizija N1 i Nove S ‘belosvetskim kriminalcem’, političarku i profesorku Biljanu Stojković ‘ludom’, bez reakcije novinarku koja ga je intervjuisala”.

Nova S

„Kao ilustraciju možemo navesti primere poput nazivanja opozicije ‘oni koji maltretiraju građane’ (Brnabić 29. novembar.), ‘izazivaju incidente’, ‘baš ih briga za Poslovnik Skupštine’ (Brnabić 27. 11), ‘rulja nasilna’ (Jovanov 25. 11)”.

N1

„Predsednika Vlade koji poziv na odgovornost za pad nadstrešnice naziva ‘trka u lešinarenju’, ‘politički pedofili’ (19. 12) i ‘traži se nečija glava da bi se umirila svetina’ (3. 11). Predsednica Skupštine RS se zbog ponašanja tokom zasedanja 25. novembra kritikuje da je ‘ugasila Parlament’ (opozicioni poslanici), a podseća se i na veze Ministra zdravlja Lončara sa Zemunskim klanom (13. 11) (...) izjava Predsednika Republike da su predstavnici opozicije ‘dobošari zla’ (7. 11) ili izjava Ane Brnabić ‘šačica bezidejnih probisveta’ (19. 11)”.

Pink

„Vest o protestu kod Beograda na vodi održanom 23. novembra, voditelj je najavio konstatacijom ‘da opozicija i danas pravi kaos’, nakon čega je novinarka u prilogu dodala da opozicija ‘maltretira građane’”.

Preporuke

- Pre svega je značajno da se nakon više meseci od isteka mandata članovima Saveta REM-a izaberu novi članovi koji će svojim biografijama i dosadašnjim javnim delovanjem biti garant da će ovo izuzetno važno regulatorno telo za obezbeđivanje dobrog ambijenta za rad elektronskih medija raditi na častan i odgovoran način sve što je predviđeno Zakonom o elektronskim medijima (Sl. glasnik RS, br. 92/2023).

- Neophodno je da javni medijski servisi preispitaju i redefinišu svoju uređivačku politiku i usaglasе je sa Zakonom o javnim medijskim servisima (Sl. glasnik RS, br. 83/2014, 103/2015, 108/2016, 161/2020, 129/2021, 142/2022 i 92/2023), kao i sa, pre svih, Kodeksom novinara Srbije⁶⁴ ali i drugim etičkim novinarskim kodeksima.
- Neophodno je da mediji počnu da neguju medijski pluralizam pri izveštavanju, budući da je u pitanju kategorija definisana Zakonom o elektronskim medijima.
- Javni medijski servisi moraju ozbiljno da razumeju koliko je važno da aktivno sarađuju sa svojim auditorijumom posebno kada je reč o obaveznim godišnjim javnim debatama javnog servisa sa građanima.
- Komercijalni mediji bi morali da preispitaju i usaglasе svoje uređivačke politike sa Zakonom o elektronskim medijima, kao i sa novinarskim etičkim kodeksima.
- Kablovski emiteri N1 i Nova S, koji imaju u medijskim monitorinzima stručne i naučne javnosti pozitivnu ocenu za kritičku i izbalansiranu uređivačku politiku, kao i profesionalno izveštavanje, analitičko i istraživačko novinarstvo, vlast ne sme da diskriminiše. Podsetimo samo da nisu dobili nacionalnu pokrivenost iako su ispunili sve uslove za to, kao i da ih vrh vlasti često targetira govorom mržnje u javnosti samo stoga što nisu glasnogovornici te iste vlasti, već slede profesionalne novinarske uzuse u izveštavanju. Istovremno i ovi kablovski emiteri bi valjalo ipak da preispituju i unapređuju svoje medijsko delovanje.
- Potrebno je da mediji počnu da brinu o rodnoj balansiranoosti pri odabiru sagovornika u priložima, te da ujednače primenu rodno osetljivog jezika u svojim sadržajima.
- Novinarska profesija zahteva „doživotno učenje“ stoga se preporučuje da redakcije rado šalju svoje uposlene na razne tematske seminare u zemlji i inostranstvu kako bi podigli profesionalni nivo izveštavanja posebno o specifičnim temama.
- Uređivački kolegijumi medija bi valjalo da respektuju rezultate naučnih i stručnih monitoringa medijske prakse i u dijalogu sa ekspertima usaglašavaju uredničke politike sa komunikativnim potrebama auditorijuma.

⁶⁴ <http://demo.paragraf.rs/WebParagrafDemo/?did=361648>

- Projektna sredstva za unapređenje rada medija na svim nivoima (od opštinskih do republičkih) trebalo bi da se dodeljuju i na osnovu rezultata medijskih monitoringa kao nezavisnog stručnog procenjivanja standarda uređivačkih politika onih koji konkurišu.
- Svi mediji stalno moraju da imaju na umu da je osnovno ljudsko pravo pravo da građani znaju sve o pitanjima od javnog interesa, kao i da budu informisani na profesionalan, etički, kritički, balansiran, tolerantan način, bez manipulativnih, spinovanih i lažnih informacija. Jedino osnaženi takvim javnim informisanjem građani mogu praktikovati demokratske vrednosti i mogu biti proaktivni.

Pluralizam pružaoca medijskog sadržaja: između vlasništva i sadržaja kao kriterijuma narušenosti medijskog pluralizma

U tekstu će biti prikazana definicija, odnosno normativni okvir, koji reguliše praćenje i sankcionisanje narušavanja medijskog pluralizma (vlasništva) na primeru Regulatornog tela za elektronske medije Srbije (u daljem tekstu Regulator)⁶⁵. Uz to biće pokazano čemu sve može da služi narušavanje medijskog pluralizma, odnosno uspostavljanje medijskog monopola. I na kraju, čitaocima će biti predstavljen metodološki okvir za mapiranje i merenje rizika za narušavanje pluralizma na nivou medijskih izveštavanja i sadržaja.

4.1. Institucionalno-normativni okvir

Zakonopisac je u Zakonu o elektronskim medijima⁶⁶, član 4, medijski pluralizam definisao kao „različite oblike osnivanja pružalaca medijskih usluga, raznovrsnost medijskog sadržaja u pogledu ravnopravnog i uravnoteženog izražavanja političkog mišljenja, kao i raznovrsnost programskog sadržaja u okviru vrste i karaktera programa pružaoca medijske usluge“.

Zakon o elektronskim medijima, a za čiju primenu je nadležna Regulator, zaštitu medijskog pluralizma vidi kao jednu od vrhovnih vrednosti o kojoj se stara. To je jasno naznačeno u članu 3, u kojem se doslovno navodi: „Odredbe ovog zakona tumače se u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva; slobodnog protoka informacija; slobode izražavanja; medijskog i političkog pluralizma; prava javnosti da zna, u skladu sa načelima Ustava Republike Srbije, zakona kojim se uređuje oblast javnog informisanja i važećim međunarodnim standardima u oblasti ljudskih i manjinskih prava, regulacije medija i javnog komuniciranja, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje.

U članu 6 ovog zakona Regulator je između ostalog zadužen da obezbedi pluralizam. U sekciji o nadzoru nad radom pružalaca medijskih usluga, u članu 31, Regulator se

⁶⁵ www.rem.rs

⁶⁶ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskim_medijima.html

obavezuje da „neposrednim uvidom u postupanje pružalaca medijskih usluga vrši nadzor nad primenom ovog zakona i propisa donetih na osnovu ovog zakona, s ciljem da se preventivnim delovanjem ili izricanjem mera ili preduzimanjem drugih radnji predviđenih ovim zakonom obezbedi" i medijski i politički pluralizam.

Prema članu 100 Zakona o elektronskim medijima da nakon izdavanja dozvole ne može pouzdano da se utvrdi ko nad pružaocem medijske usluge ima kontrolu u smislu zakona kojim se uređuje oblast zaštite konkurencije, Regulator pružaocu medijske usluge može uskratiti pravo emitovanja programa.

Pored svega navedenog, valja primetiti da u članu 7 Zakona o elektronskim medijima, kojim se precizira delokrug ovlašćenja Regulatora, ne postoji odredba kojom je definisana nadležnost Regulatora u oblasti nadzora i sankcionisanja narušavanja medijskog pluralizma.

U narednom delu teksta usmerićemo se na odeljak o zaštiti medijskog pluralizma, odnosno stanju koje je dovelo do narušavanja medijskog pluralizma.

Regulator je u zakonskoj obavezi da po službenoj dužnosti objavljuje upozorenje o narušavanju medijskog pluralizma na svojoj internet prezentaciji, ali i u upisu u Registar medijskih usluga i o tome obaveštava organ nadležan za vođenje Registra medija, tj. Agenciju za privredne registre. Ako imalac dozvole za pružanje medijske usluge ne postupi po upozorenju, Regulator mu oduzima dozvolu u skladu sa odredbama Zakona o elektronskim medijima.

Zakonodavac je u članu 120 Zakonu o elektronskim medijima, predvideo da se kao mehanizam zaštite medijskog pluralizma iskoristi i postupak izdavanja dozvole na način da je propisano da Regulator ne sme izdati dozvolu za pružanje medijske usluge, ako bi se njenim izdavanjem narušio medijski pluralizam.

Članom 121 Zakona o elektronskim medijima pružaoci medijskih usluga su dužni da svaku planiranu promenu vlasničke strukture u osnovnom kapitalu (promena osnivača ili promena visine učešća osnivača u kapitalu), prethodno moraju da prijave Regulatoru u pisanoj formi radi dobijanja saglasnosti. Saglasnost se daje isključivo pružaocu medijske usluge kako ne bi došlo do ugrožavanja medijskog pluralizma i ne može se odnositi na druge slučajeve promene vlasničke strukture.

Ako Regulator utvrdi da bi planiranim promenama vlasničke strukture učešća u osnovnom kapitalu moglo nastati stanje kojim se narušava medijski pluralizam, Regulator će doneti rešenje kojim neće izdati saglasnost za planiranu promenu i preporučiti imaocu dozvole za pružanje medijske usluge da promene uskladi na način kojim bi se izbeglo narušavanje medijskog pluralizma. Ako imalac dozvole za pružanje medijske usluge ne postupi u skladu sa preporukom iz odluke Regulatora, zbog čega nastupi neki od zakonom predviđenih slučajeva narušavanja medijskog pluralizma, Regulator mu oduzima dozvolu u skladu sa odredbama ovog zakona.

Zakon propisuje da ako se struktura učešća u osnovnom kapitalu imaoca dozvole promeni, programska koncepcija na osnovu koje je dozvola izdata ne može se menjati bez prethodne saglasnosti Regulatora. Regulator bliže uređuje postupanje po prijavi promene vlasničke strukture od strane pružaoca medijske usluge, kao i u slučajevima neprijavljene promene vlasništva.

Pri kraju ovog dela analize ukazaćemo na član 122 Zakona o elektronskim medijima u kojem doslovno piše: „Regulator utvrđuje listu medijskih usluga televizije i radija čiji programski sadržaji su od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti elektronskih medija i javnog informisanja na odgovarajućim geografskim područjima za koja je tim uslugama izdata dozvola i čija bi nedostupnost značajnom broju građana na tom području dovela do narušavanja ostvarivanja ciljeva od javnog interesa ili medijskog pluralizma. Pod značajnim brojem građana u smislu stava 1. ovog člana smatra se najmanje 40% građana na odgovarajućem geografskom području.

Naročito se smatra da se programskim sadržajem medijske usluge ostvaruje javni interes u oblasti elektronskih medija i javnog informisanja ako taj sadržaj zadovoljava najmanje jedno od sledećih merila:

- 1) ako bi zadovoljio potrebe građana na odgovarajućem geografskom području za informativnim, naučno-obrazovnim, zabavnim, kulturno-umetničkim i dečjim programima;
- 2) ako daje značajan doprinos u oblasti informisanja, kulture i obrazovanja, i to obezbeđivanjem slobodnog, istinitog, objektivnog, potpunog i blagovremenog informisanja, kao i putem sadržaja koji doprinose prosvećenosti, pristojnosti,

društvenom i duhovnom razvoju građana i ukupnom duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju zajednice;

3) ako daje značajan doprinos očuvanju kulturnog identiteta srpskog naroda ili nacionalne manjine koja živi na odgovarajućem geografskom području;

4) ako su u značajnoj meri zastupljeni sadržaji namenjeni istinitom, nepristrasnom, pravovremenom i potpunom informisanju nacionalnih manjina na njihovom maternjem jeziku i podsticanju razumevanja, uvažavanja i poštovanja razlika koje postoje zbog posebnosti njihovog etničkog, kulturnog, jezičkog ili verskog identiteta;

5) ako su u značajnoj meri zastupljeni sadržaji namenjeni informisanju osoba sa invaliditetom ili drugih manjinskih grupa ili sadržaji koji imaju za cilj unapređenje njihove integracije u društvo;

6) ako su u značajnoj meri zastupljeni programski sadržaji koji su dostupni, odnosno omogućavaju pristup osobama oštećenog sluha, odnosno vida;

7) ako su u značajnoj meri zastupljeni sadržaji namenjeni deci ili omladini;

8) ako bi obogatio i unapredio ponudu programskih sadržaja na odgovarajućem geografskom području, tako što bi omogućio pristup novim vrstama programskih sadržaja koji inače nisu dostupni na tom području;

9) ako naučno-obrazovni, kulturno-umetnički, dokumentarni ili dečiji program, odnosno program za decu ili omladinu, zajedno ili pojedinačno, čine više od 20% ukupno godišnje objavljenog programa.

Regulator utvrđuje listu najmanje jednom u tri godine i prilikom njenog utvrđivanja dužan je da poštuje načela srazmernosti, nediskriminacije, pravičnosti i javnosti. Regulator obrazlaže predlog liste navodeći za svaku pojedinu medijsku uslugu razloge unošenja na listu i objavljuje predlog na svojoj internet prezentaciji, radi sprovođenja javne rasprave u skladu sa članom 53. ovog zakona.

Regulator objavljuje na svojoj internet prezentaciji utvrđenu listu sa obrazloženjem. Regulator obrazloženu listu dostavlja regulatornom telu nadležnom za elektronske

komunikacije sa zahtevom da oceni da li su ispunjeni uslovi, predviđeni zakonom kojim se uređuje oblast elektronskih komunikacija, za određivanje operatora elektronske komunikacione mreže koji će biti dužan da na odgovarajućem geografskom području prenosi pojedinu medijsku uslugu sa liste.

4.2. Predlog liste indikatora medijskog pluralizma na nivou izveštavanja pružalaca medijskih usluga

Iz dosadašnjeg dela teksta jasno se vidi da je pitanje utvrđivanja narušavanja medijskog pluralizma redukovano na pravni i servisini/uslužni nivou, dok je sadržajni, odnosno novinarski ostavljen po strani, mada sama definicija medijskog pluralizma iz Zakona o elektronskim medijima ima i sadržinsku komponentu koja nije dosledno operacionalizovana u Zakonu o elektronskim medijima.

Iz tog razloga u ovom tekstu biće predložena Lista indikatora medijskog pluralizma koja definiše indikatore medijskog pluralizma na nivou aktera i/ili događaja/procesa, fenomena kada su u pitanju ton izveštavanja, obim izveštavanja, izvori, žanrovska struktura, argumentacija, sadržaj naslova/najava, analitičari, epiteti o akterima i narativi. (vidi Annex 1)

Primenom liste ovih indikatora verujemo da se može doći do nalaza o prirodi medijskog pluralizma, a u skladu sa propisanjom definicijom u Zakonu o elektronskim medijima.

ANNEX 1 Lista indikatora medijskog pluralizma

1. Akteri

1.1. Broj medija koji imaju isti ili pozitivan ili negativan ton izveštavanja o jednom istom akteru

1.1.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

1.1.2. u periodu monitoringa

1.2. Broj medija koji imaju isti obim izveštavanja na način da je dominirajući (među najzastupljenijim) ili marginalizovan, odnosno cenzurisan akter

1.2.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

1.2.2. u periodu monitoringa

1.3. Broj medija koji imaju iste izvore kada izveštavaju o istom akteru

1.3.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

1.3.2. u periodu monitoringa

- 1.4. Broj medija koji imaju istu argumentaciju⁶⁷ kada izveštavaju o nekom akteru
 - 1.4.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana
 - 1.4.2. u periodu monitoringa

- 1.5. Broj medija koji imaju iste naslove/najave izveštavajući o jednom akteru
 - 1.5.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana
 - 1.5.2. u periodu monitoringa

- 1.6. Broj medija koji koriste iste analitičare pri zveštavaju o nekom akteru
 - 1.6.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana
 - 1.6.2. u periodu monitoringa

- 1.7. Broj medija koji koristi iste epitete pri izveštavaju o nekom akteru
 - 1.7.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana
 - 1.7.2. u periodu monitoringa

- 1.8. Broj medija koji koristi iste narative pri zveštavaju o nekom akteru
 - 1.8.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana
 - 1.8.2. u periodu monitoringa

⁶⁷Izjave aktera, zakoni, studije, saopštenja, analitičarske izjave, međunarodne konvencije

2. Događaj/tema/poces/fenomen

2.1. Broj medija koji imaju isti ili pozitivan ili negativan ton izveštavanja o jednom istom događaju

2.1.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.1.2. u periodu monitoringa

2.2. Broj medija koji imaju isti obim izveštavanja o istom događaju na način da je dominirajući (među najzastupljenijim) ili cenzurisan/marginalizovan

2.2.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.2.2. u periodu monitoringa

2.3. Broj medija koji imaju iste izvore kada izveštavaju o istom događaju

2.3.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.3.2. u periodu monitoringa

2.4. Broj medija koji imaju istu argumentaciju⁶⁸ kada izveštavaju o istom događaju

2.4.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.4.2. u periodu monitoringa

2.5. Broj medija koji imaju iste naslove izveštavajući o o istom događaju

2.5.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.5.2. u periodu monitoringa

2.6. Broj medija koji koriste iste analitičare pri izveštavanju o o istom događaju

2.6.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.6.2. u periodu monitoringa

2.7. Broj medija koji koristi iste epitete pri izveštavanju o o istom događaju

2.7.1. u medijskim objavama na nivo jednog dana

2.7.2. u periodu monitoringa

2.8. Broj medija koji koristi iste narative pri zveštavanju o o istom događaju

u medijskim objavama na nivo jednog dana u periodu monitoringa

⁶⁸Izjave aktera, zakoni, studije, saopštenja, analize analitičara, međunarodne konvencije...

4.3. Analiza medijskog pluralizma u godišnjem izveštaju Regulatora za 2023.

Regulator svake godine Regulaor dostavlja Narodnoj Skupštini Republike Srbije svoj Godišnji izveštaj o radu do kraja marta, koji obuhvata izveštajni period za prethodnu godinu. Poslednji Godišnji izveštaj o radu Regulatora objavljen je za kalendarsku 2023⁶⁹.

U Godišnjem izveštaju za 2023. godinu od podataka, koji su bitni za temu medijskog pluralizma, odnosno njegovo narušavanja, na strani 9 se nalazi spisak rešenja za promenu vlasničke strukture. U rešenjima se nalazi odluka regulatora da promene vlasničke strukture u pružaocima medijskih usluga nisu uticala na medijski pluralizam u slučaju:

1. TV Podrinje d.o.o., Loznica
2. Istok Company d.o.o., Salaš
3. Refref d.o.o., Novi Pazar
4. Radio Galaxy 2018 d.o.o., Lazarevac
5. Radio Novosti d.o.o., Beograd
6. Sandžak televizija d.o.o., Novi Pazar
7. Radio Active d.o.o., Bečej
8. Bus d.o.o., Kovin
9. Kitchen TV d.o.o., Beograd
10. Radio S d.o.o., Beograd
11. Spirit Sound MFM d.o.o., Beograd
12. Pingvin d.o.o., Beograd
13. Index d.o.o., Beograd
14. Radio studio Nešvil d.o.o., Klenje

U 2023. godini Regulator je zbog neprijavljene promene vlasničke strukture izrekao opomene sledećim pružaocima medijskih usluga:

1. Radio Ekstra Ml d.o.o., Smederevo

⁶⁹ <https://rem.rs/sr/izvestaji-i-analize/izvestaji-o-radu#gsc.tab=0>

2. Braničevo medija centar d.o.o., Petrovac na Mlavi
3. RTV Signal – NE d.o.o., Novi Sad
4. Udruženje „Lokalnog organizovanje“, Batočina
5. Toxic Television Network d.o.o., Beograd
6. Novi radio Petrovec d.o.o., , Bački Petrovac
7. Refer d.o.o., Novi Pazar
8. Orginal film d.o.o., Beograd
9. Radio Medveđa d.o.o., Medveđa

Prema raspoloživim podacima na internet prezentaciji Regulatora u 2024. godini⁷⁰ promenu vlasničke strukture su tražili i dobili:

1. In Radio doo, Novi Sad
2. Soni radio doo, Smederevska Palanka
3. Nostalgie-plus koncept ddoo, Beograd
4. Play radio doo, Beograd
5. B92 doo, Beograd
6. Prva televizija doo, Beograd
7. Dox TV Hyngary Kft, Mađarska
8. Dox TV Hyngary Kft, Mađarska

Valja zapaziti da u rešenjima o izostanku uticaj promene vlasničke strukture na medijski pluralizam se zaključuje na osnovu dostavljene dokumentacija pružaoca medijske usluge, koji se u obrazloženju poredi sa relevantnim zakonskog okvira, uz izostanak analiza i istraživanja koje bi Regulator sproveo u svrhu utvrđivanja da li će promena vlasničke strukture uticati na narušavanje medijskog pluralizma. Kako bi izbegli nejasnoće smatramo da Regulator u prvom redu treba da istraži i analizira programsku komponentu, tj. deo

⁷⁰ <https://www.rem.rs/sr/odluke/odluke-o-statusnim-promenama-promenama-vlasnicke-strukture/resenja-kojima-je-data-saglasnost-na-statusnu-promenu-i-planiranu-promenu-vlasnicke-strukture/saglasnost-za-promenu-vlasnicke-strukture>

definicije medijskog pluralizma, koju je zakonodavac, a koja se odnosi na „sadržaja u pogledu ravnopravnog i uravnoteženog izražavanja političkog mišljenja, kao i raznovrsnost programskog sadržaja“.

Prema raspoloživim informacijama, koje je Regulator objavio na strani 14. u delu Godišnjeg izveštaja o prijavama od strane građana, nijedna prijava se nije odnosila na narušavanje medijskog pluralizma od strane pružalaca medijskih usluga.

4.4. Analiza monitoring medijskog pluralizma u izveštajima o načinu ispunjavanja zakonskih i programskih obaveza javnih servisa i komercijalnih pružalaca medijskih usluga

Polazeći od zakonom propisane definicije medijskog pluralizma, predmet ovog dela analize biće i izveštaji o načinu ispunjavanja zakonskih i programskih obaveza javnih servisa i komercijalnih pružalaca medijskih usluga, koji su dostupni na sajtu Regulatora.

Prvo će predmet analize biti poslednjedostupni izveštaj iz 2023. godine⁷¹, koji obuhvata period od 1.1.2023. do 3.11.2023. godine. Služba za nadzor i analize kao autor ovog izveštaja koje Savet REM-a usvaja na svojoj sednici za cilj istraživanja je uzela „utvrđivanje da li i na koje načine Radio-televizija Srbije, kao republički javni medijski servis, ispunjava zakonske i programske obaveze definisane Zakonom o elektronskim medijima i Zakonom o javnim medijskim servisima. Zakonski okvir u kojem se odvijalo istraživanje određen je sledećim članovima Zakona o elektronskim medijima: 65, 66. i 70, odnosno Zakona o javnim medijskim servisima: 7, 8, 9. i 10. Prilikom definisanja kvantitativnih zakonskih obaveza (član 65, 66. i 70. Zakona o elektronskim medijima i član 10. Zakona o javnim medijskim servisima) od pomoći su bile i odredbe Pravilnika o kriterijumima i načinu povećanja udela evropskih audio-vizuelnih dela, kao i Uputstvo o načinu primene odredaba Zakona o elektronskim medijima kojima se uređuje sopstvena produkcije.

U svojoj analizi Služba za nadzor i analize Regulatora se nije bavila temom narušavanja medijskog pluralizma u programima RTS koje je analizirala.

Isti zaključak smo dobili kada smo analizirali izveštaje o načinu ispunjavanja zakonskih i programskih obaveza komercijalnih pružalaca medijskih usluga iz 2020. godine⁷².

71

<https://www.rem.rs/uploads/files/izvestaji%20o%20nadzoru/Izvestaj%20o%20ispunjavanju%20zakonskih%20i%20programskih%20obaveza%20Radio-televizije%20Srbije%20za%202023.%20godinu.pdf>

⁷²<https://www.rem.rs/uploads/files/izvestaji%20o%20nadzoru/Komercijalni%20pru%C5%BEaoci%20medijskih%20usluga%20-%20na%C4%8Dini%20ispunjavanja%20zakonskih%20i%20programskih%20obaveza%20-%20izve%C5%A1taj%20za%202020.pdf>

Naime, analizirajući programe komercijalnih pružalaca medijskih usluga sa nacionalnom pokrivenošću u kontekstu Zakona o elektronskim medijima i Pravilnika o kriterijumima i načinima povećanja udela evropskih audiovizuelnih dela i Uputstva o načinu primene odredaba Zakona o elektronskim medijima kojima se uređuje sopstvena produkcija, Stručna služba Regulatora za nadzor i analize se nije bavila narušavanjem medijskog pluralizma.

Tokom trajanja projekta istraživački tim je analizirao sednice Saveta Regulatora: redovne sednice (250⁷³ i 249⁷⁴) i vanredne (498⁷⁵ i 497⁷⁶) sa idejom da li je na dnevnom redu Regulatora bila tačka dnevnog reda koja je za temu imala narušavanja medijskog pluralizma.

Uvidom u ove zapisnike sa četiri sednice Saveta Regulatora došli smo do zaključka da nijedna tačka za temu nije imala narušavanje medijskog pluralizma.

4.5. Primeri primene liste indikatora narušavanja medijskog integriteta prilikom izveštavanja medija

U ovom delu teksta predstavimo primere primene Liste indikatora narušavanja medijskog integriteta prilikom izveštavanja medija.

Zastupljenost predsednika Republike u programima televizija sa nacionalnim pokrivanjem kao indikator narušavanja medijskog pluralizma:

U periodu od 1. januara do 28. februara izjave predsednika Republike Srbije, institucije mahom ceremonijalnih nadležnosti,⁷⁷ su emitovane u programima prvog kanala televizije RTS-a i komercijalnih pružaoca medijskih usluga sa pokrivanjem celokupne teritorije Republike Srbije u ukupnom trajanju od 8607 minuta odnosno 143 sati⁷⁸.

⁷³ <https://www.rem.rs/sr/arhiva/sednice/2024/11/250-redovna-sednica>

⁷⁴ <https://www.rem.rs/sr/arhiva/sednice/2024/10/249-redovna-sednica>

⁷⁵ <https://www.rem.rs/sr/arhiva/sednice/2024/11/498-vanredna-sednica>

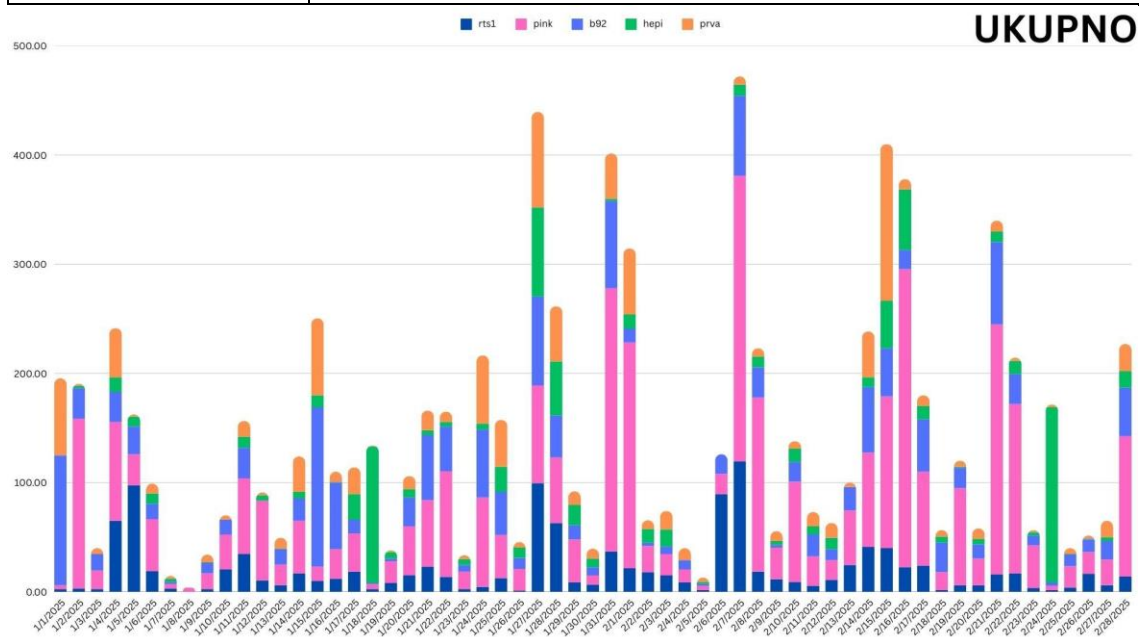
⁷⁶ <https://www.rem.rs/sr/arhiva/sednice/2024/10/497-vanredna-sednica>

⁷⁷ Član 112 Ustava Republike Srbije (https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.htm)

⁷⁸ Napomena: ovi podaci se odnose samo i isključivo na izjave u kojima se vidi lik i čuje glas predsednika Republike. U ovu statistiku nisu uključeni novinarski izveštaji, mišljenja analitičara ili izjave bilo kog drugog aktera kojima je tema bio predsednika Republike.

Tabela 3. Ukupno vreme prisutnosti predsednika Republike u satima na navedenim televizijama tokom januara i februara 2025. godine

Televizija	U satima
RTS1	19.9 sati
PINK	62.6 sati
B92	27.5 sati
HAPPY	14.6 sati
PRVA	18.7 sati

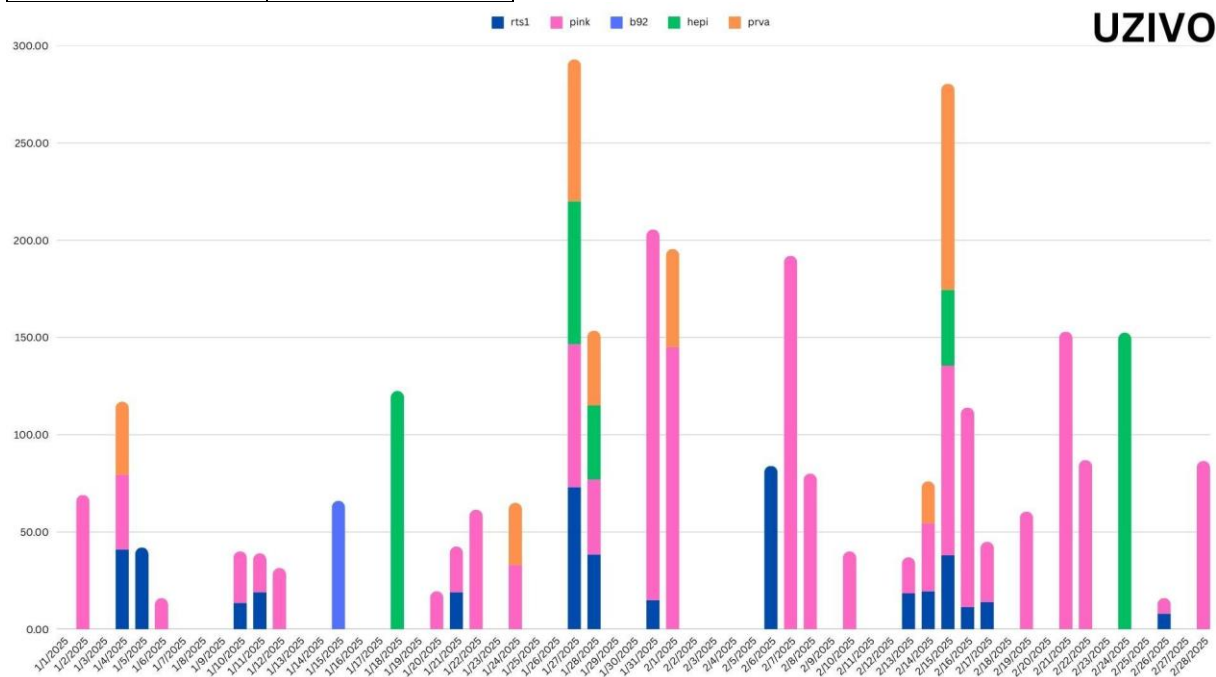

Analizirane izjave su emitovane uživo u programu u ukupnom trajanju od 3083 minuta, odnosno 51 sati. Najveći broj ovih izjava je emitovan na TV Pink, koja prati sve aktivnosti predsednika Republike, dok je TV B92 uživo emitovala samo gostovanje u emisiji Fokus. Televizijski program RTS na prvom kanalu uživo je emitovao dva razgovora i sve izjave predsednika Republike sa javnih nastupa. TV Happy je uživo emitovala dva gostovanja u

emisiji “Ćirilica” i konferencije za novinare predsjednika Republike, dok je TV Prva je uživo emitovala samo konferencije za novinare predsjednika Republike.

Tabela 4. Vreme prisutnosti uživo predsjednika Republike u satima na navedenim televizijama tokom januara i februara 2025. godine

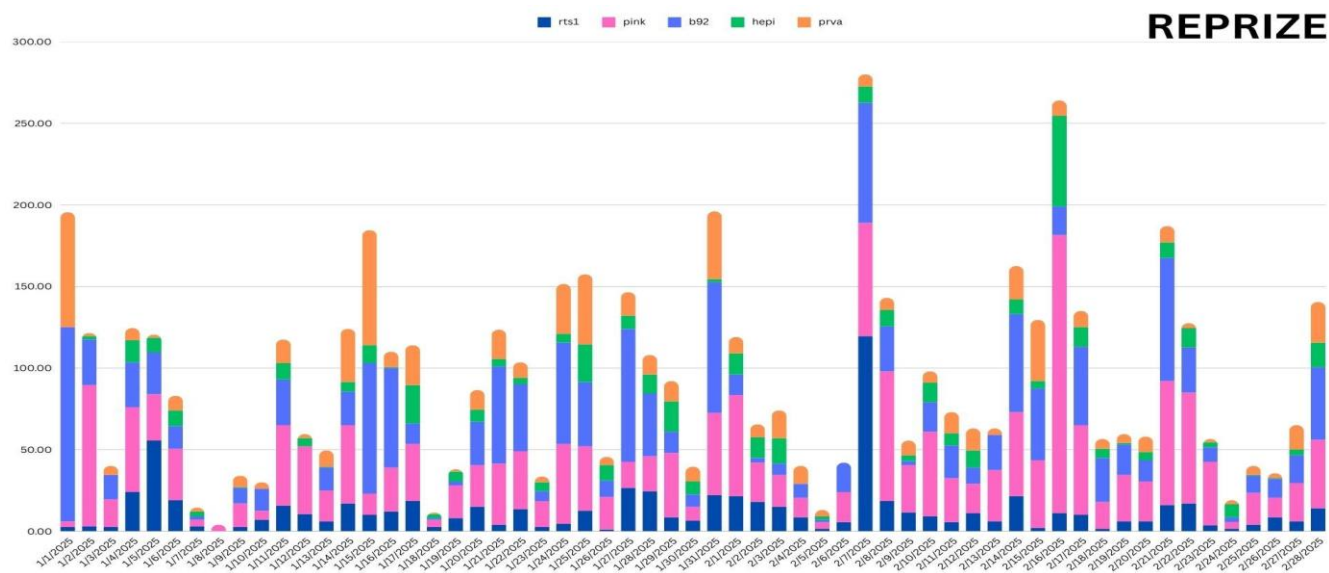
Televizija	U satima
RTS1	7.5 sati
PINK	29.6 sati
B92	1.1 sati
HAPPY	7 sati
PRVA	5.9 sati

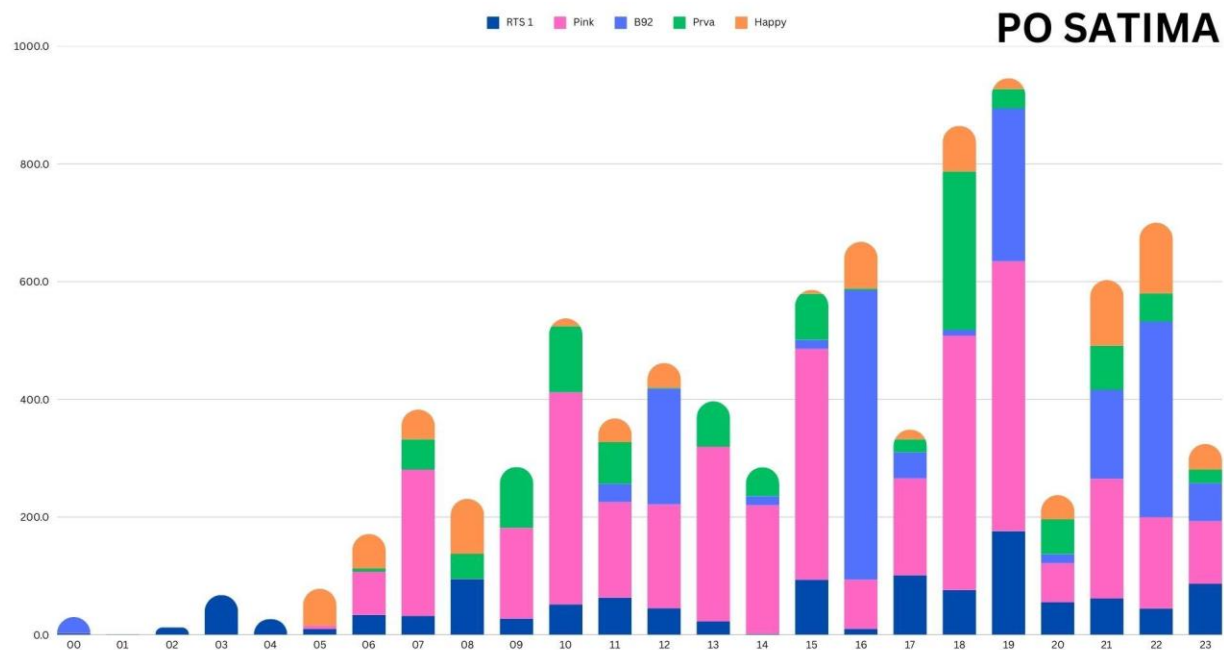
Izjave predsednika Republike su reprizno emitovane u ukupnom trajanju od 5524 minuta odnosno 92 sata kao reprize javnih nastupa ili gostovanja u emisijama. Među ovim izjavama je i 535 emitovanja sadržaja sa naloga predsednika Republike na društvenim mrežama.

Tabela 4. Vreme prisutnosti u reprizi predsednika Republike u satima na navedenim televizijama tokom januara i februara 2025. godine

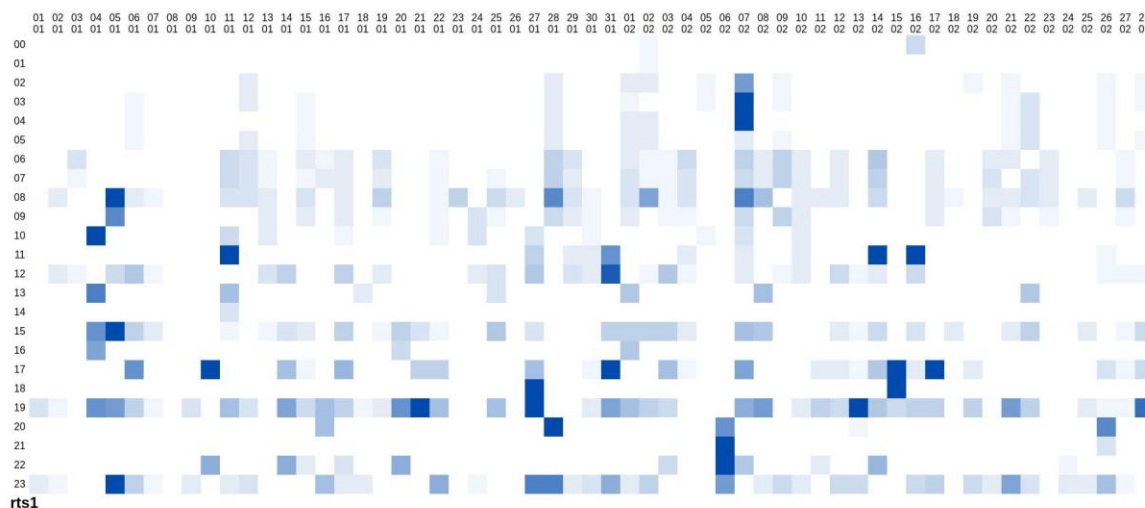
Televizija	U satima
RTS1	12.3 sati
PINK	33 sati
B92	26.4 sati
HAPPY	7.5 sati
PRVA	12.7 sati

U ovom grafiku su prikazana doba dana u kojima su emitovane izjave predsednika Republike.

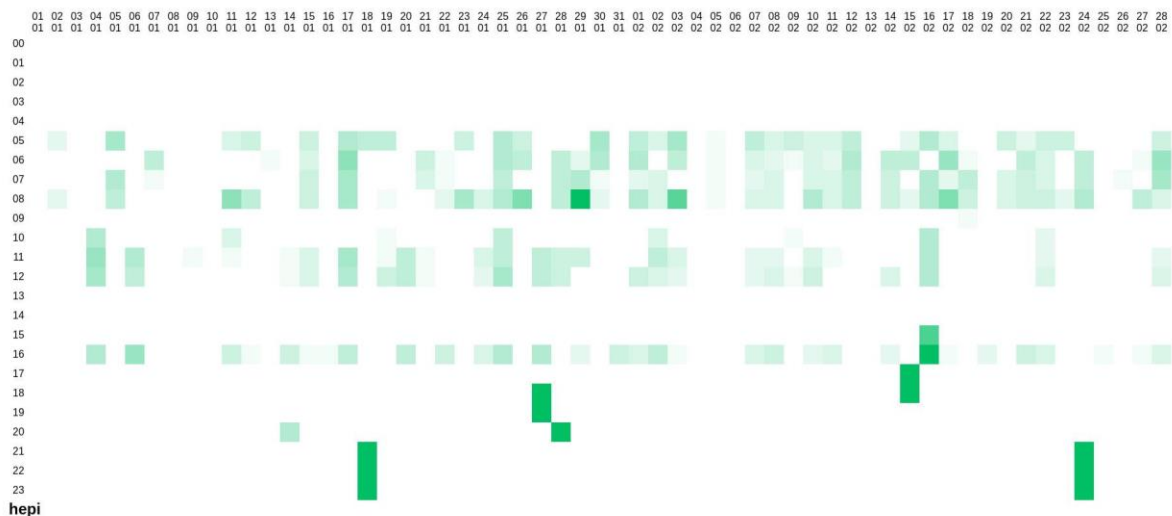

Distribucija emitovanja izjava po danima i satima:

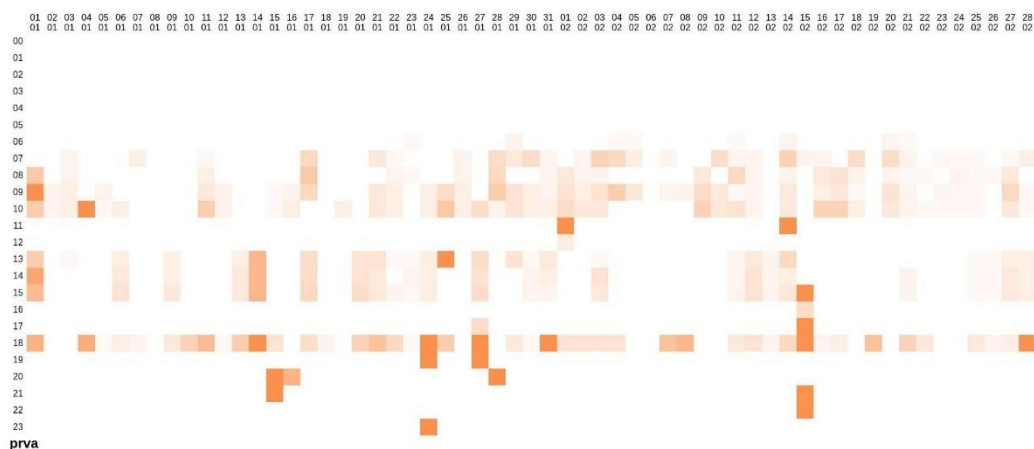

RTS 1 je emitovao priloge kraćeg trajanja, ali ravnomernije rasporedjenih u toku dana.

TV Happy je emitovala izjave predsednika Republike Srbije u jutarnjem programu i centralnoj informativnoj emisiji, dok je u večernjim terminima emitvala samo gostovanja u emisiji Ćirilica.

TV Prva je emitovala izjave predsednika Vučića u jutarnjem programu i centralnoj informativnoj emisiji dok je u večernjim terminima emitvala samo gostovanja u emisiji Fokus sa TV B92 i reprize skupova u Jagodini i Sremskoj Mitorovici.

16. januar je počeo sa repriziranjem delova razgovora na TV B92 u emisiji Fokus, koja je emitovana 15. januara.

rts1	pink	b92	hepi	prva
2025-01-16				
		05 h		
		06 h		
		07 h		
		09 h		
		10 h		
		12 h		
				
		15 h		
		16 h		
				
		18 h		

U večernjim časovima je emitovana objava predsednika Republike sa instagrama i to deset puta u izvornom obliku. Emitovanje ove objave je nastavljeno i narednog dana od ranog jutra.

rts1	pink	b92	hepi	prva
		18 h		
				
		19 h		
				
		20 h		
				
		21 h		
				
		22 h		
				
		23 h		
				
2025-01-17				
		05 h		
				
		06 h		
				
		07 h		
				

Do podneva 17. januara ova objava predsednika Republike je emitovana ukupno 30 puta. U sedam ujutru je emitovana čak tri puta. Od podneva je emitovana nova objava predsednika Republike sa instagrama.

rts1	pink	b92	hepi	prva
		07 h		
		08 h		
		09 h		
		10 h		
		11 h		
		12 h		
		13 h		
		14 h		
		15 h		
		16 h		

Ova objava je emitovana 23 puta.

rts1	pink	b92	hepi	prva
		16 h		
		     		
		17 h		
   				
		18 h		
	   			
		19 h		
  		 		
		21 h		
	    	 		
		22 h		
 				
		23 h		
				
		2025-01-18		
		05 h		
			  	
		07 h		
	   			
		13 h		
				
		15 h		

18. januara je na TV Happy uživo emitovana emisija Ćirilica u kojoj je gostovao predsednik Republike u trajanju od 122 minuta.

rts1	pink	b92	hepi	prva
		15 h		
		16 h 		
		18 h		
		19 h		
		21 h		
		22 h		

19. januara su reprizirani delovi ove emisije na svim kanalima.

rts1	pink	b92	hepi	prva
		23 h		
2025-01-19				
		05 h		
		06 h		
		07 h		
		08 h		
		09 h		
		10 h		
		11 h		
		12 h		
		13 h		

Zaključak

Analiza normativnog i inistucionalnog okvira u oblasti elektronskih medija jasno govori da Zakonom propisana definicija medijskog pluralizma daje dovoljan obuhvat za sankcionisanje svih aspekata narušavanja medijskog pluralizma: vlasnički, servisno-uslužni i medijsko-sadržajni.

Iako je medijski pluralizam vrednost, koja definiše rad Regulatora, o stanju medijskog pluralizma se ne izveštava u godišnjim izveštajima Regulatora, odnosno u izveštajima Regulatora o ispunjenosti zakonskih obaveza pružalaca medijskih usluga i postojanja narušavanja pluralizma i medijskog monopola.

Regulator ne koristi sve svoje istraživačko-analitičke resurse kako bi utvrdio da li postoji narušavanje medijskog pluralizma pri donošenju odluka o odobravanju promene vlasničke strukture. Ovo se pre svega odnosi na podatke iz monitoringa pružalaca medijskih usluga, koje poseduje Služba za nadzor i analize.

Analiza medijskog izveštavanja ukazuje da postoji narušavanje medijskog pluralizma, koji su vidljivi na nivou tona izveštavanja, obima izveštavanja, izvora, žanrovske strukture, argumentacije, sadržaja naslova/najava, analitičara, epiteta o akterima i narativa. Pored toga, nalazi istraživanja publike, tačnije stepen zadovoljstva ostvarivanja komunikativnim potrebama građana, takođe može biti indikator za narušenost medijskog diverziteta, jer ukoliko imamo nizak stepen zadovoljstva medijskim sadržajima to je indikacija da se ispita medijski pluralizam.

Urušavanje medijskog pluralizma ima za posledicu promenu funkcionalnosti medija, odnosno da ih od sredstva informisanja, istraživanja, deliberacije i propitivanja pretvori u sredstvo zabave, promocije, propagande, odmazde i govora mržnje.

Pitanje očuvanja medijskog pluralizma, a posebno u ambijentu nedoslednog ponašanja Regulatora, je multisektorskog karaktera i obuhvata međusobnu saradnju i kontrolu: Regulatora, Komisije za zaštitu konkurencije, nadležnog ministarstva za oblast informisanja,

udruženja izdavača medija, udruženja novinara, univerziteta, udruženja građana i korisnika medijskih usluga, tj. građana.

Na ovaj način bi se upostavilo Gnezdo integriteta u oblasti očuvanja medijskog pluralizma, koje bi se sa papira u stvarnost pretvorilo nadležnosti institucija i sadržaje normativnih akata kako onih na međunarodnom, pre svega EU, nivo, tako i onih koji su deo domaćeg pravnog okvira (Ustav, zakon, podzakonski akti), ali i profesionalni standardi i kodeksi.

